

ოპარ ვაშაკიძე

მეცნიერულ-გეგმითი პროგრესი
და ნარმოების ეფექტიანობა
საქართველოს სოფლის
მეურნეობაში

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“,
თბილისი, 1980

ნაშრომში გაშუქებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შედეგები, მისი ძირითადი მიმართულებანი და ეფექტიანობა. განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების, წარმოების ინტენსიფიკაციის გადიდების, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის ახალი ტექნოლოგიური მეთოდებისა და მათი გამოყენების შესაძლებლობებს. ნაჩვენებია აგრეთვე მეცნიერული კვლევის ეფექტიანობის ამაღლების გზები და საშუალებები.

Омар Шалвович Вашакидзе

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИЙ ПРОГРЕСС И
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВА В
СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ГРУЗИИ

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвелო»
Тбилиси, Марджанишвили, 5

1980

В $\frac{40\ 104 - 086}{М\ 601\ (08)\ 80}$ — 11180

© გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, ტბ

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

ძირითადი, რაც დღეს განსაზღვრავს პარტიის, მთელი საბჭოთა ხალხის მოღვაწეობის შინაარსს, არის აქტიური მიზანდასახული მოქმედება სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებების, მეათე ხუთწლედის გეგმების ცხოვრებაში განსახორციელებლად.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტი, თანმიმდევრულად ახორციელებს რა ყრილობის მიერ დასახულ სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრამას, ღრმად აანალიზებს მის რეალიზაციას, ითვალისწინებს დაგროვილ გამოცდილებას, დროულად წამოჭრის ახალ ამოცანებს და გვისახავს გზებს მათი გადაწყვეტისათვის. ეს კიდევ ერთხელ დაადასტურა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ნოემბრის (1978 წ.) პლენუმმა.

მეათე ხუთწლედის განვლილი წლების შედეგები კიდევ უფრო უმტკიცებს საბჭოთა ხალხს რწმენას პარტიის მიერ დასახული კურსის სისწორეში. ამ წლების მანძილზე ჩვენმა ქვეყანამ მნიშვნელოვნად წაიწია წინ ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ყველა მიმართულებით.

დიდი მასშტაბით გაიზარდა საბჭოთა კავშირის ეკონომიკური პოტენციალი — ეროვნული შემოსავალი — ეს ყველაზე განზოგადებული მაჩვენებელი, რომელიც ახასიათებს სახალხო მეურნეობის მიღწევებსა და შესაძლებლობებს — მეათე ხუთწლედის განვლილ წლებში 48 მილიარდ მანეთზე მეტით გაიზარდა. ეკონომიკის ყველა დარგის ძირითადი საწარმოო ფონდები გაიზარდა 195 მილიარდი მანეთით. ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენთან შეიქმნა ისეთი საწარმოო პოტენციალი, როგორიც ქვეყანას სამოციანი წლების დასაწყისისათვის ჰქონდა. სახალხო მეურნეობის განვითარებისათვის გამოყოფილია დაახლოებით 370 მილიარდი მანეთის კაპიტალური დაბანდება, რაც მნიშვნელოვნად აძლავს ერთად აღებული პირვე-

ლი ექვსი ხუთწლედისას. ქვეყნის მასშტაბით მწყობრში ჩადგა 700-ზე მეტი მსხვილი სამრეწველო საწარმო.

რესპუბლიკაში კაპიტალური მშენებლობის დარგში ბოლო წლების მანძილზე დიდი წარმატებებია მოპოვებული. საკმარისია ითქვას, რომ ხუთ წელიწადში (1973-1977 წწ.) მნიშვნელოვნად ამაღლდა კაპიტალუქუებების დონე, ამ ხნის მანძილზე ამოქმედდა 5 მილიარდ 680 მილიონი მანეთის ძირითადი ფონდები, რაც მთლიანად 618 მილიონი მანეთით მეტია, ვიდრე წინა ხუთწლედში. კაპიტალური დაბანდების ათვისებამ კი ამავე პერიოდში შეადგინა 5 მილიარდ 959 მილიონი მანეთი, რამაც მოგვცა მილიარდ 214 მილიონი მანეთის მატება. მარტო ამ გზით 1979 წელს წინა ხუთწლედთან შედარებით მთელ სახალხო მეურნეობაში ამოქმედებული ძირითადი ფონდების ღირებულება კაპიტალური დაბანდების ყოველ დახარჯულ მანეთზე 85 კაპიკიდან 95 კაპიკამდე გაიზარდა. სოფლის მეურნეობის დარგშიც ძირითადი ფონდების გამოყენებაში მიღწეულია გარკვეული წარმატებანი. თუ ამ დადებით ტენდენციას დავამკვიდრებთ და რამდენაღმე დავაჩქარებთ, მეათე ხუთწლედის დამლევამდე შევძლებთ პარტიის XXV ყრილობის მითითებათა შესრულებას: მივალწევთ იმას, რომ ძირითადი საწარმოო ფონდების ამოქმედება უსწრებდეს კაპიტალური დაბანდების ზრდას. აგრეთვე პროდუქციის წარმოება აღემატებოდეს ძირითადი ფონდების ზრდას და განუხრელად იზრდებოდეს ფონდუქუება. ამისათვის საჭიროა დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპი და ავამაღლოთ წარმოების ეფექტიანობა.

პარტია მიგვითითებს, რომ როცა საქმე ამა თუ იმ დარგის განვითარების ფაქტორებს ეხება, მხედველობაში უნდა მივიღოთ არა მხოლოდ წარმოების უკვე მიღწეული დონე, არამედ არსებული შესაძლებლობებიც. ეს პრინციპული დებულება საფუძვლად უნდა დაედოს ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის დარგთა განვითარებას პერსპექტივაში. სამწუხაროდ, ამ შესაძლებლობის გამოყენება რესპუბლიკის ზოგიერთ რაიონსა და მეურნეობის ცალკეულ დარგებში წლიდან წლამდე ერთ დონეზე რჩება, ან მხოლოდ უმნიშვნელოდ იზრდება. ასეთ საწარმოებში არ ინერგება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები, დაბალია წარმოების ეფექტიანობა და საერთო შედეგებიც არაღამაქამყოფი-

ლებელია. წარმოების პროგრესის სავალდებულო პირობაა ყოველ საწარმოში დანერგონ ახალი ტექნიკა და თანამედროვე ტექნოლოგია, სრულყოფილი შრომისა და მართვის ორგანიზაცია, გაზარდონ ეკონომიკური მაჩვენებლები. ამგვარ გეგმებს ახლა ყველგან ადგენენ, მაგრამ ისინი ყველგან როდი ხორციელდება. დღეს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის უამრავ საწარმოში საწარმოო-საფინანსო გეგმით დასანერგად განსაზღვრული პროგრესულ-მეცნიერული ღონისძიებები ქალაქებში რჩება. ამის გამო დაბალია წარმოების ზრდის ტემპი, შრომის ნაყოფიერება და რენტაბელობა.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, რომელსაც თან ახლავს სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის სწრაფი ზრდა და წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება, აუცილებლად ყველა საწარმოში უნდა დაინერგოს.

მხოლოდ დაძაბული, რეალური გეგმა იმის აუცილებელი წინაპირობაა, რომ მაქსიმალურად გამოვიყენოთ და ავაძოქმედოთ არსებული რეზერვები, მშრომელთა შემოქმედებითი ენთუზიაზმი და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დიდი უპირატესობანი.

მაცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაცია

ჩვენი ქვეყნის სოფლის მეურნეობა ვითარდება ინტენსიფიკაციის გზით.

თანამედროვე პირობებში სოფლის მეურნეობის განვითარების მთავარი მიმართულებაა ინტენსიფიკაცია. მისი მნიშვნელობა კიდევ უფრო მატულობს ტექნიკური პროგრესის პირობებში სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაცია სკკპ XXIV და XXV ყრილობებზე შემუშავებული კომუნისტური პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკის საერთო კურსის შემადგენელი ნაწილია.

ჩვენი ქვეყნის მოთხოვნილება სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე განუწყვეტლივ იზრდება. ამის მიზეზი ბევრია: მაღლდება საბჭოთა ადამიანების ცხოვრების დონე, მატულობს ქვეყნის მოსახლეობა, მეტადრე ქალაქად, დიდდება გადამამუშავებელი მრეწველობის სიმძლავრე და ა. შ. სწორედ ყოველივე ეს ზრდის მოთხოვნილებას სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე. მისი დაკმაყოფილება შეიძლება მხოლოდ კოლმეურნეობების, საბჭოთა მეურნეობებისა და სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებების წარმოების გაფართოების საფუძველზე.

არის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოების გადიდების ორი გზა: ექსტენსიური (სახნავი მიწების ფართობის გადიდებით) და ინტენსიური (ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის საფუძველზე სახნავი და დამუშავებული მიწების უფრო პროდუქტიული გამოყენებით). პრაქტიკულად გამოიყენება სოფლის მეურნეობის განვითარების როგორც ინტენსიური, ისე ექსტენსიური გზები. ისე როგორც მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ჩვენს რესპუბლიკაშიც სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოება სხვადასხვა ეტაპზე იზრდებოდა ნათესების და დამუშავებული ფართობების

გაფართოების გზით, თუ 1928 წელს რესპუბლიკის ნათესი ფართობი შეადგენდა 793,1 ათას ჰექტარს, ამჟამად იგი უკვე 745 ათას ჰექტარს აღწევს. მრავალწლიანი ნარგავების ფართობები კი ამ პერიოდში შესაბამისად შეადგენდა 174 და 345,2 ათას ჰექტარს. როგორც ვხედავთ, დამუშავებული (სახნავი+მრავალწლიანი ნარგავები) მიწების საერთო ფართობი გადიდა 223,1 ჰექტარით, ანუ 25,7 პროცენტით. ამავე დროს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის საერთო მოცულობა მოცემულ პერიოდში გაიზარდა 7,4-ჯერ. ეს ნიშნავს, რომ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მატებას უზრუნველყოფდნენ არა მარტო დამუშავებული ფართობების გადიდებით, არამედ, მნიშვნელოვანწილად, სახნავისა და მრავალწლიანი ნარგავების მიწის თითოეული ჰექტრის უკუგების ამადლებით.

დამუშავებული მიწების ფართობის მარტო გადიდების საფუძველზე ვერ უზრუნველყოფთ რესპუბლიკაში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის საჭირო მატებას. საკმე ის არის, რომ დამუშავებული მიწების ფართობების გადიდების მიუხედავად, ერთ სულ მცხოვრებზე გაანგარიშებით, დღეს ეს მიწა გაცილებით უფრო ნაკლებია, ვიდრე ერთი წლის წინათ, ეს უმთავრესად რესპუბლიკის მოსახლეობის ზრდით აიხსნება. ამასთან ერთად, მიწების გარკვეული ნაწილი მოხმარდა ქალაქების მშენებლობას, სატრანსპორტო გზების განვითარებას, მრეწველობის დარგების გაფართოებას და სხვა.

იმის გამო, რომ ჩვენი რესპუბლიკის უმეტეს რაიონებში მიწის კანონმდებლობისა და მიწათსარგებლობის წესების დაცვაში დაშვებული იყო სერიოზული დარღვევები და ხელგაშლილობა, 1953-1973 წლებში არასასოფლო-სამეურნეო მიზნით (სამრეწველო, სატრანსპორტო, ენერგეტიკული, სამთომომპოვებელი, მილგაყვანილობის, საკარიერო მეურნეობებისა და ობიექტების მშენებლობისათვის) კოლმეურნეობებიდან და საბჭოთა მეურნეობებიდან გამოყოფილია 123,7 ათასი ჰექტარი მიწის ფართობი, მათ შორის სახნავი და მრავალწლიანი ნარგავებით დაკავებული 30,3 ათასი ჰექტარი, სათიბ-საძოვრები — 27,3 ათასი ჰექტარი. სავარგულების რაოდენობის მიხედვით ამ მიზნებისათვის გამოყოფილი მიწის ფართობი რესპუბლიკის სამი საშუალო რაიონის ტოლია.

უკანასკნელ წლებში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების და

განსაკუთრებით მრავალწლიანი ნარგავების ფართობების ზრდის მიუხედავად, რესპუბლიკაში მაინც შემცირდა საზოგადოებრივი სახნავი ფართობები. ეს მოხდა მრავალწლიანი ნარგავების გაშენებისა და არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით მიწების გამოყოფის შედეგად, თუმცა 1972-1976 წლებში სახნავად ათვისებული იქნა 33,7 ათასი ჰექტარი ნასენი და სხვა გამოუყენებელი მიწა. ყოველივე ამან შეამცირა სოფლის მეურნეობაში გამოსაყენებელი მიწების საერთო მოცულობა. უნდა გავითვალისწინოთ ის ფაქტიც, რომ, თუმცა ჩვენს რესპუბლიკას ჯერ კიდევ აქვს საშუალება ახალი მიწების ათვისებისა (ეს განსაკუთრებით შეეხება კოლხეთის დაბლობის ათვისებისა და მლაშე და ბიცობიანი ნიადაგების და დატერასების გამოყენების შესაძლებლობებს), მაგრამ სამეურნეო ბრუნვაში ახალი მიწების მოქცევის შესაძლებლობა უსაზღვრო როდია. ჩვენს რესპუბლიკაში ხომ მთელი მიწებიდან დასამუშაველად გამოსაყენებელია მხოლოდ 1.127 ათასი ჰექტარი, ანუ მთელი ტერიტორიის 18 პროცენტი. ასე რომ, ჩვენთან სოფლის მეურნეობის ექსტენსიური განვითარების შესაძლებლობანი შეზღუდულია. ამდენად, თანამედროვე პირობებში სოფლის მეურნეობის განვითარების მთავარ მიმართულებას მისი ინტენსიფიკაცია წარმოადგენს.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ინტენსიური გზა დაკავშირებულია მიწის სპეციფიკური თვისებების გამოყენებასთან. მიწის თავისებურება ის არის, რომ რაციონალური გამოყენებისას იგი არათუ კარგავს თავის ნაყოფიერებას, არამედ აუმჯობესებს კიდევ მას. სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაცია — ეს არის პროდუქციის წარმოების გადიდება მიწის იმავე ფართობზე იმ გზით, რომ უფრო პროდუქტიული გავხადოთ მიწა მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლესი მიღწევების, მოწინავე ტექნოლოგიის დანერგვის, წარმოების უფრო სრულყოფილი ორგანიზაციისა და მთელი არსებული რეზერვების უკეთ გამოყენების საფუძველზე. ისე როგორც მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ასევე ჩვენი რესპუბლიკის მეურნეობათა გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სასუქების გამოყენების, წარმოების ტექნიკური აღჭურვილობის ზრდის შედეგად სულ უფრო მატულობს პროდუქციის გამოსავლიანობა ყოველ ჰექტარ მიწის ფართობზე. მაგალითად, რესპუბლიკის ყველა კატეგორიის მეურნეობებში მარცვლეული კულტურების მოსავლიანობა ერთ ჰექ-

ტარზე 1913 წლის 6,1 ცენტნერიდან 1976 წელს გადიოდა 20,9 ცენტნერამდე, საშემოდგომო ხორბლისა — შესაბამისად 7,0-დან 23,3 ცენტნერამდე, საგაზაფხულო ხორბლისა — 5,9-დან 18,3 ცენტნერამდე, სიმინდისა (მარცვლად) — 5,2-დან 21,9 ცენტნერამდე, მზესუმზირისა — 4,3-დან 11,8 ცენტნერამდე, თამბაქოსი — 8,7-დან 14,9 ცენტნერამდე, კარტოფილისა — 67-დან 105 ცენტნერამდე, ხოლო ბოსტნეულისა — 71-დან — 119 ცენტნერამდე¹. მოსავლიანობის გადიდებაში დიდი როლი შეასრულა მინდვრის განოყიერებამ. თუ 1913 წელს 1 ჰექტარ სახნავში შეჰქონდათ 3 ტონა ორგანული სასუქი, 1976 წელს უკვე — 9 ტონა, ხოლო მინერალური სასუქი — შესაბამისად 0,02-დან 2,5 ცენტნერი. თვისებრივად შეიცვალა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, მეურნეობები ფართოდ იყენებენ მეცნიერების მიღწევებს და მოწინავეთა გამოცდილებას.

მთლიანად ჩვენს რესპუბლიკაში საბჭოთა ხელისუფლების წლებში ნათესი ფართობი შემცირდა 17 პროცენტით, ხოლო მრავალწლიანი ნარგავების ფართობი გადიოდა 4,9-ჯერ, სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის მოცულობა 8-ჯერ და მეტად გაიზარდა. როგორც ვხედავთ, პროდუქციის მატების ტემპი მნიშვნელოვნად უსწრებდა ნათესი და მრავალწლიანი ნარგავების ფართობის გადიდების ტემპს. ეს ცხადყოფს, რომ სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაცია ყოველთვის იყო ჩვენი რესპუბლიკის განვითარების უმნიშვნელოვანესი მიმართულება. უკანასკნელ წლებში ინტენსიფიკაციის მნიშვნელობა გაცილებით გაიზარდა. მეცხრე ხუთწლედში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მატება მიღწეულია თითქმის მთლიანად დამუშავებული მიწების პროდუქტიულობის გადიდების გზით. ამ წლებში დამუშავებული მიწების ფართობი თითქმის იგივე დარჩა, მაშინ როდესაც სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მოცულობა მერვე ხუთწლედის საშუალო წლიურ დონესთან შედარებით გადიოდა საშუალოდ 19 პროცენტით.

მეათე ხუთწლედში და შორეულ პერსპექტივაში სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის როლი კიდევ უფრო გაიზარდება. და საქმე მარტო ის კი არ არის, რომ მიწის ფართობს და მისი გა-

¹ Народное хозяйство Грузинской ССР (юбилейный статистический ежегодник), изд. «Сაბჭოთა საქართველო», Тб. 1977 г., стр. 83.

ფართოების შესაძლებლობას რაღაც საზღვარი აქვს. მთავარი სულ სხვა რამაა. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წინაშე მდგარი დიდი ამოცანების გადაწყვეტა შეუძლებელია დამუშავებული მიწების გაფართოების გზით, და ეს ეკონომიკურადაც არ არის ხელსაყრელი. სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის, სასუქებისა და სხვა რესურსების სულ უფრო მზარდი წარმოება უფრო მიზანშეწონილია მოვანმართ უკვე ათვისებული მიწების პროდუქტიულობის გაზრდას (ეს განსაკუთრებით შეეხება ჩვენს რესპუბლიკას, სადაც დამუშავებული მიწების გაფართოების შესაძლებლობანი ძალზე შეზღუდულია და დარჩენილი ასათვისებელი ფართობიც მოითხოვს ბევრად მეტ კაპიტალურ დაბანდებას). ამის შედეგად გაიზრდება არა მარტო იმ კაპიტალურ დაბანდებათა უკუგება, რომლებიც ახლა ხმარდება მიწების გაუმჯობესებას, არამედ — წინათ დაბანდებული სახსრებისაც. ყოველივე ეს განაპირობებს სოფლის მეურნეობის განვითარების ინტენსიური და არა ექსტენსიური ფორმების გამოყენების საჭიროებასა და ეკონომიკურ მიზანშეწონილობას. თანაც განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მნიშვნელოვნად გაიზარდა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ინტენსიური გაძღოლის შესაძლებლობანი.

ინტენსიფიკაცია გულისხმობს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის, სოფლის მეურნეობის გაძღოლის მეთოდების თვისებრივ შეცვლას. ინტენსიფიკაციის პირობებში იზრდება პროდუქციის გამოსავლიანობა გამოყენებული რესურსების თითოეულ ერთეულზე წარმოების ყველა ფაქტორის უფრო დაძაბული ამოქმედების, უფრო აქტიური გამოყენების გზით. ინტენსიფიკაცია ასახავს სოფლის მეურნეობის ისეთ განვითარებას, რომლის დროსაც დღენიადაგ იხვეწება ტექნიკა, ტექნოლოგია და მეურნეობის გაძღოლის მეთოდები. ეს კი შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის სწრაფი განვითარებისა და მისი მიღწევების პრაქტიკული გამოყენების საფუძველზე. მაშასადამე, პარტიის მიერ აღებული სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის კურსი მოითხოვს, რომ სოფლის მეურნეობას ემსახუროდეს მაღალგანვითარებული მრეწველობა.

ჩვენი ქვეყნის დღევანდელი განვითარების ეკონომიკური პოტენციალი შესაძლებლობას გვაძლევს გაცილებით მეტი ყურადღე-

ზა დავუთმოთ უშუალოდ სოფლის მეურნეობაზე გამიზნული მრეწველობის განვითარებას ისე, რომ არაფერი ვაენოთ მძიმე მრეწველობას, მეურნეობის სხვა დარგების ხელახალ ტექნიკურ აღჭურვას. საქმე ეხება მრეწველობის იმ დარგების გაფართოების დაჩქარებას, რომლებიც კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებს აწვდიან სხვადასხვა ტექნიკას, სასუქებს, საშენ მასალებსა და წარმოების სხვა საშუალებებს. ყოველივე ეს აისახა სოფლის მეურნეობის განვითარების კომპლექსურ პროგრამაში, რომელიც სკკპ XXV ყრილობამ დაამტკიცა.

რა თქმა უნდა, ამჟამად ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების არც ექსტენსიური გზაა გამორიცხული. იქ, სადაც შესაძლებელია (კოლხეთის ახალი მიწების ათვისება, აღმოსავლეთ საქართველოში მლაშე და ბიცობი მიწების ათვისება და სავსებით მიწების ტერასების გზით დამუშავებული მიწების გაფართოება), სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვაში მოვაქცევთ მიწის ახალ მასივებს. ჩვენი რესპუბლიკის სხვადასხვა ზონაში ექსტენსიური განვითარების მასშტაბები არაერთგვაროვანია. მთის ზონაში, სადაც სავარგულები ძირითადად გადახნულია, სამეურნეო ბრუნვაში ახალი მიწების მოქცევის შესაძლებლობანი მხოლოდ დატერასებით უნდა მოხდეს, აღმოსავლეთ საქართველოს გვალვიან ზონებში — მიწების გასარწყავებით და დასავლეთ საქართველოს ტენიან სუბტროპიკულ ზონაში კი — მიწების დაშრობის გზით, ამასთან ერთად, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ თითქმის რესპუბლიკის ყოველ მეურნეობას, რაიონს, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ზონას მოეპოვება რეზერვები, რათა დამატებით მოაქციოს ბრუნვაში ახალი მიწები.

რესპუბლიკის ბევრ კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში არის მიწები, რომლებიც ოდითგანვე უვარგისად მიაჩნდათ, მაგრამ ახლანდელი ტექნიკის, ავროქიმიის თანამედროვე დონის პირობებში ეს მიწები თავისუფლად შეიძლება გამოვიყენოთ წარმოების ზრდის სამსახურში. ავიღოთ, მაგალითად, კოლხეთის დაბლობის დაქაობებული ტერიტორია. წინათ ეს ფართობი სრულიად გამოუყენებელი იყო. ახლა კი აქ მძლავრი სუბტროპიკული მეურნეობებია. აღსანიშნავია, რომ კოლხეთის დაბლობზე ჩაის საბჭოთა მეურნეობებმა 1976 წელს სახელმწიფოს მისცეს 4 მილიონ მანეთ-

ზე მეტი წმინდა მოგება. ამასთან, გალის რაიონის მზიურის, კუბურხინჯის, ქვემო ბარლების და სიდის მეურნეობებმა საშუალოდ ჰექტარზე მიიღეს 6,6-დან 7,5 ტონამდე ჩაის მწვანე ფოთოლი, გაცილებით მეტი, ვიდრე საშუალოდ ჩვენს რესპუბლიკაში. ამ მეურნეობათა ფართობი რამდენიმე წლის წინათ დაჭობებული და გამოუსადეგარი იყო. მარტო კოლხეთის ტერიტორიის ათვისებით ჩვენს რესპუბლიკას შეემატა დაახლოებით 84 ათასი ჰექტარი მაღალნაყოფიერი მიწა. კოლხეთის დაბლობის 220 ათას ჰექტარ მიწას საუკუნეთა მანძილზე ადამიანებისათვის სიმდიდრის ნაცვლად, ფიზიკური დაძაბუნება და მატერიალური უსახსრობა მოჰქონდა, საბჭოთა წყობილებამ ჭაობების სამეფო აყვავებულ წალკოტად გადაქცია.

მეათე ხუთწლედის გეგმით კოლხეთში დაშრობილი უნდა იქნეს 10 ათასი ჰექტარი ფართობი და ჩატარდეს არსებული ქსელის რეკონსტრუქცია 30 ათას ჰექტარ ფართობზე, ხოლო მთლიანი ამოშრობა შემდგომ წლებში არის გათვალისწინებული.

როგორც აღვნიშნეთ, სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის ფაქტორებს შორის მთავარია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, რომელიც მოიცავს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების სხვადასხვა მიმართულებას. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი გულისხმობს კომპლექსური მექანიზაციის დანერგვას მიწათმოქმედებასა და მეცხოველეობის ყველა დარგში; სოფლის მეურნეობის ყოველმხრივ ქიმიზაციას და ელექტროფიკაციას; მიწების რწყვას, დაშრობასა და გაწყლიერებას; წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავებას; ყველა კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში წარმოების გაძღოლის ეფექტიანი სისტემის დანერგვას მეცნიერების მიღწევათა და მოწინავე გამოცდილების გამოყენების საფუძველზე.

ინტენსიფიკაციის განხორციელებისას ყველა საკითხი კომპლექსურად უნდა გადავწყვიტოთ, რადგან ტექნიკური პროგრესის მიმართულებანი ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. არ შეიძლება მათი ცალმხრივი რეგულირება, რაც ჩვენში ადრე სისტემატურად შეინიშნებოდა, და ნაწილობრივ ღღესაც ადგილი აქვს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წარმოების სფეროში, მართლაც ძნელია მიაღწიო რაიმე წარმატებას, თუ გამოიყენებ ინტენსიფიკაციის ერთ რომელიმე საშუალებას, მაგალითად, ქიმიზაციას

ან მექანიზაციას და არ წყვეტ სხვა ამოცანებს, როგორცაა: კადრების, მართვის, დაგეგმვის, ჯიშური გაუმჯობესების, ვეტერინარული და ზოოტექნიკური ღონისძიებები;

იმ დამატებითი რესურსების უმეტესობა, რომლებიც სოფლის მეურნეობას ხმარდება, ვერ მოგვეცემს საჭირო ეფექტს, თუ მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარების ცალკეულ საკითხებს იზოლირებულად გადავწყვეტთ. ან დავუშვათ ასეთი მაგალითი: მართო მინერალური სასუქების ჰარბად გამოყენებით წინ ვერ წავალთ, თუ არ გავაფართოვეთ ამ სასუქების ნიადაგში შემტანი მანქანების წარმოება. სოფლის მეურნეობის ქიმიზაცია თავის მხრივ მოითხოვს სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ისეთ ჯიშებს, რომლებიც კარგად ეგუებიან სასუქებს და აანაზღაურებს ამასთან დაკავშირებულ დანახარჯებს, უკანასკნელ წლებში როგორც, მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ასევე ჩვენს რესპუბლიკაში მეცნიერ-სელექციონერები დიდ მუშაობას ეწევიან ამ მოთხოვნების შესაბამისი სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ახალი ჯიშების გამოსაყვანად. ქიმიზაცია სელექციონერებს სხვა მოთხოვნებსაც უყენებს. ახლა საჭიროა ისეთი ჯიშები, რომელთა ღეროც გაუძლებს სავსე თავთავს. ამაზე ახლა გულმოდგინედ მუშაობენ ჩვენი ქვეყნისა და რესპუბლიკის წამყვანი მეცნიერ-სელექციონერები.

ჩვენს ქვეყანაში ბევრი შესანიშნავი სელექციონერია. მათ სოფლის მეურნეობას მისცეს თავიანთი ღირსებით უმაღალითო მცენარის ჯიშები. საქვეყნოდაა განთქმული აკადემიკოს პ. პ. ლუკიანენკოს მიერ გამოყვანილი ხორბლის ჯიში „უფხო—1“. ჩვენი ქვეყნის ზოგ რაიონში იგი იძლევა 30, 40 და 50 ცენტნერ მარცვალს ჰექტარზე. „უფხო—1“ ნათესების ფართოდ გავრცელებამ საშუალება მოგვცა მნიშვნელოვნად გაგვედიდებინა მარცვლის მოსავალი. ამეამად ჩვენს რესპუბლიკაში სულ უფრო ფართოდ ვრცელდება აკად. პ. პ. ლუკიანენკოს მიერ გამოყვანილი საშემოდგომო ხორბლის ახალი ჯიშები „აერორა“ და „კავკასია“. ხორბლის ამ ჯიშების მოსავლიანობა, როგორც წესი, 6-7 ცენტნერით აღემატება „უფხო—1“ მოსავლიანობას. მაგალითად, 1976 წელს ნატახტრის საცდელ ნაკვეთზე „აერორას“ მოსავლიანობამ შეადგინა 60 ცენტნერი ჰექტარზე, „კავკასიისამ“ — 62,5 ცენტნერი, ხოლო „უფხო—1“-სამ — 55,4 ცენტნერი. ასეთივე შედეგებს იღებენ წითე-

ლი წყაროს, სილნალის და რიგი სხვა რაიონების მოწინავე მეურ-
ნეობები, რომლებიც ნერგავენ საშემოდგომო ხორბლის ახალ ჯი-
შებს, საჭიროა აგრეთვე აღინიშნოს, რომ ეს ჯიშები გამოირჩევა
დაბალი ღეროთი, რაც მათ მატებს გამძლეობას ჩაწოლისადმი, აგ-
რეთვე ისინი ხასიათდებიან მაღალი პურსაცხოზი თვისებებით.

სოფლის მეურნეობის კულტურების ახალი, უფრო უხვმოსავ-
ლიანი ჯიშების დანერგვა დიდად არის დამოკიდებული მეურნეობის
სპეციალისტებსა და ხელმძღვანელებზე. საჭიროა ყოველ მეურ-
ნეობას კარგად ჰქონდეს მოგვარებული მეთესლეობის საქმე: შექმ-
ნას სათესლე ნაკვეთები, გამუდმებით გაუწიოს კონტროლი მათ,
დროულად და ხარისხიანად დაამუშაოს თესლი, საიმედოდ შეინა-
ხოს იგი, ეს კი მოითხოვს საჭირო მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას.

სოფლის მეურნეობის ხელახალი ტექნიკური აღჭურვა გუ-
ლისხმობს წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფას. ახალი ტექნიკა
მოითხოვს ახალ ტექნოლოგიასაც, სწორედ აქედან გამომდინარეობს
სოციალისტური სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ტექნიკური მო-
დერნიზაციის პროგრამა. სოფლის მეურნეობის ტექნიკური პროგ-
რესის ღონისძიებათა სისტემაში დიდმნიშვნელოვანი ადგილი უკა-
ვია მელიორაციას. იგი მოწოდებულია ქმნიდეს პირობებს სტაბი-
ლური მიწათმოქმედებისათვის. აღმოსავლეთ საქართველოს, კახე-
თის გვალვიან რაიონებში, სადაც მეტად ნაყოფიერი შავმიწებია
(წითელი წყარო, სილნალი), შეგვიძლია მივიღოთ დიდი რაოდენო-
ბით მოსავალი, მაგრამ იქ ტენი ცოტა მოდის მცენარის ვეგეტაციის
პერიოდში. ამიტომ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება რწყვას. დასავ-
ლეთ საქართველოს კოლხეთის ტერიტორიაზე მდებარე მეურნეო-
ბების მიწებზე კი დიდი რაოდენობით ტენი მოდის, ამიტომ აქ სა-
ჭიროა ტენის მოშორება, მიწების დაშრობა. აქ სამელიორაციო სა-
მუშაოები მარტო დამშრობი არხებით როდი შემოიფარგლება. სა-
კოლექტორო და შემკრებ არხებთან ერთად საჭიროა გზების გაყ-
ვანა, სასმელი წყალსადენის ქსელის, ელექტროგადამცემი ხაზების
შექმნა და სხვა.

მიმდინარე ხუთწლედში კოლხეთის ფართობზე სამელიორა-
ციო სამუშაოები თვისებრივად კიდევ უფრო მაღალ დონეზე ტარ-
დება. საინჟინრო ღონისძიებებთან ერთად განხორციელდება ნია-
დაგების გაკულტურებისათვის აუცილებელი წინასწარი სამუშაოე-

ბი, როგორიცაა: ღრმა ხვნა და ფართობის ზედაპირის მოშანდაყვა. გამოყენებული იქნება დახურული ღრენაჟი, უფრო ფართო მასშტაბით მოეწყობა სატუმბავი სადგურები იქ, სადაც ბუნებრივი ქანობები ვერ უზრუნველყოფენ ზედმეტი წყლების წყალმიმღებში გადაგდებას. ყოველივე ამის შედეგად კიდევ უფრო გადიდება მელიორირებული მიწების უკუგება და მნიშვნელოვნად გაიზრდება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოება. ამდენად, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობისათვის მიწების მელიორაცია ტექნიკური პროგრესის განხორციელების დიდმნიშვნელოვანი რგოლი გახდება. ამასთან დაკავშირებით აუცილებლად საჭიროა გავითვალისწინოთ მელიორაციის კავშირი ტექნიკური პროგრესის სხვა ფაქტორებთან, მაგალითად, სარწყავი მიწები მოითხოვს ნათესი ფართობის განსაკუთრებულ სტრუქტურას: ისეთი კულტურების შერჩევას, რაც ხელს შეუწყობს ნიადაგის დამლაშების თავიდან აცილებას. ამავე დროს, მელიორირებულ მიწებზე მიზანშეწონილია ვთესოთ ყველაზე ინტენსიური კულტურები, რომლებიც მთლიანად აგვინაზღაურებენ მელიორაციაზე გაწეულ დიდ დანახარჯებს, მაგალითად, კოლხეთის ათვისებულ მიწებზე უფრო მიზანშეწონილია გავაშენოთ ჩაი და სხვა ძვირფასი სუბტროპიკული კულტურები. ეს კულტურები მაღალინტენსიური და დიდშემოსავლიანი რენტაბელური კულტურებია, რაც თავისუფლად აგვინაზღაურებს მელიორაციაზე გაწეულ დიდ დანახარჯებს, თუმცა ეს არ გამორიცხავს იმასაც, რომ ნიადაგური პირობების შესაბამისად, აქ ფართოდ არ განვავითაროთ საკვებწარმოება და მის ბაზაზე კი მეცხოველეობის დარგების წარმოება. უნდა გვახსოვდეს, რომ მიწების მელიორაციისას საჭიროა სწორად გავანაწილოთ რესურსები შესაბამის ნაგებობათა მშენებლობაზე და სრულად ავითვისოთ გაკულტურებული მიწები.

ინტენსიფიკაციის საკითხთა კომპლექსურ გადაწყვეტას არანაკლები მნიშვნელობა აქვს მეცხოველეობისთვისაც. მეცხოველეობის განვითარების საფუძველია საკვები ბაზა. პირუტყვის ჯიშობრივი შემადგენლობის გაუმჯობესება ისევე საჭიროა, როგორც ჯიშების განახლება მიწათმოქმედებაში. ჩვენს რესპუბლიკაში ამჟამად ახალი ჯიშების მოშენებისა და არსებული ჯიშების სრულყოფის საქმეს ემსახურება სანაშენო მეურნეობის ფართო ქსელი. 43-დან 30

მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის საკოლმეურნეო სანაშენე ფერმა აშენებს წაბლა კავკასიურ ჯიშს, 4 ფერმა — შვიცისას, 5 ფერმა — ველის წითელს, 2 ფერმა — შავქრელს, ხოლო თითო-თითო მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის სანაშენე ფერმა — ცალ-ცალკე ხევსურულს და მეგრულ წითელს.

ბაშკიჩეთისა და ციხისჯვრის სანაშენო საბჭოთა მეურნეობები ორგანიზებულია წაბლა კავკასიური ჯიშის, ბაკურიანის — შვიცის ჯიშის, გაგრიისა და ოჩამჩირის სანაშენო საბჭოთა მეურნეობები — შავქრელი ჯიშის მოსაშენებლად. შვიცის ჯიშს აშენებს აგრეთვე გორის და შავქრელი ჯიშის პირუტყვს — ხობის საკოლმეურნეობათაშორისო სანაშენე მეურნეობები.

ლორის ორივე სახელმწიფო ჯიშთსაშენი სანაშენე საბჭოთა მეურნეობები, ფერმები და აგრეთვე 26 საკოლმეურნეო სანაშენე ფერმა ორგანიზებულია მსხვილი თეთრი ჯიშის ლორის, ხოლო თითო-თითო საკოლმეურნეო სანაშენე ფერმა მანგალეცისა და კახური ჯიშის ლორის მოსაშენებლად. ცხვრის სანაშენე მეურნეობები კი სპეციალიზებულია თუშური ცხვრის ჯიშის მოშენება-მომრავლებაზე. მიუხედავად ჯიშთსაშენების ასეთი სიმრავლისა, რესპუბლიკაში კვლავ სერიოზული ნაკლოვანებაა პირუტყვის ჯიშობრივი სტრუქტურის გაუმჯობესების მხრივ.

საჭიროა ამ მიმართებით მომავალში ჩატარდეს სერიოზული სამუშაოები. ტექნიკური პროგრესის პირობებში უმჯობესდება ტექნოლოგია მეცხოველეობაშიც. ამ პროცესების ფორმები მრავალფეროვანია. იგი მოიცავს მექანიზაციისა და ტექნიკური აღჭურვილობის სხვადასხვა დონის მქონე ყველა დარგსა და მეურნეობას. მაგრამ ძირფესვიანი გადატრიალება მეცხოველეობის ტექნოლოგიაში მაინც დაკავშირებულია სამრეწველო საფუძველზე მეცხოველეობის გადაყვანასთან. აქ კომპლექსური მექანიზაციისა და მოწინავე ტექნოლოგიის დანერგვა საშუალებას გვაძლევს ინდუსტრიულ საფუძველზე გავუძღვეთ მეცხოველეობას. ყველა ამ ფაქტორის რაციონალური გამოყენება უზრუნველყოფს მეცხოველეობის ინტენსივობის ამაღლებას.

სოფლის მეურნეობის ინტენსიური განვითარება მხოლოდ სასუქის, ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის გამოყენებაზე როდია დამოკიდებული. დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე სოფლის მეურ-

ნეობის ინტენსიფიკაციის სოციალურ-ეკონომიკურ ფაქტორებს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პირობებში. კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობებისათვის ახალი მანქანების, სულ უფრო მეტი სასუქის, საშენი მასალის მიწოდებას, უდაოდ, დიდი მნიშვნელობა აქვს ყოველი ჰექტარი მიწის ფართობზე პროდუქციის წარმოების ზრდისათვის. მაგრამ ეს ფაქტორები ახასიათებენ მხოლოდ ინტენსიფიკაციის შესაძლებლობებს. მათი პრაქტიკული გამოყენება კი დამოკიდებულია წარმოების ორგანიზაციასა და მართვაზე, მუშაკთა მორალურ და მატერიალურ სტიმულირებაზე. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ინტენსიფიკაციის იმ დიდ შესაძლებლობათა გამოყენება, რომლებიც გაპირობებულია ტექნიკური პროგრესით, დამოკიდებულია ინტენსიფიკაციის სოციალურ-ეკონომიკურ ფაქტორებზე. მათ სულ უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭებათ თანამედროვე პირობებში. სოფლის მეურნეობაში კაპიტალურ დაბანდებათა გადიდება, სოფლად ტექნიკისა და წარმოების სხვა საშუალებების სულ უფრო მზარდი მიწოდება ახლა განსაკუთრებით აქტუალურს ხდის მათი რაციონალური გამოყენების ამოცანას.

„ჩვენი აგრარული პოლიტიკა, — ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი, — სწორედ იმით გამოირჩევა, რომ ორიენტაციას იღებს არა მარტო მიმდინარე საჭიროებაზე, არამედ მომავალზეც. ჩვენ ვიღწვით სასურსათო პრობლემის ძირეული გადაჭრისათვის, ქვეყნის მზარდ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის და ამას ისეთ პირობებში ვაკეთებთ, როცა იზრდება მოსახლეობა და მისი მოთხოვნილებანი, მიწის ფართობი კი იგივე რჩება. აი, რატომ არის, რომ მომავლისათვისაც სოფლის მეურნეობის ყველა დარგის დაჩქარებულ, ინტენსიურ განვითარებას ვგეგმავთ, აი, რატომ არის, რომ დიდ კაპიტალურ დაბანდებას ვაძლევდით და მივცემთ სოფლის მეურნეობას, გავადიდებთ მრეწველობის იმ დარგების სიმძლავრეებს, რომლებიც სოფელს ემსახურებიან¹.

საჭიროა სრულად იქნეს გამოყენებული ყველა ეს სახსარი და მიღწეულ იქნეს წარმოების მაღალი ეფექტიანობა. ამას მაშინ მი-

¹ ლ. ი. ბრეჟნევის სიტყვა დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 60 წლისთაზე, საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობა, თბ., 1977 წ., გვ. 12.

ვალწევთ, თუ სრულად დაგნერგავთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში — თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და მიწათმოქმედების კულტურა მიწის ნაყოფიერების გადიდების საფუძველია

მიწის რესურსები ჩვენი რესპუბლიკის ყოველ კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში განსაზღვრულია, მაგრამ არსებითად განუსაზღვრელია მათი გამოყენების შესაძლებლობანი. ამ უკანასკნელს მაშინ ვალწევთ, როცა მიწათმოქმედების კულტურა ემყარება თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების გამოყენებას.

თანამედროვე პირობებში ნიადაგის ნაყოფიერებისა და მიწის პროდუქტიულობის გადიდების მთავარი ფაქტორია სოფლის მეურნეობის გაძლიერება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების საფუძველზე, მაგრამ ყველა ტექნიკური სიახლე, მინერალური სასუქი, ტექნიკა, რომელსაც რესპუბლიკის კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები ახლა იღებენ, ეფექტს მხოლოდ მაშინ მოგვცემს, თუ შეხამებულია მიწათმოქმედების მაღალ კულტურასთან. მხოლოდ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და მიწათმოქმედების მაღალი კულტურის კავშირს შეუძლია უზრუნველყოს სოფლის მეურნეობის კულტურების მოსავლიანობის განუწყვეტელი მატება, შექმნას ნიადაგის ნაყოფიერების გადიდების საფუძველი.

ამას დამაჯერებლად მოწმობს ერთმანეთის მეზობლად მდებარე და ერთნაირ პირობებში მყოფ მეურნეობათა მაჩვენებლების შედარება. საერთოდ რესპუბლიკაში ყველა რაიონშია მეურნეობები, რომლებიც თანაბარ პირობებში ჰექტარ მიწაზე სხვადასხვაგვარ უკუგებას იღებენ, ავიდოთ, მაგალითად, ასპინძის რაიონის ნაქალაქევისა და თმოგვის კოლმეურნეობები, ეს კოლმეურნეობები ერთმანეთის მეზობლები არიან, ერთნაირ ბუნებრივ-ეკონომიკურ პირობებში იმყოფებიან, მაგრამ მათი წარმოების შედეგები განსხვავებულია.

ნაქალაქევის კოლმეურნეობას თმოგვის კოლმეურნეობასთან შედარებით ყველა მაჩვენებელი ბევრად უკეთესი აქვს. აქ პროდუქცია იწარმოება 2,7-ჯერ მეტი, შრომის ნაყოფიერება — 3,4-ჯერ მეტია და შრომის ანაზღაურება დაახლოებით 3-ჯერ მეტი. სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში 2—3-ჯერ მაღალია, ვიდრე თმოგვის კოლმეურნეობაში, ერთ საფურაყე ძროხაზე თმოგვის კოლმეურნეობაში მიღებულია 819 კგ რძე, მაშინ როდესაც ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში 1214 კგ, ე. ი. თითქმის 1,5-ჯერ მეტი. ყოველ 100 სულ დედა პირუტყვზე მიღებულია ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში — 92 სული ხბო, თმოგვის კოლმეურნეობაში კი თითქმის 1,6-ჯერ ნაკლები — 58 სული. 100 დედა ცხვარზე ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში მიღებულია — 72 სული ბატკანი, მაშინ როდესაც თმოგვის კოლმეურნეობაში იგი 65-ს უდრის. 1972-1976 წწ. ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში დაეცა 12 სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, 128 სული ცხვარი, მაშინ როდესაც ამ წლებში თმოგვის კოლმეურნეობაში დაეცა 32 სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, ანუ 3-ჯერ მეტი, ცხვარი და თხა 258 სული და ა. შ.

ნაქალაქევის კოლმეურნეობა ძირითადად ადგილზე ამზადებს საკირო რაოდენობის საკვებს და იგი, გარდა კომბინირებული საკვებისა, არც ერთი სახის სხვა საკვებს არ იძენს. თმოგვის კოლმეურნეობამ კი 1972-1976 წლებში შეიძინა 2580 მანეთის საკვები თივა და ნამჭაც კი. ამის გამო თმოგვის კოლმეურნეობაში ერთ ცენტნერ რძეზე დახარჯულია 198 კგ. საკვები ერთეული, მაშინ როდესაც ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში დახარჯულია თითქმის 2-ჯერ ნაკლები — 105 კგ საკვები ერთეული. მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის წონამატზე ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში დახარჯულია 614 კგ საკვები ერთეული, მაშინ როდესაც თმოგვის კოლმეურნეობაში იგი 1815 კგ საკვებ ერთეულს უდრიდა, ე. ი. თითქმის 3-ჯერ მეტია. ნაქალაქევის კოლმეურნეობას მიმაგრებული აქვს 1518 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგული, სახნავი — 155, სათიბი — 63 და საძოვარი 1278 ჰექტარი. ეს მაჩვენებლები თმოგვის კოლმეურნეობაში კიდევ უკეთესია. მასზე მიმაგრებულია 1591 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგული, სახნავი — დაახლოებით ორჯერ მეტი — 283 ჰა, სათიბი და საძოვარი კი თითქმის იმა-

ვე ფართობით — 69 და 1261 ჰექტარი. სარწყავი მიწები თმოგვის კოლმეურნეობას უფრო მეტი აქვს, ვიდრე ნაქალაქევისას, ასევე ითქმის მუშახელის უზრუნველყოფაზეც.

როგორც ამ მონაცემებიდან ჩანს, მიწითა და წარმოების სხვა საშუალებებით უფრო უკეთ არის უზრუნველყოფილი თმოგვის კოლმეურნეობა, ვიდრე ნაქალაქევისა. ამ პირობებშიც კი ყველა ეკონომიკური მაჩვენებელი უკეთესი აქვს ნაქალაქევის კოლმეურნეობას. ამის გამო საზოგადოებრივი მეურნეობიდან შემოსავალი ბევრად მეტია ამ მეურნეობაში, ვიდრე თმოგვის კოლმეურნეობაში.

ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში ისმება კითხვა — რამ განაპირობა ნაქალაქევის კოლმეურნეობის საზოგადოებრივი მეურნეობის ასეთი კარგი, ხოლო თმოგვის კოლმეურნეობაში ცუდია შედეგები? ამის მთავარი მიზეზია ამ მეურნეობებში სხვადასხვანაირი გაძლოლის და მართვის კულტურა; მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები გამოყენების სხვადასხვა დონე. ნაქალაქევის კოლმეურნეობაში იგი უფრო მაღალი დონით არის გამოყენებული, თმოგვის კოლმეურნეობაში კი, პირიქით, დაბალია მისი გამოყენების დონე. აქ საზოგადოებრივ მეურნეობაში არის ბევრი გამოუყენებელი რეზერვი, რომელთა ამოქმედება და წარმოების სამსახურში ჩაყენება უზრუნველყოფდა მათ მკვეთრ განვითარებას.

საჭიროა ავამოქმედოთ ყველა რეზერვი. ეს უნდა გახდეს ამ კოლმეურნეობის გამგეობის მუშაობის ძირითადი საზრუნავი მომავალში. ახლა ისმება კითხვა, როგორია მიწების უფრო რაციონალური გამოყენების, მათი ნაყოფიერების გადიდების გზები? როგორც აღვნიშნეთ, ყველა მეურნეობა სათუთად უნდა ეპყრობოდეს მიწას, არ უნდა დაუშვას მისი გამოსვლა სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვიდან. ამასთან, საჭიროა ვზრდიდეთ სახნავი და მრავალწლიანი მიწების სავარგულების ყოველი ჰექტრის უკუგებას. მიწების რაციონალურ გამოყენებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ჩვენი მცირემიწიანი რესპუბლიკისათვის, ბუნებრივი რთული რელიეფური პირობების გამო საქართველოში სოფლის მეურნეობაში დასამუშავებლად გამოყენებულია მხოლოდ 1127 ათასი ჰექტარი, ანუ მთელი ტერიტორიის 18 პროცენტი.

საგულისხმოა, რომ ჩვენი რესპუბლიკა ტერიტორიის სიდიდით საბჭოთა კავშირში მეათე ადგილზეა, სახნავი მიწების ოდენობით —

მეოთხე ადგილზე, ხოლო ერთ მცხოვრებზე სახნავი მიწების ოდენობით მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის უკანასკნელ ადგილზეა და შეადგენს 0,15 ჰექტარს.

ასეთ პირობებში, ცხადია, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თითოეული ჰექტარი სახნავი მიწის მაღალნაყოფიერად გამოყენებას და, განსაკუთრებით, ნასვენი და სხვა მიწების სახნავად ათვისებას.

ჩვენი რესპუბლიკის პარტიული, საბჭოთა და სასოფლო-სამეურნეო ორგანოები გარკვეულ მუშაობას ეწევიან მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენებისა და ნიადაგის ნაყოფიერების ამაღლებისათვის. თუ 1973 წლამდე რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებში სახნავისა და მრავალწლიანი ნარგავების საერთო ფართობი 181,8 ათასი ჰექტარით შემცირდა და საშუალოდ წლიურად კლებამ 9,1 ათასი ჰექტარი შეადგინა, შემდგომ პერიოდში სახნავად და მრავალწლიანი ნარგავების გასაშენებლად 33,7 ათასი ჰექტარი მიწის ფართობი იქნა ათვისებული. ამის შედეგია, რომ 1973-1976 წლებში სახნავისა და მრავალწლიანი ნარგავების საერთო ფართობის აბსოლუტურმა ზრდამ შეადგინა — 16,6 ათასი ჰექტარი, ანუ წლიურად — 4,1 ათასი ჰექტარი.

საქართველოში სახნავი მიწების შემცირების ძირითადი მიზეზებია: არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით სახელმწიფო, საზოგადოებრივი საკურობებისა და შიდასამეურნეო მშენებლობისათვის მიწების გამოყოფა; ეროზიის საწინააღმდეგო კომპლექსური ღონისძიებების უგულებელყოფის გამო სახნავი ფენის ჩამორეცხვა და ქარისაგან წაღება, სახნავი მიწების დაუმუშავებლად დატოვება და მიწის დაბალინტენსიურ სავარგულებში — ნასვენში გაუმართლებელი გადატანა, მთელი რიგი რაიონების მიერ ნასვენი და სხვა მიწების სახნავად ათვისების გეგმის შეუსრულებლობა. მაგალითად, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში მეცხრე ხუთწლეულში 4,6 ათასი ჰა ნასვენი მიწებიდან არცერთი ჰექტარი არ ათვისებულიათ. აფხაზეთის ასსრ-ში — 19,1 ათასი ჰექტრიდან ათვისებულია მხოლოდ 7,7 ათასი ჰექტარი ნასვენი და სხვა მიწა. აჭარის ასსრ-ში — 1,8 ათასი ჰექტრიდან 0,9 ათასი ჰექტარი¹. ნასვენი მი-

¹ მასალები აღებულია საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიწათსარგებლობისა და მიწათმოწყობის მთავარი სამმართველოდან.

წების ათვისების მხრივ კვლავ ცუდი მდგომარეობაა ახალქალაქის, ბოგდანოვკის, ახალციხის, ხაშურის, კასპის, წითელი წყაროს, თელავის, ლაგოდეხის, თიანეთის, წულუკიძის, მაიაკოვსკის, ორჯონიკიძის, ონის, ამბროლაურის, ცაგერის, ცხაკაიას, წალენჯიხის, მახარაძის, ლანჩხუთის რაიონებში.

უკანასკნელ წლებში ათვისების ნაცვლად ნასვენი მიწის ფართობები გაზარდეს ბორჯომის, ქარელის, ლენტეხის, მესტიისა და ორჯონიკიძის რაიონებმა, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურმა ოლქმა, ქ. ჭიათურის ზონამ და სხვა.

მიწების სწორი და რაციონალური გამოყენებისათვის ზრუნვის მკაფიო გამოვლინებაა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს 1974 წლის დადგენილება „საქართველოს სსრ მიწების რესურსების შესწავლის შესახებ“ და აღნიშნული დადგენილების შესასრულებლად საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1975 წლის დადგენილება „საქართველოს სსრ-ში მიწის რესურსების შესწავლის ღონისძიებათა განხორციელების შესახებ“. ამ დადგენილებათა შესასრულებლად რაიონულმა კომისიებმა, საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიწათმოწყობის საპროექტო ინსტიტუტის სპეციალისტების მონაწილეობით 1975-1976 წლებში რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში, საბჭოთა მეურნეობებსა და სოფლის მეურნეობის წარმოების სხვა სახელმწიფო მეურნეობებში ღიდი მუშაობა გასწიეს სახნავად და მრავალწლიანი ნარგავების გასაშენებლად დამატებითი რეზერვების შესწავლისა და გამოვლინებისათვის, შერჩეულია 83.934 ჰექტარი მიწა, მათ შორის სახნავად ასათვისებლად 55314 ჰექტარი, მრავალწლიანი ნარგავების გასაშენებლად — 28620 ჰექტარი.

ამ მასალების შესაბამისად საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ 1977 წელს დაშვებულია ნასვენი და სხვა მიწების ათვისების გეგმა ცალკეული რაიონების მიხედვით — 18,5 ათასი ჰექტრის რაოდენობით. საჭიროა იგი შესრულდეს. ამით ბევრად გაეზრდით რესპუბლიკაში დამუშავებული მიწების ფართობებს.

მიწის ეფექტიანი გამოყენების საფუძველია მიწათმოქმედების რაციონალური სისტემა. იგი მოიცავს იმ აგროტექნიკურ, ზოოტექნიკურ და ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ ღონისძიებათა კომპლექსს,

რომლებიც ითვისწინებენ კონკრეტული მეურნეობის პირობებს და მიზნად ისახავენ სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოსავლიანობისა და ნიადაგის ნაყოფიერების გადიდებას. მრწათმოქმედების რაციონალური სისტემა შეიცავს, არსებითად, სოფლის მეურნეობის განვითარების განმსაზღვრელ ყველა ფაქტორს. მასში შედის: სპეციალიზაცია, ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის დანერგვა, ქიმიზაცია და მელიორაცია, სოფლის მეურნეობის კულტურების ახალი ჯიშების გამოყენება და ა. შ.

რა თქმა უნდა, ყველა ეს ფაქტორი კომპლექსში უნდა იქნეს განხილული, სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობის ამაღლებაში დიდ და სულ უფრო მზარდ როლს ასრულებს ტექნიკა, სასუქი, მხვნელ-მთესველთა გარჯა. მაგრამ ყველა ეს ფაქტორი თავისთავად კი არ იღებს ნაყოფს, არამედ მიწის, მისი ნაყოფიერების ზრდის მეშვეობით. მართლაც, ვთქვათ, ქიმიზაცია, მისი გავლენა პროდუქციის მატებაზე გამოიხატება მოსავლიანობის გადიდებით, მიწის პროდუქტიულობის ზრდით, და თუ, მაგალითად, მეურნეობათა ტექნიკის, სასუქის მიწოდებისას, ნიადაგის ამ თვისებებს არ გავითვალისწინებთ, მაშინ აღნიშნული მიზნით დახარჯული დიდი თანხები ჩეროვან უკუგებას ვერ მოგვცემს, აი, რატომ უკავშირდება ტექნიკური პროგრესის ყველა მიმართულება მიწას, მის თვისებებს. სასუქების, ტექნიკის და სხვა მატერიალური საშუალებების მიწოდებისას უნდა გავითვალისწინოთ ნიადაგის, მცენარეული საფარის, ჯიშური თვისებები და სხვა ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობები. ამისათვის კი აუცილებელია კარგად ვიცნობდეთ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს და მისი გამოყენება შესაძლებლობებს სოფლის მეურნეობაში. დღეს ჩვენი ქვეყნის მოწინავე მეურნეობები ადგილებზე აწყობენ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციისა და მოწინავეთა გამოცდილების დანერგვის ბიუროებს, ისინი ამ ბიუროების საფუძველზე სრულად იყენებენ წარმოებაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს და ძალზე კარგ შედეგებსაც აღწევენ. გავეცნოთ ერთ-ერთ ასეთ გამოცდილებას, რომელიც არსებობს ბრიანსკის ოლქის სტაროდუბინის რაიონის მარქისის სახელობის კოლმეურნეობაში. ამ კოლმეურნეობაში უკვე სამი წელია მუშაობს სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციისა და მოწინავეთა გამოცდილების დანერგვის ბიურო, რომლის შემადგენლო-

ბაში შედიან კოლმეურნეობის მთავარი სპეციალისტები, წარმოების ნოვატორები და რაციონალიზატორები. ბიუროს წევრები სხვადასხვა წყაროებით მიღებულ ინფორმაციებს განიხილავენ. მათგან ახალ, პროგრესულ მეთოდს შეარჩევენ და გამოაქვთ კოლმეურნეობის გამგეობაზე განსახილველად. კოლმეურნეობის გამგეობა, თავის მხრივ, თუ მოიწონებს ბიუროს მიერ წარმოდგენილ წინადადებას, ამტკიცებს წარმოებაში დასანერგავად, სიახლის დანერგვას ავალებს სათანადო დარგის სპეციალისტებს და გამოყოფს სახსრებს.

კოლმეურნეობისათვის სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ძირითადი წყაროა ბრიანსკის სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ცენტრი, საიდანაც ოლქის კოლმეურნეობები სისტემატურად იღებენ საინფორმაციო წერილებს, ფურცლებს, თემატიკურ მასალებს.

მარქსის სახელობის კოლმეურნეობის სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ბიუროს მჭიდრო კავშირი აქვს სოფლის ბიბლიოთეკასთან, საიდანაც ფართო პროპაგანდას უწევენ მეცნიერების მიღწევებსა და მოწინავეთა გამოცდილებას. გარდა ამისა, ბიურო ფართოდ იყენებს დარგობრივ გამოცემებს, რეფერატულ ჟურნალებს და სხვა სახის ინფორმაციებს.

ბიუროს მუშაობას მიზანსწრაფულად წარმართავს კოლმეურნეობის გამგეობა, აწყობს სპეციალისტების შემოქმედებით მივლინებებს, ექსკურსიებს ოლქის და რესპუბლიკის მოწინავე მეურნეობებში, ბიუროს წევრები და კოლმეურნეობის სპეციალისტები მონაწილეობენ საბჭოთა კავშირის სახალხო მეურნეობის მიღწევათა გამოფენის თემატურ სემინარებში.

კოლმეურნეობაში მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავეთა გამოცდილების შესახებ ინფორმაციის მიღებისა და პროპაგანდის საუკეთესო საშუალებაა ეკონომიკური სწავლების სკოლა, სადაც სპეციალისტები, ბრიგადირები, ფერმის გამგეები, წარმოების ნოვატორები სწავლობენ. სწავლის დროს მსმენელები განიხილავენ ინფორმაციებს ახალი, პროგრესული მეთოდების შესახებ და აზრთა ურთიერთგაზიარების გზით ეძებენ და აზუსტებენ წარმოებაში დასანერგავ სიახლეთა ყველაზე რაციონალურ გზებს.

ბიუროს წევრთა შემოქმედებითმა შრომამ კარგი ნაყოფი გამოიღო. კოლმეურნეობაში რამდენიმე ახალი პროგრესული მეთოდი დაინერგა, რამაც ხელი შეუწყო შრომისნაყოფიერების, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის კულტურის ამაღლებას, პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებას.

კოლმეურნეობაში კარტოფილის ნათესები თავმოყრილია ორ ნაკვეთზე. ერთი ნაკვეთის ფართობი 114 ჰექტარია, მეორისა — 113 ჰექტარი. კარტოფილის წარმოებისათვის ამ ნაკვეთებზე ფართოდ არის დანერგილი კომპლექსური მექანიზაცია. 1976 წელს კოლმეურნეობამ საშუალოდ ჰექტარზე 262 ცენტნერი კარტოფილი მოიყვანა. ერთი ცენტნერი კარტოფილის წარმოებაზე შრომითი დანახარჯები 0,31 კაცსაათამდე შემცირდა.

შაქრის ჰარხლის საბოლოოდ გაწმენდის პუნქტის მოწყობით კოლმეურნეობაში ფართოდ დაინერგა შაქრის ჰარხლის მოსავლის აღების ნაკადური წესი, ცვლაში პუნქტის წარმადობა 60 ტონას უდრის, ამ სიახლის დანერგვის ეკონომიკური ეფექტი 1,2 ათასი მანეთია, ხოლო შრომის დანახარჯები 22 პროცენტით შემცირდა.

კოლმეურნეობაში მოეწყო აგრეთვე მარცვალსაწმენდი კომპლექსი. ამ სიახლემ საშუალება მისცათ ხელით შრომის გარეშე გაწმინდონ მარცვალი და მიიღონ პირველი და მეორე კლასის თესლი, რითაც ერთი ტონა თესლის მომზადებაზე შრომის დანახარჯები 40 პროცენტით შემცირდა. ვიტამინური ფქვილის წარმოებისათვის მწყობრში ჩადგა აგრევატი გლანურატორი, რომლითაც 250 ტონა გლანურიერებული ვიტამინური ფქვილი მზადდება, ერთი ტონა ფქვილის თვითღირებულება კი 70-80 მანეთს არ აღემატება.

თივის დამზადებისათვის ფართოდ იყენებენ აქტიური ვენტილაციის მეთოდს, რაც ხელს უწყობს საკვების ხარისხის გაუმჯობესებას. ამ მეთოდით ერთი ტონა თივის დამზადება 2,25 მანეთი დაუჯდათ. ეს მაშინ, როცა ჩვეულებრივი წესით თივის დამზადება 3,25 მანეთი უჯდებოდათ.

კოლმეურნეობაში ფართოდ დაინერგა კომპეხში სენაჟის დამზადების მეთოდი. მწვანე მასის ჩადება და სენაჟის გადმოტვირთვა მთლიანად მექანიზებულია. ერთი ტონა სენაჟის დამზადება უჯდებათ 0,41 მანეთი, კოლმეურნეობაში მოეწყო აგრეთვე კომბინირე-

ბული საკვების ქარხანა და საკვები საამქრო დამუშემატელები და ზამორტლებელი, ნაზავის დამამზადებელი მოწყობილობებით და ტრანსპორტიორების სისტემით. მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის ფერმაში, სადაც პირუტყვი სუქებაზეა დაყენებული, მოეწყო მოედანი საკვებურებითა და საკვების დამრიგებელი მოწყობილობით, რითაც ერთი მეცხოველის დატვირთვა 40 სულიდან 150 სულამდე გაიზარდა.

წარმოებაში ამ და სხვა სიახლეების დანერგვით მეცხრე ხუთწლედში კოლმეურნეობაში შრომის ნაყოფიერება გაიზარდა 20 პროცენტით. 1976 წელს საშუალოდ ერთ შრომისუნარიან მომუშავეზე წარმოებულია 5780 მანეთის პროდუქცია, ეს მაშინ, როცა საშუალოდ რაიონული მაჩვენებელი 2218 მანეთი იყო.

მარქსის სახელობის კოლმეურნეობის ეს გამოცდილება უთუოდ საყურადღებოა და ფართო მხარდაჭერასა და გავრცელებას იმსახურებს. ასეთი სიახლეები უნდა წარმოებაში დაინერგოს და ამით მივალწევთ თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების გამოყენებას.

„როცა მომავალზე ვფიქრობთ, — ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი, — ჩვენ დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ მეცნიერებას. მან უდიდესი წვლილი უნდა შეიტანოს კომუნიზმის მშენებლობის უმნიშვნელოვანესი ამოცანების გადაწყვეტაში. ეს არის ენერგიის ახალი წყაროებისა და ბევრი სახეობის ბუნებრივი რესურსების შემცვლელების აღმოჩენა, სახალხო მეურნეობის ტექნიკური განახლება, რის შედეგად მინიმუმამდე შემცირდება ხელის და, მით უმეტეს, მძიმე ფიზიკური შრომა, სოფლის მეურნეობის აღმავლობის ხელშეწყობა, ბრძოლა ავადმყოფობის წინააღმდეგ და ადამიანის სიცოცხლის გახანგრძლივება.

ჩვენი ეკონომიკის მომავალი ეფექტიანობის ამაღლებაა. სახალხო მეურნეობის წარმატებული, დინამიკური განვითარების უზრუნველყოფის სხვა გზა არ არსებობს. სწორედ ამიტომ ახორციელებს და განუხრელად განახორციელებს პარტია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების, დაგეგმვისა და მართვის სრულყოფის, თითოეულ სამუშაო ადგილზე, თითოეულ სამმართველო

რგოლში ორგანიზებულობისა და წესრიგის გაძლიერების გეზს¹. საქმე ეხება იმას, რომ მნიშვნელოვნად ამაღლდეს შრომისნაყოფიერება სოფლის მეურნეობაში, გადიდდეს სასოფლო-სამეურნეო წარმოება, გაიზარდოს საშუალო საპექტარო მოსავლიანობა, გაუმჯობესდეს პროდუქციის ხარისხი, შემსუბუქდეს სასოფლო-სამეურნეო შრომა, იმატოს სოფლის მშრომელთა რეალურმა შემოსავალმა, გაუმჯობესდეს საყოფაცხოვრებო მომსახურება, ამაღლდეს სოფლის მშრომელთა კულტურა.

ეს დიდმნიშვნელოვანი ამოცანები წარმატებით გადაწყდება, თუ გონიერულად განაწილდება საწარმოო ძალები სოფლად. მაქსიმალურად იქნება გათვალისწინებული ნიადაგის, კლიმატისა და აგროკულტურული ტრადიციების რეგიონალური და ლოკალური თავისებურებები; სოფელი უზრუნველყოფილი იქნება მეღიორაციის, ირიგაციისა და ქიმიზაციის საშუალებებით; სწორად იქნება შეხამებული სპეციალიზაციის, კოოპერაციისა და ინტეგრაციის პრინციპები ადგილობრივ პარობებთან: მოგვარდება სოფლად მუშახელის დამაგრება და კვლავწარმოება. ერთი სიტყვით, როცა სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას ინდუსტრიულ დონეზე დავაყენებთ.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითადი მიმართულება სოფლის მეურნეობაში

მექანიზაცია. მიწა სოფლის მეურნეობის განვითარების მთავარი, მაგრამ არა ერთადერთი ფაქტორია. ამაში დიდი მნიშვნელობა აქვს კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკურ რესურსებს, რაც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განხორციელების კვალობაზე ყოველწლიურად მატულობს, მეურნეობა სულ უფრო მეტ ტექნიკას, სასუქსა და წარმოების სხვა საშუალებებს იღებს. თვისებრივად იხვეწება მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ყველა ელემენტი. ასეთ პირობებში განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პრო-

¹ ლ. ი. ბრეჟნევის სიტყვა დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 60 წლისთავზე, საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობა, თბილისი, 1977 წ., გვ. 12.

ცესების მექანიზაციას და მის სრულყოფასთან დაკავშირებულ საკითხებს, რომ სულ უფრო სრულად გამოვიყენოთ მიწა და წარმოების სხვა საშუალებანი, ამით კი მივალწევთ წარმოების ახალ მაღალ შედეგებს.

რესპუბლიკის კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკური რესურსები მრავალფეროვანია. მათ განეკუთვნება: ტრაქტორები, კომბაინები, მანქანები, იარაღები და ძრავები, სასუქები, საშენი მასალები და სხვა საშუალებანი, ურომლისოდაც სასოფლო-სამეურნეო წარმოება ვერ იარსებებს. მათ შორის მთავარი ადგილი უკავია მანქანურ ტექნიკას. ძნელი წარმოსადგენია თანამედროვე კოლმეურნეობა და საბჭოთა მეურნეობა უმანქანოდ. ახლანდელი ტექნიკის გამოუყენებლად შეუძლებელი იქნებოდა მიწის დამუშავება საუკეთესო აგროტექნიკურ ვადებში,

ცხრილი 1

ტრაქტორების, კომბაინებისა და სატვირთო ავტომანქანების რაოდენობის ზრდა საქართველოს სოფლის მეურნეობაში (წლის დასაწყისში ცალი)¹

	1940 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1970 წ.	1972 წ.	1977 წ.	1977 წ. პროცენტით 1940 წ. შედარებით
ტრაქტორები (ფიზიკურ ერთეულში)	3015	4540	8173	17151	18782	22860	758
ტრაქტორები ეტალონურ ერთეულში	—	—	4928	7944	8441	16270	—
ტრაქტორები 15 ძალაზე გადითვლით	3680	6160	13596	32046	36258	42158	1145
მათი სიმძლავრე (ათასი ცხ. ძალა)	55	92	264	480,7	544	798	1451
მარცვლის ას.ლები კომბაინები	532	539	1730	1660	1567	1563	294
სატვირთო ავტომანქანები (ავტოციკლების ჩათვლით)	2737	4945	8732	15175	16750	20606	753

¹ ცხრილი შედგენილია: Советская Грузия, К 50-летию Великой Октябрьской Социалистической революции, Тб. 1967., стр. 130 და საქართველოს სსრ ცს მასალები და Народное Хозяйство Грузинской ССР (юбилейный стат. ежегод.), изд. „Сაბჭოთა საქართველო“, Тб., 1977, стр. 93.

მით უმეტეს, რომ ჩვენთან სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ მუშაკთა რაოდენობა განუწყვეტლივ კლებულობს.

თუ როგორია რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ტექნიკური ბაზა, ამას ნათლად გვიჩვენებს ქვემოთ მოტანილი ცხრილი (იხილეთ 1 ცხრილი).

ტექნიკური აღჭურვილობის დარგში მომხდარმა ძვრებმა განაპირობეს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა სტრუქტურის ძირეული შეცვლა (იხ. ცხრ. 2).

ცხრილი 2

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა
სტრუქტურა

(პროცენტობით ჯამის მიმართ)¹

	1934 წ.	1960 წ.	1970 წ.	1975 წ.	1977 წ.
ენერგეტიკული სიმძლავრეები სულ .	100	100	100	100	100
მექანიკური ძრავები .	8	94	98	99	99
აქედან					
ტრაქტორები (ძრავების სიმძლავრე)	5	27	37	38	37
კომბინების მოტორები	1	6	5	4	3
ავტომობილები	1	53	48	44	43
ელექტროდინამოძრავები და სხვა მექანიკური ძრავები	1	8	8	13	16
მუშა პირუტყვი (მექანიკურ ძალაზე გადაყვანილ)	92	6	2	1	1

საბჭოთა ბელისუფლების პირველ წლებში, ისე როგორც ქვეყნის მასშტაბით, ძირითად ენერგეტიკულ ძალას წარმოადგენდა ცოცხალი გამწვევი ძალა. თუ 1934 წელს სოფლის მეურნეობის ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა სტრუქტურაში მექანიკურ ძრავებს მხოლოდ 8 პროცენტი ეკირა და ენერგიის მთავარი წყარო სოფლად მუშა პირუტყვი იყო, რომლის წილად ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა 92 პროცენტი მოდიოდა, 1977 წელს პირველის ხედ-

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР (юбилейный статистический ежегодник), изд. „Сაბჭოთა საქართველო“, Тб., стр. 92.

რითი წონა 99 პროცენტამდე გაიზარდა, ხოლო მეორესი 1 პროცენტამდე შემცირდა. რევოლუციამდე ქართველი გლეხი ძირითადად ეყრდნობოდა საკუთარ ძალას. მთელი სიმძლავრენი, რომლებიც მას ეხმარებოდა, მხოლოდ 0,2 ცხენის ძალას შეადგენდა. ხოლო 100 ჰექტარ სათეს-სახნავ ფართობზე გაანგარიშებით — 8 ცხენის ძალას. ამჟამად სოფლის მეურნეობის მუშაკთა ტექნიკური შეიარაღება გაიზარდა 5 ცხენის ძალამდე. ამ სიმძლავრეებმა განუზომლად გაადიდეს ქართველი მშრომელის ძალა. უფრო ნაყოფიერი გახადეს მისი შრომა. ენერგეტიკული სიმძლავრენი 100 ჰექტარ ნათეს ფართობზე გაანგარიშებით შეადგენს 354 ცხენის ძალას. ამასთან, შრომის ენერგოაღჭურვილობა ყოველწლიურად იზრდება, განსაკუთრებით — უკანასკნელ წლებში, მაგალითად, 1970 წელს ენერგეტიკული სიმძლავრენი ერთ მუშაკზე გაანგარიშებით შეადგენდა 3,3 ცხენის ძალას, 1976 წელს 5 ცხენის ძალას.

როგორც ვხედავთ, სოფლის მუშაკთა შრომის ენერგოაღჭურვილობა 1,4-ჯერ და მეტად გაიზარდა. მიუხედავად ამისა, ენერგეტიკული შეიარაღების დონით ჩვენი რესპუბლიკა ბევრად ჩამორჩება კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს. მართალია, ყოველ 100 ჰექტარ ნათესზე გაანგარიშებით, ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა მიხედვით ამჟამად საქართველო ბევრად უსწრებს წინ საშუალო-საკავშირო მაჩვენებლებს და ბევრ მოკავშირე რესპუბლიკაზე წინ დგას, მაგრამ ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე გაანგარიშებით კი ყველაზე უკანასკნელ ადგილზეა, ე. ი. მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის მეთხუთმეტე ადგილზე გამოდის. 1976 წელს საშუალოდ სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობაში 100 ჰექტარ ნათესზე მოდიოდა 209 ცხენის ძალის ენერგეტიკული სიმძლავრენი, მათ შორის კოლმეურნეობაში 206 და საბჭოთა მეურნეობებში — 212 ცხენის ძალისა. შესაბამისი მაჩვენებლები საქართველოში უდრიდა 442, 397 და 492 ცხენის ძალას. სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში დასაქმებულ ერთ მუშაკზე გაანგარიშებით ენერგეტიკული სიმძლავრენი სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობაში მოდიოდა 18 ცხენის ძალა, მათ შორის კოლმეურნეობებში 14,2 ცხენის ძალა და საბჭოთა მეურნეობებში 24,1 ცხენის ძალა, მაშინ როდესაც ეს მაჩვენებლები

საქართველოს სსრ-ში შესაბამისად შეადგენდა 4,9; 4,2 და 5,8 ცხენის ძალას¹.

თუ როგორ იზრდება შრომის მექანიკური ენერგოშეიარაღება სსრ კავშირისა და, კერძოდ, ჩვენს რესპუბლიკაში, აქას ნათლად გვიჩვენებს ქვემოთ მოტანილი ცხრილი (იხ. ცხრ. 3).

ცხრილი 3

სსრ კავშირისა და საქართველოს სსრ კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ენერგოშეიარაღება

(წარმოებაში დასაქმებულ ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე მოდის მძლავრი მექანიკური ძრავები ცხენის ძალებში)²

წლები	საშუალოდ სსრ კავშირში		საქართველოს სსრ-ში	
	ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე	100 ჰექტარ ნა-ფრთობზე	ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე	100 ჰექტარ ნა-ფრთობზე
1916	—	0,2	—	—
1940	1,2	25	0,8	12
1950	1,5	30	1,0	28
1960	5,2	71	2,2	130
1965	7,6	96	3,0	220
1970	11,1	147	3,3	310
1973	13,9	175	4,2	390
1975	16,0	190	4,4	405
1976	18,0	201	4,7	416

ცხრილის თანახმად, შრომის ენერგოშეიარაღებით, მოსული მძლავრი მექანიკური ძრავების სიმძლავრეებით წარმოებაში დასაქმებულ ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე გაანგარიშებით, ჩვენი რესპუბლიკა მნიშვნელოვნად ჩამორჩება სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს. ასევე ჩამორჩება იგი სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების მაჩვენებლებს ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე გაანგარიშებით,

¹ Народное Хозяйство СССР за 60 лет (смт. сбор.), М., 1977 г. стр. 157.

² ცხრილი შედგენილია საქართველოს სსრ ცსს მასალების საფუძველზე.

მთლიანად ენერგეტიკული სიმძლავრეების რაოდენობითაც (იხ. ცხრ. 4).

ცხრილი 4

შრომის ენერგოშეიარაღება მოკავშირე რესპუბლიკების სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებში, 1976 წელი

(მოლის ენერგეტიკული სიმძლავრეები ცხენის ძალებში)¹

მოკავშირე რესპუბლიკების დასახელება	კოლმეურნეო- ბები და საბჭო- თა მეურნეო- ბ.ბი		კოლმეურნეო- ბები		საბჭოთა მეურნეობები	
	ერთ სულსა წლიურ მუშაზე განვარიშებით	100 ჰექტარ ნა- თეს ფართობზე განვარიშებით	ერთ სულსა წლიურ მუშაზე განვარიშებით	100 ჰექტარ ნა- თეს ფართობზე განვარიშებით	ერთ სულსა წლიურ მუშაზე განვარიშებით	100 ჰექტარ ნა- თეს ფართობზე განვარიშებით
სსრკ-ში	18,1	209	14,2	206	24,1	212
არსსრ	22,6	191	18,7	170	26,8	210
უკრაინის სსრ	12,9	242	11,7	220	17,6	315
ბელორუსიის სსრ	13,2	304	11,7	283	16,5	339
უზბეკეთის სსრ	10,6	453	8,2	481	15,0	429
ყაზახეთის სსრ	36,6	139	24,3	148	39,6	138
საქართველოს სსრ	4,9	442	4,2	397	5,8	492
აზერბაიჯანის სსრ	8,2	328	7,5	254	9,1	465
ლიტვის სსრ	23,6	417	23,9	400	22,8	453
მოლდავეთის სსრ	10,0	440	9,4	384	12,0	665
ლატვიის სსრ	26,5	378	26,3	370	26,7	388
ყირგიზეთის სსრ	12,1	356	12,0	327	12,2	402
ტაჯიკეთის სსრ	8,8	428	8,0	416	10,8	448
სომხეთის სსრ	9,3	469	8,1	393	10,4	534
თურქმენეთის სსრ	12,2	476	11,5	455	21,9	681
ესტონეთის სსრ	37,0	407	38,4	396	35,9	417

ცხრილის მონაცემებით, ჩვენი რესპუბლიკა ბევრად ჩამორჩება შრომის ენერგოშეიარაღებით მოკავშირე რესპუბლიკებს, მაგრამ აღემატება ნათეს ფართობზე გაანგარიშებით შრომის ენერგოშეიარაღებით. ეს იმით აიხსნება, რომ ჩვენს რესპუბლიკას სახნავი და ნათესი ფართობები არიცხია ძალზე მცირე რაოდენობით, ჩვენთან

¹ Народное Хозяйство СССР за 60 лет (юбилейный стат. ежегодник, М., «статистика»), стр. 157.

დიდია მრავალწლიანი ნარგავების ზედრითი წილი. იგი 8 პროცენტს აღემატება, მაშინ როდესაც კავშირში მისი ზედრითი წილი 0,8 პროცენტს არ აღემატება. ამდენად ნათეს ფართობზე ენერგეტიკული სიმძლავრეების გაანგარიშება არ იძლევა სწორ სურათს. უფრო ზუსტ სურათს იძლევა სოფლის მეურნეობის დარგში დასაქმებულ მუშაკზე ენერგეტიკული სიმძლავრეების გაანგარიშება. როგორც დავინახეთ, შრომის ენერგოშეიარაღებით საქართველოს სსრ კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან საშუალო-საკავშირო მაჩვენებლებს. ეს ჩამორჩენა წლების მიხედვით კიდევ უფრო ღრმავდება. ამას ნათლად გვიჩვენებს ცხრილი 5.

ცხრილი 5

შრომის ენერგოშეიარაღების ზრდა საქართველოს სსრ-სა და მოკავშირე რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში
1960-1977 წწ.

(მოღის ენერგეტიკული სიმძლავრეები ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე გაანგარიშებით ცხენის ძალებში)¹

	1960 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1973 წ.	1976 წ.	1976 წელი პროცენტობით 1960 წელთან შედარებით
სსრკ-ში .	5,4	7,7	11,2	13,9	18,1	335
რსფსრ-ში .	6,3	9,1	13,6	17,2	22,6	359
უკრაინის სსრ .	3,4	4,7	7,4	9,6	12,9	379
ბელორუსიის სსრ .	3,3	4,7	7,3	9,8	13,2	400
უზბეკეთის სსრ .	3,5	6,4	8,7	8,7	10,6	303
ყაზახეთის სსრ .	16,6	22,6	26,8	29,6	36,6	220
საქართველოს სსრ .	2,6	3,2	3,8	4,2	4,6	188
აზერბაიჯანის სსრ .	3,6	5,8	7,9	7,2	8,2	228
ლიტვის სსრ .	3,8	7,0	12,5	17,2	23,6	621
მოლდავეთის სსრ .	2,4	3,5	5,3	7,2	10,0	417
ლატვიის სსრ .	4,6	8,0	15,1	20,2	26,5	576
ყირგიზეთის სსრ .	4,9	6,9	10,0	10,2	12,1	247
ტაჯიკეთის სსრ .	3,2	5,8	7,4	7,6	8,8	275
სომხეთის სსრ .	3,8	5,5	7,8	8,1	9,3	245
თურქმენეთის სსრ .	4,5	7,5	9,7	10,3	12,2	271
ესტონეთის სსრ .	6,7	10,4	17,2	26,4	37,0	551

¹ Сельское Хозяйство СССР (статистический сборник), «Статистика», М., 1971; стр. 377. და Народное Хозяйство СССР 1975 и 1976 г. (стат. ежег.) М., стр. 153 და 157.

როგორც ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ჩვენს რესპუბლიკას ტექნიკური შეიარაღების მიხედვით უკავია მე-15 ადგილი და საერთო-საკავშირო მაჩვენებელს თითქმის 4-ჯერ ჩამორჩება. ეს ჩამორჩენა წლების მიხედვით გრძელდება. ამასთან ერთად, დამახასიათებელია ის, რომ ტექნიკურ შეიარაღებაში ჩამორჩენა შემცირების ნაცვლად დიდდება. მოტანილი მონაცემებიდან ჩანს აგრეთვე, რომ 1960-დან 1976 წლამდე საქართველოს კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ტექნიკური შეიარაღება 16 წლის განმავლობაში გაიზარდა მხოლოდ 2,3 ცხენის ძალით, მაშინ როცა კავშირში საშუალოდ ამ პერიოდში გადიდა 12,7 ცხენის ძალით, რსფსრ-ში — 16,3, უკრაინაში — 9,5, ბელორუსიაში — 9,9, უზბეკეთში — 7,1, ყაზახეთში — 7,1, აზერბაიჯანში — 4,6, ლიტვაში — 19,8, მოლდავეთში — 7,6, ლატვიაში — 21,9, ყირგიზეთში — 7,2, ტაჯიკეთში — 5,6, სომხეთში — 5,5, თურქმენეთში — 7,7 და ესტონეთში — 30,7 ცხენის ძალით. როგორც ვხედავთ, ჩვენს რესპუბლიკაში ტექნიკური პროგრესის ზრდა ყველაზე მცირეა. ამის გამო ტექნიკური შეიარაღება კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მე-

ცხრილი 6.

შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი 1940-1976 წწ.¹

წლები	მთლიანად სსრ კავშირში		საქართველოს სსრ	
	კოლმეურნეობები	საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	საბჭოთა მეურნეობები
1940	100	100	—	—
1950	99	91	100	100
1960	185	156	146	103
1965	218	162	157	102
1970	297	224	197	118
1972	293	217	155	109
1973	350	249	185	114
1974	345	242	203	121
1975	317	227	206	128
1976	350	242	225	127

¹ საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

ურნეობებში დაბალია. ეს არის სწორედ დაბალი შრომის ნაყოფიერების მიზეზი.

შრომის ნაყოფიერების დონით რესპუბლიკის კოლმეურნეობები სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს ჩამორჩებიან 49,5-ით, ხოლო საბჭოთა მეურნეობები — 52,7 პროცენტით¹. არც შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპებია დამაკმაყოფილებელი (იხ. ცხრ. 6).

შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპით ჩვენი რესპუბლიკა მნიშვნელოვნად ჩამორჩება კავშირის საშუალო მაჩვენებელს. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით იგრძნობოდა ადრეულ წლებში. უკანასკნელ წლებში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი დაჩქარდა. მაგალითად, 1976 წელს, 1960 წელთან შედარებით, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში შრომის ნაყოფიერება გაიზარდა 79 პროცენტით, მაშინ როდესაც სსრ კავშირში იგი გაიზარდა 54 პროცენტით. რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში შრომის ნაყოფიერება შესაბამისად გაიზარდა 18 და 14 პროცენტით. საერთოდ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი უკანასკნელ წლებში უფრო მეტია, ვიდრე წინა წლებში. რა თქმა უნდა, ეს თავის მხრივ ამცირებს საერთო-საკავშირო დონესთან შედარებით შრომის ნაყოფიერების ჩამორჩენას.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ შრომის ნაყოფიერებაში განსხვავებულ-სა ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზია სხვადასხვაგვარი ტექნიკური შეიარაღება და დასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მექანიზაციის დაბალი დონე. საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამუშაოთა მექანიზაცია დაბალია და ჩამორჩება როგორც საშუალო-საკავშირო, ისე ბევრი მოკავშირე რესპუბლიკის მაჩვენებლებს. მემცენარეობასა და მეცხოველეობაში ზოგიერთი სამუშაო პროცესის მექანიზაციის დონეზე მეტყველებს შემდეგი მონაცემები (იხ. ცხრ. 7):

¹ საქართველოს სსრ სახალხო მეურნეობა სსრ კავშირის 50 წლისთავზე.

სამუშაოთა მექანიზაცია მემცენარეობაში 1970 წელს

(პროცენტობით მოცემული სახის სამუშაოს საერთო მოცულობის მიმართ)¹

სამუშაოთა სახეები	საშუალოდ სსრ შირში			საქართველოს სსრ-ში		
	კულმეურნეობა- ში და საბჭოთა მეურნეობებში	კულმეურნეობებ- ში	საბჭოთა მეურ- ნეობებში	კულმეურნეობებ- ში და საბჭოთა მეურნეობებში	კულმეურნეობებ- ში	საბჭოთა მეურ- ნეობებში
კარტოფილის დარგვა	90	89	92	44	27	59
ბოსტნეულის თესვა და დარგვა	55	37	66	32	24	39
რიგთაშორის დამუშავება:						
შაქრის კარხლისა	99	97	100	75	59	80
ბოსტნეულისა	75	65	79	40	30	50
მარცვლეული კულტურების კომბაი- ნით აღება (სიმინდის გარდა).	100	100	100	99	98,5	99
მარცვლის გაწმენდა	98	97	99	89	86	91
სამარცვლე სიმინდის კომბაინით აღება	52	52	53	10	8	14
სასილოსე კულტურების აღება	99	99	100	45	40	60
თივის თიბვა	94	100	100	60	47	74
კულტივაცია	98	96	99	88	80	92

სსრ კავშირის საშუალო მონაცემებთან შედარებით, საქარ-
თველოში მემცენარეობის სამუშაოთა მექანიზაციის დაბალი დონე
ნაწილობრივ აიხსნება სამთო მიწათმოქმედებისათვის დამახასიათე-
ბელი რელიეფის დიდი დანაწევრებით და მინდვრის კულტურები-
სა და მრავალწლიანი კულტურებისათვის ფერდობების გამოყენე-
ბით. საქართველოში არსებული სახნავის საერთო ფართობის 27
პროცენტი მოდის ნაკვეთებზე, რომელთა სიდიდე 5 ჰექტარამდეა,

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР (стат. сборник), изд. «Сაბჭოთა
საქართველო», 1977, стр. 94 და Народное Хозяйство ССР (стат. сборник).
М., 1977 г. стр. 178.

47 პროცენტი — 5-დან — 8 პექტარამდე. დიდად დანაწევრებულია მრავალწლიანი ნარგავების ფართობებიც, მაგალითად, ჩაის პლანტაციების პასპორტიზაციის მონაცემებით, მათი საერთო ფართობიდან 78,9 პროცენტი წერილკონტურიანი ნაკვეთებისაგან შედგება — სიდიდით 3 პექტარამდე. ჩაის პლანტაციებით დაკავებული ნაკვეთების საერთო რაოდენობიდან 54 პროცენტი მოდის ნაკვეთებზე, რომელთა სიდიდე 0,5 პექტარამდეა, 20 პროცენტი — 0,5-დან 1 პექტარამდე. დაახლოებით იგივე ითქმის ვენახების, ხეხილის, ციტრუსების და სხვა ნარგავების მიმართაც.

ასეთი მცირეკონტურიანი, მოკლე საქცევის მქონე ნაკვეთებისათვის უპირატესად საჭიროა მცირეგაბარიტიანი სატრაქტორო აგარეგატები, რომლებსაც საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა მცირე რაოდენობით იღებს.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის სხვადასხვა დაქანების ფერდობების სრული და ეკონომიკურად ხელსაყრელი ათვისება ფერხდება, ერთი მხრივ, სპეციალური კონსტრუქციის ტრაქტორებისა და სასოფლო-სამეურნეო მანქანების ნაკლებობით ან უქონლობით, რომლებიც იმუშავენ 8-10°-ზე უფრო მეტი დაქანების ფერდობებზე, მეორე მხრივ, ეროზიის განვითარების საშიშროებით. თანამედროვე ტრაქტორები, თვითმავალი შასები, კომბაინები და სხვა სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-იარაღები მეტწილად არ შეესაბამება რესპუბლიკის სამთო მიწათმოქმედების პირობებს, ფერდობებზე სამუშაოთა მექანიზაციისა და ეროზიასთან ბრძოლის საკითხების გადასაწყვეტად აუცილებელია სპეციალური კონსტრუქციის მანქანების შექმნა. მანქანათა სისტემაში უნდა შევიდეს: 1. საერთო დანიშნულების მანქანები; 2. სამელიორაციო დანიშნულების მანქანები მაღალშემოსავლიანი ინტენსიური კულტურებისათვის დიდი დაქანების მთის ფერდობების მოსამზადებლად; 3. მანქანები მაღალი მთის სათიბებისა და საძოვრების გასაუმჯობესებლად; 4. სატრანსპორტო და დასატვირთ-გადმოსატვირთი საშუალებანი.

მთის პირობებში სამუშაოდ აუცილებელია სხვადასხვა კლასის ტრაქტორები და თვითმავალი შასები 0,2-დან 9,0 ტონამდე წონისა, მაღალი დინამიკური თვისებებითა და ეკონომიკური მაჩვენებლებით. ამასთან ერთად, საჭიროა მთის პირობებში ფართოდ გამოვიყენოთ ეგრეთ წოდებული „მცირე მექანიზაციის“ საშუალება-

ნი. ჩვენს რესპუბლიკაში ეხლა ამ მიმართულებით დიდი მუშაობა წარმოებს, რაც საშუალებას გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ მკვეთრად გაზრდის მექანიზაციის დონეს მემცენარეობის დარგებში.

რესპუბლიკაში განსაკუთრებით დაბალია მეცხოველეობის სამუშაო პროცესების მექანიზაციის დონე. აქ რძის მექანიზებული წველა 44 პროცენტს არ აღემატება, წყლის მიწოდება 44 პროცენტს, საკვების მიტანა 24 პროცენტს, შემზადება — 52 პროცენტს, ნაკელის გატანა 48 პროცენტს და ა. შ. ამ მაჩვენებლებით ჩვენი რესპუბლიკა საგრძნობლად ჩამორჩება სსრ კავშირის ანალოგიურ საშუალო მაჩვენებლებს.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის მექანიზაციისა და ელექტრიფიკაციის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ შესრულებული გამოკვლევებით დადგენილია, რომ ჩვენს პირობებში მექანიზებული სარძევე საწარმოს ეკონომიკურად მინიმალურ სიდიდეს წარმოადგენს ფერმა, რომელშიც 200 საფურაჟე ძროხაა, ხოლო ყოველი მათგანის საშუალო წლიური წველადობა 2000 კგ-ია და ფერმა, რომელშიც 150 ძროხაა და წველადობა 2500 კგ-ია. მექანიზებული სარძევე საწარმოს ოპტიმალურ სიდიდედ მიჩნეულია ფერმა, რომელშიც 800-1000 ძროხაა. მეცხვარეობის ფერმაში უნდა იყოს 4-5 ათასი სული ცხვარი, მელორეობის ფერმაში 150-200 ძირითადი დედა ღორი, მეფრინველეობის ფერმაში 50 ათასი და მეტი ფრთა ქათამი და ა. შ.; მაგრამ ასეთი სიდიდის ფერმები საქართველოს სსრ კოლმეურნეობებში მეტად მცირეა. 1975 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკის ყველა კოლმეურნეობიდან 20,7 პროცენტს ჰყავდა 50 ძროხაზე ნაკლები თითოეულს, 45,6 პროცენტს ჰყავდა 50-დან 99 ძროხამდე, 23,4 პროცენტს — 100-დან 199-მდე, 8,5 პროცენტს — 200-დან 400 სულამდე, 1,8 პროცენტს — 400 სულზე მეტი, პატარა ფერმებში წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებლები გაცილებით დაბალია, ვიდრე ოპტიმალური სიდიდის მექანიზებულ ფერმებში.

მეცხოველეობაში სამუშაო პროცესების მექანიზაციისათვის განკუთვნილი ტექნიკა, რომელსაც ამჟამად ჩვენი მრეწველობა უშვებს, ნაკარაუდევია მსხვილი ფერმებისა და მაღალი პროდუქტიულობის პირუტყვისათვის, ეს გარემოება ჩვენში ართულებს მეცხოველეობის ფერმების მექანიზაციას, განსაკუთრებით მთიან რაიონ-

ნებში, ჭადაც ფერმებზე სიდიდით კიდევ უფრო ნაკლებია, ამცირებს ტექნიკის გამოყენებას და წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებას აძვირებს. ამიტომაც, რომ ჩვენში ჯერ კიდევ დიდია ცოცხალი შრომის დანახარჯები პროდუქციის ერთეულზე. მაგალითად, შრომის პირდაპირი დანახარჯები ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში 1976 წლის მონაცემებით მაღალი იყო სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით ცენტნერ რძეზე — 35,7 პროცენტით, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის წონამატზე — 27,4, ღორისა — 28,7, ფრინველისა — 31,3, ცხვრისა — 22,2, კვერცხზე — 19,7, მატყლზე — 25,7 პროცენტით¹. შრომის პირდაპირი დანახარჯები კოლმეურნეობებში მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ერთ სულზე საშუალოდ სსრ კავშირში 1976 წელს მოდიოდა 140 კაცსათი, ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში კი იგი უდრიდა 213 კაცსათს. ძროხაზე შესაბამისად 274 და 340; ღორზე 30 და 43, ცხვარზე 15 და 18 კაცსათი. ასევე მაღალია შრომითი დანახარჯები მემცენარეობის პროდუქციაზეც. მაგალითად, შრომის პირდაპირი დანახარჯები ერთ ტონა მარცვლეულზე ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში, სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით, მაღალი იყო 25,7 პროცენტით, ბოსტნეულზე — 34,7, კარტოფილზე — 21,8, ბალჩეულზე — 14,7, ხილზე — 38,9, ყურძენზე — 31,1, თამბაქოზე — 45,7, მზესუმზირაზე — 15,4, შაქრის კარხალზე — 18,4 პროცენტით.

ყოველ ჰექტარ ფართობზე ჩვენთან მეტია შრომითი დანახარჯები, ვიდრე კავშირში. მაგალითად, 1975 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ჰექტარზე გაანგარიშებით დაიხარჯა: მეჩაიეობაში 335 კაცდღე, მეთამბაქოეობაში — 610 კაცდღე, მეციტრუსეობაში — 189 კაცდღე, მეხილეობაში — 210 კაცდღე და ა. შ. ეს მაჩვენებლები მნიშვნელოვნად აღემატება სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს. ჩვენში მეტად შრომატევადი და მძიმე სამუშაოა ჩაის ფოთლის ხელით კრეფა, რომელზეც მეჩაიეობაში გაწეული შრომითი დანახარჯების დაახლოებით 70 პროცენტი მოდის.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში თუ რა დონეა სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის და როგორია მისი ადგილი მოკავ-

¹ Народное Хозяйство СССР, изд. «Экономика», М., 1978 г., стр. 67;

შირე რესპუბლიკებს შორის, ამას გარკვეულად ახასიათებს შრომის ფონდშეიარაღება (იხილეთ ცხრილი 8).

ცხრილი 8

შრომის ფონდშეიარაღება საქართველოში და მოკავშირე რესპუბლიკების კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში 1960-1976 წწ.

(მოდის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დანიშნულების ფონდები სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ საშუალო წლიურ მუშაკზე მანეთებში)!

	1960 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1973 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1976 წ. პროცენ- ტი 1960 წ. მომართ
სსრკ	1755	2510	3079	4506	5490	6777	386
რსფსრ	1817	2888	3555	5287	5514	6870	378
უკრაინის სსრ	1577	2610	2472	3722	4718	4907	374
ბელორუსიის სსრ	1303	1915	2155	3513	4009	5100	414
უზბეკეთის სსრ	950	1310	1961	2638	3401	4547	479
ყაზახეთის სსრ	2100	4105	5885	6862	7407	8881	370
საქართველოს სსრ	1750	2100	2478	2878	3910	4780	273
აზერბაიჯანის სსრ	1450	1640	1892	2899	3455	4677	323
ლიტვის სსრ	2070	3146	4257	7244	7991	8210	397
მოლდავეთის სსრ	1390	1750	1995	2888	4001	5480	394
ლატვიის სსრ	2400	4171	5540	8865	8075	9410	392
ყირგიზეთის სსრ	1507	2107	2908	4015	5406	5907	392
ტაჯიკეთის სსრ	1007	1419	1717	2475	3100	3910	391
სომხეთის სსრ	1610	2144	2739	3165	3340	4007	249
თურქმენეთის სსრ	1400	1750	2031	2718	3477	3798	271
ესტონეთის სსრ	2957	5400	7324	10925	11071	11992	406

როგორც აქ მოტანილი ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში და საბჭოთა მეურნეობების მუშაკთა ფონდშეიარაღება მნიშვნელოვნად ჩამორჩება სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების მაჩვენებლებს. ეს ჩამორჩენა კიდევ უფრო თვალსაჩინოა იმ მხრივ, რომ ჩვენთან ფონდების სტრუქტურაში ძალზე დიდი ხვედრითი წილი აქვს მრავალწლიანი

1 საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

ნარგავების ღირებულებას. მისი ზვედრითი წილი 42 პროცენტს შეადგენს.

რაკი ღირებულება ფონდებში ასეთი მაღალია, თანაც იგი ფონდშეიარაღებისათვის, როგორც ტექნიკური საშუალება, არ წარმოადგენს მნიშვნელოვან ელემენტს, ამის მიხედვით ნათლად დავრწმუნდებით, თუ რა მცირეა და როგორ ჩამორჩება ჩვენი რესპუბლიკა ამ მაჩვენებლით. მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულებას თუ გამოვაკლებთ ფონდების ღირებულებიდან და ისე ვიანგარიშებთ, მაშინ დავინახავთ, რომ ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობების და საბჭოთა მეურნეობების მუშაკთა შრომის ფონდშეიარაღება 2-ჯერ და მეტად დაბალია კავშირის საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით. ასევე დაბალია შრომის ფონდშეიარაღება რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში და საბჭოთა მეურნეობებში.

1976 წელს კოლმეურნეობებში დასაქმებული ერთი საშუალო წლიური მუშაკის ფონდშეიარაღება უდრიდა 3316 მანეთს, ხოლო საბჭოთა მეურნეობებისა 4500 მანეთს, მაშინ როდესაც ეს მაჩვენებლები სსრ კავშირში შესაბამისად შეადგენდა 5340 და 5880 მანეთს. ანალოგიური მაჩვენებლებით ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან მოკავშირე რესპუბლიკების უმრავლესობას. კოლმეურნეობათა და საბჭოთა მეურნეობების მიხედვით ჩვენს რესპუბლიკას მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის უკავია მეთოთხმეტე ადგილი. თუ შრომის ფონდშეიარაღებას განვიხილავთ დინამიკაში, დავინახავთ, რომ მისი ზრდის ტემპი ჩვენს რესპუბლიკაში უფრო დაბალია, ვიდრე კავშირში და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებში. ეს თავისთავად კიდევ უფრო აღრმავებს შრომის ფონდშეიარაღებაში ჩამორჩენას, რაც მეტად არასასურველია. საჭიროა გავზარდოთ შრომის ტექნიკური ფონდშეიარაღება. ამით დავაჩქარებთ წარმოების ზრდას და ავამალლებთ წარმოების ეფექტიანობას.

ეხლა განვიხილოთ, თუ როგორია ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ფონდუზრუნველყოფა. ფონდუზრუნველყოფის მიხედვით ჩვენს რესპუბლიკას მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის უკავია მეოთხე ადგილი. ჩვენს რესპუბლიკაში ყოველ 100 ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე გაანგარიშებით 3,1-ჯერ მეტი ღირებულების ძირითადი საწარმოო ფონდები და 2,3-ჯერ მეტი სოფ-

ლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქცია მოდის, ვიდრე სსრ კავშირში საშუალოდ. მიუხედავად ამისა, მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით საქართველოში იწარმოება 37,3 პროცენტით ნაკლები რაოდენობის სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, ვიდრე საშუალოდ სსრ კავშირში, ამავე დროს, ჩვენს რესპუბლიკაში სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა ზვედრითი წონა მატერიალური წარმოების სფეროს მუშაკთა საერთო რიცხვში დაახლოებით 11 პროცენტით მაღალია ანალოგიურ საშუალო საკავშირო მაჩვენებელზე. აქედან ნათელია არა მარტო ის, რომ რესპუბლიკისათვის დამახასიათებელია მოსახლეობის დიდი სიმჭიდროვე და მიწის ნაკ-

ცხრილი 9

სოფლის მეურნეობის საზოგადოებრივ მეურნეობებში გამოყენებული ფონდების სტრუქტურა პროცენტებით, 1965-1970 წლები¹

	საშუალოდ სსრ კავშირში			საქართველოს სსრ-ში		
	1965 წ.	1970 წ.	1976 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1976 წ.
სულ ფონდების ღირებულება მათ შორის:	100	100	100	100	100	100
შენობები, ნაგებობანი და მოწყობილობა	60,5	60,5	61,6	30,7	34,5	34,4
სულ მანქანები და მოწყობილობანი აქედან:	21,8	13,3	19,4	15,5	14,4	14,3
ა) ძალოვანი მანქანები და იარაღები.	10,9	9,8	9,7	7,2	7,2	7,3
ბ) სამუშაო მანქანები და მოწყობილობანი	10,7	9,5	9,7	8,3	7,2	7,0
სატრანსპორტო საშუალებანი	5,8	3,9	3,6	2,1	2,2	2,4
მუშა პირუტყვი	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8	0,7
პროდუქტული პირუტყვი, ფრინველი და ფუტკარი	15,8	12,5	10,7	5,9	6,1	6,2
მრავალწლიანი ნარგავები	3,1	3,3	3,5	45	42	42

¹ საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

ლებობა, არამედ აგრეთვე ისიც, რომ სოფლის მეურნეობის განვითარებისა და შრომის ნაყოფიერების ამაღლების რეზერვები სრულად არ არის გამოყენებული. ჩვენთან ფონდუზრუნველყოფის მაღალ დონეს მიწის ნაკლებობა და მიწის ფონდების სტრუქტურული შედგენილობა აპირობებს. ამასთან ერთად, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, მას იწვევს ძირითად საწარმოო ფონდებში მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულების მაღალი ხვედრითი წილი (იხილეთ ცხრილი 9).

როგორც აქ მოტანილი ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ჩვენი რესპუბლიკის ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულებაში მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულების ხვედრითი წილი 43 პროცენტია, მაშინ როდესაც სსრ კავშირში იგი უდრის 3,5 პროცენტს, სამაგიეროდ, ჩვენთან მცირეა მანქანების, მოწყობილობების, ძრავების, სატრანსპორტო საშუალებების და პროდუქტიული პირუტყვის ღირებულების ხვედრითი წილი. ეს ისეთი საშუალებანია, რომლებიც აქტიურია და წარმოადგენენ ტექნიკური პროგრესის ძირითად ელემენტებს. 1976 წელს სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ფონდების მთელ ღირებულებაში სსრ კავშირში ეკავა: შენობებს, ნაგებობებს და მოწყობილობებს — 50 პროცენტი, ძაღვან მანქანებს — 8,8, სამუშაო მანქანებს — 12,5, სატრანსპორტო საშუალებებს — 5,4, პროდუქტიულ პირუტყვს — 15 და მრავალწლიან ნარგავებს — 3,4 პროცენტი. საქართველოს სსრ-ში ეს მაჩვენებლები შესაბამისად შეადგენდა: 32,7; 4,3; 2,3; 2,6; 9,1 და 44,3 პროცენტს¹. თანაც ჩვენთან სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ფონდების მთელი ღირებულებიდან ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულების ხვედრითი წილი უდრის 92,8 პროცენტს, მაშინ როდესაც სსრ კავშირში იგი საშუალოდ უდრიდა 88,2, რსფსრ-ში — 82,7, უკრაინაში — 88,2, ბელორუსიაში — 90,1, უზბეკეთში — 76,8, ყაზახეთში — 73,8, აზერბაიჯანში — 88,2, ლიტვაში — 89,9, მოლდავეთში — 88,7, ლატვიაში — 81,1, ყირგიზეთში — 84,3, ტაჯიკეთში — 73,4, სომხეთში — 79,4, თურქმენეთში — 82,6 და ესტონეთში — 82,6 პროცენტს.

სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ფონდების ასეთი სტრუქტურული შედგენილობა კიდევ უფრო დაბლა სწევს რესპუბ-

¹ საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

ლიკის სოფლის მეურნეობის ტექნიკურ და ფონდშიარალებას და საერთოდ ამცირებს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გამოყენების შესაძლებლობებს, ამდენად, აუცილებელია გაუმჯობესდეს ფონდების სტრუქტურული შედგენილობა იმ მხრივ, რომ გაიზარდოს აქტიური და შემცირდეს პასიური ფონდების ხვედრითი წილი.

ახლა საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის ტექნიკური შეიარაღების გასაუმჯობესებლად მნიშვნელოვანი ღონისძიებები ხორციელდება. ყოველწლიურად სოფლის მეურნეობას ემატება ტრაქტორები, კომბაინები, სატვირთო ავტომანქანები, აგრეთვე დიდძალი სხვა მანქანა-იარაღები და მექანიზმები. მაგრამ საქმე მანქანა-იარაღების მართო რაოდენობა როდია. ტექნიკამ, თუ იგი სათანადოდ არ არის გამოყენებული, შეიძლება მეურნეობას სარგებლობის ნაცვლად ზარალი მოუტანოს. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული მანქანა-იარაღების საშუალო დღიური და წლიური გამომუშავება დაბალია და ჩამორჩება კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს.

რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ტრაქტორების ეტალონური საშუალო წლიური გამომუშავება რბილ ზენაზე გადაყვანით 831 ჰექტარს უდრიდა, მაშინ როდესაც კავშირში საშუალოდ იგი 1400 ჰექტარია. დღიური გამომუშავება კი შესაბამისად 5,0 და 8 ჰექტარია. კომბაინის საშუალო წლიური გამომუშავება საქართველოს სსრ-ში — 165 ჰექტარია, საშუალოდ კავშირში კი — 240 ჰექტარი, დღიური გამომუშავება კი შესაბამისად — 4,7 და 5,9 ჰექტარი. ასევე ითქმის სიმინდის ასაღებ კომბაინზე და სილოსის ასაღები მანქანების გამოყენებაზეც.

რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში მანქანების გამოყენება იგივე სურათს იძლევა.

აქაც იგივე კანონზომიერებაა, რაც კოლმეურნეობებში იყო. ჩვენთან ტექნიკა სრულად არ არის გამოყენებული. ამის გამო სატრაქტორო სამუშაოს თვითღირებულება მაღალია. ტექნიკის გამოყენებას დიდად აუარესებს სარემონტო საქმის მოუწყვსრიგებლობა. მტს-ების რეორგანიზაციის შემდეგ ჩვენი რესპუბლიკის მთიანი რაიონების ბევრ სასოფლო-სამეურნეო არტელში მნიშვნელოვნად შემცირდა ტრაქტორების გამომუშავება და გადიდა სატრაქტორო სამუშაოთა თვითღირებულება.

საქართველოს ბევრ რაიონში მტს-ები თავისი ტექნიკით ყველა კოლმეურნეობას უწევდა მომსახურებას. შემდეგში ეს ტექნიკა მიეყიდა კოლმეურნეობებს. ცხადია, ასეთნაირად დაქსაქსული ტექნიკა, როცა არ იყო სათანადო სარემონტო ბაზა და არ გვეყოფნოდა მექანიზატორთა კვალიფიციური კადრები, ყველგან კარგ შედეგს ვერ გამოიღებდა. საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის ეკონომიკისა და ორგანიზაციის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მონაცემებით, 1965 წელს რესპუბლიკის კოლმეურნეობათა 18,1 პროცენტს არ გააჩნდა მექანიზაციის მობილური საშუალებანი. დასავლეთ საქართველოში კი, სადაც სხვა კუთხეებზე მეტად არის წარმოდგენილი ნაკლებმექანიზებული ან არამექანიზებული შრომატევადი კულტურები, კოლმეურნეობათა რაოდენობა, რომელთაც ტრაქტორები არ ჰქონდათ, შეადგენდა 26 პროცენტს. მთის რაიონების კოლმეურნეობათა 67 პროცენტს ან სულ არა აქვს ტრაქტორი, ან თუ აქვს, 1-2 ცალი. დასავლეთ საქართველოს რაიონებში ასეთ კოლმეურნეობათა რაოდენობა 52 პროცენტს შეადგენს. ტრაქტორების წლიური გამომუშავება და მათი გამოყენების ინტენსიურობა იქ ძალზე დაბალია.

ახლა აღნიშნული მდგომარეობის გამოსასწორებლად მნიშვნელოვანი ნაბიჯებია გადადგმული. უკვე მოეწყო მთელ რიგ რაიონებში მანქანების გაქირავების ზონალური სადგურები. ამ რაზმებსა და სადგურებში თავმოყრილია მძლავრი ტექნიკა, რომლის შეძენა ცალკეული მეურნეობებისათვის ეკონომიკურად ხელსაყრელი არ არის და სახელმწიფო თვალსაზრისითაც მიზანშეუწონელია. ეხლა ისინი ემსახურებიან კოლმეურნეობებს. ტექნიკური მომსახურების ასეთი პრაქტიკის დადებითი შედეგები და მაღალი ეკონომიკური ეფექტიანობა აშკარაა. მაგალითად, 1975 წელს რესპუბლიკაში 167 კოლმეურნეობამ თავისი სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-იარაღები საიჯარო საწყისებზე გადასცა „საქსოფლტექნიკის“ რაიონულ განყოფილებებს, რათა მათ ხელშეკრულების საფუძველზე უზრუნველყოთ მთელი მექანიზებული სამუშაოები ამ მეურნეობებში. შეძენილმა გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ კოლმეურნეობათა მომსახურების ასეთი ფორმის დროს ტექნიკის გამოყენების ეფექტიანობა ერთიორად იზრდება. სოფლის მეურნეობაში სამუშაო პროცესების მექანიზაციის დონე 15-20 პროცენტით მაღლდება, სამუ-

შოთა თვითღირებულება კი 30 პროცენტით მცირდება. ამიტომ, რიგ სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებშიც და ჩვენთანაც მასობრივად ვრცელდება მომსახურების ასეთი ფორმები. ახლა ისინი ასრულებენ კოლმეურნეობებში ამოძირკვის, პლანტაჟის, ქვებისაგან გაწმენდის, ტერასების მოწყობის და სხვა მძიმე სახის სამუშაოებს. კიდევ საჭიროა გაფართოვდეს იმ სამუშაო პროცესების მოცულობა, რომლებსაც „საქსოფლტექნიკის“ მექანიზებული რაზმები ასრულებენ, განსაკუთრებით იმ კოლმეურნეობებში, რომლებისთვისაც აზრი არ აქვს ძვირად ღირებული რთული ტექნიკის შეძენას. შესაძლებელია აგრეთვე „საქსოფლტექნიკის“ რაიონულ განყოფილებებში შემოღებულ იქნეს ასეთი მანქანების გაქირავების პრაქტიკა.

ჩვენს პირობებში კოლმეურნეობების და მანქანა-ტრაქტორთა პარკისა და „საქსოფლტექნიკის“ მექანიზებული რაზმების შენარჩუნება მხოლოდ იმ შემთხვევაშია გამართლებული, თუ ტექნიკა წლის განმავლობაში დამაკმაყოფილებლად იქნება დატვირთული და თუ მოგვარდება სარემონტო ბაზისა და სათადარიგო ნაწილებით მომარაგების საქმე. პერსპექტივაში რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში მკვეთრად უნდა გაიზარდოს მექანიზაციის დონე. ამას მოითხოვს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების ამოცანები. საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის მექანიზაციისა და ელექტრიფიკაციის სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა, სხვა დარგობრივ ინსტიტუტებთან ერთად, შეიმუშავა მემცენარეობისა და მეცხოველეობის დარგების მექანიზაციის, ელექტრიფიკაციისა და ავტომატიზაციის პროგნოზი უახლოესი მომავლისათვის, იგი ითვალისწინებს მექანიზაციისა და ელექტრიფიკაციის სამუშაოების მკვეთრად გაფართოებას, რომლებმაც უნდა უზრუნველყოს უახლოესი წლებისათვის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ ერთ მუშაკზე ენერგოაღჭურვილობის ზრდა 52,2 ცხენის ძალამდე (ნაცვლად 5,0 ცხენის ძალისა 1976 წ.). ელექტროენერგიის მოხმარება საწარმოო მიზნებისათვის გაიზრდება 5800-7000 კილოვატსაათამდე (ნაცვლად 800 კილოვატსაათისა 1976 წ.), ხოლო საყოფაცხოვრებო საჭიროებისათვის 140 კილოვატსაათიდან 500 კილოვატსაათამდე.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის აუცილებელია მექანიზაციის დონის მკვეთრად გაზრდა.

ელექტრიფიკაცია. სოფლად ტექნიკის მოკავშირე არის ელექტრობა. ელექტროენერგია კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ენერგეტიკული რესურსების დიდმნიშვნელოვანი წყაროა. განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება იგი მემცენარეობის, სარწყავი მითაწმოქმედებისა და მეცხოველეობის სტაციონარულ დანადგარებში. ელექტრობის როლი სულ უფრო იზრდება მეცხოველეობის მექანიზაციასთან დაკავშირებით. აქ იგი გვევლინება ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა ძირითად წყაროდ. სოფლის მეურნეობაში ყოველწლიურად იზრდება ელექტროენერგიის გამოყენება; თუ 1950 წელს სოფლის მეურნეობამ მიიღო 1,5 მილიარდი კილოვატსაათი ელექტროენერგია, 1960 წელს — 9,9 მილიარდი, 1970 წელს — 38,6 მილიარდი და 1976 წელს 42,9 მილიარდი კილოვატსაათი. მეათე ხუთწლედის დამლევს სოფლის მეურნეობაში ელექტროენერგიის მოხმარება თითქმის ერთისამად გაიზრდება და მიაღწევს დაახლოებით 130,7 მილიარდ კილოვატსაათს, ანუ 5330 კილოვატსაათს სოფლის მეურნეობის საშუალო ერთ მუშაკზე გადანაწილებით.

ელექტრობას სოფლისათვის მარტო საწარმოო მნიშვნელობა როდი აქვს, იგი გვეხმარება სოფლის მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებაში და კულტურული დონის ამაღლებაში.

რესპუბლიკაში დიდი ყურადღება ექცევა ელექტროენერგიის გამოყენებას სოფლის მეურნეობაში შრომის ნაყოფიერების გადიდებისა და შრომის შემსუბუქებისათვის, აგრეთვე მოსახლეობის კულტურულ-საყოფაცხოვრებო მომსახურების გაუმჯობესებისათვის. მექანიზაციასთან ერთად ელექტრიფიკაცია სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის დონის ამაღლების ერთ-ერთი ძირითადი გზაა. კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ელექტრიფიკაციის დონე ყოველწლიურად მაღლდება.

მეურნეობებში ელექტროენერგიის მოხმარება 7,2-ჯერ გაიზარდა, ხოლო კოლმეურნეობებში — 6,4-ჯერ. ელექტროენერგია სულ უფრო მეტად გამოიყენება საწარმოო დანიშნულებისათვის, მაგრამ საერთოდ ელექტროენერგია ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ გამოყენებული შრომატევადი სამუშაოების მექანიზაციისათვის, განსაკუთრებით მეცხოველეობის ფერმებში. ჯერ კიდევ

ელექტროენერგია ნაკლები რაოდენობით გამოიყენება საკვების შესამზადებლად. ფერმების გათბობისათვის და უხეში საკვების დაქუცმაცებისათვის, ამის გამო დაბალია შრომის ელექტროშეიარაღების დონე და ჩამოვრჩებით სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებელს და რიგი რესპუბლიკების მაჩვენებლებსაც, საბჭოთა მეურნეობების 100 პროცენტი და კოლმეურნეობების 99,6 პროცენტი ელექტრიფიცირებულია. უკანასკნელი 10 წლის მანძილზე საბჭოთა მეურნეობებში ელექტროენერგიის მოხმარება 6,4 ჯერ გაიზარდა, ხოლო კოლმეურნეობებში — 9,3-ჯერ. ელექტროენერგია სულ უფრო მეტად გამოიყენება საწარმოო დანიშნულებისათვის, მაგრამ საერთოდ ელექტროენერგია ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ გამოყენებული შრომატევადი სამუშაოების მექანიზაციისათვის, განსაკუთრებით მეცხოველეობის ფერმებში. ჯერ კიდევ ელექტროენერგია ნაკლები რაოდენობით გამოიყენება საკვების შესამზადებლად. ფერმების გათბობისათვის და უხეში საკვების დაქუცმაცებისათვის. ამის გამო დაბალია შრომის ელექტროშეიარაღების დონე და ჩამოვრჩებით სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებელს და რიგი რესპუბლიკების ანალოგიურ მაჩვენებლებსაც. ახლაც ჩვენი რესპუბლიკების კოლმეურნეობებში შრომის ელექტროშეიარაღება ძალზე დაბალია და მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ უკანასკნელ, მეთხუთმეტე ადგილზეა. ამავე დროს შრომის ელექტროშეიარაღების ტემპიც არ არის დამაკმაყოფილებელი. 1960 წლიდან 1978 წლამდე, ე. ა. 18 წლის განმავლობაში, ჩვენს რესპუბლიკაში შრომის ელექტროშეიარაღება გაიზარდა 13,7-ჯერ, მაშინ როდესაც კავშირში საშუალოდ იგი გადიდა 18,1-ჯერ. ამ ხნის განმავლობაში კიდევ უფრო გაზრდილია იგი უკრაინის, ბელორუსიის, უზბეკეთის, აზერბაიჯანის, ლიტვის, სომხეთის, თურქმენეთის რესპუბლიკებში, დაახლოებით ანალოგიური მდგომარეობაა საბჭოთა მეურნეობებშიც.

აქ შრომის ელექტროშეიარაღებით, ენერგოშეიარაღებით, ფონდშეიარაღებით და სხვა ტექნიკური მაჩვენებლებით ჩვენი რესპუბლიკა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზეა. ეს კი იწვევს დაბალ წარმოების შედეგებს. საჭიროა მომავალში დაჩქარდეს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპები.

საერთოდ ელექტრობას სოფლისათვის მარტო საწარმოო მნიშვნელობა როდი აქვს. იგი გვეხმარება — სოფლის მოსახლეობის ყოფაცხოვრებისა და კულტურის გარდაქმნაში.

ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში არსებითად თითქმის ყველა კოლმეურნეობა და საბჭოთა მეურნეობა ელექტროფიკირებულია. ამასთან, ენერგიის მეტ ნაწილს მეურნეობები იყენებენ სახელმწიფო ენერგეტიკული სისტემიდან. საკმაოდ დიდ როლს ასრულებენ აგრეთვე ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო ელექტროსადგურები, მაგრამ მათი ეს როლი თანდათან კლებულობს, რადგან დღეს სულ უფრო მეტ კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობას ამარაგებს სახელმწიფო ენერგეტიკული სისტემა.

ქიმიზაცია. სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ერთ-ერთი შემაღდგენელი ნაწილია ქიმიზაცია. დღეს მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის გაძლიერების რაციონალური სისტემა წარმოდგენილია ქიმიზაციის გარეშე. მეცნიერებამ და პრაქტიკამ დაამტკიცა, რომ მოსავლიანობის მატების დაახლოებით ნახევარს განაპირობებს სასუქები, მეორე ნახევარს — ყველა სხვა ფაქტორის მოქმედება.

სასუქებზე გაწეული დანახარჯები უზვად ნაზღაურდება. სამეცნიერო დაწესებულებათა მონაცემებით დიდი ხანია დადგენილია, რომ სასუქებზე გაწეული დანახარჯების 1 მანეთზე წმინდა შემოსავალი შეადგენს სხვადასხვა კულტურების მიხედვით 1,5-დან 8 მანეთამდე. ამას ადასტურებს ჩვენი რესპუბლიკის საცდელი სადგურებისა და მოწინავე მეურნეობების გამოცდილება. მაგალითად, ოჩამჩირის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში მინდვრად გატანასა და ნიადაგში შეტანაზე დახარჯულ ყოველ მანეთს მოაქვს 12 მანეთი წმინდა შემოსავალი. წითელწყაროს რაიონის სოფ. ზემო ქედის კოლმეურნეობაში — 8 მანეთი, გურჯაანის რაიონის სოფელ ჩუმლაყის კოლმეურნეობაში — 7 მანეთი, გორის რაიონის სოფელ ფლავის კოლმეურნეობაში — 6,5 მანეთი, სამტრედიის კიკვიძის სახელობის კოლმეურნეობაში 3,2 მანეთი და ა. შ.

ნიადაგში შეტანილი მინერალური სასუქების რაოდენობა ყოველწლიურად იზრდება. 1940 წელს ჰექტარ სახნავზე გაანგარიშებით სასუქების მიწოდება ჩვენს ქვეყანაში შეადგენდა 3,7 კილოგრამს (მოქმედ ნივთიერებას), 1950 წელს — 7,3, 1960 წელს — 12,2, 1965 წელს — 28,5, 1970 წელს — 47 და 1976 წელს 79,6 კი-

ლოგრამს. კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობებისათვის სასუქების მიწოდების გადიდება გახდა განვლილ მეცხრე ხუთწლედში ყველა კულტურის მოსავლიანობის ზრდის ერთ-ერთი წყარო.

მინერალურ სასუქებს სულ უფრო მეტი რაოდენობით იღებს საქართველოს სოფლის მეურნეობა. 1958 წელს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობამ მიიღო 235 ათასი ტონა მინერალური სასუქი, 1965 წელს — 365 ათასი ტონა, 1971 წელს — 601 ათასი ტონა, ხოლო 1976 წელს 805 ათასი ტონა. მაგრამ ეს სასუქი ძირითადად შეაქვთ მრავალწლიან ნარგავებში — ჩაი, ციტრუსები, ტუნგო, თამბაქო, ვენახი და სხვ., მინდვრის კულტურების ნათესებში (გარდა მარცვლეულისა) კი სასუქი საკმაოდ რაოდენობით არ შეაქვთ, რაც მნიშვნელოვანწილად მათ დაბალ მოსავლიანობას განაპირობებს. საერთოდ უნდა ითქვას, რომ ფართობის ერთეულზე მინერალური სასუქების გამოყენებით სსრ კავშირი ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად ჩამორჩება მსოფლიოს მთელ რიგ ქვეყნებს. მაგალითად, 1964 წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებში საშუალოდ ჰექტარ სახნავზე შეიტანეს 297 კგ მინერალური სასუქი, საფრანგეთში — 619, ინგლისში — 862 კგ. უფრო მეტ მინერალურ სასუქს იყენებენ ჰოლანდიაში, დანიაში, გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში და იაპონიაში¹.

მინერალური სასუქების წარმოების განუხრელი აღმავლობა ჩვენი სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის დონის შემდგომი ამაღლების მნიშვნელოვან ფაქტორს, ერთ-ერთ ძირითად გზას წარმოადგენს. სოფლის მეურნეობის განვითარების კომპლექსური პროგრამით დასახულია მისი შემდგომი ჭიმოხაციის მაღალი ტემპი, მაგალითად, 1980 წელს სასუქების მიწოდება სოფლის მეურნეობისათვის გაიზრდება 130-125 მილიონ ტონამდე, ხოლო შემდგომ პერიოდში კი გაორკეცდება.

სოფლის მეურნეობის ჭიმოხაცია მაღალ მოთხოვნებს უყენებს მიწათმოქმედების კულტურას. ეს გასაგებია; ვიდრე სასუქს შევიტანდეთ, ხომ უნდა ვიცოდეთ რა საკვები ნივთიერებანი მოეპო-

¹ Экономическая эффективность химизации сельского хозяйства США, М., 1966, стр. 12.

ვება ნიადაგს, რა აკლია და რა რაოდენობით, ნიადაგი ჩვენთან ზომ ერთ მეურნეობაშიც კი განსხვავდება ქიმიური შედადგენლობით, აი, რატომ უნდა უძღოდეს წინ სასუქის შეტანას ყველა ნაკვეთის ნიადაგების გულმოდგინე აგროქიმიური ანალიზი. სასუქის შეტანისას საჭიროა აგრეთვე გავითვალისწინოთ ყოველი კულტურის ბიოლოგიური თავისებურებანი. სხვადასხვა კულტურის მოთხოვნები სასუქებისადმი არ არის ერთნაირი. ყოველივე ეს თუ არ გავითვალისწინებთ, სასუქისაგან მოსალოდნელზე გაცილებით ნაკლებ ეფექტს მივიღებთ. იმისათვის, რომ გონივრულად გამოიყენებოდეს სასუქი, განუხრელად მალღებოდეს მანათმოქმედების კულტურა, საჭიროა ყველა კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობას ჰქონდეს ყოველი მინდვრისათვის თავისი პასპორტი. მასში დეტალურად უნდა იყოს გათვალისწინებული არა მარტო ნიადაგის აგროტექნიკური შედგენილობა, არამედ ყოველ წელს უნდა იყოს აღნიშნული კიდეც, თუ რა სასუქი იქნა შეტანილი რა კულტურების ქვეშ. ეს საშუალებას მოგვცემს უფრო კვალიფიციურად ვაწარმოოთ მიწათმოქმედება, ავამაღლოთ მისი კულტურა. მინდვრის ისტორიის ამგვარი აღნუსხვა მეურნეობის ყველა სპეციალისტის უპირველესი საქმეა. ჩვენთან კი თითქმის არსად ხდება ასე. სასუქები შეაქვთ ხშირად არადანიშნულებისამებრ, ნორმის გარეშე და აგროტექნიკური ვადების დარღვევით. ამის გამო მცირეა მისი ეფექტიანობაც.

სასუქების გამოყენებას ანაგრიშობენ დამუშავებული ფართობის მიხედვით. ამ მონაცემებით თუ ვისარგებლებთ, დავინახავთ შემდეგს: მინერალური სასუქები ყოველ ერთეულ ფართობზე ჩვენი რესპუბლიკის სუბტროპიკული ზონის მეურნეობებში მეტი შეაქვთ, ვიდრე სხვა ზონებში. ეს გამოწვეულია იმით, რომ ჩვენთან დიდი რაოდენობით შეგვაქვს სასუქები მრავალწლიან ნარგავებში (ჩაი, ციტრუსები, ვენახი, ხეხილი და ა. შ.), ხოლო სხვა კულტურების ფართობებზე ნაკლები რაოდენობით შეიტანება. დოზებით გათვალისწინებულ ნორმასთან შედარებით უფრო მეტი რაოდენობით შეაქვთ სასუქები მრავალწლიან ნარგავებში, ისიც მეათე და მეხუთე ზონის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში. სხვა კულტურებში კი არასაკმარისი რაოდენობით შეაქვთ. ასევე მცირე რაოდენობით შეგვაქვს ჩვენ ორგანული სასუქებიც. საერთოდ

უნდა გვახსოვდეს, რომ მინერალური სასუქების მიწოდების ზრდასთან ერთად როდი მცირდება ორგანული სასუქის მნიშვნელობა. პირიქით, მაქსიმალურ ეფექტს ვაღწევთ მაშინ, როცა ამ სასუქებს ერთად ვიყენებთ. მინერალური სასუქი მთლიანად ვერ შეცვლის ორგანულს, მაშინაც კი, თუ საკმაო რაოდენობით შეგვაქვს იგი. ორგანული სასუქები ხომ ხელს უწყობს ნიადაგის ნივთიერებათა ბიოლოგიური წრებრუნვის ეფექტიანობის ამაღლებას, ნიადაგში წყლისა და ჰაერის რეჟიმის შენარჩუნებას, ყველა საკვები ნივთიერების უკეთ გამოყენებას. სწორედ ამიტომ დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ თითოეული მეურნეობა რაციონალურად იყენებდეს ადგილობრივ სასუქებს.

მოსავლის შენარჩუნების და დაცვის საქმეში დიდ როლს ასრულებს მცენარეთა დაცვის ქიმიურ საშუალებათა გამოყენება. გაანგარიშებულია, რომ მცენარეთა დაცვის ქიმიურ საშუალებებზე გაწეული დანახარჯების თითოეულ მანეთს მოაქვს 12-20 მანეთის დამატებითი პროდუქცია.

მცენარეთა დაცვის ქიმიურ საშუალებათა წარმოება და გამოყენება ყოველწლიურად ფართოვდება. ასეთ პირობებში ეს საშუალებანი გონივრულად, ფრთხილად უნდა გამოვიყენოთ, რათა არაფერი ვავნოთ ბუნებას. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, სოფლის მეურნეობაში მისი მიღწევების გამოყენება მიზნად ისახავს ამრავლოს ბუნების ძალები და არ დაარღვიონ ბუნებაში არსებული წონასწორობა.

ჩვენში მინერალური სასუქების ეკონომიკური ეფექტიანობა მეტად დიდია.

მარტო მინერალური სასუქების რაციონალური გამოყენებით შეიძლება მარცვლეულის წარმოება გავზარდოთ საშუალოდ ჰექტარზე 5-8 ცენტნერით, სიმინდისა 17 — 41-ით, კარტოფილისა — 60—80-ით; ბოსტნეულისა 100—120-ით; ხაირსხოვანი ჩაის ფოთლისა — 22—23-ით; ხილისა — 25—50-ით; ყურძნისა 15—20 ცენტნერით და ა. შ.

მიახლოებითი გაანგარიშებით, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა თუ უზრუნველყოფილი იქნება მთლიანად მინერალური და ორგანული სასუქებით, შეიძლება დამატებით მივიღოთ 500-800 მლნ. მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქცია. ეს კი შეადგენს

იმდენს, რამდენსაც რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა მთლიანად აწარმოებდა 1962 წელს¹.

ამჟამად მეცნიერების მიერ დადგენილია, რომ მინერალური სასუქების წარმოებაზე დახარჯული ყოველი კაცსაათი (ნედლეული-სა და ენერგიის დანახარჯების გათვალისწინებით) სოფლის მეურნეობაში სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობის ზრდის შედეგად უზრუნველყოფს საშუალოდ 20 კაცსაათის ეკონომიას². 1968 წელს მთლიანად სსრ კავშირში მინერალური სასუქებისაგან მიღებული დამატებითი პროდუქციის ღირებულება უდრიდა 8,9 მილიარდ მანეთს³. ჩვენი გაანგარიშებით, საქართველოში სასუქების გამოყენებით 1970 წელს მიღებულია 168 მილიონი მანეთის დამატებითი პროდუქცია.

გადაუღებელი ამოცანაა აგრეთვე მაქსიმალურად გამოვიყენოთ ორგანული სასუქების რესურსები. უნდა აღმოიფხვრას ნაკლოვანებები მინერალური და ორგანული სასუქების შენახვისა და ნიადაგში შეტანის ორგანიზაციაში, თავიდან ავიცილოთ დანაკარგები, რაც, სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ არის, ყოველ ჰექტარ სახნავში შეტანილი ორგანული სასუქების რაოდენობით ჩვენი რესპუბლიკა მნიშვნელოვნად ჩამორჩება შესაბამის საშუალო-საკავშირო და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების მაჩვენებლებს. მაგალითად, 1964 წელს რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ყოველ ჰექტარ სახნავში შეტანილია 0,14 ტონა ყველა სახის ორგანული სასუქი, საშუალოდ სსრ კავშირში — 1,81 ტონა, აზერბაიჯანში — 1,0, სომხეთში — 1,85, მოლდავეთში — 1,58 ტონა. ორგანული სასუქები ყველაზე დიდი რაოდენობით გამოიყენებოდა ბალტიისპირეთის რესპუბლიკებში: ესტონეთში — 7,73 ტონა, ლატვიაში — 5,77 ტონა, ლიტვაში — 3,32 ტონა⁴.

აგროქიმიკოსების გაანგარიშებით, 1970 წელს სსრ კავშირში

1 სასუქებზე მოთხოვნილების ნორმები და მოსავლიანობის ზრდის შესახებ მონაცემები აღებულია საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეცნიერებისა და პროპაგანდის მთავარი სამმართველოდან.

2 Основные направления Научно-технического прогресса, изд. «Экономика», М., 1971, стр. 201.

3 იქვე, გვ. 202.

4 Справочник по экономике Сельского Хозяйства, М., 1967, стр. 50—51.

სასოფლო-სამეურნეო კულტურებმა ნიადაგიდან ამოიღეს საკვები კულტურების ის რაოდენობა, რომელსაც შეეცავს 110 მილიონი ტონა სტანდარტული სასუქი¹. თუ გავითვალისწინებთ, რომ მინერალური სასუქების წარმოებამ 55 მლნ. ტონას მიაღწია. საკვები ნივთიერების დეფიციტი დაახლოებით ამდენივე იქნება. ეს დეფიციტი თვით კოლმეურნეობებმა და საბჭოთა მეურნეობებმა უნდა დაფარონ, რისთვისაც საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციონ ნაკელისა და სხვა ორგანული სასუქების დაგროვებას, შენახვას და ნიადაგში მის სრულიად შეტანას.

ცხადია, მინერალური და ორგანული სასუქების არსებული რესურსების გამოყენების მექანიზმი გაუმჯობესების პირობებშიც კი სოფლის მეურნეობის მოთხოვნილება სრულად ჯერ კიდევ ვერ იქნება დაკმაყოფილებული. ამ დანაკლისის აღმოფხვრა უნდა უზრუნველყოს სწორმა თესლბრუნვამ, ნიადაგის დამუშავების მეცნიერულად დასაბუთებულმა სისტემამ, პარკოსანი კულტურების—იონჯის, სამყურას, ესპარცეტის, ბარდის და სხვ. თესვამ, რომლებიც ნიადაგში დიდი რაოდენობით აგროვებენ აზოტს, მოსაეღიანობის ამალგების მნიშვნელოვანი რეზერვია მკაფიო ნიადაგების გაკირიანება, ბიცობი ნიადაგების მოთაბაშირება და სხვა მელიორაციული ღონისძიებანი.

საქართველოში დიდი რაოდენობით არის ბუნებრივი საკვები სავარგულები, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში დაბალი პროდუქტიულობით ხასიათდება. რესპუბლიკის სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულების მრავალი წლის ცდების მონაცემებით და მოწინავე პრაქტიკით დადასტურებულია ბუნებრივი საკვები სავარგულების გაუმჯობესების ღონისძიებათა განხორციელების დიდი ეკონომიკური ეფექტიანობა. სხვა ღონისძიებებთან ერთად, განსაკუთრებით კარგია ბუნებრივი საკვები სავარგულების განოყიერება მინერალური და ორგანული სასუქებით.

საქართველოს ბუნებრივი საკვები სავარგულების არსებული მდგომარეობის დეტალური დახასიათება, მათი რაციონალური გამოყენებისა და პროდუქტიულობის გადიდების მეცნიერულად დასა-

¹ Акад. В. Паников, Химизация и интенсификация сельского хозяйства газ. «Сельская Жизнь» 27 декабря, 1967 г.

ბუთებულ ღონისძიებათა სისტემა რესპუბლიკის საწარმოო სპეციალიზაციის ზონების მიხედვითაა შემუშავებული¹. მაგრამ პრაქტიკულად აღნიშნული ღონისძიებანი ჯერჯერობით არ სრულდება. ეს კი იწვევს სავარგულების ისედაც დაბალი პროდუქტიულობის კიდევ უფრო შემცირებას, პირუტყვის საკვები ბაზის შესუსტებას, მეცხოველეობის ზარალიანობას. გარდა განოყიერებისა, ბუნებრივი საკვები საღარგულების ინტენსიფიკაციისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მათ ზედაპირულ დამუშავებას, ბალახების შეთესვას, მავნე მცენარეების მოსპობას, გაწყლიანებას და სხვ.

ნიადაგის განოყიერებას, როგორც სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გზას, ჩვენი რესპუბლიკისათვის განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს. ეს, პირველ რიგში, აიხსნება საქართველოს სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის ხასიათით, მრავალწლიანი ნარგავებისა და ტექნიკური კულტურების მაღალი ხვედრითი წონით, რომლებიც ბევრ სასუქს საჭიროებენ. ამას უნდა დაემატოს ისიც, რომ საქართველოში, როგორც მიწათმოქმედების უძველესი კულტურის ქვეყანაში და მთიან მხარეში, ნიადაგები მნიშვნელოვანწილად გამოფიტულია და მხოლოდ მინერალური და ორგანული სასუქების შეტანის გზით შეიძლება მათი ნაყოფიერების გადიდება.

საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის ტორფის ლაბორატორიის მონაცემებით, მხოლოდ ტექნიკური, მინდვრისა და მრავალწლიანი კულტურებისათვის ჩვენი რესპუბლიკა ყოველწლიურად საჭიროებს 7 მლნ ტონა ნაკელს, ან იმავე რაოდენობის სხვა სახის ორგანულ სასუქს. ფაქტიურად რესპუბლიკაში საშუალოდ ყოველწლიურად იგეგმება 2 მლნ ტონა ნაკელის შეგროვება, ნიადაგში შეტანა და აგრეთვე 200 ათასი ტონა საქარხნო წარმოების ტორფის სასუქების გამოყენება. სიდერატების (მწვანე სასუქი) ხვედრითი წონა ორგანული სასუქის საერთო ბალანსში ჯერჯერობით უმნიშვნელოა. თუ ვივარაუდებთ, რომ ყოველწლიურად რესპუბლიკაში მიიღება დაახლოებით 300 ათასი ტონა მწვანე სასუქი

¹ საქართველოს სსრ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განლაგება, სპეციალიზაცია და მეურნეობის გაძლიერების სისტემები. გამომც. „საბჭოთა საქართველო“, 1977;

ორგანული ნივთიერების სახით, ორგანული სასუქის წლიური მარაგი რესპუბლიკაში შეადგენს 2,5 მლნ ტონას, ნაცვლად 7 მლნ ტონისა, რასაც მხოლოდ ტექნიკური, მინდვრისა და მრავალწლიანი კულტურები საჭიროებენ. მაშასადამე, ორგანული სასუქის დეფიციტი რესპუბლიკაში შეადგენს წელიწადში 4,5 მლნ ტონას.

მინერალური სასუქების გამოყენების გადიდებასთან და რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგების განვითარებასთან ერთად ორგანული სასუქის მოთხოვნილება კიდევ უფრო გაიზრდება. ცხადია, საქართველოს სოფლის მეურნეობის ორგანული სასუქებით უზრუნველყოფის თანამედროვე მდგომარეობა მთელი ჰერითოზულობით აყენებს ამ პრობლემის გადაჭრისათვის ახალი გზებისა და საშუალებების გამონახვის საკითხს, ერთ-ერთ ასეთ გზად ტორფის მაქსიმალური გამოყენება ითვლება. პროფ. ა. მენაღარაშვილის მონაცემებით დადგენილია, რომ საქართველოს სუბტროპიკულ რაიონებს ტორფის გამოუღეველი მარაგი აქვს¹ და რომ ტორფი შეიძლება გამოყენებულ იქნას ორგანულ სასუქად. უნდა ვიფიქროთ, რომ ორგანული სასუქის დანაკლისი შევსებული იქნება ტორფის სასუქად გამოყენებით.

სასუქების რაციონალურად გამოყენება დღეს დიდ მოთხოვნებს უყენებს ამ დარგის მუშაებს. ახლა სოფლის მეურნეობაში სასუქების მეცნიერულ საფუძველზე გამოყენება მეტად გართულდა, აუცილებელი გახდა სასუქები ნიადაგში შეტანილი იქნას დიფერენცირებულად, მცენარისათვის შესათვისებელი საკვები ნივთიერების რაოდენობის გათვალისწინებით აგროქიმიური კარტოგრაფების მიხედვით.

დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მინდვრის პასპორტის დანერგვას სოფლის მეურნეობაში, რაც საშუალებას მოგვცემს ცალკეულ ნაკვეთებზე, ნიადაგის თავისებურებების გათვალისწინებით, გეგმური მოსავლის მისაღებად განვსაზღვროთ სასუქების ოპტიმალური დოზები, აღვრიცხოთ გამოყენებული სასუქების შედეგად მიღებული

¹ ა. მენაღარაშვილი — ადგილობრივი ტორფის მაღალეფექტური ორგანულ-მინერალური სასუქები, ჟურნალი „საქართველოს სოფლის მეურნეობა“, № 4, 1967.

მოსავალი, შევქმნათ მდიდარი ექსპერიმენტული მონაცემები მიწის ბონიტირებისათვის.

სასუქების სისტემატური გამოყენების შედეგად ნიადაგში, როგორც ამას აგროქიმიკოსები ამტკიცებენ, საკვები ნივთიერების შემცველობის მიხედვით შეიქმნა დიდი სიჭრელე, გაიზარდა აზოტის, ფოსფორის და კალიუმის რაოდენობა, სამაგიეროდ შემცირდა მაგნიუმის, გოგირდის, მანგანუმის, თუთიის, ბორის და სხვა მიკროელემენტების რაოდენობა და მათი ურთიერთშეფარდება, რაც დიდ გავლენას ახდენს ნიადაგის ნაყოფიერებასა და მოსავალზე. ამიტომ თუ დღემდე საკმარისი იყო აგროქიმიური კარტოგრამების შედგენა მარტო ფოსფორზე, კალიუმსა და ნიადაგის არეს რეაქციაზე, ახლა საჭირო გახდა ნიადაგში მცენარისათვის საჭირო ყველა ელემენტის ჰუმუსის და ნიადაგის მექანიკური შემადგენლობის განსაზღვრა და მის საფუძველზე აგროქიმიური კარტოგრამებისა და რეკომენდაციების შედგენა. ნიადაგის კომპლექსური აგროქიმიური გამოკვლევა საშუალებას მოგვცემს გამოვალინოთ, რომელი ელემენტია ნიადაგში მცირე რაოდენობით, რათა ამ ელემენტის შემცველი სასუქის შეტანით უზრუნველვყოთ მცენარის კვების პირობების გაუმჯობესება, მოსავლის ზრდა და სასუქების ეფექტიანობის გადიდება. ამასთან ერთად საჭიროა სასუქების ასორტიმენტის გაფართოება, აგროქიმიური მეთოდების შესწავლა და დაზუსტება, განსაკუთრებით საჭიროა მაქსიმალურად იქნეს დაჩქარებული ნიადაგის გამოყენებისა და ათვისების ქიმიური ანალიზების ჩატარება. ამ მიმართულებით ახლა ჩვენს რესპუბლიკაში დიდი მეცნიერული მუშაობა წარმოებს აგროქიმიისა და ნიადაგმცოდნეობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში.

სოფლის მეურნეობის ქიმიზაციის განვითარების დღევანდელ ეტაპზე ორგანული სასუქების გამოყენება, მეავე ნიადაგების მოკირიანება, მიკრო-სასუქების გამოყენება და სხვა ახლებურ ცოდნას მოითხოვს. თუ წინათ მეავე ნიადაგების ჩასატარებლად საკმარისი იყო მარტო ნიადაგის მეავეიანობის ცოდნა, დღეს მეავე ნიადაგის მოკირიანება შეუძლებელია, თუ არ გვეცოდინება ნიადაგში შთანთქმული მაგნიუმის, კალიუმის, მანგანუმის და სხვა ელემენტების რაოდენობა, რადგან ნიადაგში შთანთქმული მანგანუმის მცირე რაოდენობით არსებობისას მოკირიანება კიდევ უფრო ამცირებს

მცენარეში მის შეღწევადობას და იწყება მცენარის მაგნიუმით შიმშილი, რის გამოც მცენარეს ფოთლები უყვითლდება და ილუპება.

დიდი ხნით განოყიერებულ ნიადაგებში ზოგჯერ მიკროსასუქები მცენარის ზრდა-განვითარების განმსაზღვრელად კი ხდება. ამიტომ მიკროსასუქების მეცნიერულ საფუძველზე გამოყენება თანამედროვე ეტაპზე ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს. ამას კი ჩვენი რესპუბლიკის დასავლეთ საქართველოს სუბტროპიკული სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის უპირატესად დიდი მნიშვნელობა აქვს.

დიდი ხანი არ არის, რაც ჩვენს რესპუბლიკაში შეიქმნა სოფლის მეურნეობის ერთიანი აგროქიმიური სამსახური, რომელიც პერიოდულად ატარებს ნიადაგის აგროქიმიურ გამოკვლევებს, ადგენს აგროქიმიურ კარტოგრამებს, კონტროლს უწევს ნიადაგის ნაყოფიერების ცვალებადობას, აკონტროლებს სასუქების ხარისხს.

ამასთან ერთად, აგროქიმიური მომსახურების ერთ-ერთ ძირითად მოვალეობად ითვლება ფართოდ გაშალოს მინდვრის ცდები სასუქების ეფექტიანობის დადგენისათვის.

სოფლის მეურნეობის აგროქიმიური მომსახურება და მისი მაღალ დონეზე დაყენება აუცილებელია, თუ ჩვენ გვინდა თანამედროვე ქიმიის მიღწევები სრულად გამოვიყენოთ სოფლის მეურნეობაში და მივაღწიოთ მის მაღალ განვითარებას. ამ საკითხზე საპროგრამო დადგენილება მიიღო სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და მინისტრთა საბჭომ „მინერალური სასუქების გამოყენების ეფექტიანობის შემდგომი ამაღლების, ტრანსპორტირების, შენახვისა და ნიადაგში შეტანის დროს მათი დანაქარების შემცირებისა და კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების აგროქიმიური მომსახურების სრულყოფის ღონისძიებათა შესახებ“. ამ დადგენილების შესრულება მოითხოვს დიდ ორგანიზატორულ და შემოქმედებით მუშაობას. საჭიროა მისი ცხოვრებაში გატარება. უნდა გვახსოვდეს, რომ სასოფლო-სამეურნეო კულტურების განოყიერების სწორი და მეცნიერულად დასაბუთებული სისტემის დანერგვა ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების საფუძველია.

მელიორაცია. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ინტენსიფიკაციის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულებაა მელიორაცია. მელიორაციის ფართო განვითარებაში — ჩვენი სოფლის მეურნეობის მო-

შავალთა — ამბობდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ლ. ი. ბრეჟნევი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1970 წლის ივლისის პლენუმზე.

მელიორაცია მოიცავს იმ ღონისძიებათა ფართო კომპლექსს, რომელთა მიზანია მიწის რესურსების შენარჩუნება, ნიადაგის დაცვა და მისი ნაყოფიერების გადიდება. მელიორაციის სისტემაში მთავარი ადგილი უკავია რწყვასა და დაშრობას. ამ ღონისძიებათა ეფექტიანობას მოწმობს შემდეგი მონაცემები: ამჟამად ჩვენი ქვეყნის სარწყავ და დაშრობილ მიწებს უკავიათ მთელი ნათესი ფართობების დაახლოებით 10 პროცენტი, მაგრამ ისინი მემცენარეობის მთელი პროდუქციის 24 პროცენტზე მეტს გვაძლევენ. მთლიანად თითოეულ ჰექტარ ნათესზე 1971-1975 წლებში მივიღეთ 210,9 მანეთის მემცენარეობის პროდუქცია, სარწყავი მიწების ყოველ ჰექტარზე მიღებულია 817 მანეთისა და დაშრობილ მიწებზე — 275 მანეთის მემცენარეობის პროდუქცია.

ჰექტარი მიწის მორწყვაზე საშუალოდ იხარჯება 6 ათასი მანეთი, ეს დანახარჯები 6-10 წელიწადში ნაზღაურდება, ხოლო ჰექტარი მიწის დაშრობაზე გაწეული დანახარჯები შეადგენს 660-700 მანეთს და 3-5 წლის შემდეგ იფარება. ამჟამად მეცნიერების გაანგარიშებით დადგენილია ისიც, რომ ქვეყნის მასშტაბით სარწყავ მიწაზე ძირითადი საწარმოო ფონდების ყოველი მანეთი იძლევა 2-3-ჯერ მეტ ეკონომიკურ ეფექტს, ვიდრე ჩვეულებრივ პირობებში. ჩვენი გაანგარიშებით ეს მაჩვენებლები საქართველოში კიდევ უკეთესია. ასე მაგალითად, აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში იგი დაახლოებით 80-90 პროცენტით, ხოლო დასავლეთ საქართველოს რაიონებში 55-60 პროცენტით მაღალია კავშირის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით.

ყოველწლიურად იზრდება დაშრობილი და სარწყავი მიწების ფართობი. ამჟამად სარწყავი მიწების საერთო ფართობი ქვეყნის მასშტაბით შეადგენს 14 მილიონ ჰექტარს და დაშრობილისა — 12,1 მილიონ ჰექტარს. მეათე ხუთწლედში სახელმწიფო კაპიტალური დაბანდებების ხარჯზე საექსპლოატაციოდ გადაეცემა 4 მილიონი ჰექტარი სარწყავი მიწა, ამოშრობითი სამუშაოები ჩატარდება 4,7 მილიონ ჰექტარზე, უდაბნოებში, ნახევრადუდაბნოებსა და მთიან რაიონებში გასარწყავდება 37,6 მილიონი ჰექტარი საძო-

ვარი. 1985 წლისათვის მეღიორირებული მიწების ფართობი გაიზარდა 48 მილიონ ჰექტარამდე, მათ შორის სარწყავისა — 21 მილიონ ჰექტარამდე.

მელიორაციის შემდგომი განვითარების უდიდეს მნიშვნელობაზე მეტყველებს სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ ამას წინათ მიღებული დადგენილება „მიწების მელიორაციის 1976-1980 წლების გეგმისა და მეღიორირებული მიწების გამოყენების გაუმჯობესების შესახებ“. ეს დიდმნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელიც შემუშავებულია სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებათა შუქზე, აკონკრეტებს ჩვენი პარტიის კურსს სოფლის მეურნეობის მელიორაციის სფეროში და მოითხოვს ყოველი ღონისძიებით დავაჩქაროთ მიწების რწყვისა და დაშრობის სამუშაოები, შევქმნათ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გარანტირებული წარმოების დიდი ზონები.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების წლებში დიდი საიриგაციო მშენებლობა განხორციელდა. 1914 წელს სარწყავქსელიანი მიწების ფართობი 112 ათას ჰექტარს უდრიდა, ხოლო 1921 წელს — 95 ათასს. აქედან ჰაინჟინრო-ირიგაციული სისტემით ირწყვებოდა 15 ათასამდე. 1945 წელს საქართველოში სარწყავქსელიანი მიწების ფართობი უდრიდა 238,5 ათას ჰექტარს, 1950 წელს — 285,2 ათასს, 1960 წელს — 339,9 ათასს, 1966 წელს — 363 ათასს. ამჟამად რესპუბლიკაში დაახლოებით ირწყვება — 380 ათასი ჰექტარი მიწა¹. საბჭოთა ხელისუფლების წლებში საქართველოში აშენდა და საექსპლუატაციოდ გადაეცა ქვემო ალაზნის, ტირიფონის, სალთვისის, კეზვის, ვანთის, სკრა-ქარელის, თეზიოკამის, მუხრანის, ტაშისკარის, ზემო სამგორის და სხვა სარწყავი სისტემები.

რესპუბლიკაში არსებული სარწყავქსელიანი მიწების მთლიანი ფართობიდან კოლმეურნეობებზე მოდის 56,6 პროცენტი, საბჭოთა მეურნეობებზე — 43,6 პროცენტი.

დღევანდელი სარწყავი სისტემები ძირითადად წარმოადგენენ ბეტონით მოპირკეთებულ არხებს, დახურულ მიწისქვეშა გამანა-

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР (юбилейный статистический ежегодник) изд. «Сაბჭოთა საქართველო», Тб., 1977 г., стр. 85.

წილებლებს, დგარებზე გამავალ რკინაბეტონის ლარებს, მძლავრ სატუმბავ სადგურებსა და ხელოვნური დაწვიმების დანადგარებს.

სახელმწიფო დიდძალ სახსრებს გამოჰყოფს ჩვენს რესპუბლიკაში მიწების მელიორაციის განხორციელებისათვის, მარტო 1976-1980 წლებისათვის გამოყოფილია 540 მილიონი მანეთი.

ირიგაციამ ბალნარად აქცია ჩვენი რესპუბლიკის მრავალი კუთხე, მნიშვნელოვნად წინ წასწია ეკონომიკა, დაამკვიდრა ახალი ცხოვრება. მარტო სამგორის ველის მაგალითი რად ღირს, უსიცოცხლო, გვალვით ამოშრეტილი მიდამო ბალ-ვენახებით, ბოსტნეებით, ყანებით გაივსო, გაშენდა ახალი სოფლები და დაბები, მაცოცხლებელმა წყალმა თბილისის ზღვა და შესანიშნავი ღენდროლოგიური პარკი აჩუქა თბილისელებს.

მიწის ნაყოფიერების ასეთი ზღაპრული აღორძინება მოჰყვა აგრეთვე ალაზნის, თელეთის, ტირიფონის, ტაშისკარისა და სხვა სარწყავი სისტემების აშენებას.

სარწყავი მიწათმოქმედება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების უხვი და გარანტირებული მოსავლის საფუძველი გახდა. მაგრამ, აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ჯერ კიდევ რაციონალურად ვერ ვიყენებთ სარწყავ წყალს, დაბალია რწყვის კულტურა, გვაქვს წყლის დიდი დანაკარგები, რის გამოც სარწყავ მიწებზე ჯერ-ჯერობით გაცილებით მცირე მოსავალს ვიღებთ, ვიდრე ეს შესაძლებელია.

მიწების რწყვასთან ერთად ჩვენს რესპუბლიკაში საკმაოდ დიდი ზვედრითი წონა უკავია მიწებს, რომლებსაც ამოსაშრობი ქსელი აქვთ. რესპუბლიკის ყველა კატეგორიის მეურნეობებში ამოსაშრობქსელიანი მიწები იყო 1953 წელს — 89,3 ათასი ჰექტარი, 1956 წელს — 101,0 ათასი ჰექტარი, 1966 წელს — 127,0 ათასი ჰექტარი, 1972 წელს — 143 ათასი ჰექტარი და 1976 წელს — 152 ათასი ჰექტარი¹, აქედან კოლმეურნეობებს უკავია დაახლოებით 60 პროცენტი, საბჭოთა მეურნეობებსა და სხვა სახელმწიფო მეურნეობებს — 36,7 პროცენტი. ამოშრობილი მიწებიდან ნახევარი მოდის და გამოყენებულია მარცვლეულის (ძირითადად სიმინდის),

¹ «Народное Хозяйство Грузинской ССР» (юбилейный статистический сборник) изд. «Сაბჭოთა საქართველო», Тб. 1977 г., стр. 85.

ტექნიკური კულტურების, კარტოფილის, ბოსტნეულ-ბალახეულის და საკვები კულტურებისათვის. საკმაოდ დიდ ფართობზე (20,1 ათასი ჰექტარი) გაშენებულია მრავალწლიანი ნარგავები, უპირატესად სუბტროპიკული მცენარეები. ამოშრობილი მიწების გამოყენების ახლანდელი მდგომარეობაც კი გვიჩვენებს ინტენსიური სოფლის მეურნეობის განვითარების დიდ შესაძლებლობას და მის სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობას.

მიწების ამოშრობის დიდი სამუშაოებია განსახორციელებელი რესპუბლიკაში. კოლხეთის დაბლობში — 146 ათასი ჰექტარი დაქაობებული მიწა დარჩა ამოსაშრობი. განვლილ მეცხრე ხუთწლედში აქ მიმდინარეობდა ადრე ამოშრობილი ფართობების რეკონსტრუქცია და ახალი ფართობების ამოშრობა. თუ აქამდე „კოლხიდ-მშენი“ დაქაობებულ ფართობებზე მარტო საინჟინრო-მელიორაციულ სამუშაოებს აწარმოებდა, ახლა მას ევალება აგრომელიორაციულ ღონისძიებათა განხორციელება და დასაშრობი ფართობების სახნავ-სათესად მომზადების უზრუნველყოფაც. დაშრობილი ფართობების სრულყოფილად და შეუფერხებლად ათვისების მიზნით გათვალისწინებულია ჰიდროტექნიკურ-სამელიორაციო სამუშაოებთან ერთად გზების მშენებლობა, სასმელი წყლითა და ელექტროენერგიით მეურნეობების მომარაგება და ა. შ.

კოლხეთის დაბლობის დაქაობებული ფართობების ამოშრობა უზრუნველყოფს ჩაის, ციტრუსების, დაფნის, ტუნგის, ბამბუკის და ა. შ. მეურნეობების გაფართოებას. შეიქმნება აგრეთვე მძლავრად განვითარებული საგარეუბნო (საკურორტო) სოფლას მეურნეობა, რასაც დიდი მნიშვნელობა ექნება მთელი წლის განმავლობაში მოუხდელი რძით, რძემყავა პროდუქტებით, ახალი ბოსტნეულით, დიეტური კვერცხით და სხვ. შავიზღვისპირა კურორტების მოსახლეობისა და დამსვენებლების მზარდი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისათვის.

კოლხეთის გარდაქმნის გრანდიოზული ამოცანები დასახა სკკპ XXV ყრილობამ. 1977 წლის ივნისში საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭომ განიხილეს კოლხეთის ჭაობების დაშრობისა და სასოფლო-სამეურნეო ათვისების საკითხი და დასახეს მნიშვნელოვანი ღონისძიებანი, შესანიშნავი კლიმატი და ვაკე რელიეფი კოლხეთში შესა-

ნიშნავ პირობებს ქმნის კომპლექსურ მექანიზაციაზე დაფუძნებული მძლავრი სუბტროპიკული მეურნეობის განვითარებისათვის.

მეათე ხუთწლედის გეგმით კოლხეთში დაშრობილი უნდა იქნას 10 ათასი ჰექტარი ფართობი და ჩატარდეს არსებული ქსელის რეკონსტრუქცია 30 ათას ჰექტარ ფართობზე, ხოლო მთლიანი ამოშრობა მე-11 და მე-12 ხუთწლედებში არის გათვალისწინებული.

სამელიორაციო სამუშაოები მარტო დამშრობ არხებს როდი მოიცავს. საკოლექტორო და შემკრებ არხებთან ერთად შენდება მოასფალტებული საავტომობილო გზები, სასმელი წყალსადენის ქსელი, ელექტროგადამცემი ხაზები და სხვ.

უკვე შესრულებული სამელიორაციო სამუშაოების შედეგად კოლხეთის მიწებზე წარმოიშვა ახალი კეთილმოწყობილი დასახლებები, საბჭოთა მეურნეობები და კოლმეურნეობები, რომელთაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში.

მიმდინარე მეათე ხუთწლედში კოლხეთის ფართობზე დასახლებული სამელიორაციო სამუშაოები თვისობრივად კიდევ უფრო მაღალ დონეზე ტარდება, საინჟინრო ღონისძიებებთან ერთად განხორციელებული იქნება ნიადაგების გაკულტურებისათვის აუცილებელი წინასწარი სამუშაოები, როგორიცაა: ღრმა ხვნა და ფართობის ზედაპირის მოშანდაკება. გამოყენებული იქნება დახურული ღრენაჟი, უფრო ფართო მასშტაბით მოეწყობა სატუმბავი სადგურები, იქ, სადაც ბუნებრივი ქანობები ვერ უზრუნველყოფენ ზემოქმეტი წყლების წყალმომღებში გადაგდებას.

საბოლოოდ, სამელიორაციო სამუშაოების მთლიანად დამთავრების შემდეგ, კოლხეთის დაბლობზე ჩვენ გვექნება 33 ათასი ჰექტარი ჩაის პლანტაცია, 2,7 ათასი ჰექტარი ციტრუსოვანთა ბაღები, 3 ათასი ჰექტარი დაფნა, 10 ათასი ჰექტარი ხეხილის ბაღები, 5 ათასი ჰექტარი ტუნგოს ნარგავები, 8 ათასი ჰექტარი ბამბუკის ნარგავები, 10 ათასი ბოსტანი და სხვ. საკარმიდამო ფართობები 14 ათას ჰექტარს დაიჭერს, 37 ათასი ჰექტარი კი სახნავ-სათეს ფართობებს დაეთმობა, საკურორტო ზონას 5 ათასი ჰექტარი ფართობი მიეცემა უშუალოდ ზღვისპირა ზოლში.

ამეამად საქართველოში ხორციელდება დიდი საირიგაციო მშენებლობა, შენდება ზემო ალაზნის სარწყავი სისტემა, რომელიც

გასარწყავებს 110 ათას ჰექტარს. ამის ბაზაზე ერთიორად გაიზრდება ყურძნის წარმოება კახეთის რაიონებში. ამ დიდი სახელმწიფო მნიშვნელობის საკითხის გადაჭრაში გადამწყვეტი სიტყვა უნდა თქვას მორწყვამ. ჩვენს რესპუბლიკაში, განსაკუთრებით კი კახეთში, ამ ბოლო წლებში სწრაფი ტემპით შენდება ზერების დიდი მასივები, რომლებიც უკვე ელიან მაცოცხლებელ ტენს.

სწორედ ამ მიზნით მიმდინარე მეათე ხუთწლეულში საკავშირო მთავრობამ რესპუბლიკას დამატებით გამოუყო 100 მილიონი მანეთი კახეთის რაიონებში სავენახე მიწების გასარწყავებისათვის, მეათე ხუთწლეულში გასარწყავდება—11 ათასი ჰექტარი სავენახე მიწა, ხოლო მომავალ მეთერთმეტე ხუთწლეულში — 33 ათასი ჰექტარი.

გასარწყავების შედეგად მეათე და მეთერთმეტე ხუთწლეულების განმავლობაში სავენახედ ათვისებული იქნება დღეისათვის უდაბური და უსიცოცხლო ივრისპირა ათეული ათასი ჰექტარი მიწა. ეს საშუალებას მოგვცემს ერთიორად გავზარდოთ საქვეყნოდ ცნობილი კახეთის სამარკო ღვინოების წარმოება.

აღმოსავლეთ საქართველოს მიწების მოსარწყავად ფართოდ უნდა გამოვიყენოთ მიწისქვეშა წყლები და წყალსატევები. საქმე ისაა, რომ წყლის რესურსები აღმოსავლეთ საქართველოში სარწყავი მიწათმოქმედების დასაკმაყოფილებლად სავსებით საკმარისი იქნება, თუკი მოვაწყობთ წყალსაცავებს, გრუნტისქვეშა წყლების ამოსატუმბად ვერტიკალურ ჰაბურღილებს, დავაგროვებთ მდინარეების გაზაფხულის უხვ ჩამონადენს, ამ მიმართულებით სამუშაოები უკვე მიმდინარეობს, დაწყებულია საირიგაციო წყალსაცავების მშენებლობა მდინარე ლიახვზე, ალგეთზე და ნარეკვავზე, უახლოეს ხანში დაიწყება წყალსაცავების მშენებლობა ალაზანზე, ხრამზე, ილტოზე და იორზე, დაწყებულია ეინვალის კომპლექსური წყალსაცავის მშენებლობა, რომელიც ირიგაციასაც მოხმარდება და სხვა.

დღეისათვის აღმოსავლეთ საქართველოში მოქმედებს სიონის და თბილისის წყალსაცავები 633 მილიონ კუბური მეტრის ტევადობით და რამდენიმე მცირე ზომის წყალსაცავი 80 მილიონ კუბომეტრამდე საერთო ტევადობით, ამასთან ერთად, დგას საკითხი დასავლეთ საქართველოს წყალუხვი მდინარეების აღმოსავლეთ საქართველოს მდინარეებში გადმოსაქაჩავად. საერთოდ კი მდინარე

მტკვრის აუზში წყლის დეფიციტის ზრდასთან დაკავშირებით აღმოსავლეთ საქართველოში მდინარეთა ჩამონადენის გადმოგდება, მიუხედავად ტექნიკური სირთულეებისა, არცთუ ისეთი შორეული პერსპექტივაა და რასაკვირველია იგი განხორციელდება კომპლექსურად.

შეიძლება ითქვას, რომ აღმოსავლეთ საქართველო მთლიანად იქნება უზრუნველყოფილი სარწყავი წყლით.

მიწების მელიორაცია ამჟამად ძირითადად წარმოებს სახელმწიფო მასშტაბით და სახელმწიფო სახსრებით, მაგრამ ამ საქმეში ცოტა წვლილის შეტანა როდი შეუძლიათ თვით მეურნეობებს. ჩვენი ქვეყნის ველის რაიონებში ბევრი კოლმეურნეობა და საბჭოთა მეურნეობა იყენებს ეგრეთ წოდებულ მცირე ირიგაციას, ადგილობრივი მდინარეების ჩამონადენს, აშენებენ გუბურებსა და სხვა წყალსატევებს. ასევე არაშემიწა ნიადაგიან ზონაში კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები წარმატებით აშრობენ ქაობებს სამეურნეო მიზნით. ჩვენთან, მცირე ირიგაციის კარგი გამოცდილება აქვთ ახალქალაქის რაიონის მეურნეობებს. ამ რაიონის მეურნეობებმა კარტოფილის ნარგავების უმრავლეს ფართობზე განხორციელეს თავიანთი სახსრებით რწყვის სამუშაოები, რითაც მიიღეს ამ კულტურის წარმოებაში მყარი და უხვი მოსავალი. ასევე შეიძლება განხორციელდეს იგი რესპუბლიკის სხვა რაიონებშიც. საჭიროა ახალქალაქელთა ეს გამოცდილება მცირე მელიორაციის დარგში ფართოდ გავავრცელოთ რესპუბლიკის ყველა ადმინისტრაციულ რაიონში. ახლა, მეათე ხუთწლედში ჩვენს რესპუბლიკაში 60 ათასი ჰექტარი მიწა გასარწყავდება, ხოლო დაშრობითი სამუშაოები ჩატარდება — 40 ათას ჰექტარზე. ექსპლუატაციაში უნდა შევიდეს ზემო ალაზნის სარწყავი სისტემა, რომელიც მორწყავს შიდა და გარე კახეთის 108 ათას ჰექტარ გვალვიან მიწას, მნიშვნელოვანი ღონისძიებები განხორციელდება არსებული სარწყავი სისტემების რეკონსტრუქციის, ახალი წყალსაცავების მშენებლობისა და გასარწყავებული ფართობების ინტენსიურად გამოყენებისათვის. ამჟამად რესპუბლიკის მიწის საერთო ფართობში სარწყავი მიწები დაახლოებით 7 პროცენტს, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებში — 14 პროცენტს, ხოლო დამუშავებაში მყოფ მიწებში — 34 პროცენტს

შეადგენს. სარწყავი ფართობის რაოდენობა საკმაოდ მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, ცალკეული სახეობის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მიხედვითაც. კერძოდ, სახნავში ეს ფართობები — 27 პროცენტს, მათ შორის ნათესებში — 21 პროცენტს უდრის. ცალკეული კულტურების ნათესების მიხედვით კი სარწყავი ფართობები შემდეგნაირადაა წარმოდგენილი: მარცვლოვანი-პარკოსანი კულტურების ნათეს ფართობებში სარწყავია — 25 პროცენტი, ბოსტნეულის ნათესების ფართობში — 75 პროცენტი, საკვები კულტურების ნათეს ფართობში — 15 პროცენტი, მრავალწლიანი ნარგავების ფართობებში — 35 პროცენტი. მრავალწლიანი ნარგავებიდან ყველაზე დიდი სარწყავი ფართობები ხეხილის ბაღებს უჭირავთ. კერძოდ, რესპუბლიკაში სარწყავ ფართობებზეა გაშენებული ხეხილის ნარგავების 61 პროცენტი, ვენახებში შესაბამისო მაჩვენებელი — 42 პროცენტს, ჩაის პლანტაციებში კი 15,4 პროცენტს უდრის. ასევე სარწყავია სათიბების — 4,5 და საძოვრების 1,5 პროცენტი. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ სარწყავ ფართობებზე რესპუბლიკაში 1973-1975 წლებში საშუალოდ 1,4-ჯერ მეტი პროდუქცია იქნა მიღებული, ვიდრე ურწყავ პირობებში.

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების გადიდებისათვის აუცილებელია ამ მიწების სრულად გამოყენება. ამისათვის არ კმარა მარტო სარწყავი ქსელის მოწყობა. საჭიროა ყოველდღიურად ზრუნვა რწყვის კულტურის ამალღებისათვის. უფრო გაბედულად დავნერგოთ რწყვის პროგრესული მეთოდები, რადგან ცუდად ჩატარებული რწყვის შედეგად შესაძლებელია მოსავლიანობის მატების ნაცვლად ადგილი ჰქონდეს მის შემცირებას.

1976 წლის მონაცემებით რესპუბლიკის კოლმეურნეობების სარწყავ ფართობებზე მარცვლეული კულტურების საშუალო მოსავლიანობა — 21,3 ცენტნერს არ აღემატებოდა, ხოლო საბჭოთა მეურნეობების — 22,2 ცენტნერს. მათ შორის საშემოდგომო ხორბლის მოსავლიანობა შესაბამისად — 23,4 და 25,1 ცენტნერს, ხოლო სიმინდისა (მარცვლად) — 22,0 და 16,8 ცენტნერს. ამავე წელს რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში დაშრობილი მიწის თითოეულ ჰექტარზე საშუალოდ მიღებულ იქნა მარცვლეული — 20,3 ცენტნერი, ხოლო საბჭოთა მეურნეობებში კი — 22,1 ცენტნერი. საშემოდგომო ხორბლის მოსავლიანობა შესაბამისად უდრიდა — 14,4

და 8,3 ცენტნერს, ხოლო სიმინდისა (მარცვლად) — 24,0 და 26,0 ცენტნერს. ასევე დაბალია ბოსტნეული, ბალჩეული და საკვები კულტურების მოსავლიანობა სარწყავ და დაშრობილ მიწებზე. 1976 წლის მონაცემებით რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ბოსტნეული კულტურების საშუალო საპექტარო მოსავლიანობა სარწყავ ფართობზე უდრიდა — 110 ცენტნერს, ხოლო დაშრობილ მიწებზე — 97 ცენტნერს, საბჭოთა მეურნეობებში იგი შესაბამისად შეადგენდა 123 და 101 ცენტნერს. ამავე წელს ხილის მოსავლიანობა რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში სარწყავი ფართობების თითოეულ ჰექტარზე 29,8 ცენტნერს აღემატებოდა, მაშინ როდესაც ხეხილის მთლიან ფართობებზე საშუალოდ იგი 24,2 ცენტნერს უდრიდა. კიდევ უარესი მდგომარეობაა ყურძნის წარმოებაშიც. 1976 წელს ყურძნის მოსავლიანობა სარწყავ ფართობზე რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებში — 25,9 ცენტნერს უდრიდა, მაშინ როდესაც მთლიან ფართობზე უფრო მეტი იყო (31,5 ცენტნერი). ყოველივე ეს სარწყავი ფართობების არასრულ გამოყენებაზე ლაპარაკობს. როგორც ვხედავთ, ჯერ კიდევ დაბალია სარწყავ და დაშრობილ მიწებზე სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოება. ამას აპირობებს ამ ფართობების არასრულად გამოყენება. რწყვის დაბალი კულტურა, კვალიფიციური მრეწველობის უქონლობა და სხვ. სარწყავ ფართობებზე მარცვლეულის დაბალ მოსავალს ღებულობენ: სამტრედიის (13,5 ცენტნერი), თერჯოლის (14,8), ბორჯომის (14,9), სიღნაღის (15,9), ლაგოდეხის (15,1 ცენტნერი) რაიონები. დაშრობილ მიწებზე მარცვლეულის დაბალ მოსავალს ღებულობენ: ქარელის (11,8 ცენტნერი), სიღნაღის (15,4), ლაგოდეხის — (13,7), წყალტუბოს — (12,8), ლანჩხუთის — (13,3), გალის — (9,8), ოჩამჩირის — (7,7), გულრიფშის — (12,1 ცენტნერს) რაიონები. ასევე სარწყავ ფართობებზე ბოსტნეული კულტურების დაბალ მოსავალს ღებულობენ შემდეგი რაიონები: ყვარლის (41 ცენტნერი), საგარეჯოს (72), სიღნაღის (84), წითელწყაროს (85), ლაგოდეხის (47), სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის მეურნეობები (46), სამტრედიის (82), წულუკიძის (61), ზესტაფონის (72), საჩხერის (97), მახარაძის (62 ცენტნერს) მეურნეობები. ასევე ითქმის სარწყავი და დაშრობილი მიწების მრავალწლიანი ნარგავების ქვეშ გამოყენებულ კულტურ-

რების მოსავლიანობაზეც — რესპუბლიკის ცალკეული რაიონების მიხედვითაც. როგორც ვხედავთ, რესპუბლიკის ზოგიერთი რაიონის წყალმოსარგებლე მეურნეობებში, ასევე დაშრობილ მიწებზეც ჯერ კიდევ ძალზე დაბალია სასოფლო-სამეურნეო კულტურების საჰექტარო მოსავლიანობა. საჭიროა ამ მიწებზე მკვეთრად გავზარდოთ სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა.

მელიორაცია, ისე როგორც ტექნიკური პროგრესის სხვა მიმართულებანი, გულისხმობს მიწათმოქმედების მაღალ კულტურას, რწყვის წესების დარღვევა გამოიწვევს მიწების ხელახლა დამლაშებას და დაჭაობებას. ამის შედეგად მცირდება მიწების პროდუქტიულობა და ზოგჯერ ეს მიწები სამეურნეო ბრუნვიდანაც კი გამოდის. სამუშაოთა მაღალი კულტურა არანაკლებ საჭიროა დაშრობილ მიწებზეც. თუ დაშრობის მიღებული ნორმები მეტისმეტია და მელიორაციის შემდეგ გრუნტის წყლებმა ძალზე დაბლა დაიწია, ეს შეამცირებს დაშრობილი მიწების ნაყოფიერებას. ან კიდევ თუ დაშრობა არ არის სრულიად ჩატარებული, მაშინ ასეთი ფართობები კვლავ დაჭაობდება. სწორედ ასეთ შემთხვევებს აქვს ადგილი. კოლხეთის დაბლობის ათვისების პირობებში. ამის გამო, აქ ყოველი დაშრობილი ჰექტარის უკუგება რამდენჯერმე ჩამორჩება საპროექტო სიმძლავრით დაგეგმილ მაჩვენებლებს, ეფექტიანობაც ძალზე დაბალია. ასეთ შემთხვევებს ადგილი აქვს ზობის, ოჩამჩირის, გალის, ქობულეთის, ლანჩხუთის და სხვა რაიონებში. მაგალითად, კოლხეთის მიწების თითოეული ჰექტარის უკუგება — 478 მანეთს არ აღემატება, მაშინ როცა მისი ათვისების გენერალური განვითარების გეგმით გათვალისწინებულია — 2500 მანეთის მიღება. მელიორაციის მოწყობისას გონივრულად უნდა ვარეგულიროთ ტერიტორიის წყლის ბალანსი და შევქმნათ ნიადაგის, წყლის, კვებისა და სითბოს ოპტიმალური რეჟიმი. ე. ი. დაშრობა უნდა ვაწარმოოთ მიწათმოქმედების მაღალი კულტურის ყველა სხვა მოთხოვნის გათვალისწინებით.

მიწათმოქმედების კულტურის ამაღლებითა და მიწის რაციონალურად გამოყენებით მხოლოდ მაშინ მივიღებთ მოსალოდნელ ეფექტს, როცა ამ ღონისძიებებს კომპლექსურად განვახორციელებთ.

სტაბილური, გარანტირებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მიღებისათვის სათანადო პირობების შექმნა ჩვენი უპირველესი ამოცანაა.

უნდა გვახსოვდეს, რომ თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი დიდ შესაძლებლობებს ქმნის მოსავლიანობის გადიდებისა და ნიადაგის ნაყოფიერების ამაღლებისათვის. მაგრამ ეს შესაძლებლობანი ავტომატურად ვერ შეისხამს ხორცს. მათი რეალიზაცია დამოკიდებულია მარჯვე მუშაობაზე, კვალიფიციურ ხელმძღვანელობაზე. ამასთან, მთავარი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ თითოეულ კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში დამკვიდრდეს მიწათმოქმედების რაციონალური კულტურა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ყველა მოთხოვნის გათვალისწინებით. ამ მხრივ, ყურადღებას იმსახურებს ის სამუშაოები, რომლებიც ჩვენს რესპუბლიკაში წარმოებს სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის საფუძველზე სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენების გასაუმჯობესებლად. მელიორაციის დარგში, ამჟამად, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციის ეფექტიანი ფორმა მოქმედებს კასპის, საგარეჯოს, გარდაბნისა და მთელ რიგ ჰხვა რაიონებში. აქ კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების საპაიო სახსრებით შეიქმნა საწარმო-სამელიორაციო გაერთიანებანი, რომლებსაც დაეკისრათ მეურნეობებში რწყვისა და სარწყავი სისტემების მომსახურებაზე ზრუნვა. ასეთ გაერთიანებათა გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ ამ სამსახურის სპეციალიზაციის შედეგად მიღებული უკუგება საკმაოდ მაღალია: თუ მაგალითად, გაერთიანებების შექმნამდე კასპის რაიონში ირწყვებოდა 12 ათასი ჰექტარი, მისი შექმნის შემდეგ ირწყვება 20 ათასი, და მთელი სარწყავი სამუშაოები აქ სრულდება რწყვის პროგრესული წესით, რამაც, თავის მხრივ, გავლენა მოახდინა კულტურების მოსავლიანობის გადიდებაზე: ხორბლის მოსავლიანობა გაიზარდა 26 პროცენტით. სამარცვლე სიმინდისა — 30 პროცენტით, საკვები კულტურებისა — 34 პროცენტით, ბოსტნეულისა — 27 პროცენტით და ა. შ.

სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებათა განხორციელებისათვის ახლა, ისე როგორც არასდროს, აუცილებელია მაქსიმალურად ავამოქმედოთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ინტენიფიკაციის ყველა რეზერვი — მათ შორის მორწყვაც. ამისათვის არ კმარა მარ-

ტო სარწყავი ქსელის მოწყობა. საჭიროა ყოველდღიურად ზრუნვა რწყვის კულტურის ამაღლებისათვის, უფრო გაბედულად დავნერგოთ რწყვის პროგრესული მეთოდები, განვახორციელოთ მექანიზებული რწყვა, ავამაღლოთ ამ სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა შრომის დისციპლინა, მატერიალური დაინტერესება და სხვ. ყოველივე ამის გარეშე წარმატებებს ვერ მივაღწევთ. ახლა კარგად უნდა გვახსოვდეს, რომ ტექნიკური პროგრესის და მიწათმოქმედების კულტურის ამაღლების დიდმნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს მელიორაცია, ხოლო სოფლის მეურნეობაში მეცნიერების, ტექნიკისა და მელიორაციის მიღწევათა შემოქმედებითად გამოყენება მიწათმოქმედების მაღალი კულტურისა და მიწის ნაყოფიერების განუხრელი ზრდის დიდმნიშვნელოვანი ფაქტორია.

მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების დანერგვა. ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შემდგომი განვითარების საქმეში განსაკუთრებულ როლს ასრულებს ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება. კერძოდ — მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების დანერგვა.

„ტექნიკური პროგრესი — გვასწავლიდა ვ. ი. ლენინი, — იმაში გამოიხატება, რომ ადამიანთა შრომამ, რაც შეიძლება უფრო მეტად დაუთმოს ადგილი მანქანით შრომას“¹.

ასრულებდნენ რა ვ. ი. ლენინის ანდერძს, კომუნისტური პარტია და საბჭოთა მთავრობა ყოველთვის განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდნენ წარმოებაში მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების ფართოდ დანერგვას.

წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირეული საკითხია. ეკონომიკის გადამწყვეტი დარგების დაჩქარებული განვითარების მთავარი გზა — ეს არის მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, მეცნიერებისა და წარმოების შერწყმა.

ამ მხრივ ძალზე ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა უკრაინის სსრ მეცნიერებათა აკადემია და მსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ციმბირის განყოფილება. უკრაინის სსრ მეცნიერებათა აკადემია გამოიზნულად წარმართავს სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას მრეწვე-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. I, გვ. 378.

ლობის, სოფლის მეურნეობის დასახმარებლად. უკრაინის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების კოლექტივებმა ბევრი მოწინავე ტექნოლოგიური პროცესი, პრინციპულად ახალი საწარმოო მოწყობილობა შექმნეს. უკრაინელი მეცნიერები, რომლებიც გამკოლად გეგმავენ ყველა სამუშაოს — მეცნიერული იდეებით დაწყებული და მისი პრაქტიკული განხორციელებით დამთავრებული — ცდილობენ არსებითად შეამცირონ მეცნიერული კვლევის შედეგების პრაქტიკაში დანერგვის ვადები.

„განაგარიშებულია, რომ უკრაინის სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში მეცნიერების განვითარებისათვის დაბანდებული სახსრების ყოველი მანეთი დაახლოებით ხუთ მანეთს უკუგებას იძლევა. განა არ ღირს: მანეთს დააბანდებ — ხუთ მანეთს მიიღებ“, — თქვა ამხ. ლ. ი. ბრეჟნემა თავის სიტყვაში, რომელიც მან წარმოთქვა სოციალისტური ქვეყნების მეცნიერებათა აკადემიის ხელმძღვანელთა თათბირზე ქ. მოსკოვში¹.

ასევე მეტად საინტერესო გამოცდილება აქვს სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ციმბირის განყოფილებას. ამ განყოფილების ინსტიტუტები უშუალოდ არიან დაკავშირებული სახალხო მეურნეობის ბევრ დარგთან, ბევრ მსხვილ საწარმოსთან. მათ შეიმუშავეს მეცნიერულ-ტექნიკური თანამშრომლობის გრძელვადიანი პროგრამები და თანმიმდევრულად ანხორციელებენ მათ, ამჟამად აკადემიების გვერდით სამინისტროში ქმნიან 10 საკონსტრუქტორო ბიუროს (6 მათგანი უკვე მოქმედებს), რომელთა მუშაობას კარგად ეხმარებიან მეცნიერები.

მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში ჩვენთან ყოველწლიურად ასობით და ათასობით მეცნიერული აღმოჩენა ინერგება. ამის მაგალითი ბევრი გვაქვს. მაგალითად, უკრაინაში არის მირონოვსკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, სადაც მუშაობს საქვეყნოდ გამოჩენილი მეცნიერი ვასილ ნიკოლოზის-ძე რემესლო, ამ ინსტი-

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, № 41, 1977 წ., 18 თებერვალი.

ტუტში გამოყვანილმა ხორბლის ჯიშებმა ქვეყანას ფულად დაახლოებით მილიარდ 600 მილიონი მანეთი მოგება მისცა¹.

ჩვენს რესპუბლიკაში მეცნიერების მიღწევების დანერგვის მდგომარეობა ვერ დგას სათანადო სიმაღლეზე. ამის შესახებ სამართლიანად იქნა აღნიშნული საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის XXV ყრილობაზე ამხ. ე. შევარდნაძის მიერ. ბევრი გამოკლევა ნელა ინერგება, წარმოებას ყოველთვის არ თავაზობენ საფუძვლიანად დამუშავებულ და დასაბუთებულ მეცნიერულ-ტექნიკურ გადაწყვეტილებებს.

დაბალია მეცნიერების ეფექტიანობა. მეცნიერებათა აკადემიისა და სხვა რესპუბლიკურ სამეცნიერო დაწესებულებებში სამეცნიერო კვლევასა და კაპიტალურ დაბანდებას უკანასკნელი ხუთი წლის მანძილზე მოხმარდა 245 მილიონამდე მანეთი, მოსალოდნელი ეკონომიკური ეფექტი კი მხოლოდ 20 მილიონ მანეთს შეადგენს, ხოლო გამოყენებითს მეცნიერებაში ყოველი დახარჯული მანეთი 1 მანეთისა და 10 კაპიკს გვაძლევს, რაც საშუალო-საკავშირო მაჩვენებლებზე 1,5-2-ჯერ ნაკლებია².

მართლაც, არასასურველი დისპროპორცია შეიქმნა იმ სახსრებს შორის, რომლებიც ხმარდება, ერთი მხრივ, გამოყენებით მეცნიერულ კვლევას, ხოლო მეორე მხრივ, — წარმოებაში ამ გამოკვლევების დანერგვასთან დაკავშირებულ საცდელ-საკონსტრუქტორო დამუშავებასა და ღონისძიებებს, შეფარდება მათ შორის დაახლოებით ასეთია: 87 და 13 პროცენტი³.

ყოველივე ეს დამაჩერებლად მოწმობს, რომ მეცნიერება ჩვენში ჯერ არ გამხდარა ფაქტორი, რომელიც აქტიურ გავლენას მოახდენს სახალხო მეურნეობის ყველა სფეროზე, განსაკუთრებით ეს ითქმის სოფლის მეურნეობის დარგზე, სადაც მეცნიერული მიღწევების დანერგვის მდგომარეობა ძალზე დაბალ დონეზეა.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებისა და პროპაგანდის მთავარ სამმართველოს, რომელსაც დღეს ავალა სოფლის მეურნეობაში მომუ-

1 გაზეთი „კომუნისტი“, № 41, 1977 წ., 18 თებერვალი.

2 გაზეთი „კომუნისტი“, 23 იანვარი, 1976 წელი, № 19.

3 იქვე.

შავე სამეცნიერო დაწესებულებათა კოორდინაცია და მათი მიღწევების დანერგვისათვის ხელმძღვანელობა, დაკისრებულ მოვალეობას სათანადოდ ვერ ართმევს თავს. სწორედ ამაზე გაამახვილა ყურადღება საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ამხ. ე. შევარდნაძემ თავის გამოსვლაში ქ. თბილისში, 1978 წლის 24 თებერვალს მეცხრე პლენუმზე, სადაც აღნიშნა, რომ „ჩვენი აგრარული მეცნიერების ჩამორჩენის ერთ-ერთი სერიოზული მიზეზი ის გახლავთ, რომ არ გვაქვს საკმარისი მოფიჭებული მეცნიერულ ძიებათა კოორდინაციის სისტემა, დღეს დარგის კვლევითი სამუშაოების კოორდინაციას ეწევიან სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, სსრ კავშირის ვ. ი. ლენინის სახელობის სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალი, საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტი, მეცნიერებათა აკადემია, საკავშირო დაქვემდებარების მეთაური სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებანი. ინსტიტუტები სამეცნიერო ანგარიშების შედგენასა და საკოორდინაციო ორგანოებში მათ წარდგენას უფრო მეტ დროს ანდომებენ, ვიდრე საკუთრივ გამოკვლევებს. საქმე იქამდე მივიდა, რომ საჭირო ხდება „კოორდინატორთა კოორდინაცია“¹.

მართლაც, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეცნიერებისა და პროპაგანდის მთავარმა სამმართველომ ასეთ პირობებში დღემდე ვერ უზრუნველყო მის სისტემაში შემაჯავლი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისადმი ჯეროვანი კონტროლი, რომ იგი გარდაექმნა იმ ამოცანების შესაბამისად, რომელიც დაყენებულია სკკპ XXV და საქართველოს კპ XXV ყრილობების მიერ. როგორც ცნობილია, XXV ყრილობის შემდეგ ჩვენს ქვეყანაში შემუშავდა და ფართოდ ვრცელდება სამეცნიერო-ტექნიკური პრობლემების კვლევისა და დანერგვის ორგანიზაციის ახალი ფორმა — კომპლექსური სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამები, რომელთა დამუშავებასა და განხორციელებაში მონაწილეობენ სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების, საკონსტრუქტორო ბიუროების, საყრდენი პუნქტებისა და წარმოების მუშაკთა საკუთარი ძალები. ეს ხელს უწყობს, რომ გადაილა-

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 7 მარტი, 1978 წელი, № 54.

ხოს უწყებრივი ბარიერები, დაჩქარდეს პრობლემის დამუშავებისა და მისი პრაქტიკაში დანერგვის პროცესი. მეცნიერული პრობლემის ასეთ კომპლექსურ დამუშავებას მოკლებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში მომუშავე სამეცნიერო დაწესებულებათა საქმიანობა, ამის შედეგია, რომ დღემდე არ არის სათანადოდ დამუშავებული საქართველოს სოფლის მეურნეობის წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავების და კონცენტრაციის გაზრდის, სამეურნეობათაშორისო ინტეგრაციის ოპტიმალური გზები და მიმართულებანი, ასევე არ არის მეცნიერულად დამუშავებული კოლხეთის ათვისების ღონისძიებათა კომპლექსური სისტემა, აღმოსავლეთ საქართველოს დამლაშებული ნიადაგების და სამხრეთ საქართველოს დაბალნაყოფიერი ნიადაგების გაუმჯობესების ღონისძიებები, რომლებსაც ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შემდგომი განვითარებისათვის აქვს დიდი მნიშვნელობა. ასევე არ მიმდინარეობს სათანადო სრულყოფილი კვლევა სამთო მიწათმოქმედების მექანიზაციის, მცირე მექანიზაციის ფართოდ გამოყენების, მიწების ეკონომიკური შეფასებისა და მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების უფრო ეფექტიანი ტექნოლოგიის შექმნის მიმართულებით.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში მომუშავე სამეცნიერო დაწესებულებებს შორის არ არსებობს მჭიდრო ურთიერთთანამშრომლობა. ამის გამო მათ შორის არ არის მჭიდრო კავშირი, არსებითი ნაკლოვანებებია სამეცნიერო-საკვლევ სამუშაოთა დაგეგმვასა და კოორდინაციაში, რაც იწვევს მათ დუბლირებას, სამეცნიერო დაწესებულებების ძალებისა და საშუალებების დაქსაქსვას. კურიოზია, მაგრამ ფაქტია, რომ ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში არ არის სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც უშუალოდ ჩვენი რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის შეკვეთით ანხორციელებდეს კვლევით სამეცნიერო მუშაობას მეცხოველეობის დარგში, საქართველოს ზოოვეტერინარული ინსტიტუტის მეცხოველეობის სამეცნიერო-კვლევითი განყოფილება უშუალოდ ექვემდებარება საკავშირო სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და, რა თქმა უნდა, მათი სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობა ამ ორგანიზაციის მოთხოვნის შესაბამისად წარიმართება. ასევე ითქმის მეაბრეშუმეობის დარგის მიმართაც, საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მეაბ-

რეშუმეობის კვლევითი განყოფილება ემორჩილება საკავშირო ზოფლის მეურნეობის სამინისტროს და აქაც კვლევა მათი შეკვეთით სულ სხვა პრობლემებზე მიმდინარეობს. სხვა უწყებრივი დაქვემდებარებების გამო ზუსტად გამოიყენება რესპუბლიკის სამეცნიერო-კვლევით მუშაობაში საქართველოს უმაღლესი სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლების პროფესორ-მასწავლებელთა შემადგენლობა. ყოველივე ამის შედეგია ის, რომ ბრკოლდება საქართველოს კბ ცენტრალური კომიტეტის მე-18 პლენუმის (1975 წელი, 11 სექტემბერი) დადგენილებით გამოცხადებული ლოზუნგის: „საქართველოს შეუძლია და კიდევაც უნდა გახდეს მაღალგანვითარებული მეცხოველეობის რესპუბლიკა!“ — ცხოვრებაში გატარება. ამჟამად სათანადოდ არ არის გაშლილი მუშაობა მეცხოველეობის სამრეწველო საფუძველზე გადაყვანის, მისი პროდუქტიულობის ამაღლებისა და მტკიცე საკვები ბაზის შექმნის პრობლემებზე. როგორც ცნობილია, ამ პრობლემების დამუშავებას მეცხოველეობის დარგის შემდგომი განვითარებისათვის აქვს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში მყოფი საყრდენი პუნქტები და ზონალური სადგურები, რომლებიც მეცნიერებისა და სასოფლო-სამეურნეო წარმოების უშუალო კავშირს უნდა უზრუნველყოფდნენ, ნაკლებ დახმარებას უწყევნ რესპუბლიკის კოლმეურნეობებს და საბჭოთა მეურნეობებს მათი მუშაობის ეფექტიანობის ამაღლებაში. რესპუბლიკის მეთესლეობაში არ ხორციელდება წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციის ღონისძიებანი, რესპუბლიკის ჭიშიანი მეთესლეობის არსებული მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა არ იძლევა თესლის დროულად დამუშავების, მისი სწრაფად შენახვის შესაძლებლობას და აფერხებს მეთესლეობის გადაყვანას სამრეწველო საფუძველზე, ყოველივე ეს ხელს უშლის სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობის ზრდას.

1975 წელს ჭიშიანი თესლის უქონლობის გამო შეფერხდა მაღალმოსავლიანი სიმინდის ახალი ჭიშის „ივერიის“ თესვა ქართლის რაიონების პირობებში 20 ჰექტარზე.

თამბაქოს ასანემსი მანქანის „ტპკ-69მ“ უქონლობის გამო 300 000 მეტრ შნურზე ვერ განხორციელდა მექანიზებული ანემსვა.

ამ წელს ასევე, ჩაისა და ციტრუსებში ვერ იქნა გამოყენებული ჰერ-
ბიციდები მისი უქონლობის გამო. სამინისტროს მეცნიერებისა და
პროპაგანდის მთავარმა სამმართველომ დღემდე ვერ განახორციე-
ლა კვლევა ვენახების სეტყვისაგან დაცვის, ბაღებით გადახურვის
მიმართულებით და სათანადო საწარმოო გამოცდის უქონლობის
გამო ვერ გაარკვია წარმოდგენილი ოთხი სხვადასხვა წინადადების
კონსტრუქციული უპირატესობანი. 1975 წელს რესპუბლიკის სოფ-
ლის მეურნეობაში მეცნიერების მიერ რეკომენდებული 54 წინადა-
დებიდან სრულად დაინერგა 29 ღონისძიება, ნაწილობრივ (სანახევ-
როდ) — 18, ხოლო 7 ღონისძიება სრულებით არ დანერგილა¹. დაახ-
ლოებით ანალოგიური მდგომარეობაა შემდგომ წლებშიც. თითქ-
მის არ წარმოებს სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის შედეგად და-
ნერგილი ღონისძიებების ეკონომიკური შეფასება. სოფლის მეურ-
ნეობის სამინისტროს დარგობრივ კვლევით ინსტიტუტებში მომუ-
შავე ეკონომიკური განყოფილებები მუშაობენ სხვა პრობლემებზე
და მათმა უმრავლესობამ დღემდე არ იცის მის სისტემაში დანერ-
გილი ღონისძიების ეკონომიკური ეფექტი. ამის გამო მცირეა მათ
სისტემაში მეცნიერებაზე დახარჯული მანეთის უკუგება. სოფლის
მეურნეობის სამინისტრომ და მისმა შესაბამისმა განყოფილე-
ბებმა, სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებზე დაყრდნობით დღემ-
დე ვერ უზრუნველყო შიგასამეურნეო ანგარიშის მასობრი-
ვად დანერგვა ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა
მეურნეობებში. არ არის შემუშავებული და დანერგილი მუშაკთა
დაინტერესების გაზრდისათვის შრომის ანაზღაურების პროგრესუ-
ლი ფორმები. ამასთან, ძალზე სუსტად მიმდინარეობს ამ საკითხთან
დაკავშირებით რაიმე ექსპერიმენტული მუშაობა.

1976 წლის მდგომარეობით რესპუბლიკის 729 კოლმეურნეობი-
დან მარტო 288 კოლმეურნეობა ატარებს საბჭოთა მეურნეობაში
მომქმედ ტარიფებს, ხოლო 242 კოლმეურნეობა კვლავ შემცი-
რებული ტარიფებით მუშაობს.

სუსტია რესპუბლიკაში მომუშავე სამეცნიერო-კვლევითი ინს-
ტიტუტების და ლაბორატორიების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა,

¹ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეცნიერებისა და პროპაგანდის მთა-
ვარი სამმართველოს მასალები.

მეცნიერული ანგარიშები ზოგჯერ არაკონკრეტულია და მოკლებულია ღრმა მეცნიერულ-კვლევით ანალიზს. ეს იმიტაცია გამოწვეული, რომ ზოგიერთი ინსტიტუტის განყოფილებებსა და ლაბორატორიებს ჯერ კიდევ ხელმძღვანელობენ დაბალკვალიფიციური პირები და სუსტი მეცნიერული კადრები, კვლავ ადგილი აქვს მრავალთემიანობას და ზოგჯერ არააქტუალურ საკითხებზე მუშაობას.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეცნიერებისა და პროპაგანდის მთავარმა სამმართველომ უწყებრივი ბარიერების გამო ვერ წარმართა სოფლის მეურნეობის სისტემაში მომუშავე ყველა სამეცნიერო დაწესებულების მუშაობა სადღეისო პრობლემების გადაჭრისაკენ. ყოველივე ეს დამაჯერებლად მოწმობს, რომ მეცნიერება ჩვენში ჯერ კიდევ სრულყოფილად ვერ მოქმედებს სახალხო მეურნეობის ყველა სფეროზე, სამეცნიერო საცდელ-საკონსტრუქტორო და საპროექტო-ტექნოლოგიური ორგანიზაციები უშუალოდ არ მონაწილეობენ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის და სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების პროგნოზირებაში, დიდი სახალხო-სამეურნეო ამოცანების კომპლექსურ გადაწყვეტაში, სახალხო-სამეურნეო გეგმების შემუშავებაში, რომლებშიც, უნდა ითქვას, დღემდე ჯერონად არ ასახულა სახალხო მეურნეობაში მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა გამოყენების პრობლემები.

ყველა ამ სერიოზული ნაკლის მიზეზი კიდევ ის არის, რომ „არ არსებობს მეცნიერული შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია. უკანასკნელ ხანს არსებითი ცვლილებები არ მომხდარა მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის მუშაობაში. აქ ჯერ კიდევ ბევრია ფორმალიზმის, საქმისადმი ზერელე მიდგომის ელემენტები“.

ამხ. ე. შევარდნაძე საბოლოოდ აღნიშნავს, რომ „დროა ტექნიკურ პროგრესზე საბოლოო შედეგების მიხედვით ვიმსჯელოთ, ზოლო ახალი ტექნიკის გეგმების შეუსრულებლობისათვის ისევე მკაცრად მოვკითხოთ პასუხი, როგორც საწარმოო გეგმების შეუსრულებლობისათვის“².

| წარმოებასთან მეცნიერების შერწყმის, მათი მჭიდრო და სულ

1 გაზეთი „კომუნისტი“, 23 იანვარი, 1976 წ. № 19.

2 იქვე.

უფრო მზარდი კავშირის ერთ-ერთი ასეთი ფორმაა სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებანი. მათ შესაძლებლობა აქვთ გააფართოონ კვლევა და მუშაობა სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში, აგრეთვე ყოველწლიურად განაახლონ საკუთარი დაგროვების ხარჯზე საწარმოო ფონდების ყველაზე აქტიური ნაწილი. საჭიროა შევქმნათ სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებანი სოფლის მეურნეობაშიც. იგი შეიძლება შეიქმნას მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტსა და მევენახეობის, მეხილეობის მეურნეობების ბაზაზე, ასევე შეიძლება სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებანი შეიქმნას მიწათმოქმედების, ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებსა და მისი შესაბამისი მეურნეობების გაერთიანების საფუძველზე.

„სოფლის მეურნეობის კარდინალური პრობლემების გადასაჭრელად, — ამბობს ამხ. ე. შევარდნაძე, — კარგად უნდა შევია-რალდეთ, აქ გვჭირდება გარკვეული გამოცდილება, გვჭირდება ექსპერიმენტი, გვჭირდება მეცნიერებისა და პრაქტიკის საიმედო შენადნობი. ჩვენ მხოლოდ დღევანდელი ამოცანებითა და დღევანდელი საზრუნავით კი არ უნდა ვცხოვრობდეთ, მართო დღევანდელი ეფექტის იმედით კი არ უნდა ვიყოთ, არამედ ვფიქრობდეთ მომავალზეც, იმაზე, თუ როგორ გადაწყდება ხვალინდელი ამოცანები“¹.

ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტი ამ მხრივ კარგ მაგალითს გვიჩვენებს და არათუ არ ზღუდავს, პირიქით, ყოველნაირად უწყობს ხელს მოწინავე გამოცდილებას, თამამ ექსპერიმენტსა და ინიციატივას. სწორედ ეს გახლავთ აგრარული პოლიტიკის განხორციელებაში ჩვენი პარტიის დემოკრატიზმის გამოვლინება, სწორედ ეს გახლავთ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მარტის პლენუმის კურსის რეალური ხორცშესხმა, პლენუმისა, რომელმაც გზა გაუკვალა პარტიის ჰეშმარიტად შემოქმედებითს მიდგომას ჩვენს ქვეყანაში სასოფლო-სამეურნეო წარმოების შემდგომი განვითარების პრობლემებისადმი.

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 4 მარტი, 1978 წელი, № 54.

მეცნიერული მიღწევების დანერგვის შედეგები საქართველოს სოფლის მეურნეობაში

საბჭოთა ეკონომისტების გაანგარიშებით, მეცნიერება და სა-
მეცნიერო-ტექნიკური პროგრესი ღღეს უზრუნველყოფენ შრომის-
ნაყოფიერების 50-ზე მეტი პროცენტით ზრდას. და, ამის მიუხედა-
ვად, არასდროს მდგარა ესოდენ მწვავედ და გარკვეულად ამოცანა,
რომ შევინარჩუნოთ ეკონომიკის ყველა დარგის აღმავლობისა და
ეფექტიანობის ამაღლების მაღალი ტემპები, საჭიროა უზრუნველ-
ყოთ მეცნიერების წინგამსწრები განვითარება და გავაძლიეროთ
მისი დადებითი ზემოქმედება ქვეყნის სახალხო მეურნეობაში სა-
ზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების ზრდაზე.

„ჩვენ, კომუნისტები, ვხელმძღვანელობთ იმით, რომ მეცნიე-
რულ-ტექნიკური რევოლუცია მხოლოდ სოციალიზმის პირობებში
იძენს სწორ მიმართულებას, რომელიც შეესაბამება ადამიანისა და
საზოგადოების ინტერესებს. თავის მხრივ, მხოლოდ მეცნიერებისა
და ტექნიკის დაჩქარებული განვითარების საფუძველზე შეიძლება
გადაიჭრას სოციალური რევოლუციის საბოლოო ამოცანები —
აშენდეს კომუნისტური საზოგადოება“¹. სკკპ ცენტრალური კომი-
ტეტის გენერალური მდივნის ლ. ი. ბრეჟნევის ეს სიტყვები პარ-
ტიის XXV ყრილობაზე შეიცავს საბჭოთა მეცნიერების როლისა
და მნიშვნელობის შეფასებას, მოთხოვნას სამეცნიერო-ტექნიკური
რევოლუციის მიღწევები შევუხამოთ მეურნეობის გაძლიერის სო-
ციალისტური სისტემის უპირატესობებთან, რომ უზრუნველყოთ
შემდგომი პროგრესი ადამიანის მოღვაწეობის ყველა სფეროში.

საკმაოდ დიდი იყო საბჭოთა მეცნიერების წვლილი სახალხო
მეურნეობაში უკანასკნელ წლებში. გასულ ხუთწლედში ჩვენს ქვე-
ყანაში ყოველწლიურად საშუალოდ აღირიცხებოდა 16-17 ფუნდა-
მენტური აღმოჩენა, ათასობით გამოგონება. მეცნიერება სახალხო
მეურნეობის მნიშვნელოვანი სფერო გახდა.

კურსი ეფექტიანობისაკენ მეცნიერებაში კანონზომიერია. ამ-
ჟამად საბჭოთა სახელმწიფოს მეცნიერული პოტენციალი ძალზე მა-

¹ სკკპ XXV ყრილობის მასალები, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“,
თბ., 1976 წ. გვ. 64.

ღალია. თითქმის 5300 სამეცნიერო დაწესებულება და მილიონზე მეტი კაცი — ეს პლანეტის მეცნიერთა მეოთხედი ნაწილია. ამასთან, მკვლევართა რიცხვი ყოველწლიურად იზრდება. ასევე იზრდება კაპიტალური დაბანდებანი მეცნიერული კვლევისათვის. 1976 წელს იგი შეადგენდა ეროვნული შემოსავლის დაახლოებით 5 პროცენტს — 17,7 მილიარდ მანეთს. ეს 1,5-ჯერ და უფრო მეტია, ვიდრე 1970 წელს. ბუნებრივია, მაღლდება მოთხოვნები მეცნიერებაში დაბანდებული სახსრების უფრო სწრაფი უკუგებისადმი, მათი უფრო ეფექტიანად გამოყენებისადმი. ხოლო რამდენადაც მნიშვნელოვნად დიდდება შემდგომი სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესის ამოცანებით ნაკარნახევ გამოკვლევათა მოცულობა, შრომის ეფექტიანობისა და შედეგიანობისაკენ აღებული კურსი ერთადერთი და სავალდებულო ხდება.

მეცნიერებასა და ტექნიკას შეუძლია ყოველგვარი დაბრკოლება გადალახოს და სრულად გამოიყენოს წარმოების ზრდის ყველა შესაძლებლობა, ამით მიაღწიოს მაღალ ეკონომიკურ შედეგებს.

მიკრობიოლოგების, აგროტექნიკოსების, ქიმიკოსების, გენეტიკოსებისა და სელექციონერთა მიღწევების მეშვეობით საგრძნობლად შემცირდა ზარალი ბუნების ჰირვეულობის გამო. გასულ, მეცხრე ხუთწლეულში, გვალვის მიუხედავად, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის საშუალო წლიური მოცულობა მერვე ხუთწლეულში უფრო წარმატებულ 1966-1970 წლებთან შედარებით 13 პროცენტითაც კი გადიდდა, ხოლო 1976 წელს, მეცხრე ხუთწლეულის საშუალო წლიურ მოცულობასთან შედარებით, ჩვენს ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციის საშუალო წლიური მოცულობა — 3,2 პროცენტით გადიდდა, საქართველოს სოფლის მეურნეობაში კი ამ მაჩვენებელმა 10,9 პროცენტი შეადგინა. მეათე ხუთწლეულის პირველი ორი წლის განმავლობაში სასოფლო-სამეურნეო საერთო პროდუქციის საშუალო წლიური ზრდის ტემპმა მეცხრე ხუთწლეულის ამავე პერიოდის შესაბამის მაჩვენებელს 23 პროცენტით გადააჭარბა. უკანასკნელ პერიოდში ჩვენში წარმოების ზრდის ტემპის დაჩქარებაზე მეტყველებს ისიც, რომ თუ 1961-1965 წლებში რესპუბლიკის ყველა კატეგორიის მეურნეობებში სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციის საშუალო წლიური წარმოება 1019 მილიონ მანეთს, 1966-1970 წლებში — 1252 მი-

ლიონ მანეთს შეადგენდა (1973 წლის შესაღარი ფასებით). ამ ეკონომიკურმა მაჩვენებელმა 1971-1975 წლებში — 1488 მილიონ მანეთს, ხოლო 1976 წელს — 1949 მილიონ მანეთს მიაღწია. 1977 წელს კი 1950 მილიონ მანეთს გადააჭარბა.

ამ წარმატებებში მნიშვნელოვანი როლი განეკუთვნება მეცნიერების მიღწევების დანერგვას და მისი შედეგების გამოყენებას.

ყოველი საწარმო ეკონომიკურად უნდა იყოს დაინტერესებული მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა უსწრაფესი გამოყენებით, ორიენტაცია აიღოს, პირველი, ტექნიკისა და ტექნოლოგიის მაღალ დონეზე და, მეორე, მაღალი ტექნიკურ-ეკონომიკური დონისა და ხარისხის პროდუქციის გამოშვებაზე. ეს ერთიანი ამოცანა დღეს ახასიათებს საბჭოთა სახელმწიფოს ტექნიკური პოლიტიკის მთავარ ხაზს, ამასთან სამეცნიერო ორგანიზაციათა საქმიანობა სულ უფრო მეტად წარიმართება მნიშვნელოვან სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემათა გადაწყვეტისაკენ.

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, თუ როგორ აღიჭურვა სულ უფრო მეტად ახალი მანქანებით ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები ტექნიკური პროგრესის დროს, რა მოთხოვნებს უყენებს ტექნიკური პროგრესი მუშაკთა კვალიფიკაციას, შრომის ორგანიზაციას, მაგრამ ამით როდი იფარგლება ტექნიკური პროგრესის ზემოქმედება წარმოებაზე, ახალი მანქანების დანერგვასთან ერთად ძირფესვიანად იცვლება ტექნოლოგია, სოფლის მეურნეობის გაძლოლის მეთოდები.

მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის გაძლოლის რა ახალ ტექნოლოგიურ ხერხებს ნერგავს მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი? როგორია რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ცალკეულ დარგებში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები და რა შედეგები გვაქვს? სწორედ ამ კითხვებზე გვექნება ჩვენ აქ საუბარი.

მეჩაიეობა. ეს დარგი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი დარგია. მისი ხვედრითი წილი სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციაში 20 პროცენტამდე აღწევს. ჩაის უკავია 66,5 ათასი ჰექტარი ფართობი და 1977 წელს წარმოებულ იქნა 412,1 ათასი ტონა მაღალხარისხოვანი ჩაის ფოთოლი, რაც ბევრად აღემატება 1980 წლისათვის განსაზღვრულ სა-

გეგმო მაჩვენებელს, ამ წარმატებებში დიდი როლი აქვს მეცნიერების მიღწევების გამოყენებას და მოწინავე გამოცდილების წარმოებაში დანერგვას.

ქართველი მეცნიერების მიერ შექმნილია ახალი უხვმოსავლიანი ჩაის ჯიშები, რომლებიც ფართოდ დაინერგა რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში. ასეთი ჯიშებია: აკად. ქ. ბახტაძის მიერ გამოყვანილი ჩაის სელექციური ჯიშები და პოპულაციები: ქართული — 1, ქართული — 2, ზამთარგამძლე მოსავლიანი, ჩრდილოეთის, ზუგდიდის მსხვილფოთოლა, კლონი 257 და მრავალი სხვა. ჩაის ეს სელექციური ჯიშები ფართოდ ინერგება ჩვენი რესპუბლიკის გარეთაც. კერძოდ, კრასნოდარის მხარისა და აზერბაიჯანის ჩაის მეურნეობებში.

ამ სელექციური ჯიშების მოსავლიანობა 20-25 პროცენტით მაღალია ჩვეულებრივ ჯიშებთან შედარებით, ამასთან, აქვს მაღალი კვებითი ღირებულებაც.

მეჩაიეობა მეტად შრომატევადი დარგია და ყველა აგროტექნიკური ღონისძიების ჩატარების ვადები მკაცრად განსაზღვრულია, სამუშაო პროცესების დროულად და მაღალხარისხოვნად ჩატარებისათვის კი დიდძალი მუშახელია საჭირო. განსაკუთრებით მუშახელის უკმარისობას განიცდიან კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები ჩაის ფოთლის კრეფის პერიოდში. ჩაის კრეფაზე იხარჯება მთელი შრომითი დანახარჯების 70 პროცენტამდე. ჩაის ფოთლის კრეფის თუნდაც ერთი დღით დაგვიანება იწვევს ჩაის ფოთლის გაუხეშებას და ხარისხის გაუარესებას. ყოველივე აღნიშნულის თავიდან აცილებისათვის საჭიროა ჩაის მოვლა-მოყვანისა და კრეფის კომპლექსური მექანიზაცია. ამიტომ, პირველი და ერთობ სერიოზული პრობლემა, რომელიც მეჩაიეობაში მწვავედ დგას, არის ჩაის მოვლა-მოყვანისა და კრეფის ძირითადი პროცესების მექანიზაცია. მაგრამ ჩაის პლანტაციებში აგროტექნიკურ ღონისძიებათა მრავალგვარობა, კრეფის სპეციფიკა, რელიეფი და მრავალი სხვა სირთულე დიდ დაბრკოლებას ქმნის სასოფლო-სამეურნეო მანქანათმშენებლის წარმატებით გამოყენებისათვის. ამის გამო მექანიზაციის დონე მეჩაიეობაში ძალზე დაბალია. 1936 წელს შრომის ენერგოაღჭურვილობა მეჩაიეობაში 0,1 ცხენის ძალას არ აღემატებოდა, 1950 წელს — 0,8, 1960 წელს — 1,5, 1965 წელს — 2,7, 1970

წელს — 4,5 და 1976 წელს — 5,4 ცხენის ძალას¹. შრომის ენერგო-
ალტურვილობის შედეგად იზრდებოდა მეჩაიეობაში მექანიზაციის
დონეც. მაგალითად, 1950 წლამდე ჩაის კრეფის მექანიზაცია სრუ-
ლებით არ წარმოებდა, 1960 წელს აქ მექანიზაციის დონე — 4
პროცენტი იყო, 1970 წელს — 8,7 პროცენტი, 1972 წელს — 13
პროცენტი, ხოლო 1976 წელს კი — 15 პროცენტს აღემატება². მე-
ქანიზაციის დონის ამაღლებამ გაზარდა შრომის ნაყოფიერება (იხი-
ლეთ ცხრილი 10).

ცხრილი 10

საქართველოს სსრ მეჩაიეობის საბჭოთა მეურნეობებში

შრომის ნაყოფიერების ზრდა 1908-1976 წწ.

მაჩვენებლები	1968-1970 წწ.	1971-1973 წწ.	1974-1976 წწ.	1971-1973 წწ. პროცენტებით 1968-1970 წწ.	1974-1976 წწ. პროცენტებში	
					1971- 1973 წწ.	1968- 1970 წწ.
ჩაის წარმოებიდან მიღებული საერთო პროდუქტია 1973 წ. ერთიანი შესყიდ- ვის ფასებით (ათასი მანეთი)	1483,7	1856,8	2261,4	118,4	128,7	152,4
საერთო პროდუქციის გამოსავალი ერთ საშუალო წლიურ მუშაზე (მანე- თებში)	1956,6	2179,7	2621,5	111,4	120,3	134,0
საერთო პროდუქციის გამოსავალი 1 კაც-საათზე (მანეთებში)	0,97	1,03	1,34	108,2	127,6	138,1
შრომის დანახარჯები ერთ ცენტზე ³ ჩაის წარმოებაზე (კაც-საათი)	53,4	53,1	48,7	99,4	91,7	91,2

როგორც აქ მოტანილი ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, შრომის
ნაყოფიერება მეჩაიეობაში სისტემატურად იზრდება. შრომის ნაყო-

1. გაანგარიშებული ცსს-ს მასალების საფუძველზე.

2. საქართველოს ცსს-ს მასალები.

3. ცხრილი შედგენილია წლიური ანგარიშების საფუძველზე.

ფიერების ზრდას ძირითადად იწვევს მექანიზაციის ღონის გადი-
დება. 1974-1976 წლებში, 1971-1973 წლებთან შედარებით, შრო-
მითი დანახარჯები შემცირდა 8,3, ხოლო 1968-1970 წწ. შედარე-
ბით — 8,8 პროცენტით. ამის შესაბამისად შრომის ნაყოფიერება
გაიზარდა (კაცსათებზე გაანგარიშებით) — 27,6 და 38,1 პროცენ-
ტით, ხოლო საშუალო წლიურ მუშაკზე გაანგარიშებით კი 20,3 და
34,0 პროცენტით.

ასევე იზრდება შრომის ნაყოფიერება რესპუბლიკის კოლმეურ-
ნეობებშიც (იხ. ცხრილი 11):

ც ხ რ ი ლ ი 11

შრომის პირდაპირი დანახარჯები ერთი ტონა ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის
წარმოებაზე კოლმეურნეობებში
(კაცსათებში)¹

	1960 წ.	1965 წ.	1961-1965 წწ.	1970 წ.	1966-1970 წწ.	1975 წ.	1971-1976 წწ.	1976 წ.
ხარისხოვანი ჩაის ფოთლი	711	649	678	489	558	395	448	374
პროცენტობით 1960 წელ- თან შედარებით	100	91,2	95,3	68,7	78,4	55,5	63,0	52,6

ხარისხოვანი ჩაის წარმოების რენტაბელობა 1965-1975 წლებ-
ში გაზარდილია 8 პუნქტით, ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის რენტაბე-
ლობა კიდევ უფრო მაღალია იმ რაიონებში, სადაც საჰექტარო მო-
სავლიანობა არის მაღალი. ცენტნერი ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის
რეალიზაციიდან ყველაზე მაღალ შემოსავალს ღებულობენ მახარა-
ძის, ჩხოროწყუს, ჩოხატაურის, გეგეჰკორის, ცხაკაიას, ტყიბულის,
ზუგდიდის, ლანჩხუთის, ქობულეთის, გალის რაიონის კოლმეურ-
ნეოები. ამ მეურნეობებში დიდია ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის
საჰექტარო მოსავლიანობა და წარმოების რენტაბელობაც მაღალია.

¹ როგორც ვხედავთ, შრომის პირდაპირი დანახარჯები ერთი ტონა ხარის-
ხოვანი ჩაის ფოთლის წარმოებაზე თითქმის ორჯერ არის შემცირებული. ამის
შესაბამისად არის გაზარდილი შრომის ნაყოფიერება და წარმოების რენტაბე-
ლობაც.

მეჩაიეობის ერთ-ერთი მთავარი რეზერვია პლანტაციის ჰექტარობრივი მოსავლიანობის ზრდა. მაგრამ აღსანიშნავია ზოგიერთ მეურნეობაში შექმნილი ტენდენცია, როცა მთელი ყურადღება ეთმობა უხვმოსავლიან ნაკვეთებს, მცირემოსავლიან და ახალგაზრდა ნაკვეთებს კი ჯეროვნად არ უვლიან. მაგალითად, 1977 წელს 24 მეჩაიეობის რაიონიდან თერთმეტმა საშუალო რესპუბლიკურ მაჩვენებლებზე ნაკლები მოსავალი მოიწია. ეს რაიონებია: სამტრედიის, ჩხოროწყუს, ჩოხატაურის, ვანის, აბაშის, ქალაქ კიათურის ზონა.

ჩაის ფოთლის რაოდენობასა და ხარისხზე არსებით გავლენას ახდენს რწყვა. დროული მორწყვა, დრენაჟის ქსელის რემონტი, სარწყავი წყლის, მინერალური სასუქების რაციონალური გამოყენება უხვი მოსავლის, ნედლეულის ხარისხის გაუმჯობესების საწინდარია.

დაბალი ხარისხის ჩაის ჩაბარებით დიდ ზარალს ნახულობენ მთელი რიგი რაიონები, მარტო ამ გზით 1977 წელს ჩაის ფაბრიკებს ჩაბარდა 3150 ტონა არაკონდიციური ნედლეული. ასეთი ნედლეული ჩააბარეს ზუგდიდის, გალის, წალენჯიხის და ოჩამჩირის რაიონების მეურნეობებმა. ჩაის ხარისხის გაუმჯობესებას დიდად ხელს უწყობს ჩაის უტარო გადაზიდვის პროგრესული მეთოდი, რომელიც პირველად ინგილისა და ლაითურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობებში დაინერგა. ამოცანა ის არის, რომ უახლოეს ხანში ეს გამოცდილება გავრცელდეს რესპუბლიკის ყველა მეჩაიეობის მეურნეობაში.

ჩაის მოსავლიანობის გადიდებაში მნიშვნელოვანი რეზერვია მეჩხერიანობის ლიკვიდაცია. ამ მიზნით საჭიროა მასობრივად იქნეს გამოყენებული ანასეულის ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ რეკომენდებული ახალი უხვმოსავლიანი კლონი „კოლხეთი“. მისი გამოყენებით შეგვიძლია მოკლე დროში აღმოვეჩვენოთ მეჩხერიანობა და დიდად გავზარდოთ საჰექტარო მოსავლიანობა. ამასთან ერთად საჭიროა კიდევ უფრო გავზარდოთ ჩაის ფოთლის კრეფის მექანიზაციის დონე. 1977 წელს რესპუბლიკაში მანქანებით მოიკრიფა 37 ათასი ტონა ხარისხოვანი ჩაის ფოთოლი, მაშინ როცა გეგმით გათვალისწინებული იყო 30 500 ტონა. ამ წელს ხელით საკრეფი აპარატებით მოკრეფილია 27800 ტონა ნედლეული. მეტად სასიხარულოა, რომ

ჩვენში ახლა არის მთელი რიგი მეურნეობანი, სადაც დარგის მექანიზაციის დონემ 90 პროცენტს გადააჭარბა. ეს მეურნეობებია ინგირის, ცეცხლაურის, ოჩხამურის, ნარუჯის, ონარიის, წალენჯიხის საბჭოთა მეურნეობები. ამათ გვერდით არის აგრეთვე კოლმეურნეობებიც, სადაც მექანიზაციის დონე მაღალია. ესენია: წალენჯიხის რაიონის ორჯონიკიძის სახელობის, სამტრედიის რაიონის „წითელი ოქტომბრის“, ზუგდიდის რაიონის კ. მარქსის სახელობის კოლმეურნეობები, ამ მეურნეობებმა ამას მიაღწიეს მცირე მექანიზაციის გამოყენებით. 1977 წელს ხელის საკრეფი აპარატებით ყოველდღიურმა კრეფამ 123 კგ შეადგინა, მაშინ როცა ხელით კრეფა — 34 კგ-ს უდრიდა, მანქანებით მოკრეფილი ერთი ცენტნერი ჩაის თვითღირებულებამ შეადგინა — 34 მანეთი, აპარატებით — 56 მანეთი, ხელით კი — 71 მანეთი.

ჩაის ფოთლის მექანიზებულ კრეფაში მაღალ მაჩვენებლებს მიაღწიეს ოსტატმა მეჩაეებმა: ვ. მეუნარგიამ (ინგირის ჩაის საბჭოთა მეურნეობა), ჯ. ჩაბალუხამ (ონარიის ჩაის საბჭოთა მეურნეობა), კ. ლაშხიამ (წალენჯიხის ჩაის საბჭოთა მეურნეობა), ე. კურტანიძემ (ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობა) და სხვებმა. რომლებმაც ჩაის საკრეფი მანქანებით 75-დან 120 ტონამდე ხარისხოვანი ფოთოლი მოკრიფეს.

აღნიშნული წარმატებების მიუხედავად, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ჯერ კიდევ ძალზე ჭიანჭურდება ჩაის ფოთლის სამექანიზაციოდ მომზადება, რის გამოც ნელი ტემპით იწერება ჩაის მოვლა-მოყვანის, აღების და ტრანსპორტირების ტექნოლოგიური პროცესების კომპლექსური მექანიზაცია. რესპუბლიკაში კვლავ დაბალია მანქანებით მოკრეფილი ჩაის მოცულობა (15-20 პროცენტს არ აღემატება), ხოლო შპალერული გასხვლა, რიგთშორისით დამუშავება, სასუქების შეტანა და სხვა სახის სამუშაოები მექანიზებულია მხოლოდ 30-35 პროცენტით.

ამეამად შექმნილია სამამულო წარმოების მოტორიზებული ხელის ჩაის საკრეფი და სასხლავი მანქანები, მანქანათა სისტემა ჩაის ფოთლის ტარის გადაზიდვისათვის და სხვა, მაგრამ სერიულად იგი ნაკლები რაოდენობით გამოდის და ძალზე ნელა იწერება წარმოებაში.

სოფლის მეურნეობის რიგმა სამეურნეო ორგანიზაციებმა. ჯერ

კიდე ვერ გარდაქმნეს თავიანთი საქმიანობა ტექნიკური რევოლუციის მოთხოვნების შესაბამისად, თავი ვერ დააღწიეს უძრავობას, მთელი მონდომებით არ იბრძვიან მეცნიერების მიღწევების წარშოებაში დანერგვისათვის. ჩვენმა კონსტრუქტორებმა მეტი ყურადღება უნდა დაუთმონ ჩაის საკრეფი მანქანების კონსტრუქციითა სრულყოფას, უნდა შექმნან ახალი დახვეწილი აპარატები, რომლებიც დღევანდელი ტექნიკის მოთხოვნებს პასუხობდეს, 1978 წელს გათვალისწინებულია ჩაი მექანიზებული წესით მოიკრიფოს 7 ათას ჰექტარ ფართობზე, რაც 700 ჰექტარით აღემატება 1977 წლის მაჩვენებელს. 1980 წლისათვის კი მოკრეფილი უნდა იქნას 11 ათასი ჰექტარი, ხოლო ხელის აპარატებით — 14 ათას ჰექტარამდე. დასახულია მექანიზმებით მოკრიფონ 130 ათასი ტონა ნედლეული — შარშანდელზე ორჯერ მეტი, თანამედროვე ტექნიკური პროგრესი დიდ ამოცანებს უყენებს კადრების მომზადებას, მექანიზატორთა კვალიფიკაციის ამაღლებას. დღეს ტექნიკური პროგრესის ხანაში მაღალხარისხოვანი ჩაის მეურნეობა წარმოუდგენელია მაღალკვალიფიციური კადრების გარეშე. საჭიროა გაუმჯობესდეს კადრების მომზადება და გადამზადების საქმე. მანქანების დიდმწარმოებლურად გამოყენებას ვერ მივაღწევთ, თუ არ ამაღლდა კადრების კვალიფიკაცია და შესაბამისად არ გაიზარდა კადრების რიცხოვნობა.

მდგომარეობის ძირეულად გასაუმჯობესებლად საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1975 წლის იელისის დადგენილების შესაბამისად რესპუბლიკაში მთლიანად გარდაიქმნა მუშაობა მექანიზატორთა კადრებით სოფლის მეურნეობის უზრუნველყოფისათვის. 1976-1980 წლებში გათვალისწინებულია 22 ათასი მექანიზატორის მომზადება. მთელი დატვირთვით მუშაობენ პროფტექნიკური განათლების სასწავლებლები და სოფლტექნიკის რაიონულ გაერთიანებებთან შექმნილი კლასები, „საქსოფლტექნიკის“ თელეთის სასწავლო კომბინატი. მთელ რიგ რაიონებში წარმოებს მექანიზაციის სპეციალობის საყოველთაო სწავლება დევიზით „ცხოვრობ სოფელში — დაეუფლე მექანიზატორის პროფესიას“. მეტი ყურადღება ექცევა საშუალო რგოლის ხელმძღვანელთა კვალიფიკაციის ამაღლებასა და მათ პროფესიულ დაოსტატებას, ამ რგოლისათვის სრულფასოვანი რეზერვების შექმნას. კადრების მომზადების მხრივ მუ-

შაობა გარდაქმნეს აგრეთვე რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში არსებულმა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო და ზოოვეტერი-ნარულმა ინსტიტუტებმა. ისინი ახლა ამზადებენ არა მარტო ინჟი-ნერ-მექანიზატორებს, არამედ ინჟინერ-აგრონომებს და ინჟინერ-მეცხოველეებს. ყველა ეს შექმნის ხელსაყრელ პირობებს სოფლად კადრების უზრუნველსაყოფად.

პარტიულმა, პროფკავშირულმა და კომკავშირულმა ორგანიზა-ციებმა უნდა გააძლიერონ ხელმძღვანელობა სამეცნიერო-ტექნი-კური საზოგადოების პირველადი ორგანიზაციებისადმი, პრინცი-პული ბრძოლა გამოუცხადონ ბიუროკრატიულ გამოვლინებებს, რო-მელნიც აფერხებენ ტექნიკური პროგრესისა და მოწინავე გამოც-დილების ჩაის წარმოებაში ფართოდ დანერგვას.

მევენახეობა. მევენახეობა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი დარგია. მისი ფართობი ამჟამად შეადგენს 137,3 ათას ჰექტარს. 1977 წელს წარმოებული იყო 428,9 ათასი ტონა ყურძენი, ხოლო სახელმწიფოს მიეყიდა 407,3 ათასი ტონა ყურძენი.

ცხრილი 12

ვენახის ფართობი, ყურძნის მოსავლიანობა და მოსავალი 1921-1976 წწ.

(ყველა კატეგორიის მეურნეობებში)¹

	1921 წ.	1940 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1976 წ.: 1921 წ. კოეფიციენტი
ვენახის ნარგავების ფარ- თობი (ათას ჰექტ.)	36,0	69,8	58,2	85,6	106,3	117,8	126,1	134,3	373,0
მათ შორის მოსავლიანი (ათასი ჰა)	27,0	53,3	47,8	59,0	73,5	93,3	98,2	99,9	366,6
ყურძნის მთლიანი წარმოე- ბა (ათასი ტ.)	76,0	150	158	247	385	579	563	448,3	589,8
მოსავლიანობა 1 ჰექტარზე ყურძენი (ტონა)	26,0	28,1	33,1	41,8	52,0	61,4	56,7	44,5	171,1

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР (статистический сбор.), изд. «Сაბჭოთა საქართველო», Тბ., 1977 г., стр. 84.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში სისტემატურად იზრდება ეენახის ფართობი, მოსავლიანობა და მოსავალი (იხ. ცხრილი 12).

ვენახის ფართობები საბჭოთა ხელისუფლების წლებში გაიზარდა 3,7-ჯერ, მათ შორის მსხმოიარე ფართობი 3,8-ჯერ. ყურძნის საერთო წარმოება კი გადიდა 5,9-ჯერ. საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობა გაიზარდა 71,1 პროცენტით. მოსავლიანობის ასეთ ზრდას განაპირობებს მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების დანერგვა. უკანასკნელ წლებში მკაცრმა ზამთარმა დიდი ზიანი მიაყენა მევენახეობას, რის შედეგად დაიღუპა ათასობით ჰექტარი ვაზი, დაზიანდა 33,9 ათასი ჰექტარი. ამის გამო საგრძნობლად შემცირდა ყურძნის წარმოება. 1975 წელს რესპუბლიკაში სულ წარმოებულია — 563 ათასი ტონა ყურძენი, ხოლო 1976 წელს — 448,3 ათასი ტონა. რესპუბლიკაში ამჟამად ინტენსიურად მიმდინარეობს ყინვისა და სეტყვისაგან დაზიანებული ნარგავების აღდგენა და ახალი ნარგავების გაშენება.

ჩვენს რესპუბლიკაში მევენახეობა უძველესი დარგია. ისტორიულად აქ ჩამოყალიბებულია ვაზის საუკეთესო ჯიშები, რომლებიც მასობრივად არის გავრცელებული ჩვენი რესპუბლიკის რაიონებში. მიუხედავად ამისა, კიდევ ბევრი რამ უნდა გაკეთდეს ახალი ჯიშების სახელმწიფო ჯიშთაგამოცდისა და დარაიონების, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მათი დანერგვის დაჩქარების სისტემის გაუმჯობესებაშიც. უახლოეს დროში ამ ამოცანების გადაწყვეტა მეცნიერთა და სპეციალისტთა საქმიანი პასუხი იქნება ჩვენი სოფლის მეურნეობის შემდგომი ინტენსიური განვითარებისათვის პარტიისა და მთავრობის ზრუნვაზე.

ამ მიმართებით მევენახეობის დარგის განვითარების საქმეში დიდ მუშაობას ეწევა საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. მათ მიერ შემუშავებულია ვაზის მოყვანის მოწინავე აგროტექნიკის საფუძვლები, შექმნილი და გამოყვანილია ვაზის ახალი უზემოსავლიანი ჯიშები, რომლებიც მასობრივად დანერგილი იქნა ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში. ყურძნის უხვი და მაღალხარისხოვანი მოსავლის მიღებისათვის მეცნიერულად დამუშავებული აგროკომპლექსიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა ისეთი ღონისძიებები,

რომელთა დანერგვა ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლებასთან ერთად, უზრუნველყოფს ფართობის ერთეულზე მუშახელის შემცირებას. ამდენად, თანამედროვე მევენახეობის შემდგომი განვითარება მეცნიერების და მოწინავეთა გამოცდილების საფუძვლებს უნდა ემყარებოდეს, რომლის დროსაც მექანიზაციის ფართოდ გამოყენება აუცილებლობით არის ნაპარნახევი. მიუხედავად ამისა, დღესდღეობით მევენახეობაში სამუშაო პროცესების მექანიზაციის დონე ძალზე დაბალია; ისეთი შრომატევადი სამუშაოები, როგორიცაა: გასხვლა, მწვანე ოპერაციები, ყლორტის ახვევა, ყურძნის კრეფა და სხვა, ჯერ კიდევ ხელით სრულდება. ამას ემატება ის ყოვლად გაუმართლებელი ფაქტიც, რომ შესაძლებელი მთელი რიგი აგროტექნიკური ღონისძიებების მექანიზაცია კი ნაკლები ყურადღების გამო მევენახეობის ზოგიერთ მეურნეობებში არაა დანერგილი. კერძოდ, ღლისათვის მექანიზაციის გამოყენება შეიძლება ვაზის მცნობისას, სანერგეში ნამყენის დასარგავი ბაზოების მოსაწაღებლად, ვენახის გასაშენებლად, მწკრივში ვაზთაშორის ნიადაგის დასამუშავებლად, შპალერის ბოძების დასაყენებლად, სასუქების შესატანად და სხვა. სამწუხაროდ, ეს სამუშაოები მეტწილად ხელით სრულდება.

მევენახეობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდისა და პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების საქმეში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ვაზის მოვლა-მოყვანის სამუშაოთა მექანიზაციის ამაღლებას. ამ მხრივ მეტად ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა საქაროველოს სსრ ზოფლის მეურნეობის სამინისტროს მექანიზაციისა და ელექტროფიკაციის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. მათ მიერ შემუშავებულია მანქანათა სისტემა, რომლებიც უზრუნველყოფენ ნიადაგის რიგთშორისების დამუშავებას, შეწამვლას. სამწუხაროდ, კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები იშვიათად იყენებენ ვენახის რიგთშორის დასამუშავებელ ახალი სისტემის გუთანს, რომელსაც ჩვენი მრეწველობა სერიულად უშვებს. ქართველმა გამომგონებლებმა შექმნეს ვენახის რიგთშორის დასამუშავებელი აგრეგატი „პრენ-200; ვაზის ძირების გამოსათოხნი მოწყობილობა და სხვა მანქანები. ყველა ეს მანქანა დღესდღეობით სერიულად არ გამოდის და წარმოებაში ფართოდ ვერ ვრცელდება.

მევენახეობაში კომპლექსური მექანიზაციის პრობლემა გა-

დასაჭრელია. საქართველოს სსრ მექანიზაციისა და ელექტრიფიკაციის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ შედგენილი ტექნოლოგიური რუკების მიხედვით აქ ტექნოლოგიურ ოპერაციათა რაოდენობა 74-ია. აქედან 33 ოპერაცია სრულდება საერთო დანიშნულების მანქანებით. 41 ოპერაციიდან, რომლებიც მოითხოვენ სპეციალურ ტექნიკურ საშუალებებს, ნაწილობრივ მექანიზებულია 29 ოპერაცია და საერთოდ არ არის მექანიზებული 12 ოპერაცია. დაახლოებით ანალოგიური მდგომარეობაა აგრეთვე სანერგეებშიც, სადაც 32 ოპერაციიდან მექანიზებულია მხოლოდ 9.

„საქსოფლტექნიკა“ კმედით ზომებს იღებს, რათა ჩვენი მევენახეობის მეურნეობები აღჭურვილი იქნეს სათანადო მანქანებით.

ტექნიკური შეიარაღების დონე მევენახეობაში სისტემატურად იზრდება. 1950 წელს შრომის ტექნიკური შეიარაღება ამ დარგში 2,5 ცხენის ძალას უდრიდა, 1960 წელს — 3,1, 1970 წელს — 3,4, 1975 წელს — 4,1 და 1976 წელს კი — 7,5 ცხენის ძალას¹.

ამის შესაბამისად მალღდება აქ შრომის ნაყოფიერება და წარმოების რენტაბელობა. რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ყურძნის რენტაბელობა მხოლოდ 1976 წელს ძალზე შემცირებულია. ამის ძირითადი მიზეზია აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში ვაზის დასეტყვა. მართლაც, ამ წელს კახეთის მევენახეობის რაიონებზე სეტყვისაგან ძლიერ დაზარალდა და ყურძნის მცირე მოსავალი მიიღეს. ამის შედეგად შემცირებულია შრომის ნაყოფიერებაც.

ამ წელს ყურძნის მოსავლიანობა გურჯაანის რაიონის კოლმეურნეობებში 70 ცენტნერამდე დაეცა, თელავში — 32, ყვარელში — 17,2 სილნალში — 34,4, ჰაგარეჯოში კი — 14,7 ცენტნერამდე. ყოველივე ამან მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია შრომის ნაყოფიერებაზეც.

საერთოდ ყურძნის წარმოება მაღალი რენტაბელობითაა გურჯაანის, სიღნაღის, წათელწყაროს, თელავის, ზესტაფონის, მიათაკოვსკის, თერჯოლის მევენახეობის რაიონებში, დანარჩენ რაიონებში კი დაბალია. რენტაბელობის დაბალ დონეს აპირობებს მცირე მოსავლიანობა, ვაზში მეჩხერიანობის მაღალი პროცენტი,

¹ გაანგარიშებულია ცსს-ს მასალების საფუძველზე.

სამუშაო პროცესების მექანიზაციის დაბალი დონე, აგროტექნიკური ღონისძიებების სათანადოდ გამოუყენებლობა და სხვ. საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს მომავალში მას. სოფლის მეურნეობის შემდგომი აღმავლობის ინტერესები მოითხოვს როგორც საქართველოს, ისე სხვა რესპუბლიკების მოწინავე მეურნეობათა გამოცდილების შესწავლასა და განზოგადების გზით ყოველნაირად შევუწყოთ ხელი სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებას, შრომის ნაყოფიერების გადიდებას, რამაც, თავის მხრივ, უნდა შექმნას, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის სტაბილური ზრდის პირობები.

საქართველოს მრავალდარგოვანი სოფლის მეურნეობის განვითარების ინტერესები მოითხოვს მევენახეობის დონის კონცენტრაციის კიდევ უფრო გადიდებას. „აქ წარმოების მოცულობის ზრდის, შრომის ნაყოფიერების მკვეთრი გადიდების, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების უზარმაზარი შესაძლებლობანი გვაქვს“¹. სწორედ ეს შესაძლებლობა უნდა გამოვიყენოთ მთლიანად, რათა მივალწიოთ რესპუბლიკაში სოფლის მეურნეობის ყველა დარგის და მათ შორის მევენახეობის დარგის მძლავრ აღმავლობასაც.

მრავალი ახალი პრობლემა დაამუშავებს და გადაწყვიტეს ქართველმა მეცნიერებმა მევენახეობის დარგის შემდგომი ინტენსიფიკაციისათვის. ჩვენი მეცნიერები „მწვანე რევოლუციის“ ეპოქაში მოწინავეთა რიგებში დგანან და წარმატებით მუშაობენ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების გადიდებისათვის.

ამ ეტაპზე, ახალ აღმოჩენებთან ერთად, მთავარი ის არის, რომ ლაბორატორიებიდან მიღებული სამეცნიერო მუშაობის შედეგები წარმოებაში გადავიტანოთ, მთელი ხალხის კუთვნილებად გავხადოთ და მშრომელთა მატერიალური დონის ამაღლების სამსახურში ჩავაყენოთ, მაგრამ ეს უკანასკნელი ძალზე ბრკოლდება. ეს ბარიერი რომ გადავლახოთ, ამისათვის საჭირო იქნება შევექმნათ ამ დარგში სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება. სამრეწველო მევენახეობის შემდგომი განვითარება მოითხოვს ვაზის ახალი და ძველი ჯიშების აღდგენა-გამოყვანას, ამ საქმეში თანამედროვე ტექნოლო-

¹ ლ. ი. ბრეჟნევი, სიტყვა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ოქტომბრის პლენუმზე, 1976 წ., 25 ოქტომბერი, თბ., 1976, გვ. 21-22;

გის გამოყენებას, ახალი ვენახების გაშენების დაპროექტებას. ყოველივე ეს მოითხოვს ვაზის სანერგე მეურნეობის და ყურძნის წარმოება-დამზადების ორგანიზაციის გაერთიანებას, ეს ჩვენ ასე წარმოგვიდგება: ვაზის სანერგე მეურნეობის ტრესტის, აგრეთვე სამეურნეობათაშორისო სანერგე მეურნეობებისა და საქართველოს მევენახეობის, მეხილეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ბაზაზე შეიქმნას სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება, რომელსაც დაეკისრება ამ დარგში ერთიანი პოლიტიკის განხორციელება (ახალი ჯიშების გამოყვანა, აგროტექნიკის სრულყოფა, სარგავი მასალის წარმოება, ვენახის პლანტაციების გაშენების დაპროექტება და სხვა). მას შეუძლია ბევრი რამ გააკეთოს ახალი ჯიშების სახელმწიფო ჯიშთა გამოცდისა და დარაიონების, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მათი დანერგვის დაჩქარების სისტემის გაუმჯობესებამდე.

სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანების მუშაობა უნდა დაეყუენოთ ახალ მოთხოვნათა დონეზე. ამის გარეშე წარმოუდგენელია ნევენახეობისა და მთლიანად სოფლის მეურნეობის დარგის მაღალ დონეზე განვითარება.

მეხილეობა. მეხილეობაც საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი დარგია. მისი ფართობი 156 ათას ჰექტარს აღწევს. აქედან საზოგადოებრივ მეურნეობებშია 83 ათასი ჰექტარი, ანუ 54 პროცენტი. ხეხილის ბაღების ფართობებით მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის საქართველო მეხუთე ადგილზეა, ხოლო წარმოებული ხილის რაოდენობით — მეოთხეზე. რესპუბლიკაში სისტემატურად იზრდება ხეხილის ფართობი და ხილის წარმოება (იხილეთ ცხრილი 13).

როგორც მოტანილი ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ხეხილის ფართობი საბჭოთა ხელისუფლების წლებში გაიზარდა 5-ჯერ, ხილის წარმოება — 11-ჯერ, ხილის საჰექტარო მოსავლიანობა — 2,4-ჯერ, პროდუქციის ასეთი წარმოების ზრდა მიღწეულია აგროტექნიკური ღონისძიებების გაუმჯობესებით, მეჩხერიანობის ლიკვიდაციით, ჯიშობრივი შემადგენლობის გაუმჯობესებით, მექანიზაციის დონის გაზრდით და მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების დანერგვით. რესპუბლიკაში ამჟამად ხილის წარმოებას მისდევს 709 კოლმეურნეობა, რომელთაც აქვთ 30,5 ათასი

ხეხილის ფართობი, მოსავლიანობა და მოსავალი რესპუბლიკის ყველა კატეგორიის მეურნეობებში

	1921 წ.	1940 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1976 წ. პროცენ- ტით 1921 წ. მიმართ
ხეხილის ნარგავების ფართობი სულ (ათასი ჰექტარი)	30,8	84,2	93,9	106,2	129,5	152,0	159,1	155,6	2-ჯერ
მათ შორის მსხვილარე ხეხილის ნარგავები (ათასი ჰექტარი)	—	34,9	57,2	65,4	67,0	75,3	91,7	93,5	—
ხილის მთლიანი წარმოება (ათას ტონაში)	36,6	113,0	149,6	179,3	173,7	373,3	368,4	395,1	11-ჯერ
მოსავლიანობა 1 ჰექტარზე (ცენტნერებში)	17,9	32,3	26,2	27,4	25,8	49,3	40,1	42,2	2,4-ჯერ

ჰექტარი ხეხილის ბალი, რაც საშუალოდ ერთ კოლმეურნეობაზე — 43 ჰექტარს შეადგენს. ხილს აწარმოებს აგრეთვე 299 საბჭოთა მეურნეობა, რომელთაც აქვთ 37,1 ათასი ჰექტარი ხეხილის ბალი, ანუ ერთ მეურნეობაზე საშუალოდ 124 ჰექტარი.

ხეხილის ბაღების ფართობების მიხედვით რაიონების დაჯგუფება², ანუ შეხილეობის კონცენტრაციის მაჩვენებლები შემდეგნაირად გამოიყურება: 500 ჰექტარამდე ხეხილის ბაღები აქვს რესპუბლიკის 36 რაიონს, ანუ რაიონების 87 პროცენტს. ამ რაიონებშია 7208 ჰექტარი ბალი, მთელი რესპუბლიკის საზოგადოებრივი ბა-

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР к 60-летию Великого Октября (Юбилейный статистический ежегодник), изд. «Сაბჭოთა საქართველო», Тბ., стр. 83.

² მასალები საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეზღოების, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ეკონომიკის განყოფილების ანგარიშებიდან არის გამოყენებული. მასალები დამუშავებულია ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის რ. დარჩიაშვილის მიერ.

ლების 9 პროცენტი. აქ ერთ რაიონზე საშუალოდ 250 და ერთ მეურნეობაზე — 2,5 ჰექტარი ხეხილის ბაღია.

500-დან 1000 ჰექტარამდე ბაღის ფართობები აქვს რესპუბლიკის 22 რაიონს, ანუ რაიონების 31 პროცენტს, სადაც არის 15.377 ჰექტარი ბაღი, ანუ მთელი ბაღების 19 პროცენტი, რაც ერთ რაიონზე საშუალოდ 700, ხოლო ერთ მეურნეობაზე — 4,3 ჰექტარს არ აღემატება.

1000-დან 2000 ჰექტარამდე ხეხილის ბაღი აქვს რესპუბლიკის 14 რაიონს, ანუ რაიონების 20 პროცენტს, აქ არის 18255 ჰექტარი ხეხილის ბაღი, ანუ 22 პროცენტი. საშუალოდ ერთ რაიონშია 1300, ხოლო ერთ მეურნეობაში — 71 ჰექტარი ხეხილის ბაღი.

უფრო მაღალ ჯგუფშია მოქცეული რესპუბლიკის ერთი ან ორი რაიონი, ასეთებია: გორის, ქარელის, ზნაურის, კასპის რაიონები, სადაც მეხილეობის კონცენტრაცია შედარებით მაღალია. მარტო გორისა და ქარელის რაიონებშია რესპუბლიკის საზოგადოებრივი ბაღების 30 პროცენტი, ანუ 25 ათასი ჰექტარი. შიგა ქართლის რაიონებში იწარმოება რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში წარმოებული ხილის 58 პროცენტი და საბჭოთა მეურნეობებში წარმოებულის 65 პროცენტი. ჩვენი რესპუბლიკის მეხილეობის ნამდვილ სახეს წარმოადგენს მეხილეობის სპეციალიზირებული 14 საბჭოთა მეურნეობა (ვარციანის, ძევერის, კარალეთის, შავშვების, შინდისის, ბრეთის, რუისის, დედოფლის, ფცის, ჯეხიჯვრის, თეძამის, კოდისწყაროს) და თითქმის ამდენივე კოლმეურნეობა (მერეთის, ლიახვის, ტყვიავის, ფლავის, ხოვლეს, მეჯვრისხევის, ზელდულეთის, ზერტის, ახალუბნის, ფონისხევის და სხვ.). ყველა ეს მეურნეობა შიგა ქართლშია განლაგებული და წარმოადგენენ მაღალ მეხილეობის დარგად წარმოდგენილ რენტაბელურ მეურნეობებს. ყველა ამ მეურნეობაში ხილის წარმოება არის რენტაბელური და პროდუქციის თვითღირებულება დაბალია, შრომის ნაყოფიერება კი საკმაოდ მაღალი, ხოლო ხილის წარმოება რენტაბელურია. ხილის მაღალ რენტაბელობას განაპირობებს წარმოების კონცენტრაციის მაღალი დონე, სრულყოფილი აგროტექნიკის გამოყენება და ხილის მაღალი მოსავლიანობა. მებაღეობის, მევენახეობისა და მელვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომლების კვლევის შედეგად დადგენილია, რომ იმ

ჯგუფის მეურნეობებში, სადაც მეხილეობას 80-90 პროცენტი უკავია, ხილის მოსავლიანობა 24 ცენტნერით, ხოლო წარმოებული ჭილის რენტაბელობა 85 პროცენტით მაღალია, ვიდრე 50 პროცენტამდე ხვედრითი წონის მქონე მეურნეობებში, ე. ი. მეხილეობას სპეციალიზაციის დაბალი დონის მქონე მეურნეობებში, ამრიგად, მართო სპეციალიზაციის დახვეწით და გაღრმავებით შეგვიძლია იმავე პირობებში ხილის მოსავლიანობა 30-40 პროცენტით გავზარდოთ და ერთიორად ავამაღლოთ მისი რენტაბელობაც¹.

რესპუბლიკების რაიონების მიხედვით ხილის წარმოება ყველაზე მაღალი რენტაბელობით ხასიათდება გორის, ქარელის, კასპის, ზნაურის, ახალციხის, ადიგენის რაიონებში. დანარჩენ რაიონებში, როგორცაა: ხაშურის, ტყიბულის, მახარაძის, აფხაზეთის ასსრ-სა და აკარის ასსრ-ს კოლმეურნეობებში, მისი წარმოება არარენტაბელურია. ამ რაიონების მეურნეობებში ხილის მოსავლიანობა დაბალია, მაღალია ბაღების მეჩხერიანობა და წარმოების შედეგებიც არაღამაკმაყოფილებელია. პრაქტიკამ დაგვარწმუნა, რომ ხეხილის ბაღი მაშინ არის მაღალეფექტიანი, როცა ერთი ჰექტარი სულ ცოტა 180-200 ცენტნერ და მეტ მოსავალს იძლევა. ამის მიღწევა კი შესაძლებელია ინტენსიური ხეხილის ბაღის გაშენების, მისი სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის დონის გადიდებით.

ჩვენი რესპუბლიკის მეხილეობის თანამედროვე მდგომარეობის გამოსწორებისა და მისი შემდგომი განვითარებისათვის საჭიროა განხორციელდეს შემდეგი ღონისძიებანი: დღესდღეობით არსებული ექსტენსიური, მოძველებული ხეხილის ბაღები თანდათანობით უნდა ამოიძირკვოს. ამასთან, უნდა მოხდეს ექსტენსიური, ახალგაზრდა ბაღების რეკონსტრუქცია — ჩახშირება, გაშენდეს ახალი ინტენსიური ბაღები, მოეწყოს აგროსამრეწველო კომპლექსები, ხილის უხვი და სტაბილური მოსავლის მიღებისათვის საჭიროა შემუშავებულ იქნას ახალი აგროღონისძიებათა მთელი კომპლექსი და დანერგილ იქნას იგი წარმოებაში. ფართო ასპარეზი უნდა მიეცეს მექანიზაციას, ირიგაციას და მოწინავე მეთოდების და-

¹ რ. დარჩიაშვილი — ხეხილის ბაღი — მხოლოდ ინტენსიური, გაზეთი „სოფლის ცხოვრება“, 1978 წ. 27 იანვარი, № 23.

ნერგვას. მაქსიმალურად უნდა იქნეს ათვისებული საბაღედ ვარგისი მიწები, უნდა მოხდეს არსებული სანერგე მეურნეობების რეკონსტრუქცია და ყველგან უნდა გავრცელდეს დარაიონებული მაღალმოსავლიანი ჯიშები. ქართველი სელექციონერების მიერ დიდი ხანია გამოყვანილია ხეხილის ახალი უხვმოსავლიანი ჯიშები, საჭიროა მისი დანერგვა.

1977-1980 წლებში რესპუბლიკაში უნდა გაშენდეს 22 ათასი ჰექტარი ხეხილის ბაღი, აქედან სამრეწველო ზონაში (გორი, ქარელი, კასპი, ხაშური, ზნაური, ახალციხე, ადიგენი) — 15800 ჰექტარი, ანუ მთელი გასაშენებელი ფართობის 70 პროცენტზე მეტი, საგარეუბნო ზონაში (გარდაბანი, ბოლნისი, მარნეული, მცხეთა, თეთრიწყარო) — 1100 ჰექტარი, კახეთის რაიონებში — 1000 ჰექტარი, დასავლეთ საქართველოში — 4600 ჰექტარი.

როგორც ვხედავთ, გასაშენებელი ფართობების დაგეგმვისას ერთგვარად დაცულია სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის მოთხოვნები. ახლა მთავარია რაიონების შიგნით, მეურნეობებზე ფართობების თითოეულ მეურნეობამდე სწორი დაყვანა, შესაბამისი მასივების გამოყოფა და ბაღების ოპტიმალური ფართობების მასივების შექმნა. მეხილეობის ძირითად რაიონებში სპეციალიზირებულ მეურნეობათა ოპტიმალურ ღონედ უნდა მივიჩნიოთ 80-90 პროცენტი, ხოლო მათში ხეხილის ბაღების ფართობები კი — 1500-2000 ჰექტარი¹.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტთან არსებული სპეციალური საპროექტო ბიუროს „საქბაღვენახპროექტის“ გაანგარიშებით, მეათე ხუთწლედის პირველ ნახევარში მსხვილი სპეციალიზებული მეხილეობის აგროსამრეწველო კომპლექსები შეიძლება მოეწყოს აღმოსავლეთ საქართველოს სამრეწველო მეხილეობის რვა მიკრორაიონში 10 ათას ჰექტარ ფართობზე, მათ შორის გორის რაიონის შინდისის მეხილეობის საბჭოთა მეურნეობაში — 1000 ჰექტარზე, ლიახეში — 2000 ჰექტარზე, ტირიფონისაში — 2000 ჰექტარზე, ქარელის რაიონის დედოფლისა და ფცის საბჭოთა მეურნეობაში — 1900 ჰექტარზე,

¹ რ. დარჩიაშვილი — ხეხილის ბაღი მხოლოდ ინტენსიური, „სოფლის ცხოვრება“, 1978 წ., 27 იანვარი, № 23.

„მალხაზის წვერის“ მინდვრებზე — 2500 ჰექტარზე, კასპის რაიონის „აშურიანის ველზე“ — 1000 ჰექტარზე, ხოვლეს კოლმეურნეობაში — 670 ჰექტარზე, ზნაურის რაიონის ველების მეხილეობის საბჭოთა მეურნეობაში — 900 ჰექტარზე და ახალციხის სარაიონ-თაშორისო გაერთიანებაში — 1200 ჰექტარზე.

ამ ფართობებზე უნდა გაშენდეს მხოლოდ ინტენსიური ხეხილის ბაღები (ვეგეტატიურად გამრავლების უნარის მქონე საძირებზე დამყნობი ხეხილის ნერგებით). განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დარაიონებული პერსპექტიული ჯიშების გავრცელებას. ყველა ამ ფართობზე უნდა გაშენდეს თესლოვანები და კურკოვანი ხეხილის ბაღები და მასთან ერთად უნდა მოეწყოს აგრომელიორაციული ღონისძიებანი, რომ ინტენსიური ბაღები გაშენებისთანავე უზრუნველყოფილი იყოს სარწყავი წყლით. დიდი მნიშვნელობა აქვს ორგანული და მინერალური სასუქების გონივრულ გამოყენებას, ყველა სამუშაო პროცესის მექანიზაციას, მავნებელ-ავადმყოფობათა წინააღმდეგ დროულ და მაღალხარისხოვან ბრძოლას, პერბიციდების გამოყენებას და სხვ.

ყურადღებას იმსახურებს შემდეგი გარემოება: განვითარების თანამედროვე პირობებში ღრმავდება კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებს შორის ურთიერთობა, დამამზადებელ და სანმუშებლო ორგანიზაციებთან, გადამამუშავებელ მრეწველობასთან კავშირები სულ უფრო ფართო მასშტაბებს იღებს. ამიტომ წარმოების ეფექტიანობა საბოლოოდ იმაზეა დამოკიდებული, როგორ წარვმართავთ სპეციალიზაციის, კოოპერირების პროცესებს, რა მიმართულებას მივცემთ დაინტერესებულ პარტნიორებთან სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების ეკონომიკურ თანამშრომლობას. ამ დიდი და უაღრესად რთული ამოცანების შესრულება მოითხოვს საცდელი ექსპერიმენტული მუშაობის გაფართოებას. ამიტომ ჩვენ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია რესპუბლიკაში ამ დარგშიც შეიქმნას სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება. იგი უნდა მოეწყოს მეხილეობის სანერგე მეურნეობების ტრესტის, აგრეთვე სამეურნეობათაშორისო სანერგე მეურნეობებისა და საქართველოს მევენახეობის, მეხილეობისა და მეხილეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის, აგრეთვე „საქბალვენახპროექტის“ ბაზაზე. ჩვენი აზრით, მათ პირველ რიგში ქართლის ზონაში უნდა აწარმოონ ექსპერიმენტუ-

ლი მუშაობა და ლაბორატორიებიდან მიღებული სამეცნიერო მუშაობის შედეგები წარმოებაში გადაიტანონ და მთელი ჩვენი ხალხი კუთვნილება გახადონ.

ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს მეხილეობის ინტენსიფიკაციას, ამ დარგში მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების ფართოდ დანერგვას და ამის ბაზაზე წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას.

მ ე ც ი ტ რ უ ს ე ო ბ ა . მეციტრუსეობა საბჭოთა ხელისუფლების პირმშოა. მისი განვითარება საბჭოთა ხელისუფლების წლებიდან იწყება. 1921 წელს მისი საერთო ფართობი 0,5 ათას ჰექტარს არ აღემატებოდა. ამჟამად კი მისი ფართობი 18,4 ათასს აღემატება.

პირველი ხუთწლედის დასაწყისისათვის მისმა ფართობმა 600 ჰა-ს მიაღწია. შედარებით მოკლე პერიოდში (ომამდელ ხუთწლედებში) საქართველოს საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში ციტრუსოვანი კულტურები დაირგო 18 ათასზე მეტ ჰექტარზე დასავლეთ საქართველოს 14 რაიონში. ციტრუსოვანთა მეურნეობის განვითარების შესახებ მონაცემები იხილეთ ცხრილ 14-ში.

ცხრილი 14

ციტრუსოვანი კულტურების ფართობი, მოსავლიანობა და მოსავალი
1940-1976 წწ.

(ყველა კატეგორიის მეურნეობებში)

	1940 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1976 წ. პროცენტობით 1940 წ. შედარებით
სულ ციტრუსების ფართობი (ათას ჰექტარებში)	24,6	8,1	9,3	10,3	16,3	18,3	18,4	74,7
მათ შორის მსხმოიარე ნარგავები (ათას ჰექტარებში)	6,8	2,4	4,9	6,3	7,8	9,5	9,7	142,6
მთლიანი მოსავალი (ათასი ტონა)	29,8	2,9	34,7	33,8	136,1	153,3	127,0	426,1
მოსავლიანობა 1 ჰექტარზე (ცენტნერი)	43,8	11,9	71,4	53,8	174,6	160,1	131,0	299,0

როგორც ვხედავთ ციტრუსების საერთო ფართობი 1976 წელს 1940 წელთან შედარებით შემცირებულია 25,3 პროცენტით. მისი ასეთი შემცირება გამოწვეულია ციტრუსების მოყვანით. სამაგიეროდ, ყოველწლიურად იზრდება მისი საერთო წარმოების მოცულობა. ამ წლებში ციტრუსების საერთო წარმოება გაზრდილია 4,3-ჯერ, ხოლო მოსავლიანობა 3,0-ჯერ. ციტრუსების მთელ პროდუქციას ამეამად აწარმოებს ჩვენი რესპუბლიკა. დაკავებული ფართობისა და მოსავლის მოცულობის მხრივ ციტრუსოვანთა შორის პირველ ადგილზეა მანდარინი, მეორეზე — ფორთოხალი, მესამეზე — ლიმონი.

პროდუქციის მოსავლიანობის დიდი მერყეობის უმთავრეს მიზეზს წარმოადგენს ნარგაობის მოვლის დაბალი აგროტექნიკა, თუმცა მათ უკეთ მოსავლელად კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ყველა აუცილებელი პირობა და შესაძლებლობა არსებობს. მართალია, ბუნებრივი და კლიმატური პირობები ძირითადად ხელს უწყობს მანდარინის წარმოებას, მაგრამ მეციტრუსების გაძლოლის მაღალი კულტურის უზრუნველყოფის პირობებში შესაძლებელი იქნება ყველა ციტრუსოვანის, მათ შორის ფორთოხლისა და ლიმონის საერთო მოსავლის უფრო მეტად გადიდება. ეს გამართლებულია მომხმარებელთა ინტერესების მხრივ და ეკონომიკურადაც.

ციტრუსოვან კულტურაში სისტემატურად იზრდება შრომის ნაყოფიერება და რენტაბელობა. ამის შესაბამისად მალდება წარმოებისა და რეალიზაციის შედეგებიც. მეციტრუსეობის ცალკეული რაიონების შედეგები კიდევ უფრო ნათელ წარმოდგენას გვაძლევს ციტრუსოვანი მეურნეობის წარმოების ეფექტიანობაზე. ციტრუსების წარმოების მხრივ მაღალმა რენტაბელობა აჭარის ასსრ-ს მეურნეობებში, აფხაზეთიდან გულრიფშის, სოხუმის, გუდაუთის რაიონებში. სამეგრელოს რაიონებიდან — ხობისა და გურიის რაიონებიდან — მახარაძის რაიონის მეურნეობები. დანარჩენ რაიონებში დაბალია რენტაბელობა. როგორც ვხედავთ, აჭარის ასსრ-ს მეურნეობებში უფრო მაღალია წარმოების შედეგები, ვიდრე აფხაზეთის ასსრ-ში. თვით აფხაზეთის ასსრ-ში რაიონებს შორის ძალზე განსხვავებული შედეგებია. მაშ რა არის ამის მიზეზი? რატომ იღებენ სხვადასხვაგვარ შედეგებს ერთნაირ ნიადაგურ-კლიმა-

ტურ პირობებში მყოფი მეურნეობები? საქმე ისაა, რომ მეციტრუსეობის საბჭოთა მეურნეობები სრულად არ იყენებენ მოსავლიანობის გადიდების რეზერვებს. პირველ ყოვლისა, აუცილებელია, ციტრუსოვანთა პლანტაციების მეჩხერიანობის სრული ლიკვიდაცია, აგრეთვე აგროტექნიკურ ღონისძიებათა კომპლექსის განხორციელება დადგენილ ვადებში სათანადო დონეზე. ამის მიღწევა შეიძლება წარმოებისათვის უფრო აქტიური დახმარების აღმოჩენით სამეცნიერო დაწესებულებებისა და ციტრუსების საბჭოთა მეურნეობების ტრესტის მხრივ მეციტრუსეობის ყველა მეურნეობაში მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილებების დასანერგად. საკმარისია ითქვას, რომ აფხაზეთში არის სუბტროპიკული კულტურების დარგში მომუშავე ორი საკვლევე ინსტიტუტი და ერთი სასწავლო ინსტიტუტი. მათი დახმარება წარმოებისადმი ჯერ კიდევ არ არის ჯეროვანი.

ციტრუსოვანთა ნარგავები აქ ძალზე მეჩხერიანია. მეჩხერიანობა 25 პროცენტს აღემატება. ჩვენი რესპუბლიკის მოწინავე მეურნეობებს აქვთ მეჩხერიანობის შევსების კარგი გამოცდილება. საჭიროა მისი გადმოტანა და გავრცელება ყველა მეურნეობაში. ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში მეციტრუსეობის განვითარებასთან დაკავშირებული აგროტექნიკის, სელექციის ყველა საკითხი მაღალ მეცნიერულ დონეზეა დამუშავებული. გრძელდება გამოკვლევები ამ დარგის შემდგომი სრულყოფისათვის, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ წარმოება ჯერ კიდევ არ არის უზრუნველყოფილი დარგის ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლებისათვის საჭირო ყველა საშუალებითა და მასალებით. კერძოდ, ეს ეხება ციტრუსოვანი პლანტაციების დამუშავებელ მცირე მექანიზაციას, დასაწვიმი დანადგარებით რწყვას, ცენტრალიზებული წესით ტორფ-მინერალური სასუქებისა და ტორფ-კომპოსტების მომზადებას, ლიმონის ყველა ნარგაობის უზრუნველყოფას დასათბუნებელი მასალით, საპაეროსაბაგირო გზის ასაგებად საჭირო დანადგარების სერიულ დამზადებას, მონოლერსის მოსაწყობად საჭირო ინვენტარ-მოწყობილობებით და სხვ.

საჭიროა შესწავლილ იქნას უცხოეთის მოწინავე ქვეყნების გამოცდილება ციტრუსების მოვლა-მოყვანის საქმეში და იგი ფართოდ უნდა გავავრცელოთ ჩვენი რესპუბლიკის მეურნეობებში,

ამ მხრივ ძალზე საყურადღებოა იაპონელთა გამოცდილება. ამ ქვეყანაში ყოველწლიურად აწარმოებენ 5 მილიონ ტონა მანდარინს. იაპონიის მთიან პირობებში, ისევე როგორც ჩვენთან, ერთი ადამიანი თავისუფლად ამუშაებს 1-3 ჰექტარ მანდარინის ბაღს და საშუალოდ იღებს 34-40 ტონა ნაყოფს. ამას ისინი აღწევენ იმით, რომ ციტრუსოვანთა ბაღებში სამუშაო პროცესები ძირითადად მექანიზებულია, ნიადაგს რწყავენ სარწყავი დანადგარებით, თხევადი მინერალური სასუქების შეტანასთან ერთად წელიწადში 4-ჯერ წამლავენ პლანტაციას შხამქიმიკატებით. 30⁰-მდე დახრილი ფერდობებიდან მოსავლის გამოსატანად აგებულია საპერო-საბაგირო გზები და მონორელსები. ციტრუსოვანთა ყინვებისაგან დასაცავად მოწყობილია მარტივი და კაპიტალური დანადგარები¹.

ჩვენს რესპუბლიკაში უკანასკნელ წლებში ძალზე შემცირდა ლიმონის წარმოება. მაგალითად, 1977 წელს 1946 წელთან შედარებით მათი ფართობი 5,5 ათას ჰექტარიდან 800 ჰექტარამდე შემცირდა, დამზადება კი — 41 მილიონიდან 9 მილიონ ცალამდე. უნდა ითქვას, ჩვენ გვაქვს სავსებით რეალური შესაძლებლობანი 3 ათას ჰექტარამდე გავადიდოთ ლიმონის ნარგავების ფართობი და სულ ცოტა 350-400 მილიონი ცალი ლიმონი მივიღოთ წელიწადში. ეს შესაძლებლობა სავსებით რეალურია, მხოლოდ საჭიროა სრულად ავითვისოთ კოლხეთის დაქობებული ტერიტორია და ფართოდ გამოვიყენოთ მეცნიერების მიღწევები და მოწინავეთა გამოცდილება ციტრუსების მოვლა-მოყვანის საქმეში, სპეციალისტების გაანგარიშებით, კოლხეთში შეიძლება გავაშენოთ 26 ათასი ჰექტარი ციტრუსოვანი კულტურები და დამატებით გავადიდოთ მისი წარმოება 150-200 ათასი ტონით². ამასთან ერთად აუცილებელია სრულყოფილ იქნას სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობა ციტრუსოვანთა სელექციის, კერძოდ ლიმონის ყინვაგამძლე ჯიშების გამოსაყვანად, მის გასათფართოებლად საჭიროა ჩატარდეს ღია გრუნტში მეცნიერებისათვის ცნობილი სხვადასხვა ხერხით, როგორცაა

¹ გ. ივანი დ ის ი — საქართველოს სუბტროპიკული საბჭოთა მეურნეობების ეკონომიკა, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1977 წ., გვ. 65.

² ე. შევარდნაძის სიტყვა საქართველოს კ პ მეცხრე პლენუმზე, გაზეთი „კომუნისტი“, 4 მარტი, 1978 წ., № 54.

ბუჩქოვანი ფორმის, გართმული კულტურის გამოყენება და სხვ. გამოყენებულ იქნას ნარგავის ყინვისაგან დაცვის უზრუნველყოფის ეფექტური ხერხები. გაფართოვდეს ლიმონის მოყვანა მარტივი ტიპის ორანჟერეაში, ლიმონარიუმებსა და თხრილებში და საოჯახო მეურნეობაში. ყველა ეს გზა საჭიროა, რომ ჩვენ ყოველწლიურად მივიღოთ გარანტირებული მოსავალი და ფართოდ განვაფართოთ ციტრუსოვანი კულტურების წარმოება.

მარცვლეულის მეურნეობა სოფლის მეურნეობის განვითარების საფუძველთა საფუძველია. ჩვენს რესპუბლიკაში მარცვლეულს თითქმის ყველა კოლმეურნეობა და საბჭოთა მეურნეობა აწარმოებს. მაგრამ მისი ძირითადი მწარმოებელი რაიონებია კახეთი და დასავლეთ საქართველოს დაბლობი რაიონები, უმთავრესად კოლხეთის ზონა. აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში ძირითადად იწარმოება თავთავიანი მარცვლეული კულტურები, ხოლო დასავლეთ საქართველოს რაიონებში კი სიმინდი. რესპუბლიკაში მარცვლეული კულტურების ფართობი, მოსავლიანობა და მოსავალი დინამიკაში ასეთ სურათს იძლევა (იხილეთ ცხრილი 15).

ცხრილი 15

მარცვლეულის წარმოება 1940-1976 წწ.

(ყველა კატეგორიის მეურნეობებში)¹

	1940 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1970 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1976 წ. პროცენტობით 1940 წ. მმართ
სულ მარცვლეული კულტურების ფართობი (ათასი ჰექტარი)	748,4	759,7	471,6	388,5	373,0	365,0	48,7
მარცვლეულის საშუალო საექტარო მოსავლიანობა ცენტნერი 1 ჰა-ზე	6,6	10,2	13,3	15,7	18,8	20,9	316,6
მარცვლეულის საერთო წარმოება (ათასი ტონა)	537,5	796,0	628,5	620,9	715,0	765,6	142,4

¹ საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

როგორც ვხედავთ, მარცვლეული კულტურების საერთო ფართობი ყოველწლიურად მცირდება, მაგრამ მისი საერთო წარმოება იზრდება მოსავლიანობის გადიდების გზით. 1976 წელს, 1940 წელთან შედარებით მოსავლიანობა გაზრდილია 1,4-ჯერ და მან მიაღწია 20,9 ცენტნერს. აქედან საშემოდგომო ხორბლის მოსავლიანობამ — 28,3, საგაზაფხულო ხორბლისამ — 18,3 და სიმინდის მოსავლიანობამ — 21,9 ცენტნერი შეადგინა. საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ამხ. ე. შევარდნაძე საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმზე სამართლიანად აღნიშნავდა, რომ — „საქართველოს სოფლის მეურნეობის სპეციფიკურ თავისებურებათა გამო იქმნება იმის საჭიროება, რომ ნაწილობრივ კიდეც შემცირდეს მარცვლეული კულტურების ფართობები, ამავე დროს ინტენსიფიკაციის ფაქტორების მეოხებით, რომლებიც ხელს უწყობს მარცვლეული კულტურების მოსავლიანობის ზრდას, მარცვლეულის მთლიანი მოსავალი საერთოდ ჩვენს რესპუბლიკაში არ მცირდება და თუმცა საქართველო არ განეკუთვნება ჩვენი ქვეყნის ძირითად მარცვლეულის მწარმოებელ რეგიონებს, არ უნდა დავივიწყოთ: პურის ყანა იყო და რჩება იმის საფუძვლად, რომ ვაწარმოოთ სურსათი ადამიანებისათვის და ფურაჟი პირუტყვისათვის“¹. პარტია და მთავრობა ყოველთვის დიდ ყურადღებას უთმობდნენ მარცვლეულის პრობლემის გადაწყვეტას და ჩვენს ქვეყანაში სოციალისტური მშენებლობის მთელ მანძილზე შეუწელებელ ყურადღებას იჩენდნენ მის მიმართ. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1965 წლის მარტის პლენუმის შემდეგ მარცვლის წარმოებაზე დაწესდა მყარი გეგმები, გადიდდა ფასები, ზეგეგმური პროდუქციისათვის შემოღებულ იქნა ფასნამატი 50 პროცენტის დამატებით და სხვ. სწორედ ამან უზრუნველყო მარცვლეულის წარმოების გადიდება როგორც მთლიანად ჩვენს ქვეყანაში, ისე ჩვენს რესპუბლიკაში. ჩვენს რესპუბლიკაში მარცვლის წარმოების რენტაბელობა ყოველწლიურად მალღდება. 1976 წელს 1965 წელთან შედარებით მარცვლის წარმოების რენტაბელობა

¹ ე. შევარდნაძის მოხსენება საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმზე, 1978 წ., 24 თებერვალს, გაზეთი „კომუნისტი“. 1978 წ., 4 მარტი, № 54.

გაზრდილია 2,3 პუნქტით. ასევე იზრდება ამ დარგში შრომის ნა-
ყოფიერებაც. მაგალითად, თუ 1960 წელს ერთ ტონა მარცვლეუ-
ლის წარმოებაზე რესპუბლიკაში იხარჯებოდა 158 კაცსათი, 1965
წელს დაიხარჯა — 124; 1970 წელს — 60, 1975 წელს — 36 და
1976 წელს კი — 27 კაცსათი¹. ე. ი. შრომის ნაყოფიერება გაი-
ზარდა დაახლოებით 5-ჯერ და მეტად. ასევე იზრდება შრომის ნა-
ყოფიერება ცალკეული რაიონებისა და მეურნეობების მიხედვით
და მალღდება წარმოების ეფექტიანობაც.

მარცვლეულის წარმოების რენტაბელობა მაღალია წითელწყა-
როს, სიღნაღის, საგარეჯოს, აბაშის მეურნეობებში. ეს რაიონები
არის მარცვლეულის ძირითადი მწარმოებელი რაიონები. მიუხედა-
ვად ამისა რესპუბლიკის რიგ რაიონებში მარცვლეულის წარმოება
ზარალიანია. პირველ რიგში ეს ითქმის აჭარის ასსრ-ს, აფხაზეთის
ასსრ-ს, ზუგდიდის, გეგეჭკორის და რიგი სხვა რაიონების მიმართ. ამ
რაიონებში მარცვლეულის ზარალიანობა გამოწვეულია მცირე მო-
სავლიანობით, აგროტექნიკური ღონისძიებების გაუტარებლობით
და მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე გამოცდილების გამოუ-
ყენებლობით. სხვა შემთხვევაში აქაც მარცვლეულის წარმოება
უნდა იყოს ეკონომიკურად ხელსაყრელი. ამას ადასტურებს მოწი-
ნავე მეურნეობათა გამოცდილებანი. ავიღოთ, მაგალითად, აბაშის
რაიონი. ამ რაიონში რამდენიმე წლის წინათ სიმინდის წარმოებით
დიდ ზარალს ნახულობდნენ. მათ უკანასკნელ წლებში ფართოდ
დანერგეს მოწინავეთა გამოცდილება, გამოიყენეს მეცნიერების
მიღწევები და მიაღწიეს თვალსაჩინო შედეგებს. რაიონში თუ 1973
წლამდე სიმინდის საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობა 12-15 ცენ-
ტნერს არ აღემატებოდა, 1974 წლიდან მოყოლებით დღემდე 32
ცენტნერზე ნაკლები არც ერთ წელს არ მიუღიათ. ამასთან 3-ჯერ
და მეტად შეამცირეს დანახარჯები და რენტაბელობა, თუ წინათ
მინუსის ნიშნით იყო, ახლა დადებითად შეიცვალა და 27-30 პრო-
ცენტს აღემატება. დღეს მთელი რესპუბლიკისათვის კარგად არის
ცნობილი აბაშის რაიონის ნორიოს სტალინის სახელობის კოლმე-
ურნეობის კომუნისტთა ინიციატივა დევიზით — „აღვადგინოთ აბა-
შელ მესიმინდეთა ტრადიციები“. ეს ითვალისწინებდა ათვისებულ
ფართობზე ერთიორად გაედიდებინათ სიმინდის წარმოება. აბაშის.

¹ საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

რაიონის ხელმძღვანელობამ, ემყარებოდა რა იმას, რომ შრომით კოლექტივში მოაწყვეს მუშაკთა კარგი მატერიალური დაინტერესება, ამის საფუძველზე წარმართა რაიონის მშრომელთა მთელი საქმიანობა, და შედეგებიც თვალსაჩინო მიიღო. ახლა აბაშელთა გამოცდილება წარმატებით იწერება რესპუბლიკაში. 1973-1976 წლებში რაიონში მკვეთრად გადიდა მარცვლეულის, ბოსტნეულის, ეთერზეთოვანი კულტურების, საკვები კულტურების და მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება, სიმინდის რეალიზაციიდან მოგება 429 ათას მანეთს გადააჭარბა 1976 წელს, არახელსაყრელი ამინდების მიუხედავად, რაიონში მიღებული იქნა სამარცვლე სიმინდის სარეკორდო მოსავალი 19,2 ათასი ტონა, ხოლო საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობამ შეადგინა — 34,5 ცენტნერი, 1971 წელთან შედარებით ეს მაჩვენებელი გაიზარდა 21,0 ცენტნერით. კიდევ უკეთესი შედეგები მიიღეს რაიონის ცალკეულმა მეურნეობებმა. მაგალითად, 1976 წელს აბაშის რაიონის მესიმინდეთა ტრადიციების აღდგენის ინიციატორ ნორიოს სტალინის სახელობის კოლმეურნეობაში მიიღეს 3,0 ათასი ტონა სიმინდის მარცვალი, საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობამ შეადგინა — 39,5 ცენტნერი, რაც შესაბამისად 1,9 ათასი ტონითა და 26,7 ცენტნერით აღემატება 1972 წლის მაჩვენებლებს.

არა მარტო რაიონში, არამედ რესპუბლიკაში სარეკორდო მოსავალი მიიღო ტყვირის სტალინის სახელობის კოლმეურნეობამ. აქ, 1976 წელს სიმინდის ნათესების თითოეულ ჰექტარზე მიღებულ იქნა 66 ცენტნერი მარცვალი, რაც 3-ჯერ სჭარბობს 1972 წლის საშუალო მაჩვენებელს. ჩვენს რესპუბლიკაში და მის გარეთაც კარგად არის ცნობილი გალელ მესიმინდეთა წარმატება, ცნობილი ოქუმელი მესიმინდის ჩოქოლი ქვაჩახას მიღწევები, რომელსაც ამ შედეგების მიხედვით სახელმწიფო პრემია მიენიჭა. საჭიროა ყველა ამ გამოცდილების მასობრივად გავრცელება და საერთო აღმაველობის მიღწევა.

თავთავიანი მარცვლეული კულტურების სარეკორდო მოსავალს ლებულობენ წითელწყაროს, სილნალის რაიონების მეურნეობები. 1976 წელს წითელწყაროს რაიონის კოლმეურნეობებმა მიიღეს საშუალოდ ყოველ ჰექტარზე — 36,6 ცენტნერი ხორბალი, ხოლო ამავე რაიონის ზემო ქედისა და არხილოსკალის კოლმეურ-

ნეობებმა კი 40 ცენტნერზე მეტი. თავთავიანი მარცვლეული კულტურების მაღალ მოსავლიანობას იღებენ გურჯაანის, საგარეჯოს, თელავის რაიონების მეურნეობებიც. 1976 წელს წითელწყაროს რაიონის კოლმეურნეობებში ცენტნერი ხორბლის თვითღირებულებამ 5,3 მანეთი შეადგინა, ხოლო წარმოების რენტაბელობამ კი 115 პროცენტს გადააჭარბა. ამას ისინი აღწევენ მეცნიერებას მიღწევებისა და მოწინავეთა გამოცდილების ფართოდ დანერგვით. მაგალითად, წითელწყაროს რაიონის სოფელ არხილოსკალოს კოლმეურნეობის მიერ გამოყენებულ იქნა მოწინავე ტექნოლოგია, რაც შემდეგში მდგომარეობს: 1977 წელს ცუდმა ამინდებმა გარკვეული ზიანელები შეუქმნა აქაურ მშრომელებს. ამის გამო ჭიანჭურდებოდა მოსავლის აღება და იზრდებოდა დანაკარგები. საჭირო შეიქმნა დამატებითი ღონისძიებების გატარება. მოსავლის პარდაპირ კომბაინით აღებას დანაკარგები რომ არ გამოეწვია, მათ გამოიყენეს დაყოფის წესით აღება. ამით შეამცირეს დანაკარგები და მიიღეს სარეკორდო მოსავალიც. აი, ასეთი მოწინავე მეთოდების გამოყენებით შეიძლება მივაღწიოთ წარმატებებს. საჭიროა გაუმჯობესდეს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, მოეწყოს მეთესლეობის კარგი ორგანიზაცია, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს სამრეწველო საფუძველზე მეთესლეობის გადაყვანას, დარაიონებული ჯიშების პირველი კლასის თესლით კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების უზრუნველყოფის საქმეს.

კიდევ ბევრი რამ უნდა გაკეთდეს ახალი ჯიშების სახელმწიფო ჯიშთაგამოცდისა და დარაიონების, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მათი დანერგვის დაჩქარების სისტემის გაუმჯობესებაშიც. უახლოეს დროში ამ ამოცანების გადაწყვეტა საქმიანი პასუხი იქნება ჩვენი სოფლის მეურნეობის შემდგომი ინტენსიური განვითარებისათვის პარტიისა და მთავრობის ზრუნვაზე.

დიდი ყურადღება ექცევა ახლა მარცვლეულის ჯიშების გაუმჯობესებას, ამ მიზნით რეკომენდებულია ცილებით მდიდარი — „ძლიერი ხორბლის“ მარცვლის წარმოება. ასეთი ხორბლის სახელმწიფო დამზადების ფასი 30-50 პროცენტით მეტია, ვიდრე რიგითი ხორბლისა. ჩვენში ფართოდ გავრცელებული საშემოდგომო ხორბლის სელექციური ჯიშები „უფხო — 1“, „კავკაზი“, „ავრორა“, დოლის პური, აგრეთვე საგაზაფხულო ხორბალი — დიკა, შაფუხა,

თავთუხი ცილების მაღალი შემცველობითა და პურის ცხობის კარგი უნარით ხასიათდებიან და ძლიერ ხორბლის მისაღებად საუკეთესო მარცვალს იძლევიან, საჭიროა ყველგან მივიღოთ ძლიერი ხორბალი. ამისათვის კი აუცილებელია მარცვლის სრულ სიმწიფეში აღება, კარგად განიავება, გაშრობა და შენახვა.

ძლიერი ხორბლის მისაღებად დიდი მნიშვნელობა აქვს მთელი აგროტექნიკური ღონისძიების დროზე და მაღალხარისხოვნად ჩატარებას, ხორბლის ნათესების მოვლას, სარეველების წინააღმდეგ ბრძოლას, მორწყვის წესებისა და ნორმების დაცვას, მარცვლის თავის დროზე აღებას, გახმობას და კარგ დაბინავებას. ყოველგვარი მოითხოვს კარგ მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას და მის რაციონალურ გამოყენებას. როგორც ვხედავთ, ძლიერი ხორბლის წარმოება მოითხოვს მიწათმოქმედების მაღალ კულტურას, დიდ ყურადღებას განსაკუთრებით მოსავლის აღებისა და მარცვლის გადამუშავების დროს, დაუშვებელია რიგითი და ძლიერი ხორბლის ერთმანეთში არევა. სამწუხაროდ, ჩვენთან არ არის დაცული ჯიშობრივი სიწმინდე. ამის გამო დიდია დანაკარგები. მარტო გასულ წელს მეურნეობებმა ვერ მიიღეს სახელმწიფოს მიერ დაწესებული ფასნამატი თესლის უხარისხობის გამო და ამით დააკლდათ 5 მილიონ მანეთზე მეტი. ამდენად საჭიროა დავიცვათ ჯიშობრივი სიწმინდე და ყველგან და ყოველთვის ვაწარმოოთ ძლიერი ხორბალი — მაღალი აგროტექნიკური ღონისძიებების გამოყენებით. ახლა ჩვენმა სელექციონერებმა უახლოეს პერიოდში უნდა მოამზადონ 31 ახალი ჯიშის ხორბალი, რომელიც საშუალოდ ჰექტარზე სულ ცოტა 60-70 ცენტნერ მარცვალს მისცემს. ამასთან ერთად დასახულია ამოცანა — შემუშავებულ იქნას სელექციის, ჯიშთაგამოცდისა და ჯიშობრივი აგროტექნიკის საწარმოო პროცესების ახალი ტექნოლოგია და მექანიზაციის საშუალებანი, სულ ქართველმა სელექციონერებმა უნდა შექმნან და სახელმწიფო ჯიშთაგამოცდისათვის გადასცენ 162 ახალი ჯიშის მარცვლეული, სამარცვლე პარკოსანი, საკვები კულტურა და კარტოფილი. ასეთ პირობებში მეთესლეობის ორგანიზაცია მოითხოვს მისი წარმოების ახალ ცენტრალიზაციას¹. მართალია, ამ

¹ ნ. კითანავა — სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაცია-კონცენტრაციის გაღრმავება, ჟურნალი „ეკონომისტი“, 1978 წ., № 4; გვ. 12.

მიმართულებით ჩვენს რესპუბლიკაში ამ უკანასკნელ წლებში განხორციელდა მთელი რიგი ღონისძიებანი. კერძოდ, შეიქმნა გაერთიანება „საქთესლმრეწვი“, სადაც გაერთიანდა 8 მეთესლეობის სპეციალიზირებული საბჭოთა მეურნეობა, რომლებიც მეთესლეობის კოლმეურნეობებთან და საბჭოთა მეურნეობებთან ხელშეკრულების საფუძველზე კოოპერირების გზით აწარმოებენ ჯიშთან თესლს. მაგრამ რვი ჯერ კიდევ ვერ უზრუნველყოფს სრულად ამ ორგანიზაციას. ამდენად ჩვენ საჭიროდ მიგვაჩნია შეიქმნას ამ დარგშიც სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება, იგი უნდა მოეწყოს საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიწათმოქმედების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ბაზაზე და მასთან ერთად უნდა გაერთიანდეს „საქთესლმრეწვი“ და „საქბოსტანჯიშთესლი“. ამ სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებამ უნდა უზრუნველყოს რესპუბლიკაში ჯიშის თესლის მიღება და სრულად მომარაგება რესპუბლიკის კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობებისა, ეს სასარგებლო იქნება მეურნეობებისათვისაც და ქვეყნისათვისაც.

სოფლის მეურნეობის და, კერძოდ რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების თავისებურებები მოითხოვს ასეთ ცენტრალიზაციას. ეს განსაკუთრებით ეხება ისეთ დარგებს, სადაც წყდება ამ დარგების განვითარებასთან დაკავშირებული ამოცანები, — მაგალითად, მეთესლეობას, სანაშენო საქმეს, მრავალწლიანი ნარგავების გაშენებისათვის სარგავი მასალის წარმოებას, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების შენახვას, რეალიზაციას და სხვ.

ამ დარგებში ამგვარ სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებათა მოწყობა და სწორი კოოპერაცია შექმნის ხელსაყრელ პირობებს მართვისა და დაგეგმვის გაუმჯობესებისათვის, პროდუქციის უხვი რაოდენობით მიღებისათვის.

მეზოსტნეობა, მეკარტოფილეობა. ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მთლიან კომპლექსში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ინტენსიურ დარგს მეზოსტნეობა და კარტოფილის წარმოება წარმოადგენს. ამ პროდუქტების წარმოების განვითარება აუცილებელია, რადგან იგი ერთ-ერთ საკვებ პროდუქტს და მრეწველობისათვის ნედლეულს წარმოადგენს. მისი წარმოება ნაკარნახევია მიწის, შრომითი რესურსებისა და სხვა საწარმოო საშუალებების გამო-

ყენების, აგრეთვე დანახარჯთა მიმოქცევის დაჩქარების და მისი ანაზღაურების ინტერესებით. ჩვენს რესპუბლიკაში ამჟამად ბოსტნეულ-ბალჩეულის და კარტოფილის ფართობი 67 ათას ჰექტარამდეა. მისი წარმოება სისტემატურად იზრდება (იხილეთ ცხრილი 16).

ცხრილი 16

ბოსტნეულ-ბალჩეულის და კარტოფილის წარმოება საქართველოში
(ყველა კატეგორიის მეურნეობებში)¹

	1940 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1970 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1976 წ. კარტოფილის მოპარობის მიმართ
ბოსტნეულის, ბალჩეულის და კარტოფილის ფართობი (ათასი ჰა)	43,1	43,0	48,3	57,1	65,8	66,7	154,7
მოსავლიანობა 1 ჰექტარზე (ცენტნერებში)							
ა) ბოსტნეული	71	55	69	95	99	119	167,6
ბ) კარტოფილი	54	55	90	121	94	105	194,4
გ) ბალჩეული	30	50	60	90	199	129	430,0
მთლიანი წარმოება (ათას ტონებში).							
ა) ბოსტნეული	103,8	84,0	186,5	326,6	406,2	491,3	473,3
ბ) კარტოფილი	138,8	133,8	199,8	298,5	287,2	310,0	223,7
გ) ბალჩეული	20,4	14,0	14,3	8,6	15,4	25,4	124,5

როგორც ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ჩვენში სწრაფად იზრდება ბოსტნეულის, ბალჩეულისა და კარტოფილის ფართობი, მოსავლიანობა და საერთო წარმოება. უკანასკნელი ათწლეულის მანძილზე ჩვენში გამოიკვეთა აგრეთვე ბოსტნეულისა და კარტოფილის წარმოების ზონალური სპეციალიზაცია. თბილისისა და რუსთავის გარშემო 50-ზე მეტი მსხვილი მებოსტნეობის საბჭოთა მეურნეობაა, რომლებიც დასპეციალებული არიან სასაქონლო ბოსტნეულისა და მწვანილის წარმოებაზე.

¹ საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალები.

მეზოსტენოზის სპეციალიზაციის განხორციელებისას ძალზე ააქიროა გამოვიყენოთ დახურულ გრუნტში ბოსტნეულის დაჩქარებული მოყვანის შესაძლებლობა. ასეთი მუშაობა ჩვენში უკვე წარმოებს. შეიქმნა სამეურნეობათაშორისო გაერთიანება „საქსათბური“, სადაც თავმოყრილია 45 ჰექტარი სათბურები. მეათე ხუთწლედის დამლევისათვის მათი ფართობი უნდა გადიდდეს 110 ჰექტარამდე, ხოლო ბოსტნეულის წარმოება — 16-20 ათას ტონამდე.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაევთქმოს სათბურების მშენებლობას თერმული წყლების ბაზაზე, რომლებითაც ესოდენ მდიდარია რესპუბლიკა. ჩვენ გვაქვს იმის რეალური შესაძლებლობა, რომ თერმული წყლების ბაზაზე, ბოსტნეულის სათბურების ფართობი გავზარდოთ 150 ჰექტარამდე, ხოლო პროდუქციის წარმოება ამ სათბურებში — 50 ათას ტონამდე. ეს ყველაზე მოკრძალებული გამოანგარიშებით, საჭირო მატერიალური დანახარჯების პირობებში კი აქ გაცილებით უფრო მასშტაბური პერსპექტივები შეიძლება იყოს. ასეთ შესაძლებლობებზე უარი არ უნდა ვთქვათ.

საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმმა (1978 წელი) განსაზღვრა რა ბოსტნეულისა და კარტოფილის წარმოების ზონები, დასაბამი მისცა მისი წარმოების გადიდებას. სასიხარულოა, რომ ახლა ჩვენ იმდენ საადრეო კარტოფილს ვაწარმოებთ, რომ საშუალება გვაქვს ამ პროდუქტით მოვამარაგოთ არა მარტო თბილისის, რუსთავის, ქუთაისის და სხვა ქალაქებისა და კურორტების მოსახლეობა, არამედ მნიშვნელოვანი ოდენობითაც გავიტანოთ იგი საერთო საკავშირო ფონდში მისაწოდებლად. მარტო 1977 წელს გატანილ იქნა დაახლოებით 40 ათას ტონამდე საადრეო კარტოფილი. მომავალში კი ამას 60-80 ათას ტონამდე გავზარდით.

კარტოფილის და ბალჩეულის წარმოება რესპუბლიკაში რენტაბელურია, ხოლო ბოსტნეულისა კი ზოგიერთ წლებში ზარალიანია. რესპუბლიკაში კარტოფილის რენტაბელობა მერყეობს 10-დან 37 პროცენტამდე, ხოლო ბოსტნეულისა — 11,2-დან 15,5 პროცენტამდე. ბოსტნეულის ასეთი დაბალი რენტაბელობის მიზეზია ის, რომ დაბალია საჰექტარო მოსავლიანობა. რესპუბლიკაში (ყველა კატეგორიის მეურნეობებში) მისი მოსავლიანობა 1970 წლის 71,0 ცენტნერიდან 1976 წლის — 119 ცენტნერამდე მერყეობს. კიდევ უფ-

რო დაბალია მისი მოსავლიანობა რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში. მაგალითად, 1976 წლის მონაცემებით, ბოსტნეული კულტურების მოსავლიანობა მებოსტნეობის ისეთ რაიონებში, როგორიცაა: ლაგოდეხი, წყალტუბო, სამტრედია, მარნეული, მცხეთა, გორი და ა. შ. 120 ცენტნერს არ აღემატებოდა, ხოლო რესპუბლიკის ზოგიერთი რაიონების კოლმეურნეობებში კი 60 ცენტნერამდეა. ასეთი რაიონებია: სამხრეთ-ოსეთის, აფხაზეთის, აჭარის ასსრ-ს მეურნეობები, ყვარლის, წულუკიძის, ზესტაფონის, ჭიათურის, ამბროლაურის, ჩხოროწყუს, მახარაძის. ცხაკაიას, გეგეჭკორის, ზუგდიდის რაიონების მეურნეობები. ამის გამო ამ რაიონების მეურნეობებში დაბალია წარმოების ეფექტიანობა, ძვირია პროდუქციის თვითღირებულება და მცირეა შრომის ნაყოფიერება. ბოსტნეულის, კარტოფილისა და ბალჩეული კულტურების წარმოების გადიდებასათვის საჭიროა ამ დარგებში ფართოდ დაენერგოთ მეცნიერების მიღწევები და მოწინავეთა გამოცდილება, გამოვიყენოთ მუშაეთა მატერიალური დაინტერესების პროგრესული სისტემები. ასე აღწევნენ წარმატებას ჩვენი რესპუბლიკის მოწინავე მეურნეობები და რაიონები.

რესპუბლიკის ზოგიერთ რაიონში კომუნისტთა ავანგარდული როლის ამაღლებას, შრომის, საწარმოო და საგეგმო დისციპლინის განმტკიცებას მოჰყვა ის პოზიტიური პროცესები, რომლებმაც უზრუნველყო ამ პროდუქტების წარმოების გადიდება. მაგალითად, ავიღოთ აბაშის რაიონი. ადრე ეს რაიონი სრულებით არ აწარმოებდა ბოსტნეულს. ახლა კი არა მარტო თავის თავს იკმაყოფილებს, არამედ დიდი რაოდენობით აწვდის ქ. თბილისს, რუსთავს და რესპუბლიკის საკურორტო ზონას. საჭიროა ფართოდ გავავრცელოთ მოწინავე მეურნეობების გამოცდილება რესპუბლიკის ყველა რაიონსა და მეურნეობაში.

რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში ბოსტნეული კულტურების წარმოების ორგანიზაცია უფრო მაღალია, მეტად არიან აგრეთვე უზრუნველყოფილი მატერიალური საშუალებებით. ამის გამო აქ უფრო მაღალია საბჭეტარო მოსავლიანობა და შრომის ნაყოფიერებაც მაღალია. კოლმეურნეობებში კი, პირიქით, დაბალია. ამის შედეგად აქ წარმოებაც არარენტაბელურია. 1976 წლის მონაცემებით, ბოსტნეულის წარმოება არარენტაბელური იყო გურჯა-

ანის, სიღნაღის, თელავის, ლავოდების, სამხრეთ-ოსეთის ავტონომიური ოლქის კოლმეურნეობებში, წყალტუბოს, თერჯოლის, აჭარის ასსრ-ს და აფხაზეთის ასსრ-ს კოლმეურნეობებში. კარტოფილის წარმოება არარენტაბელურია ბოგდანოვკის, ასპინძის, ბორჯომის, სიღნაღის, წითელწყაროს, ღუშეთის, თიანეთის, სამხრეთ ოსეთის, აფხაზეთის და აჭარის ასსრ-ს კოლმეურნეობებში.

საჭიროა ამ რაიონების მეურნეობებში ფართოდ დაინერგოს ამ კულტურების მოვლა-მოყვანაში წარმოების მექანიზაცია, გატარდეს ყველა აგროტექნიკური ღონისძიება თავის დროზე და მაღალხარისხოვნად, ამალდეს მუშაკთა მატერიალური დაინტერესება და ფართოდ გამოყენებულ იქნას მეცნიერების მიღწევები და მოწინავეთა გამოცდილება. სხვა გზით ამ დარგების რენტაბელური განვითარება წარმოუდგენელია. ბოსტნეულის, კარტოფილისა და ბალჩიულის წარმოების კარგი ორგანიზაციაა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან არსებულ აგარულ-სამრეწველო-სავაჭრო გაერთიანებაში. არც ისე დიდი ხანია, რაც ეს გაერთიანება შეიქმნა და ამ მოკლე ხნის განმავლობაში მან ცხადყო თავისი სიცოცხლისუნარიანობა და უზრუნველყო ბოსტნეულისა და კარტოფილის წარმოება-რეალიზაციის მნიშვნელოვანი ზრდა, 1974 წელთან შედარებით ბოსტნეულის წარმოება გაერთიანების საბჭოთა მეურნეობებში გაიზარდა 36 პროცენტით, საადრეო კარტოფილისა — თითქმის სამჯერ, ხილისა 42 პროცენტით. რეალიზებული კარტოფილისა და ხილბოსტნეულის მოცულობამ მარტო თბილისსა და რუსთავეში შეადგინა 101,3 ათასი ტონა, ანუ 1974 წელთან შედარებით 58 პროცენტით გაიზარდა. ყოველივე ეს მიღწეულია ამ ტიპის საწარმოებში სპეციალიზაციის დონის გაღრმავების და წარმოების კონცენტრაციის დონის გადიდებით. ახლა ამ აგარულ-სამრეწველო-სავაჭრო გაერთიანებაში სპეციალიზებული საბჭოთა მეურნეობების, სავაჭრო ქსელის, სატრანსპორტო საშუალებებისა და ნაწილობრივ ნედლეულის გადამუშავების თავმოყრის შედეგად მთელ რესპუბლიკაში განხორციელდა გადასვლა „მინდორ-მაღაზიის“ პირდაპირ კავშირსა და ხილბოსტნეული პროდუქციის მიღებაზე უშუალოდ წარმოების ადგილას.

„ამასთანავე საჭიროა, — როგორც ეს აღინიშნა საქართველოს კვ. ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმზე, — კიდევ უფრო

გაუმჯობესდეს გაერთიანების საქმიანობა, უფრო ზუსტად განისაზღვროს მისი ფუნქციები, ამალდეს მობილურობა, ხელმძღვანელობის ოპერატიულობა, განმტკიცდეს სისტემის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, აღიჭურვოს ყველა მისი ქვედანაყოფი საჭირო მოწყობილობით და სატრანსპორტო საშუალებებით“¹.

საჭიროა სრულად გამოვიყენოთ ჩვენი რესპუბლიკის ხელსაყრელი ბუნებრივი პირობები ბოსტნეული კულტურების წარმოების გაზრდისათვის. ამისათვის აუცილებელი იქნება სწორად შევახამოთ დახურული და ღია გრუნტის ბოსტნეულის წარმოება, მოვაწყოთ იქ, სადაც ეს შესაძლებელია, ღია გრუნტის მებოსტნეობაში ერთი და იგივე ნაკვეთზე წელიწადში 5-6 სახის ბოსტნეულის მოსავლის მიღება ისე, როგორც ამას აკეთებენ ჩვენში ჩვენი რესპუბლიკის მოწინავე მეურნეობები. ამიტომ ყოველი გამოცდილების გადმოტანისას გარკვეული სიფრთხილეა საჭირო. აუცილებელია ამ გამოცდილებიდან ის რაციონალური „მარცვალი“ ავილოთ, რომელიც კონკრეტულ პირობებს მოერგება და ბოსტნეულის, კარტოფილის და ბალჩეული კულტურების განვითარების ტენდენციებს შეესაბამება.

საკვების წარმოება. საკვები მეცხოველეობის განვითარების საფუძველია და მისი წარმოების გადიდება ერთ-ერთი ძირითადი საკვანძო პრობლემაა. საქართველოს კომპარტიის XXV ყრილობამ, საქართველოს კომპარტიის XVIII და მომდევნო პლენუმებმა რესპუბლიკის მეცხოველეობის განვითარებაში შექმნილი მდგომარეობის მეცნიერული ანალიზის საფუძველზე სოფლის მეურნეობის დარგებს შორის ამ ყველაზე რთული და ჭერ კიდევ ჩამორჩენილი დარგის შემდგომი განვითარების და წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების აუცილებელ პირობად მტკიცე საკვები ბაზა მიიჩნია. ყველა სახეობის პირუტყვისა და ფრინველის სრულფასოვანი საკვებით მთლიანად დასაკმაყოფილებლად უნდა შეიქმნას კონცენტრირებული, წვნიანი, უხეში, აგრეთვე, ცხოველური და მინერალური მაღალხარისხოვანი და იაფი საკვების საჭირო მარაგი.

საკვები კულტურების ფართობი და წარმოება სისტემატურად იზრდება რესპუბლიკაში. ეს ჩანს შემდეგი მონაცემებიდან: 1940

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 1978 წლის 4 მარტი, № 54.

წელს ყველა კატეგორიის მეურნეობებში საკვებ კულტურებს ეკავა — 52,6 ათასი ჰექტარი, 1950 წელს — 67,0, 1960 წელს — 269,6, 1970 წელს — 251,5, 1975 წელს — 276,2 და 1976 წელს კი — 267,5 ათასი ჰექტარი¹. ასევე იზრდება საკვები პროდუქტების წარმოების მოცულობაც. განსაკუთრებით უკანასკნელ წლებში სერიოზული გარდატეხა აღინიშნა რესპუბლიკის საკვებწარმოებაში.

კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში 1975 წელს დამზადდა 1212,1 ათასი ტონა უხეში საკვები, 586,9 ათასი ტონა სილოსი, 58,2 ათასი ტონა საკვები ძირხვევნები და ბალჩეული, 18,3 ათასი ტონა ვიტამინიანი თივის ფხვნილი, რაც 1970 წლის შესაბამის მაჩვენებლებს 1,6-ჯერ, 1,1-ჯერ, 1,5-ჯერ და 3,3-ჯერ და მეტად აღემატება. კიდევ უფრო უკეთესია საკვებწარმოების მიხედვით მეათე ხუთწლედის პირველი და მეორე წლები.

მიუხედავად ამისა, საკვების წარმოების ღონე, მისი ზრდის ტემპი, სტრუქტურა და ყუათიანობა ჯერ კიდევ ვერ აკმაყოფილებს მეცხოველეობის განვითარების თანამედროვე მოთხოვნებს, უაღრესად ნელი ტემპით მიმდინარეობს მეცხოველეობისათვის მტკიცე საკვები ბაზის შექმნა. რესპუბლიკის მეურნეობები საკვები კულტურების, მათ შორის სასილოსე სიმინდის ძალიან მცირე მოსავალს იღებენ, თითქმის გამოუყენებელი გვაქვს ჩვენი კლიმატური პირობების სიკეთე. — ჯერ კიდევ ფართო გასაქანი არ მისცემია შუალედური კულტურების თესვას. ასეთ მდგომარეობაში გვაქვს სანაწვერალო კულტურებიც, რომლებიც ჯერჯერობით შესაძლებელთან შედარებით მცირე ფართობებზე ითესება და მოსავალსაც ერთობ მცირეს ვიღებთ. მართო ამ რეზერვის ამოქმედებით მეურნეობებს შეუძლიათ ყოველწლიურად 2—2,5 მილიონი ტონა მწვანე მასა აწარმოონ².

სრულად არ არის გამოყენებული საკვების წარმოების ზრდის რეზერვები. საკვების დანაკლისის შევსებას შესყიდვის გზით ახდენენ. მაგალითად, 1966-1970 წწ. რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში შეძენილი საკვების საშუალო-

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР. К 60-летию Великого Октября (юбилейный статистический сборник), изд. «Сაბჭოთა საქართველო» Тб., 1977 г. стр. 81.

² გაზეთი „კომუნისტი“, 1977 წ. 27 მარტი.

წლიური რაოდენობა 2767,8 ათას ცენტნერს შეადგენდა, ხოლო 1971-1975 წწ. კი — 4365,1 ათას ცენტნერ საკვებ ერთეულს, ე. ი. შეძენილი საკვების ზედრიითი წონა მთლიანად მოხმარებულ საკვების ბალანსში შეადგენდა მეგრე ხუთწლედში — 21,8, ხოლო მეცხრე ხუთწლედში კი — 32,3 პროცენტს¹.

საქართველოს სსრ-ში ყველა პირობაა მტკიცე საკვები ბაზის შექმნისათვის, საამისო რესურსები, რეზერვები და გზები საკმაოდ მრავალფეროვანია. მათი ამოქმედება და გონივრული, რაციონალური გამოყენება გადაუდებელი ამოცანაა, ამისათვის კი აუცილებელია საკვებწარმოების ინტენსიური გზით წარმოება; უნდა გავადიდოთ საკვები კულტურების ნათესები, ნათესი ფართობის სტრუქტურა უნდა გაუმჯობესდეს და მკვეთრად უნდა ამაღლდეს საკვები კულტურების მოსავლიანობა. სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს მინდვრისა და საკვებმოპოვების თესლბრუნვის შემოღებასა და დანერგვას, კონკრეტული ბუნებრივ-სამეურნეო პირობების გათვალისწინებით საკვები კულტურების უხვმოსავლიანი ჯიშებისა და ჰიბრიდების გამოყვანას. საკვებწარმოების გადიდების ღონისძიებათა სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაეთმოს მოწინავე აგროტექნიკისა და ტექნოლოგიის დანერგვას, ორგანული და მინერალური სასუქების ფართოდ და რეგულარულად გამოყენებას, მოსავლის დროულად და შემქვიდროვებულ ვადებში აღებასა და დაზვიანვას.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის XVIII პლენუმის მიერ დასახულ ღონისძიებათა შესაბამისად, ჩვენს რესპუბლიკაში ცილის მოთხოვნილების დაკმაყოფილების მიზნით მნიშვნელოვნად უნდა გადიდდეს მარცვლოვან-პარკოსანი ბალახების (იონჯას, ესპარცეტის, სამყურის და სხვა), აგრეთვე სამარცვლე პარკოსნების (სოია, ცერცველა, ცულისპირა, ბარდა) ნათესი ფართობები და ამაღლდეს მათი მოსავლიანობა. მწვანე მასით დამატებითი კვებისათვის საჭიროა მწვანე კონვეიერის შემოღება და ამ ფართობებზე ცილებით მდიდარი ბალახების თესვა-მოყვანის გაფართოება, აგრეთვე ვიტამინიანი დანამატებით, მიკროელემენტ-

¹ ი. ჯანიაშვილი — საკვები ბაზის განმტკიცების გზები, ჟურ. „ეკონომისტი“, № 5, 1977 წ. გვ. 26.

ბითა და მინერალური ნივთიერებებით სათანადოდ დაბალანსებული კომბინირებული საკვების წარმოების კიდეც უფრო გადიდება. ცილებით მდიდარი საკვები კულტურების ნათესებში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაიკაოს სოიის ნათესებმა. 1976 წელს სოიის სუფთა ნათესები — 7887 ჰექტარს, რიგთაშორისი ნათესები 8957 ჰექტარს უდრიდა. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის XVIII პლენუმმა ამოცანად დასახა უახლოეს წლებში სოიის სუფთა ნათესი ფართობები გადიდდეს სულ მცირე 20 ათას ჰექტარამდე, საშუალო მოსავლიანობა კი — 10-15 ცენტნერამდე.

დამატებითი და იაფი საკვების მიღების დიდი რეზერვია სანაწვერალო (განმეორებითი) და რიგთაშორისი (შემქიდროებული) კულტურების ნათესი ფართობების გადიდება. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის XVIII პლენუმის მიერ დასახულ ღონისძიებათა საფუძველზე რესპუბლიკაში სანაწვერალო და შუალედური კულტურების ნათესების გადიდების მიმართულებით, მართალია, გარკვეული დადებითი ძვრები მოხდა, მაგრამ მომავალში გაცილებით მეტის გაკეთება გვმართებს.

უახლოეს პერიოდში სანაწვერალო კულტურები უნდა გავადიდოთ 80-90 ათას ჰექტარამდე, საშუალო მოსავლიანობა კი 100-150 ცენტნერამდე, შუალედური კულტურების ფართობი — 100 ათას ჰექტარამდე, ხოლო საშუალო მოსავლიანობა — 150 ცენტნერამდე. როგორც მიწათმოქმედების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მონაცემებიდან ირკვევა, უზემოსავლიან სანაწვერალო კულტურებად საქართველოს აღმოსავლეთი და დასავლეთი რაიონებისათვის ითვლება სიმინდი, ერთწლიანი პარკოსნებიდან — სოია, ჭვავი, ბარდა, როგორც ცალკე, ისე შერეული ნათესების სახით. რიგთაშორისი საშემოდგომო კულტურებიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა რაფსი, ტურნეფსი, თალგამი, შალვა და სხვა.

ყველა ამ გზით შეგვიძლია დამატებით მივიღოთ 2100 ათასი ცენტნერი საკვები ერთეული, ეს კი საშუალებას მოგვცემს ამ სახის საკვებით მთლიანად უზრუნველყოფილი გვყავდეს რესპუბლიკაში პირუტყვი. სამწუხაროდ, რიგ რაიონებში საკვებ კულტურებს უყურებენ როგორც მეორეხარისხოვან კულტურას, რომლისთვისაც, უმეტეს შემთხვევაში, გამოყოფენ შედარებით უვარგის ნაკვეთს. აღსანიშნავია, რომ 1976 წელს საკვებ კულტურებში მინე-

რალური სასუქები შეიტანეს სხვა კულტურებთან შედარებით უმნიშვნელო რაოდენობით, თუ ბოსტნეულის, კარტოფილის და მარცვლეულის კულტურებში ერთ ჰექტარზე შეტანილია 103-110 კილოგრამამდე სასუქი (არაფერს ვამბობთ ტექნიკურ კულტურებზე, სადაც შეტანილია 400 კილოგრამამდე), საკვებ კულტურებში შეტანილია არა უმეტეს 21-25 კილოგრამისა. რაც შეეხება ორგანულ სასუქებს, ამაზე ლაპარაკიც ზედმეტია, რადგან საკვებ კულტურებში თითქმის არ შეაქვთ. პირუტყვისათვის დათესილი ძირხვნების (შაქრის ჭარხლის ჩათვლით) მოსავლიანობა 1961 წლიდან დღემდე მერყეობს 30-დან 120 ცენტნერამდე, მაშინ როდესაც ამ კულტურის მოსავლის ნორმალური დონე უნდა იყოს არანაკლებ 250-300 ცენტნერისა.

საქართველოს მიწების მაღალნაყოფიერი სავარგულების შენარჩუნების გარდა, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება აგრეთვე ნაკლებპროდუქტიული ფართობების შესაბამისი აგროტექნიკური ღონისძიებების მეშვეობით, მაღალპროდუქტიული სავარგულების კატეგორიაში გადაყვანას. ნიადაგის ამგვარ კატეგორიას, პირველ რიგში, მიეკუთვნება დაჭაობებული, დამლაშებული და ბიცობი ნიადაგები, ჩვენს რესპუბლიკაში ასეთი ფართობების ოდენობა 380 ათას ჰექტარს აღემატება. აქედან ჭარბტენიანს 180 ათასი, ხოლო დამლაშებულ ბიცობ ნიადაგებს — 200 ათასი ჰექტარი ეკავა. ეს ფართობები უნდა იქნეს ჩაყენებული სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში. გარდა ამისა, საკვები კულტურების წარმოების გადიდების უდიდეს რეზერვს წარმოადგენს საბალახოების ფართობების ათვისება.

ამხ. ლ. ი. ბრეენევი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1970 წლის ივლისის პლენუმზე მოხსენებაში — „პარტიის მორიგი ამოცანები სოფლის მეურნეობის დარგში“, აღნიშნავდა, რომ „ჩვენს ქვეყანაში იმდენი ბუნებრივი და ნათესი ბალახებით დაკავებული მიწებია, რომ შეიძლება შევინახოთ კიდევ ერთი იმდენი პირუტყვი, რამდენიც ახლა გვყავს, მაგრამ თივისა და სხვა უხეში საკვების დამზადება, სამწუხაროდ, ხშირად მამაპაპური საშუალებებით ხდე-

ბა¹. მართლაც, ჩვენს რესპუბლიკაში ამჟამად ირიცხება 1706,0 ათასი ჰექტარი საბალახო. იგი შეადგენს მთელი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 56%-ზე მეტს. რესპუბლიკაში ამჟამად ეს სავარგულები გამოიყენება მხოლოდ გასაძოვებლად. 1970-1976 წწ. მისგან საშუალოდ მიღებულია 1 ჰექტარ ფართობზე 3-4 ცენტნერი მწვანე მასა, რაც ძალზე მცირეა. ამასთან, საბალახოების ფართობი რესპუბლიკაში კი არ მცირდება, არამედ იზრდება, მაგალითად, 1960-1970 წლებში მისი ოდენობა გაიზარდა — 357 ათასი ჰექტრით, ხოლო 1971-1973 წწ. კი — 47,5 ათასი ჰექტრით, ყველა ეს ფართობი შეგვიძლია დამატებით ჩაერთოთ მიწათმოქმედებაში. მასზე შეგვიძლია გავაშენოთ ახალი მრავალწლიანი ნარგავები, დავთესოთ ერთწლიანი კულტურები. სასურსათო ბალანსის ძალზე სიმცირის გამო, საჭიროა პირველ რიგში მასზე მოვიყვანოთ სასურსათო და საკვები კულტურები, ამის ბაზაზე კი გავზარდოთ მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება. ჩვენი გაანგარიშებით, შეგვიძლია დამატებით გამოვზარდოთ დაახლოებით 420-450 ათასი მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვი, 120-130 ათასი ღორი და ვაწარმოოთ მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის ხორცი (დაკლული წონით) 40-45 ათასი ტონა, ღორი 10-12,2 ათასი ტონა, რძე — 350-400 ათასი ტონა².

ამისათვის საჭიროა რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებში დანერგილ იქნეს საკვებწარმოების პროგრესული მეთოდები, ამასთან ერთად, უნდა დაინერგოს საკვების ხარჯვის რაციონალური გზები. ამ მიზნით უნდა გატარდეს პირუტყვის სულადობის კონცენტრაციის დონის ამაღლება, სპეციალიზაციის გაღრმავება და აგრარულ-სამრეწველო ინტეგრაცია. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების კოოპერაცია და აგროსამრეწველო ინტეგრაცია შექმნის მეცხოველეობის გაძღოლის პროგრესული ფორმების გამოყენებისა და მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავეთა გამოცდილების ფართოდ დანერგვის შესაძლებლობას.

1 ლ. ი. ბ რ ე ე ნ ე ვ ი — პარტიის მორიგი ამოცანები სოფლის მეურნეობის დარგში. საქ. კ. ც. -ის გამომცემლობა, თბ., 1970 წ., გვ. 26.

2 ო. ვ ა შ ა კ ი ძ ე — სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების გზები, „საქართველოს ეკონომიკის პრობლემები“, სმედისის შრომების კრებული, ტ. VI, 1974 წ. გვ. 284-285.

მეცხოველეობა. მეცხოველეობა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია. იგი განვითარებულია ჩვენი რესპუბლიკის ყველა რაიონსა და მეურნეობაში. სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის მესამედს მეცხოველეობა იძლევა და რესპუბლიკის ზოგიერთი რაიონების ეკონომიკის ძირითად შემოსავალს წარმოადგენს. ამჟამად რესპუბლიკაში (ყველა კატეგორიის მეურნეობებში) ირიცხება მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი 1519,9 ათასი სული, ძროხა 586 ათასი სული, ღორი 823 ათასი სული, ცხვარი და თხა 2012,1 ათასი სული. ხორცი ესხმება საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის XVIII პლენუმის გადაწყვეტილებებს, მეცხოველეობა საერთო-სახალხო ზრუნვის საგანი გახდა. ამის ნათელი დადასტურებაა ის, რომ რესპუბლიკაში სწრაფი ტემპით იზრდება მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება და დამზადება. თუ 1974 წელს რესპუბლიკაში დამზადებული იყო 111,8 ათასი ტონა ხორცი, 1977 წელს დამზადდა 135 ათასი ტონა, რძის დამზადება ამავე პერიოდში 210,7 ათასი ტონიდან 253,8 ათას ტონამდე გაიზარდა, ხოლო კვერცხისა — 275,4 მილიონი ცალიდან 358,6 მილიონ ცალამდე.

მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების ხარისხობრივი მაჩვენებლები. 1974-1977 წლებში სახელმწიფოსათვის ჩაბარებული მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის საშუალო წონა გაიზარდა 23 კილოგრამით. თუ 1974 წელს სახელმწიფოსათვის მიყიდული პირუტყვის საერთო რაოდენობაში უმაღლესი ნაკვებობისა იყო 16 პროცენტი, ეს მაჩვენებელი 1977 წელს 30 პროცენტამდე გაიზარდა, ხოლო საშუალოზე ნაკლები ნაკვებობისა და მკლე პირუტყვის რაოდენობა 22 პროცენტიდან 11 პროცენტამდე შემცირდა. საშუალო წველადობა ერთ საფურაზე ძროხაზე გაიზარდა 223 კილოგრამით, მატყლის ნაპარსი — 0,2 კილოგრამით, საგრძნობლად შემცირდა პირუტყვის გაწყდომა. თუ 1974 წელს სახელმწიფოსათვის მიყიდული რძის მხოლოდ 22 პროცენტი იყო პირველი ხარისხის, 1977 წელს იგი 62 პროცენტამდე გაიზარდა.

რესპუბლიკის ხელმძღვანელი ორგანოების, ადგილობრივი პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული, კომკავშირული ორგანიზაციების ერთ-ერთი ძირითადი საზრუნავი გახდა მეცხოველეობის

პროდუქტების წარმოებისა და დამზადების მკვეთრი ზრდა, ამ პროდუქტებით მოსახლეობის შეუფერხებელი მომარაგება. მწყობრაში დგება მეცხოველეობის ახალი კომპლექსები, ხორციელდება ღონისძიებები საზოგადოებრივი მეცხოველეობის პროდუქტიულობის ამაღლებისათვის. ყოველმხრივ მხარდაჭერასა და დახმარებას პოულობს მეცხოველეობის განვითარება პირად დამხმარე მეურნეობაში.

რესპუბლიკაში ამ დარგის აღმავლობაზე მეტყველებს მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოების ზრდისა და დამზადების სწრაფი ტემპი, რაც მნიშვნელოვნად აღემატება საშუალო-საკავშირო მაჩვენებლებს. 1965-1976 წლებში ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით ხორცის სახელმწიფო შესყიდვა გაიზარდა 2,3-ჯერ, რძისა — 60 პროცენტით, კვერცხისა — 3,2-ჯერ.

მიუხედავად ამ წარმატებებისა, მეცხოველეობის პროდუქტებზე მოსახლეობის მზარდი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება პარტიას კვლავ უდიდესი პოლიტიკური მიშვნელობის ამოცანად მიაჩნია. შექმნილი მდგომარეობა იმანაც გაართულა, რომ ჩვენი ქვეყნის მეცხოველეობის წამყვანი რაიონებისათვის უკანასკნელ წლებში გვალვით მიყენებულმა დიდმა ზიანმა ერთგვარად შეამცირა საქართველოს სსრ მეცხოველეობის პროდუქტების, კერძოდ, ხორცისა და ხორცის პროდუქტების შემოზიდვის გაღიდების შესაძლებლობანი.

აი, რატომ არ შეიძლება ორიენტაცია ავილოთ მეცხოველეობის პროდუქციის დოტაციის მკვეთრ ზრდაზე. საჭიროა მაქსიმალურად გამოვიყენოთ ამ დარგის განვითარების მნიშვნელოვანი რეზერვები, რომლებიც რესპუბლიკას მოეპოვება. როგორც ეს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეთვრამეტე (1975 წ.) პლენუმზე აღინიშნა, საქართველოს შეუძლია და უნდა გახდეს კიდევ მაღალგანვითარებული მეცხოველეობის რესპუბლიკა. რა არის ამისათვის საჭირო? ეს ამოცანა რომ წარმატებით გადაიჭრას, ამისათვის საჭიროა ფართოდ დავნერგოთ მეცხოველეობაში მეცნიერების მიღწევები და მოწინავეთა გამოცდილებანი. სამწუხაროდ, მეცხოველეობაში ჯერჯერობით ძალზე დაბალია ამ მიღწევათა გამოყენება და სწორედ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გამოყენებლობა განაპირობებს ამ დარგის ჩამორჩენას. ამის გა-

მო ნელა წყდება მისი განვითარების ისეთი მნიშვნელოვანი პრობ-
ლემები, როგორიც არის საკვები ბაზის განმტკიცება, სულადობის
ზრდა, სანაშენე მუშაობის გაუმჯობესება, ვეტერინარული მომსა-
ხურება და ფერმების მექანიზაცია. შეუწყნარებელია ის გარემოება,
რომ რესპუბლიკის ბევრ რაიონში მოუგვარებელია პირუტყვის
სუქება. სახელმწიფოს ბარდება მცირე წონის, დაბალი ნაკვებობის
პირუტყვი. საქართველოს მთელ რიგ რაიონებში ხდება ხოლმე პი-
რუტყვის გაუმართლებლად დიდი შიდასამეურნეო დაკვლა. ამ
რაიონებისა და მეურნეობათა ხელმძღვანელებს, სამწუხაროდ,
ავიწყდებათ, რომ გაუსუქებელი პირუტყვის ჩაბარებით და შიდა-
სამეურნეო დაკვლით არა მარტო აუარესებენ თავიანთი მეურნეო-
ბების ეკონომიკურ მაჩვენებლებს, არამედ ხელს უშლიან ისეთი
პოლიტიკურ-სოციალური პრობლემების გადაწყვეტას, როგორიც
არის რესპუბლიკის მოსახლეობის ხორციით უზრუნველყოფა.

როგორც ეს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომი-
ტეტის მოწოდებაშია აღნიშნული — „სერიოზულ შემოფთებას
იწვევს კვლავ მეცხოველეობის საკვები ბაზის ახლანდელი მდგო-
მარეობა. რესპუბლიკის მეურნეობები ძირითადად ასრულებენ
უხეში საკვებისა და სენაჟის დამზადების დავალებებს, მაგრამ წლე-
ბის განმავლობაში არ სრულდება სილოსის, ბალახის ფხვნილის,
სოიის დამზადების გეგმები. დამზადებულ საკვებში მცირეა ცი-
ლებით მდიდარი საკვების წილი. მეტ ყურადღებას საჭიროებს დამ-
ზადებული საკვების ხარისხი. აგრეთვე საკვების შემზადებული სა-
ხით პირუტყვისათვის მიწოდება. ეს საქმე, სამწუხაროდ, დღემდე
მოუგვარებელია რესპუბლიკის ბევრ მეურნეობაში“¹.

პარტია მოუწოდებს მშრომელებს, რომ მომავალში ამ დარგში
მუშაობის დევიზი გახდეს: „არც ერთი კილოგრამი საკვები სათა-
ნადო შემზადების გარეშე, არც ერთი საკვებშემზადებელი საამ-
ქრო — უმოქმედოდ!“.

რესპუბლიკის მეურნეობებში კვლავ მცირეა მარცვლეულის,
განსაკუთრებით საკვები კულტურების მოსავლიანობა. ვერ ვიყე-
ნებთ საქართველოს ხელსაყრელ კლიმატურ შესაძლებლობებს —
ჯერ კიდევ სასურველი მასშტაბი არ მისცემია სანაწევრად და

¹ „კომუნისტი“, 1978 წ. 24 იანვარი.

შეუღლედური კულტურების თესვას. კვლავ მცირეა სათიბებისა და საძოვრების პროდუქტიულობა. საკვები ბაზის განმტკიცების ამ პრობლემების გადაჭრა ადგილობრივი პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანიზაციების უპირველესი საზრუნავია.

საზოგადოებრივი მეურნეობა ჩვენი ეკონომიკის საფუძველთა საფუძველია. მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების გადიდების საკითხი უმთავრესად უნდა გადაიჭრას სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გამოყენების საფუძველზე, ისმება კითხვა, როგორაა სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის შედეგები საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში?

როგორც ზევით დავინახეთ, ძალზე დაბალია მეცხოველეობაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გამოყენება, ასევე დაბალია ჯიშობრივი შემადგენლობა, არ არის შექმნილი მტკიცე საკვები ბაზა, დაბალია მეურნეობის გაძლოლის კულტურა და მცირეა ეკონომიკური შედეგებიც. რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ზარალიანია მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ხორცი, ღორის ხორცი და რძის წარმოება, მხოლოდ არ არის ზარალიანი ცხვრის ხორცის წარმოება, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში 1976 წელს, როდესაც ცხვრის ხორცი ზარალიანია. აღნიშნული გამოწვეულია მკაცრი ზამთრითა და პირუტყვის ღიდი რაოდენობით დაცემითა და დალუპვით.

რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებშიც ზარალიანია ხორცის, რძის წარმოება. საკმარისია აღინიშნოს, რომ 1976 წელს რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში მარტო ხორცის წარმოებიდან მიღებული იქნა 3745,7 ათასი მანეთის ზარალი, რძიდან კი 4111,7 ათასი მანეთის და ა. შ.

ეს გამოწვეულია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების მცირე გამოყენებით. ამას ამტკიცებს თუნდაც ის, რომ რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში მარტო მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვისა და ღორის წონამატის წარმოებაზე ნორმის გადამეტებით 1974 წელს დაიხარჯა 1353,7 ათასი, ხოლო 1975 წელს — 1530,9 ათასი ცენტნერი საკვები ერთეული, რაც დამატებით შექმნიდა 128,9 ათასი და 145,8 ათასი ცენტნერი მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ხორცის (ცოცხალი წონით) წარმოების შესაძლებლობას. საბჭოთა მეურნეობებში ერთი ცენტნერი

მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ხორცის წარმოებაზე, ნორმით გათვალისწინებულთან შედარებით, 1966-1970 წწ. 38,8 პროცენტით და 1971-1975 წწ. — 32,3 პროცენტით, ხოლო ღორძს წონამატის წარმოებაზე შესაბამისად — 11,1 და 38,0 პროცენტით მეტი საკვები დაიხარჯა. ეს მაჩვენებლები კოლმეურნეობებში უფრო მაღალი იყო და მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის წონამატის წარმოებაზე, ნორმით გათვალისწინებულთან შედარებით, ფაქტიურად დაიხარჯა 39,7 და 39,4 პროცენტით მეტი, ღორის წარმოებაზე კი 56,1 და 49,0 პროცენტით მეტი.

ტექნიკური პროგრესის პირობებში უმჯობესდება ტექნოლოგია მეცხოველეობაშიც. ამ პროცესის ფორმები ახლა მრავალფეროვანია. იგი მოიცავს მექანიზაციისა და ტექნიკური აღჭურვილობის სხვადასხვა დონის მქონე ყველა დარგსა და მეურნეობას. მაგრამ, უნდა ითქვას, ყველაზე ძირფესვიანი გადატრიალება ტექნოლოგიაში დაკავშირებულია სამრეწველო საფუძველზე მეცხოველეობის გადაყვანასთან.

საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმმა (1978 წ.) დააყენა ამოცანა მეცხოველეობის დარგის ინდუსტრიულ საფუძველზე გადასაყვანად. ამ მიზნით საჭიროდ ჩათვალა დარგში სპეციალიზაციის გაღრმავება და კონცენტრაციის დონის გაზრდა.

პარტიის მიერ დასახულ ღონისძიებათა განხორციელების შედეგად რესპუბლიკაში კოოპერაციის ბაზაზე წარმატებით ვითარდება მეცხოველეობის, მემცენარეობის, მეღიორაციის, მექანიზაციის, სოფლად კომუნალური და კულტურული მომსახურების, სამშენებლო, სამრეწველო სამეურნეობათაშორისო საწარმოები. ჩვენს რესპუბლიკაში შედარებით ფართოდ არის განვითარებული მეცხოველეობის მიმართულების სამეურნეობათაშორისო საწარმოები. საგულისხმოა, რომ ასეთი ტიპის საწარმოთა ორი მესამედი სწორედ მეცხოველეობაშია შექმნილი. ეს დარგი ფართოდაა წარმოდგენილი სხვა მიმართულების გაერთიანებებშიც. თუ ყოველივე ამას გავითვალისწინებთ, მაშინ სრულიად მართებული იქნება სამეურნეობათაშორისო ორგანიზაციათა საქმიანობის ანალიზის მეცხოველეობაში არსებული მდგომარეობით დაწყება და მისი როლი სამეცნიერო ტექნიკური პროგრესის გატარებაში.

1977 წლის ბოლოსათვის სამეურნეობათაშორისო საწარმოებ-

ში 37,6 ათასი სული მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვი (მათ შორის 4,9 ათასი ძროხა), 45,8 ათასი სული ღორი, 113,5 ათასი ცხვარი და 925 ათასი ფრთა ფრინველი ითვლებოდა. 1977 წელს ამ საწარმოებმა 7,5 ათასი ტონა ხორცი, 7,9 ათასი ტონა რძე, 260 ტონა მატყლი, 36,3 მილიონი ცალი კვერცხი აწარმოეს. ეს მონაცემები მნიშვნელოვნად აღემატება წინა წლების ანალოგიურ მაჩვენებლებს. განსაკუთრებით მაღალი ეკონომიკური მაჩვენებლები აქვთ გორის, აბაშის, ხობის, თერჯოლისა და სხვა რაიონების სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებებს. როგორც იმის კარგი მაგალითი, სადაც სწორად გაიგეს თანამედროვე ეტაპზე კოოპერაციისა და ინტეგრაციის არსი და შესაბამისი მოსამზადებელი მუშაობა გასწიეს, მოტანილია აბაშის რაიონში უკანასკნელ წლებში შექმნილი ძროხის ხორცისა და ღორის ხორცის წარმოების მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის გამოსაზრდელი სამეურნეობათაშორისო სასუქი კომპლექსი, რეპროდუქტორი, საკვებმოპოვების კომბინირებული საკვების საამქრო. ამის შედეგად 5 წლის განმავლობაში ხორცის წარმოება 3-ჯერ გაიზარდა, რძისა 2,4-ჯერ. იმატა მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის სულადობამ. 1977 წელს სახელმწიფოს 44,2 პროცენტი უმაღლესი ნასუქობის პირუტყვი ჩაბარდა, მაშინ, როცა გაერთიანების შექმნამდე ასეთი მაღალი კონდიციის პირუტყვი, საერთოდ არ ბარდებოდა. გაერთიანება ყოველწლიურად 1 მილიონ მანეთამდე მოგებას იღებს, ახლო წარსულში კი რაიონის ყველა კოლმეურნეობაში ხორცის წარმოება ზარალიანი იყო.

მეცნიერების მიღწევების გამოყენების გზით ასევე დიდ წარმატებას მიაღწიეს სხვა რაიონებმაც. ავილოთ, მაგალითად, გურჯაანის რაიონი. ამ რაიონმა, რომელიც წინათ მხოლოდ ყურძნის დიდ მწარმოებლად ითვლებოდა, დაძლია თითქმის კანონზომიერებად ქცეული მეცხოველეობის ზარალიანობის ტენდენცია, გამონახა და აამოქმედა ცალკეულ მეურნეობათა სახსრების კონცენტრაციისა და მათი მიზანმიმართული გამოყენების რეზერვები. 1977 წელს რაიონულმა მეცხოველეობის გაერთიანებამ სახელმწიფოს მიჰყიდა 2.122 ტონა ხორცი, მაშინ როცა მის შექმნამდე რაიონის ყველა საზოგადოებრივი მეურნეობა მხოლოდ 800-900 ტონას ამზადებდა.

სამეურნეობათაშორისო მეურნეობის საქმიანობის მდიდარი გამოცდილება შეიძინეს გორის რაიონში. აქვე უნდა აღინიშნოს,

რომ ამ სპეციალიზებულ მეხილეობის რაიონში ძალიან კარგი შედეგები მოჰყვა მემცენარეობის სხვა დარგების განვითარებას, აგრეთვე მეცხოველეობის სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციას. რაიონს ახლა მესამე ადგილი უკავია რესპუბლიკაში წველადობით და თითოეულ საფურაჟე ძროხაზე საშუალოდ 700-800 კილოგრამით მეტ რძეს იღებს, ვიდრე დაახლოებით ასეთივე პირობების მქონე მეზობელი რაიონები.

დადებითი შედეგებია მიღწეული აგრეთვე ხობის და სხვა რაიონებში. ეს წარმატებანი მნიშვნელოვანწილად იმით არის განპირობებული, რომ ისინი ფართოდ ნერგავენ მეცნიერების მიღწევებსა და მოწინავეთა გამოცდილებას. ამასთან ადგილობრივმა პარტიულმა, საბჭოთა და სასოფლო-სამეურნეო ორგანოებმა შეძლეს იმთავითვე გამოეყუთ მეცხოველეობის მთავარი პრობლემა — მტკიცე საკვები ბაზის შექმნის პრობლემა — და მის გადასაწყვეტად წარემართათ აქტივის, ყველა მშრომელის ღონისძიებანი.

სოფლის მეურნეობის განვითარების თანამედროვე მოთხოვნებიდან რესპუბლიკის ცალკეული რაიონების ზონების ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობებიდან გამომდინარე, საჭიროა დამუშავდეს მეცხოველეობის გაძღოლის სისტემები, სადაც უზრუნველყოფილი იქნება მეცხოველეობის გადაყვანა ინდუსტრიულ საფუძველზე. მეცხოველეობაში პირუტყვის მოვლა-პატრონობის დროს სადგომებში, სადაც კომპლექსური მექანიზაციაა და მოწესრიგებულია მიკროკლიმატი (ტემპერატურა, ტენიანობა, აერაცია), სამრეწველო საფუძველზე გადაყვანის უმნიშვნელოვანესი პირობაა საკვების მყარი წარმოების შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს პირუტყვის კვებას შეუფერხებლად მთელი წლის განმავლობაში. ამას ადვილად აღწევენ იმ შემთხვევაში, როცა მეურნეობა საკვებს კომბინირებული საკვების მრეწველობისაგან იღებს და მას არ სჭირდება საკუთარი საკვები ბაზის შექმნა. მეურნეობათა უმრავლესობაში მეცხოველეობა ნაწილობრივ ან მთლიანად საკუთარ საკვებს ემყარება. ასე უნდა მოეწყოს ჩვენში ყველა მეურნეობასა და ფერმაში საკვების წარმოების ორგანიზაცია. ამ მიზნით, მიმდინარე ხუთწლედში გათვალისწინებულია სამრეწველო საფუძველზე ხორცისა და რძის წარმოების მსხვილი სახელმწიფო და საკოლმეურნეობათაშორისო მეცხოველეობის კომპლექსების მშენებლობა. ამ ამოცანის შესაბა-

პისად, 1980 წლისათვის რესპუბლიკაში 7900 სული მსხვილფეხა-
რქიანი პირუტყვისათვის შეიქმნა 18 მერძევეობის მიმართულე-
ბის სამეურნეობათაშორისო კომპლექსი, 447,0 ათასი სული მსხვილ-
ფეხა რქიანი პირუტყვისათვის აშენდება ხორცის წარმოებაზე სპე-
ციალიზებული 16 კომპლექსი. სამეურნეობათაშორისო საწარმოე-
ბის შექმნა-მშენებლობასთან ერთად გაფართოვდება ამჟამად მოქ-
მედი მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის ფერმები და მეცხოველეობა.
ფართოდ განვითარდება კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეო-
ბებშიც. 1978-1980 წლებში ჩამოყალიბდება 11 მერძევეობის სა-
ხელმწიფო კომპლექსი და რეკონსტრუქცია ჩატარდება ამჟამად
არსებულ 1158 სარძეო-სასაქონლო ფერმაში, ეს კი შექმნის რო-
გორც მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის ხორცისა და რძის წარმოე-
ბის გადიდების, ისე მისი ხარისხის მკვეთრად გაუმჯობესების პი-
რობებს. საზოგადოებრივი მეურნეობების მიერ სახელმწიფოსათვის
მიყიდული უმაღლესი შეხორცების პირუტყვის ხვედრიწონა 1976
წლის 22 პროცენტიდან 1980 წლისათვის 40 პროცენტამდე გადიდ-
დება, ხოლო ერთი სული ჩაბარებული პირუტყვის საშუალო წო-
ნა 235 კილოგრამიდან — 278,5 კილოგრამამდე, პირველი ხარისხის
რძის ხვედრიწონა კი 44,7 პროცენტიდან 91 პროცენტამდე გაიზრ-
დება. მეცხრე პლენუმმა (1978 წ.) საჭიროდ მიიჩნია მეათე ხუთ-
წლედის ბოლოსათვის კომპლექსებში, სამეურნეობათაშორისო სა-
წარმოებსა და გაერთიანებებში წარმოებული ხორცის ხვედრი-
წონა 28,9 პროცენტიდან 39,3 პროცენტამდე, ხოლო რძისა — შე-
საბამისად, 7,8-დან 15,3 პროცენტამდე გაიზარდოს¹.

დაბალია გაძლოლის სისტემა მეღორეობაშიც. ამ დარგში ჯერ-
ჯერობით მცირე მოცულობის ფერმები გვაქვს. რესპუბლიკაში სულ
მეღორეობაზე სპეციალიზებულია 11 საწარმო. მეღორეობას მის-
დევს აგრეთვე შერეული ტიპის 20 სამეურნეობათაშორისო სა-
წარმო. 1977 წელს მათ მიერ გასუქებული და სახელმწიფოსათვის
ჩაბარებული ღორების რაოდენობამ 42 ათას სულს გადააჭარბა, რო-
მელთა ცოცხალი წონა 3650 ტონას უდრიდა. ეს საწარმოები ჯერ
კიდევ ვერ უზრუნველყოფენ პროდუქციის თვითღირებულების
შემცირებას, ამიტომ ღორის ხორცის წარმოების რენტაბელობა
10,5 პროცენტს არ აღემატება.

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 1978 წელი, 4 მარტი, № 54.

პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ სპეციალიზებულ რეპროდუქტორებსა და გასასუქებელ მეურნეობებში მეღორეობის საჭირო დონემდე განვითარების გარეშე გაუმართლებელია მეღორეობის დარგის გაძღოლა. მიუხედავად ამისა, ჯერ კიდევ ვერ უზრუნველყავით მეღორეობის ფერმების საჭირო დონემდე კონცენტრაციის დონის ამაღლება. ამ მდგომარეობას კიდევ უფრო მეტად ართულებს ისიც, რომ რესპუბლიკაში ჯერჯერობით ძალზე ცოტაა ისეთი მეურნეობები, სადაც კარგადაა ორგანიზებული გოჭების მიღება და გამოზრდა, ხოლო ისეთი მსხვილი საწარმო, როგორიცაა გიორგიშინდის მეღორეობის კომპლექსი, რომელმაც უნდა გამოზარდოს 24 ათასი ღორი, მთელი სიმძლავრით ჯერ კიდევ არ ამოქმედებულა. რესპუბლიკის კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების უპირველესი ამოცანაა მეღორეობის განვითარების უზრუნველსაყოფად დააწესონ გოჭების მასობრივი მიღება და გამოზრდა ერთჯერადი დედაღორების აუცილებელი გამოყენებით. მეღორეობა ფართოდ უნდა განვითარდეს მარცვლეულის მწარმოებელ რაიონებში.

„მეღორეობამ, რომელიც სახორცე მეცხოველეობის ერთ-ერთი ყველაზე მალმწიფადი და ეფექტიანი დარგია, უდიდესი წვლილი უნდა შეიტანოს შეუცვლელი კვების პროდუქტით მოსახლეობის შეუფერხებელი მომარაგების პრობლემის უსწრაფესად გადაწყვეტაში. ამიტომ მეღორეობას, ისევე როგორც მესაქონლეობას, ყველგან უნდა მივსდით, სადაც არის ამის თუნდაც სულ მცირე, თუნდაც უმნიშვნელო შესაძლებლობანი“¹.

პლენუმის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად სპეციალიზაციის გაღრმავებისა და კონცენტრაციის გაძლიერების მიზნით მეათე ზუთწლედის ბოლოსათვის აბაშის რაიონში 1200 სულისათვის აშენდება მეღორეობის სამეურნეობათაშორისო კომპლექსი. გარდა ამისა, ამავე პერიოდისათვის რესპუბლიკაში შეიქმნება აგრეთვე 7 მეღორეობის სამეურნეობათაშორისო კომპლექსი (სასუქი მოედნები) 30 ათას სულზე და 5 საკოლმეურნეო გასასუქებელი კომპლექსი — 14 ათას სულზე. ეს საშუალებას მოგვცემს ერთი სული ჩაბარებული ღორის საშუალო წონა 1976 წლის 87 კილოგრამიდან, 1980 წლისათვის 100,3 კილოგრამამდე გავზარდოთ და მკვეთ-

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 4 მარტი, 1978 წ., № 54.

რად გავაუმჯობესოთ ამ დარგის სამეურნეო-ეკონომიკური მაჩვენებლები.

მეცხვარეობაში წარმოების კონცენტრაცია და გაძლოა ძირითადად კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობების სპეციალიზაციის გაღრმავების გზით წარიმართება. გამორიცხული არ არის ამ დარგის განვითარება სამეურნეობათაშორისო ან სარაიონთაშორისო საწარმოთა მოწყობით, განსაკუთრებით ეს ითქმის გურჯაანის, წითელწყაროს, ახმეტის, თელავის, საგარეჯოს, ყვარლის, დუშეთის, თიანეთის, ლენინგორის, ჯავის, კასპის, გორის, ქარელის რაიონებზე. ახლა რესპუბლიკაში არის ოთხი (თელავის, თიანეთის, გურჯაანის, საგარეჯოს) სამეურნეობათაშორისო საწარმოები, ყოველ მათგანში საშუალოდ 25 ათასი სული ცხვარია. ამ საწარმოებში მეცხვარეობა რენტაბელურია, მაშინ როდესაც წინა წლებში ბევრ კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში იგი ზარალიანი იყო. მეცხრე პლენუმის მიერ შემუშავებული ღონისძიებების მიხედვით, 1980 წლისათვის საზოგადოებრივ მეურნეობებში არსებული ცხვრის მთელი სულადობის მეოთხედი კონცენტრირებული იქნება სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებებში.

მეფრინველეობა რესპუბლიკაში ჭერჭეროვით ერთადერთ დარგია, რომელიც თითქმის მთლიანად გადაყვანილია სამრეწველო საფუძველზე. ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში წარმოებული კვერცხის 90 პროცენტს მსხვილ ფაბრიკებსა და სამეურნეობათაშორისო საწარმოებში აწარმოებენ. 1977 წელს 385,6 მილიონი ცალი კვერცხიდან კოლმეურნეობებში მხოლოდ 18,5 მილიონი ცალი, ანუ 4,8 პროცენტი აწარმოეს.

ამ დარგში წარმოებული პროდუქციის მოცულობა ჯერ კიდევ არასაკმარისია. საზოგადოებრივი სექტორი უზრუნველყოფს კვერცხზე მოსახლეობის მოთხოვნილების მხოლოდ 56 პროცენტს, ქათმის მოთხოვნილებისა კი — 37 პროცენტს. ასეთი პირობები შეუწყნარებელია. ამიტომ პლენუმმა დააყენა ამოცანა ამ დარგის მკვეთრი აღმავლობისათვის, და კვერცხისა და ხორცის წარმოების ძირითადი ბაზა უნდა გახდეს მომავალში მხოლოდ მეფრინველეობის ფაბრიკები და სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებები. 1978-1980 წლებში ფართოდ გაიშალა მსხვილი სახელმწიფო, სამეურნეობათაშორისო და საკოლმეურნეო მეფრინველეობის ფაბრიკე-

ბის მშენებლობა. წლეულს დამთავრდება თეთრი წყაროს, წითელ-წყაროს, ახალქალაქის, სიღნაღის, ოჩამჩირის, თიანეთის, სამტრედიის რაიონებისა და წყალტუბოს ზონის საკოლმეურნეობათაშორისო მეფრინველეობის ფაბრიკების მშენებლობა. ახლის აშენებასთან ერთად დიდი სამუშაოები განხორციელდება არსებული ფაბრიკების რეკონსტრუქციისა და მათი სიმძლავრეების გადიდებისათვის. კერძოდ, საგრძნობლად გაფართოვდება საგარეჯოს, ქობულეთის, ქარელის, ზუგდიდის, ცხინვალისა და სხვა რაიონების მეფრინველეობის სახელმწიფო თუ სამეურნეობათაშორისო მეფრინველეობის ფაბრიკები.

რესპუბლიკაში გარკვეული მუშაობაა ჩატარებული მეცხოველეობის სანაშენე საქმის გაუმჯობესებისათვის, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ არ არის დამაკმაყოფილებელი.

შექმნილია 24 სანაშენე სადგური, 8 ჯიშთსაშენი, 680-მდე საკოლმეურნეო და საბჭოთა მეურნეობების ძროხების ხელოვნური დათესვლის პუნქტი და 100-ზე მეტი სანაშენე ფერმა. პირველი ნაბიჯები გადაიდგა სანაშენო საქმის სპეციალიზაციის მიმართულებითაც: 20 რაიონში ორგანიზებულია პირუტყვის ხელოვნური დათესვლის საკოლმეურნეობათაშორისო და სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებები. სამწუხაროდ, ეს საწარმოები არ არის უზრუნველყოფილი სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით და კვალიფიციური კადრებით. ბევრი სანაშენო ფერმა ფორმალურად არსებობს, რადგან ვერ უზრუნველყოფს სრულფასოვანი სანაშენე პირუტყვის გამოზრდას. მეცხრე პლენუმის გადაწყვეტილების შესაბამისად 1980 წლისათვის გურჯაანის, ცხაკაიას, აბაშისა და სიღნაღის რაიონებში შეიქმნება დეკეულების გამოსაზრდელი სამეურნეობათაშორისო კომპლექსები (თითოეული გათვალისწინებული იქნება 3 ათასი სულისათვის), ხოლო გალისა და წითელწყაროს რაიონებში — თითოეულ ათას სულზე გათვალისწინებული, ორი კომპლექსი.

საჭიროა ფართოდ დავნერგოთ მეცნიერების მიღწევები და მოწინავეთა გამოცდილება მეცხოველეობის ყველა დარგში. ამის გარეშე მეცხოველეობის დარგის მაღალგანვითარებულ დარგად გადაქცევა ყოვლად გამორიცხულია. ამასთან უნდა გვახსოვდეს, რომ ეკონომიკის განვითარების დაჩქარების ერთ-ერთი მთავარი რეზერ-

ვი ის არის, რომ ყაირათიანად, რაციონალურად გამოვიყენოთ ყოველივე, რაც გავაჩნია. ამ რეზერვის გამოყენება თანამედროვე ეტაპზე სამეურნეო საქმიანობის უმთავრესი ამოცანაა. ამაში კი გადამწყვეტი როლი ეკუთვნის მოწინავე გამოცდილების, მეცნიერების მონაცემების ფართო პოპულარიზაციასა და წარმოებაში დანერგვას.

კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარება და თვისებრივი სრულყოფა

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში ძირფესვიანად შეიცვალა რესპუბლიკის ეკონომიკა, მასში განუყოფლად ბატონობს სოციალისტური საკუთრება. ჩამოყალიბდა და წარმატებით მოქმედებს ერთიანი, მძლავრი სახალხო-სამეურნეო ორგანიზმი. იგი სოციალისტური წყობილების უპირატესობებთან მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის შეხამების საფუძველზე ვითარდება.

შეიცვალა სოფლის მეურნეობის წარმოებაც. ჩვენი ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის ლენინური პროგრამის განხორციელებამ სულ მალე შეასხა ფრთები ილიჩის ოცნებას, შეიქმნა სოფლის მეურნეობის მძლავრი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, რის შედეგად, უკვე 1940 წლის დასაწყისისათვის ჩვენი ქვეყნის მინდვრებში მუშაობდა 531 ათასი ტრაქტორი და ბევრი სასოფლო-სამეურნეო მანქანა.

1977 წლის ბოლოსათვის ჩვენს სოფლის მეურნეობაში ომის წინა პერიოდთან შედარებით ტრაქტორების რაოდენობა ოთხჯერ და უფრო მეტად გაიზარდა, მარცვლეულის ასაღები კომბაინებისა — 3,8-ჯერ, სატვირთო ავტომობილებისა — 6,2-ჯერ. გარდა ამისა, მოხდა დიდი ხარისხობრივი ძვრები. ძველი მარკის მანქანები მთლიანად შეიცვალა ახალი, სრულყოფილი, ბევრად უკეთესი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების მქონე მანქანებით. ენერგეტიკული სიმძლავრეები გაიზარდა 467,4 მილიონ ცხენის ძალამდე, ნაცვლად 1940 წლისათვის არსებული 17,6 მილიონ ცხენის ძალისა. მნიშვნელოვნად გაიზარდა ელექტროენერგიის მოხმარება და მან 73.845 მილიონი კილოვატ-საათი შეადგინა.

არნახული ძვრები მოხდა რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობების წარმოებაშიც. სულ რაღაც ხუთი ათეული წლის წინათ რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ირიცხებოდა 7.400 ხის გუთანა, 163 ათასი ცალი კავი, 55 ათასი ხის და 3 ათასი რკინის ფარცხი, და ასე, ხის გუთნითა და კავით მუშავდებოდა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული მიწები. ამჟამად ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში 22,9 ათასი ტრაქტორი, 4 ათასი კომბაინი (მარცვლის, სილოსის, სიმინდის), 23,6 ათასი სატვირთო ავტომანქანა, 9 ათასზე მეტი გუთანა, 4 ათასი სათესი, 5 ათასი კულტივატორი და სხვა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა მუშაობს. ყოველწლიურად რესპუბლიკის მეურნეობები 827 ათას ტონა მინერალურ სასუქებს და 26,3 ათას ტონა შხამქიმიკატებს იღებენ. მთელ მსოფლიოში პირველად საქართველოში გადაწყდა ჩაის მექანიზებული კრეფის პრობლემა. ამდღა ტექნიკური კადრებით სოფლის უზრუნველყოფაც. ქართულ სოფელში თანდათან დაიწყო ტექნიკური განათლების მქონე კადრების რაოდენობრივი ზრდა და სულ მალე სოფლის ძირითად ფიგურად მექანიზატორი იქცა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის დიდი როლი, რომელიც ადრე მანქანა-ტრაქტორთა სადგურებმა შეასრულეს კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების, როგორც საზოგადოებრივი მეურნეობების განვითარების, ასევე მუშათა და გლეხთა შორის კავშირის განმტკიცების და სოფლის სოციალური გარდაქმნის საქმეში.

დღეს, ტექნიკური პროგრესის ხანაში, სოფლის მეურნეობა წარმოუდგენელია მაღალკვალიფიციური კადრების გარეშე და სოციალისტური სოფლის სოციალური სტრუქტურაც ამ მიმართულებით იცვლება. ამჟამად საქართველოს სოფლის მეურნეობაში მართო 22 ათასზე მეტი ტრაქტორისტი და 23 ათასზე მეტი მძღოლია. დღევანდელ სოფელში გაჩნდა სრულიად ახალი სპეციალობის კადრები: ოსტატ-გამმართველები, ოპერატორები, დისპეტჩერები, მეცხოველეობის ფერმის მექანიზატორები, დიაგნოსტები და სხვა. უფრო მეტიც, მწყემსის და მწველავის მუშაობის აუცილებელი პირობა გახდა სპეციალური ტექნიკური განათლების მიღება. სოფლად გაჩნდა სრულიად ახალი საზოგადოებრივი ცნება „ტექნიკური

ინტელიგენცია“, ურომლისოდ შეუძლებელია სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ინდუსტრიალიზაციის პრობლემის გადაწყვეტა.

ყოველივე ეს დღის წესრიგში აყენებს მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის გაძღოლის ტექნოლოგიის ძირფესვიანად გარდაქმნასა და სრულყოფას, წარმოების ორგანიზაციული მართვისა და დაგეგმვის ინდუსტრიული ფორმების შემუშავების, ტექნიკის ეფექტიანად გამოყენებისა და შესაბამისად მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადების სისტემის გარდაქმნასა და გაუმჯობესებას.

ახლა, როცა ჩვენს რესპუბლიკაში მიმდინარეობს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავება, წარმოების კონცენტრაციის გაზრდა და აგრარულ-სამრეწველო კოოპერაცია, ფართო ჰორიზონტს შლის მექანიზაციის განვითარებისათვის. უკვე გათვალისწინებულია 1985 წლისათვის ძირითადად დამთავრდეს საწარმოო პროცესების მექანიზაცია მეცხოველეობის ფერმების ტიპიურ შენობებში, პირუტყვის დარწყულების მექანიზაციის დონე მიაღწევს 90 პროცენტს, საკვების დარიგების 88 პროცენტს, ნაკელის გატანის 90, კომპლექსური მექანიზაცია — 70 პროცენტს. ასევე საგრძნობლად ამაღლდება მექანიზაციის დონე მეღორეობის ფერმებშიც. ამ დიდი ამოცანის შესრულების დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ფერმებისათვის მანქანების, მოწყობილობების და ტექნოლოგიური სქემების შერჩევას. ამოცანა გადაწყვეტილად მაშინ იქნება მიჩნეული, როცა ფერმები რენტაბელური გახდება და მთლიანად გამოირიცხება ხელით შრომა.

მეცხოველეობის ფერმებში 1985 წლისათვის მექანიზაციის აღნიშნულ დონეზე მიყვანამ საშუალება უნდა მოგვცეს თითოეული ცენტნერი რძის თვითღირებულებამ შეადგინოს 10-12 მანეთი ნაცვლად 30 მანეთისა, რაც ამჟამად იხარჯება საშუალოდ ჩვენს კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, 1 ცენტნერი ხორცის წონამატის თვითღირებულება კი 265 მანეთიდან შეიძლება შემცირდეს 100-120 მანეთამდე.

შესაბამისად დაბალი იქნება შრომის დანახარჯები და თითოეული ცენტნერი რძის წარმოებაზე 16 კაცსათიდან შეიძლება შემცირდეს 2-5 კაცსათამდე. ანალოგიური მდგომარეობა იქნება მეცხოველეობის სხვა პროდუქტების წარმოების საქმეშიც.

კომპლექსური მექანიზაციის პრობლემა გადასაჭრელია აგრეთ-

ვე მევენახეობასა და მებაღეობაში. ცნობილია, რომ სამუშაო სირთულით და შრომატევადობით მევენახეობას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს სხვა დარგებს შორის. ასევე ითქმის ჩაიზე, ციტრუსებზე, თამბაქოსა და სხვა ტექნიკური კულტურების წარმოებაზეც. ჩვენი რესპუბლიკის სამთო პირობები, სავარგულთა მცირე კონტურიანობა და სხვა რთული ბუნებრივი პირობები აფერხებენ არსებული ტექნიკის გამოყენებას მიწათმოქმედებაში. ძირითადად ამით აიხსნება, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მექანიზაციისა და ელექტროფიკაციის პერსპექტიულ მანქანათა სისტემაში შეტანილ 120-ზე მეტი დასახელების მანქანებიდან წარმოებაში დაინერგა მხოლოდ 40-42 პროცენტი, ხოლო 58-60 პროცენტი საჭიროებს მოდერნიზაციას ან ახლის შექმნას¹.

სოფლის მეურნეობის ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად ითვლება ენერგეტიკული სიმძლავრეების, მოდების განისა და აგრეგატის სიჩქარის ზრდა. ეს ტენდენცია, მთელი ჩვენი ქვეყნის მასშტაბით, როცა სამექანიზაციო ფართობები ძირითადად ვაკე რელიეფისაა, უდავოდ სწორია, მაგრამ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამთო პირობებისათვის იგი არ გამოდგება. ამიტომ ჩვენ კურსი უნდა ავიღოთ ე. წ. „მცირე მექანიზაციაზე“. ჩვენ უნდა ავიღოთ კურსი ელექტრომექანიზაციის სპეციფიკური საშუალებების შემუშავებისაკენ, რომლებიც დამყარებული იქნება მცირე სიმძლავრის 0,6-1,4 კლასის ტრაქტორებზე, „მცირე მექანიზაციის“ ტექნიკური საშუალებების რაციონალურ გამოყენებაზე. ეს უნდა გახდეს ჩვენი მეცნიერებისა და კონსტრუქტორების შემოქმედებითი აზროვნების მონოპოლური დარგი².

„მცირე მექანიზაციის“ საშუალებების შესაქმნელად საქართველოში გარკვეული მუშაობა არის გაწეული, რესპუბლიკის სხვადასხვა სამეცნიერო-საკვლევ და საპროექტო ორგანიზაციებში შექმნილია სუბტროპიკულ მეურნეობათა სამუშაოდ მთელი რიგი მანქანები და აპარატები, რომლებითაც შეიძლება შესრულდეს ჩაის

¹ ე. მ. ბ რ ე ვ ე ლ ი — ტექნიკური პროგრესი სოფლის საკუთრებაა, გაზეთი „სოფლის ცხოვრება“, 1977 წლის 26 აგვისტო. № 200.

² ი. ქ ვ ე.

ფოთლის მოვლა-მოყვანის სამუშაოთა თითქმის ყველა პროცესი. იგივე ითქმის ხეხილის ბაღისა და ვენახის, ტუნგოს, დაფნის, ციტრუსების, ბოსტნეული-ბალჩეული კულტურების მოვლა-მოყვანის შიმართაც. მიუხედავად ამისა ამ მიმართულებით კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. ამისათვის საჭიროა გაღრმავდეს და გაფართოვდეს სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობა არსებული სერიული წარმოების სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მორგებისა და მოდერნიზაციის მიმართულებით. აგრეთვე ახლის შესაქმნელად ფართო მუშაობა უნდა გაიშალოს. სოფლის მეურნეობის ხაზით მომუშავე დარგობრივი სამეცნიერო-საკვლევ, სასწავლო ინსტიტუტებისა და საპროექტო ორგანიზაციებთან ერთად ამ პრობლემის გადაჭრაში აქტიურად უნდა ჩაებან რესპუბლიკის სამრეწველო საწარმოები და საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ინსტიტუტები. მათ შორის განაწილდეს საპრობლემო, საკვანძო საკითხები. ცალკეული საკითხების გადასაწყვეტად შეიქმნას მეცნიერთა და კონსტრუქტორთა კონკრეტული ჯგუფები. საერთო კოორდინაცია კი უნდა იკისროს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის რეგიონალურმა განყოფილებამ¹. ამასთან ერთად, საჭირო იქნება უცხოეთის ტიპის კონსტრუქციული მანქანების შემოტანაც. „ჩვენ არ უნდა ვიჩემებდეთ ყველაფერში საკუთრის შექმნას, რადგან ხშირად ასეთ პოლიტიკას² „აღმოჩენილის — აღმოჩენილამდე“ მივყავართ და ეს საკმაოდ გვაყოვნებს, ამიტომ ჩვენი ვალია ფხიზლად ვადევნოთ თვალი მსოფლიოს ყველა ქვეყნის მიღწევებს და თუ რამ ვნახეთ ახალი და სასარგებლო, არ დავაყოვნოთ, არ დავზოგოთ თანხები მის შესაძენად².

ამემაღ როგორც საბჭოთა კავშირში, ისე საზღვარგარეთის ქვეყნებში შექმნილია სამთო ტექნიკის მრავალი საშუალება, რომელთა გამოცდა ჩვენს პირობებში და შესაბამისი მოდერნიზაცია მნიშვნელოვნად დააჩქარებდა ტექნიკურ პროგრესს ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში.

რესპუბლიკაში შემოტანილმა და გამოცდილმა ტექნიკამ დაგ-

¹ ვ. მ ე ტ რ ე ვ ე ლ ი — ტექნიკური პროგრესი სოფლის საკუთრებაა, გაზეთი „სოფლის ცხოვრება“, 1977 წლის 26 აგვისტო, № 200.

² შ. კ ე რ ე ს ე ლ ი ძ ე — აღმიაინი და მანქანა, გაზეთი „კომუნისტი“, 24 მარტი, 1977 წ. № 87.

ვარწმუნა, — წერს პროფ. ვ. მეტრეველი, — რომ იაპონიის ფირმის „იანმარეს“ წარმოების მცირეგაბარიტის ტრაქტორები JK — 350, JK — 35, JZ — 8, JZ — C და JC — 60 მისაბმელ მანქანათა კომპლექტით შეიძლება წარმატებით გამოვიყენოთ საბჭოთა მეურნეობების და კოლმეურნეობების პატარა ნაკვეთიან ბალ-ბოს-ტნებში და საკარმიდამო ნაკვეთებში. სამთო პირობებში საკვებწარმოების მექანიზაციისათვის შეიძლება გამოვიყენოთ ავსტრიის ფირმა „რეფორმმულის“, შვეიცარიის „ბუნერ M — 100“ თვითმავალი სათიბელები თავისი შლეიფით, ბულგარეთის ტრაქტორ „ბოლ-გარ — 112“-ის კომპლექტ მოწყობილობანი და სხვ.¹

საქართველოს სსრ მექანიზაციისა და ელექტროფიკაციის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის გამოკვლევებით დადგენილია, რომ „მცირე მექანიზაციის“ ტექნიკური საშუალებების, განსაკუთრებით ხელის იარაღების კონსტრუირება ელექტროამძრავის ბაზაზე გამოყენება, მეტად პერსპექტიული მიმართულებაა. ამჟამად რესპუბლიკაში უკვე შექმნილია ელექტროფიკირებული მცირეგაბარიტის აგრეგატების და ხელის იარაღების რამდენიმე ნიმუში (ჩაის სასხლავი და საკრეფი, დაფნის და ლერწმის საჭრელი, თუთის ტოტების საჭრელი და სხვა), რომელთა საწარმოო გამოცდის შედეგები მაღალი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლებით ხასიათდება.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ იაპონიიდან შემოტანილმა მოტორიზებულმა და ელექტროფიკირებულმა ხელის იარაღებმა (რომლებიც შრომის ნაყოფიერებას 4—5-ჯერ ზრდიან, ხოლო თვითღირებულებას 12—13 პროცენტით ამცირებენ) დიდი სტიმული მისცა არა მარტო ჩაის მექანიზაციას, არამედ სოფლის მეურნეობის თითქმის ყველა დარგს. ამ მიმართულებით რესპუბლიკაში გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა მოსაზრებების რეალიზაცია დიდ პერსპექტივას სახავს სამთო მიწათმოქმედებასა და მეცხოველეობაში, „მცირე მექანიზაციის“ საშუალებების ეფექტურად გამოსაყენებლად².

ჩვენს რესპუბლიკაში გამოყენებული სასოფლო-სამეურნეო მანქანების უმრავლესობა რომ აგროტექნიკურ მოთხოვნებს ვერ

¹ ვ. მეტრეველი — ტექნიკური პროგრესი სოფლის საკუთრებაა. გაზეთი „სოფლის ცხოვრება“, 1977 წელი, 26 აგვისტო, № 200.

² იქვე.

უპასუხებს, ეს იმის შედეგია, რომ მანქანები არ არის კონსტრუქტორისა და აგრონომის კოლექტიური აზროვნების ნაყოფი. მანქანების კონსტრუირებაზე მუშაობს მარტო კონსტრუქტორი, ინჟინერი ისე, რომ იგი არ თანამშრომლობს აგრონომებთან, ბიოლოგებთან და სოფლის მეურნეობის სხვა სპეციალისტებთან. ბოლოს კი, როცა „შეიქმნება“ მანქანა, წარმოება მას არ იღებს, რადგან იგი წარმოებისათვის არ არის სრულყოფილი და გამოსაყენებელი. ამიტომ აუცილებელია მათი ერთობლივი მუშაობა.

მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფა კომპლექსური პრობლემაა, რომლის გადაწყვეტაში ქმედითი მონაწილეობა უნდა მიიღონ აგრობიოლოგიური და ტექნიკური მეცნიერების სპეციალისტებმა. მხოლოდ და მხოლოდ მათი ერთობლივი მუშაობით შეიძლება ამ რთული, მაგრამ მეტად საჭირო პრობლემის დაჩქარებით გადაჭრა.

საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მიერ ამჟამად აღებულია კურსი სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის გაღრმავების, წარმოების კონცენტრაციის გაზრდის და აგრარულ-სამრეწველო კოოპერირების გამოყენებისაკენ. ეს თავის მხრივ აყენებს დღის წესრიგში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებას. ამის შესაბამისად მომწიფდა საკითხი, რომ უკვე შემუშავდეს რესპუბლიკის ცალკეული რაიონების მიხედვით მექანიზაციისა და ელექტროფიკაციის კომპლექსურ ღონისძიებათა პროგრამა, რომელიც დაფუძნებული იქნება თანამედროვე ტექნიკური პროგრესის მიღწევების გამოყენებაზე. ეს აუცილებელია, და იგი უნდა გაკეთდეს რესპუბლიკის ყველა რაიონსა და მეურნეობის პირობების გათვალისწინებით და ყველა საფუძველი გვაქვს იმისა, რომ 1980 წლისათვის დარგების რენტაბელობა გავზარდოთ ასეთი მასშტაბებით: მეჩაიეობისა — 65 პროცენტამდე, მეციტრუსეობისა — 60 პროცენტამდე, მევენახეობისა — 40 პროცენტამდე, მეხილეობისა — 90 პროცენტამდე, მეკარტოფილეობისა — 45 პროცენტამდე, მებოსტნეობისა — 25 პროცენტამდე, საკვებწარმოებისა — 45 პროცენტამდე, რაც შეეხება მეცხოველეობას, ეს დარგი, ჩვენი გაანგარიშებით, მთლიანად რენტაბელური უნდა გახდეს უკვე მეთერთმეტე ხუთწლეულის შუა პერიოდში.

საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმზე

ამხ. ე. შევარდნაძე სამართლიანად აღნიშნავდა, „სოფლის მეურნეობის კარდინალური პრობლემების გადასაჭრელად კარგად უნდა შევიარაღდეთ, აქ გვჭირდება გარკვეული გამოცდილება, გვჭირდება ექსპერიმენტი, გვჭირდება მეცნიერებისა და პრაქტიკის საიმედო შენადნობი. ჩვენ მხოლოდ დღევანდელი ამოცანებითა და დღევანდელი საზრუნავით კი არ უნდა ვცხოვრობდეთ, მართო დღევანდელი ეფექტის იმედით კი არ უნდა ვიყოთ, არამედ ვფიქრობდეთ მომავალზეც, იმაზე, თუ როგორ გადაწყდება ხვალინდელი ამოცანები“¹.

ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტი ამ მხრივ კარგ მაგალითს გვიჩვენებს და ყოველნაირად ხელს უწყობს მეცნიერების მიღწევების წარმოებაში დანერგვის საქმეს. ამ მხრივ ჩვენთვის საპროგრამოა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1976 წლის 26 აგვისტოს და საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1976 წლის 28 ნოემბრის დადგენილებები — „სოფლის მეურნეობის მეცნიერების ეფექტიანობის შემდგომი ამაღლებისა და წარმოებასთან მისი კავშირის განმტკიცების ღონისძიებათა შესახებ“. აგრეთვე „სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში კვლევის ეფექტიანობის ამაღლებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების დანერგვისათვის ლიტვის მიწათმოქმედების სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის მუშაობის“ საკითხი, რომელიც სკკპ პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა განიხილა. სკკპ პარტიის ცენტრალური კომიტეტი ჩვენგან მოითხოვს წარმოებასთან მეცნიერების მტკიცე კავშირის დამყარებას, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მეცნიერული კვლევის ეფექტიანობის ამაღლებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების დანერგვას.

თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები ისე უნდა დაინერგოს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში, რომ მიღწეულ იქნეს სოფლის მეურნეობის მაღალი დონის განვითარება, შესაბამისად — გადაიჭრება შემდეგი ამოცანები:

1. განხორციელდება რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მეცნიერულად დასაბუთებული განლაგება ბუნებრივ-ეკონომიკური

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 4 მარტი, 1978 წელი, № 54.

ზონებისა და რაიონების მიხედვით. მოხდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავება და კონცენტრაციის გაზრდა. მასობრივად გამოიყენება აგარაულ-სამრეწველო კოოპერაცია;

2. ჩვენი რესპუბლიკის ყველა რაიონში დაინერგება ადგილობრივი პირობებისა და თვითეული მეურნეობის სპეციალიზაციის შესაბამისად, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის მეცნიერულად დასაბუთებული სისტემები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მიწის ყველაზე ეფექტიანად გამოყენებას და დარგების ეკონომიკურად ზელსაყრელ შეხამებას, ნათესი ფართობების საუკეთესო სტრუქტურას, მცირემოსავლიანი და ნაკლებფასოვანი კულტურების შეცვლას უხემოსავლიანი და ძვირფასი კულტურებით; მიღწეულ იქნეს, რომ თვითეულმა მეურნეობამ პრაქტიკულად აითვისოს აგროტექნიკის მოწინავე მეთოდები და გამოიყენოს რაციონალური თესლბრუნვები, ამასთან ყველა კულტურა თესოს მხოლოდ ჯიშის თესლით; შეიქმნას ყველა რაიონში მტკიცე საკვები ბაზა, გავრცელდეს ყველა მეურნეობაში მოწინავე ზოოტექნიკური მიღწევები.

3. განხორციელდება სოფლის მეურნეობის თანმიმდევრული და ყოველმხრივი ქიმიზაცია. სავსებით დაკმაყოფილება მისი მოთხოვნილება მინერალურ სასუქებზე; სარეველებთან, მცენარეთა და ცხოველთა დაავადებებთან და მავნებლებთან ბრძოლის ქიმიურ საშუალებებზე; უზრუნველყოფილ იქნება ყველა მეურნეობაში ადგილობრივი სასუქების საუკეთესო გამოყენება;

4. შესრულდება საირიგაციო მშენებლობის ვრცელი პროგრამა აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს რაიონების იმ მეურნეობებში, სადაც ეს საჭიროა. გაფართოვდება მინდორსაცავი ტყის ზოლების მოწყობის სამუშაოები; მოეწყობა საძოვრების გაწყლიერება და კოლხეთის ტერიტორიაზე ზედმეტად დატენიანებული მიწების მელიორაციის სამუშაოები; რესპუბლიკის ყველა რაიონში განხორციელდება სისტემატური ბრძოლა ნიადაგის წყლისმიერი და ქარისმიერი ეროზიების წინააღმდეგ.

5. ყველა რაიონში ფართოდ დაინერგება მეცნიერებისა და მოწინავეთა გამოცდილება. სამეცნიერო დაწესებულებები და საც-

დელი სადგურები დიდმნიშვნელოვანი რგოლები გახდებიან სოფლის მეურნეობის ხელმძღვანელობაში.

6. ფართოდ განვითარდება საკავშირო მნიშვნელობის დარგები და ჩვენი რესპუბლიკის როლი შრომის საკავშირო დანაწილებაში კიდევ უფრო მკვეთრად გაიზრდება;

7. ძირითადად დაკმაყოფილება მთელი ჩვენი ქვეყნის მოთხოვნილება საკუთარი წარმოების ჩაიზე;

8. ასევე სრულად დაკმაყოფილება ქვეყნის მოთხოვნილება კეთილშობილ დაფნაზე;

9. რესპუბლიკა დიდი რაოდენობით გაიტანს ჩვენი ქვეყნის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებასათვის ყურძენს, ღვინოს და ღვინო მასალებს, ხილს, ციტრუსებს, საადრეო და საგვიანო ბოსტნეულს, საადრეო კარტოფილს, ეთერზეთოვან კულტურების პროდუქციას, ყვავილოვან სურნელოვან მცენარეებს და სხვ.;

10. ძირითადად დაკმაყოფილება ქვეყნის მოთხოვნილება საკუთარ წარმოების ლიმონზე;

11. მკვეთრად გაიზრდება მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება და ამის ბაზაზე მნიშვნელოვნად შემცირდება მისი შემოტანა სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებიდან. ხორცის შემოტანა შემცირდება 1,5-ჯერ, ხოლო საკუთარი წარმოების ხორცის ზრდის საფუძველზე მოსახლეობის დაკმაყოფილება გაიზრდება 2,0-ჯერ და მეტად;

12. მთლიანად დაკმაყოფილება ჩვენი რესპუბლიკის მოთხოვნილება რძით და რძის პროდუქტებით. ასევე მთლიანად დაკმაყოფილება ჩვენი რესპუბლიკის მოთხოვნილება კვერცხითაც;

13. საკუთარი წარმოების მარცვლეულით მოსახლეობის სასურსათო მოთხოვნილება უფრო სრულად იქნება დაკმაყოფილებული, — ხოლო საფურაჟე და სამრეწველო მოთხოვნილებისათვის მისი შემოტანა შემცირდება 2,5-ჯერ და მეტად.

14. ეკონომიკურად სუსტი კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები აღარ იარსებებს, ყველა მეურნეობა იქნება მაღალგანვითარებული, სოფლის მეურნეობა ტექნიკური აღჭურვილობისა და წარმოების ორგანიზაციის მხრივ მიუახლოვდება მრეწველობის დონეს; სასოფლო-სამეურნეო შრომა გადაიქცევა სამრეწველო

შრომის ნაირსახეობად, ბუნების სტიქიაზე სოფლის მეურნეობის დამოკიდებულება მნიშვნელოვნად შემცირდება.

15. სოფლის მეურნეობის ასეთნაირად მძლავრად განვითარების ბაზაზე სრულად გადაწყდება ორი ძირითადი, ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული ამოცანა:

ა) მივალწვეთ კვების მაღალხარისხოვანი პროდუქტების სიუხვეს მოსახლეობისათვის და ნედლეულის სიუხვეს მრეწველობისათვის;

ბ) უზრუნველყოფთ ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის თანდათანობით გადასვლას კომუნისტურ საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე და ძირფესვიანად აღმოვფხვრით განსხვავებას ქალაქსა და სოფელს შორის.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ეფექტიანობა საქართველოს სოფლის მეურნეობაში

მიწა სოფლის მეურნეობის განვითარების ძირითადი, მაგრამ არა ერთადერთი ფაქტორია. ამაში დიდი მნიშვნელობა აქვს კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკურ რესურსებს, რაც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განხორციელების კვალობაზე ყოველწლიურად მატულობს. სოფლის მეურნეობა სულ უფრო მეტ ტექნიკას, სასუქსა და წარმოების სხვა საშუალებას იღებს. თვისებრივად იხვეწება მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ყველა ელემენტი. ასეთ პირობებში განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება წარმოების ეკონომიკისა და ორგანიზაციის საკითხების გარკვევას, რათა უფრო რაციონალურად გამოვიყენოთ საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში არსებული მიწა, შრომითი რესურსები და სხვა მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებანი. ეს გარკვეულად დამოკიდებულია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ეფექტიანობის საკითხის გაშუქებაზე. ამდენად, ახლა ამ საკითხზე გვინდა მკითხველის ყურადღება შევაჩეროთ.

სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესი საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების გადამწყვეტი ფაქტორია. ამ ფაქტორის მნიშვნელობა კიდევ უფრო გასაგები გახდება, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მეთავე ხუთწლიანი გეგმით გათვალისწინე-

ბული პროდუქციის მთელი მატება დასახულია მივიღოთ შრომის ნაყოფიერების გადიდების გზით. შრომის ნაყოფიერება კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ხუთწლედის მანძილზე უნდა გაიზარდოს 27-30 პროცენტით.

საბჭოთა ეკონომიკურ ლიტერატურაში ეკონომისტების დიდი ნაწილი შრომის ნაყოფიერების ზრდის მაღალ ტემპებს და მის საფუძველზე საზოგადოებრივი წარმოების მოცულობის ზრდას სწორედ მესწიერულ-ტექნიკური პროგრესის გამოვლინებად მიიჩნევს¹. სხვა ეკონომისტების გაანგარიშებით, ტექნიკური პროგრესის წილად მოდის შრომის ნაყოფიერების ნამატის 40-45 პროცენტი², ხოლო დანარჩენს კი ორგანიზაციული ფაქტორების გავლენას მიაწერენ თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ შრომის ნაყოფიერების ზრდისათვის ტექნიკური პროგრესის მიღწევათა დანერგვას წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის სფეროში თვალსაჩინო გაუმჯობესება შეაქვს, და რომ აღნიშნული ფაქტორების ამოქმედება, გარკვეული აზრით, ნიშნავს წარმოების ტექნიკის უკეთ გამოყენებას, ცხადი გახდება, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგრესს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების საქმეში.

როგორც ცნობილია, სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ეფექტიანობის საერთო საზომი მთელ სახალხო მეურნეობაში არის საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების ამაღლება, რითაც მიიღწევა მატერიალური და სულიერი დოვლათის გადიდება, მოსახლეობის ცხოვრების დონის ზრდა. სოფლის მეურნეობაში მთლიანი პროდუქციის და წმინდა პროდუქციის ფიზიკური მოცულობის ზრდაში იმ წილის განსაზღვრა, რომელიც სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესითაა მიღწეული, რაოდენობრივად საერთო სახით გვიჩვენებს ამ უკანასკნელის ეფექტს, მაგრამ მეთოდურად მეტად რთულია სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ეფექტიანობის მაჩვენებლის განსაზღვრა და წარმოებაში მიღწეული საერთო შედეგებიდან იმ ნაწილის გამოყოფა, რომელიც სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგ-

¹ Б. И. Зайцев, Б. А. Лапин — Организация планирования Научно-технического прогресса, М., «Экономика», 1970 г., стр. 22.

² О. Волков — Технический прогресс решающий фактор роста производительности труда, Жур. «Социалистический труд», 1970 г., стр. 12.

რესს შეიძლება მიეწეროს. ამდენად, დღესდღეობით მის გაზომვას ახდენენ არაპირდაპირი გზით და სხვადასხვა მეთოდები გამოიყენება. გარკვეულ ინტერესს იწვევს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპის გაანგარიშების მეთოდოლოგია, რომელსაც გვთავაზობს აკად. ვ. ტრაპეზნიკოვი¹. ამ მეთოდოლოგიის გამოყენებით ნ. კ. კნაზევი², შემდეგ აკად. ე. პ. ალექსანდროვი³ და კუბანიზე ილინოვი⁴ განსაზღვრავენ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპს სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობაში. ამავე მეთოდოლოგიის გამოყენებით ჩვენს მიერ გაანგარიშებული იქნა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ზრდის ტემპები საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში მეშვიდე, მერვე, მეცხრე და მათე ხუთწლეულების მიხედვით (იხ. ცხრილი 17).

გაანგარიშებამ გვიჩვენა, რომ საქართველოში მერვე ხუთწლეუდში, მეშვიდე ხუთწლეუდთან შედარებით მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპი გაიზარდა 33,2 პროცენტით, ხოლო მეცხრე ხუთწლეუდში წინა ხუთწლეუდთან შედარებით 4,3 პროცენტით. სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ზრდის საშუალო წლიური ტემპი მეშვიდე ხუთწლეუდში უდრიდა 0,5 პროცენტს, მერვეში 0,6 და მეცხრე ხუთწლეუდში 3,5 პროცენტს. ეს მაჩვენებლები ქვეყნის მასშტაბით შესაბამისად უდრიდა 0,6; 2,7 და 4,5 პროცენტს. როგორც ვხედავთ, ჩვენი რესპუბლიკის საშუალო მაჩვენებლები ჩამორჩება კავშირის მაჩვენებლებს. ამასთან, სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი მცირედ იზრდება პერსპექტივაშიც. 1976-1980 წწ. სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი 7,9 პროცენტს უდრის. ჩვენი გაანგარიშებით, მიღებული ეს მაჩვენებლები კარგად გამოხატავს ამ პერიოდში რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთო-ეკონომიკურ შედეგებისა და წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებელთა დინამიკას საერთო ხასიათს. როგორც

¹ См. «Известия», 1970 г., 17 февраля.

² Жур. «Экономика сельского Хозяйства», 1972 г., № 5.

³ Е. П. Александров — Экономические проблемы научно-технического прогресса в сельском Хозяйстве, М., «Экономика», 1975 г., стр. 58.

⁴ К. И д и н о в — Проблемы повышения эффективности сельскохозяйственного производства в условиях научно-технического прогресса, Автореферат, Фрунзе, 1975 г., стр. 15.

სსრ კავშირისა და საქართველოს სსრ-ში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის
ზრდის ტემპები მე-7, 8, 9 და მათე ხუთწლედებში

(გაანგარიშებულია აკად. ვ. ტრაპეზნიკოვის მიერ რეკომენდებული მეთოდით)!

წლები	შრომის ნაყოფიერება (გაანგარიშებულია სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქტის შეფარდებით წარმოებაში დასაქმებულ მუშაკზე (პანკოვით))	ფონდტექნიკების კოეფიციენტი (სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქტის შეფარდებით ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულებაზე ბასთან (პანკოვით))	შრომის ნაყოფიერება გამრავლებული ფონდტექნიკების კოეფიციენტზე)	სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი	სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის საშუალო წლიური ზრდის ტემპი პროცენტებში
საქართველოს სსრ-ში					
1961—1965	799	0,72	575,2	2,2	0,45
1966—1970	955	0,62	592,2	2,9	0,58
1971—1975	1178	0,59	695,0	17,4	3,5
1976—1980	1985	0,49	9/2,6	39,9	7,98
სსრ კავშირში:					
1956—1960	1356	1,20	1627,0	—	—
1961—1965	1780	0,94	1673,0	2,8	0,6
1966—1970	2314	0,82	1897,0	13,4	2,68
1971—1975	2980	0,78	2324,0	22,4	4,48
1976—1980	—	—	—	—	—

1 მასალები გაანგარიშებულია კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების წლიური ანგარიშების საფუძველზე.

$2T = \frac{y_1 - y_0 \cdot 100}{y_0}$, სადაც T — არის სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის¹ ზრდის ტემპი, y_1 — შესაღარი წლის ტექნოლოგიის დონე, y_0 — საბაზისო ტექნოლოგიის დონე.

სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის შედეგების გარკვევისათვის არსებობს სხვა მოსაზრებაც, კერძოდ, სოფლის მეურნეობაში შექმნილი მთლიანი პროდუქციის მთელ ზრდას უნდა გამოვავლოთ მომუშავეთა რიცხვის მატების ხარჯზე მიღებული ზრდა შრომის ნაყოფიერების უცვლელ პირობებში, ხოლო მიღებული სიდიდე გავამრავლოთ კოეფიციენტზე, რომლებიც მიახლოებით ასახავს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის წილს შრომის ნაყოფიერების გადიდებაში.

მოტანილი მონაცემებიდან ჩანს, მცირედ იზრდება სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ზრდის ტემპი. ამის შესაბამისად ძალზე დაბალია წარმოების ეფექტიანობაც. მაგალითად, მეშვიდე ხუთწლედში რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებში ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე იწარმოებოდა 799 მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქტია, მერვე ხუთწლედში იგი შეადგენდა 955 მანეთს, ანუ გაიზარდა 18,4 პროცენტით, ხოლო მეცხრე ხუთწლედის პირველ ოთხ წელში იგი უდრიდა 1112 მანეთს, ანუ ზრდა შეადგენს 2,5 პროცენტს. სამაგიეროდ უფრო სწრაფად იზრდება სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი მეცხრე ხუთწლედის ბოლო წლებში და ამის შესაბამისად მალღდება წარმოების ეფექტიანობაც. მაგალითად, მეცხრე ხუთწლედში კოლმეურნეობათა მთლიანი შემოსავალი გადიდა 37 პროცენტით: აქედან ხუთწლედის პირველ სამ წელიწადში 5 პროცენტით, ხოლო ბოლო ორ წელიწადში კი 32 პროცენტით. დაახლოებით იგივე კანონზომიერება შეინიშნება საბჭოთა მეურნეობების მიხედვითაც. როგორც ვხედავთ, მეშვიდე და მერვე ხუთწლედებში, აგრეთვე მეცხრე ხუთწლედის პირველ ორ წელს ტექნიკური პროგრესისა და მის შესაძლებლობათა გამოყენებაში მეტად არასახარბიელო მდგომარეობა იყო, რაც სოფლის მეურნეობაში და აგრეთვე მთლიანად მთელი სახალხო მეურნეობის განვითარებაში მკვეთრი შენელების ერთ-ერთ მიზეზად უნდა ჩაითვალოს. ამ ხნის მანძილზე მთლიანად სოფლის მეურნეობაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი შემცირებულია 49%-ით და შესაბამისად წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებლებიც არის დაცემული. საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობისათვის ჩატარებული ასეთი გაანგარიშება ცალკეული დარგების მიხედვით გვიჩვენებს, რომ უკანასკნელ პერიოდში 1960-1976 წწ. სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგრესზე მოდის მთელი ნამატის 80-90 პროცენტამდე. ამ წლებში სოფლის მეურნეობაში ტექნიკური პროგრესი წარიმართებოდა სამი ძირითადი მიმართულებით: პირველი — ტექნიკისა და ტექნოლოგიის, მეორე, ბუნებრივ-ბიოლოგიური და მესამე — წარმოების ორგანიზაციისა და მართვის ხაზით. ტექნიკისა და ტექნოლოგიის მიმართულებით ცვლილება გამოიხატება უმთავრესად ტექნიკურ, ელექტრო და ფონდშიარალების გადიდებაში. ბუნებრივ-ბიოლოგიური მიმარ-

თულებით სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ცვლილება კი — ახალი ჯიშების შექმნასა და დანერგვაში, ხოლო წარმოების ორგანიზაციასა და მართვაში ცვლილება აისახება წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავებაში, კონცენტრაციის დონის ზრდაში და მართვის სტრუქტურის გაუმჯობესებაში. ამ უკანასკნელით ზრდა ყველაზე მკვეთრად შეიმჩნევა 1974-1978 წლებში. მართლაც, ახლა ჩვენთან ინდუსტრიალიზაციის შედეგად მეცხოველეობაში სერიოზული თვისობრივი ცვლილებები ხდება. შეიქმნა შესაძლებლობა, რომ მოვავაროთ პროდუქციის წარმოება ნაკადური ტექნოლოგიური პროცესების გამოყენებით. ამის შედეგად ბევრად გაიზარდა შრომის ნაყოფიერება, მკვეთრად შემცირდა პროდუქციის თვითღირებულება, მაგრამ ეს ჯერჯერობით პირველი, თუ შეიძლება ასეთიქვას, გაუბედავი ნაბიჯია. •

მომავალში საჭიროა სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპის მკვეთრად გაზრდა, რომელიც აუცილებლად სამივე ზემოთ დასახელებული მიმართულების დაჩქარებული ტემპით გადიდების გზით უნდა წარიმართოს.

ცხრილი 18

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში მუშაკთა ფონდშეიარაღება, ტექნიკური შეიარაღება და ელექტროშეიარაღება (პროცენტობით 1950 წელთან შედარებით)¹

	წლები						საქართველოს სსრ მანქანების სსრ კავშირის ოგვე მანქანებთან შედარებით % -ში				
	1960 წ.	1965 წ.	1970 წ.	1972 წ.	1974 წ.	1975 წ.	1950 წ.	1960 წ.	1970 წ.	1974 წ.	1975 წ.
1. ფონდშეიარაღება	150	200	251	265	292	310	106,4	92,4	86,3	73,1	64,1
2. მუშაკთა ტექნიკური შეიარაღება	120	143	166	170	182	197	69,5	48,1	33,9	27,2	22,0
3. ელექტროშეიარაღება	140	240	397	500	810	940	79,4	69,1	43,7	43,4	40,1

¹ ცხრილი შედგენილია საქართველოს სსრ ცენტრალური. სტატისტიკური სამმართველოს მონაცემების საფუძველზე..

აღნიშნულიდან გამომდინარე გადაუქარებლად შეიძლება ითქვას, რომ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ზრდის დაბალი ტემპის გამოა, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა ახლა ჩამორჩება კავშირის საშუალო დონეს და მოკავშირე რესპუბლიკების უმრავლესობას. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ჩვენთან ტექნიკური პროგრესის კერძო მაჩვენებლები ბევრად დაბალია კავშირის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით (იხ. ცხრილი 18).

ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, რომ ფონდშიარალება 1950 წელთან შედარებით 1974 წელს გაიზარდა 3-ჯერ, ტექნიკური შეიარაღება 2-ჯერ და ელექტროშეიარაღება 8-ჯერ. მიუხედავად ამისა, მკვეთრად ჩამოვრჩებით სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს. ამასთან 1950-1974 წლებში ეს ჩამორჩენა კი არ მცირდება, არამედ უფრო მეტად ღრმავდება. ფონდშიარალებით, საქართველოს სსრ შედარებით სსრ კავშირის იგივე მაჩვენებელს 1950 წელს თუ აღემატებოდა 6,4 პროცენტით, 1974 წელს უკვე ჩამორჩება 26,9 პროცენტით, ტექნიკური შეიარაღებით ჩამორჩენა ამ წლებში გაიზარდა 42,3, ხოლო ელექტროშეიარაღებით კი — 36,1 პროცენტით. როგორც ჩანს, საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპები მე-7, მე-8 და მე-9 ხუთწლედებში ბევრად დაბალი იყო კავშირისა და უმრავლესი მოკავშირე რესპუბლიკების იგივე მაჩვენებლებთან შედარებით. ფონდშიარალებით საქართველოს სსრ-ს კოლმეურნეობებს და საბჭოთა მეურნეობებს მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის მეცხრე ადგილი უკავია. ამასთან ერთად, თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ საქართველოს სსრ-ში ძირითად საწარმოო ფონდების ღირებულებაში მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულებას 44 პროცენტზე მეტი უკავია, ხოლო სსრ კავშირში კი იგი 4 პროცენტს არ აღემატება; მაშინ ნათლად დავრწმუნდებით ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ფონდშიარალების ძალზე დაბალ დონეზე; იგივე ითქმის ტექნიკურ და ელექტროშეიარაღებაზეც. ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებს და საბჭოთა მეურნეობებს შრომის ტექნიკური და ელექტროშეიარაღებით ბოლო მეთხუთმეტე ადგილი უკავია. 1970 წელს საქართველოს კოლმეურნეობებში ფონდშიარალება (მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულების გამოკლებით) — 993 მანეთს შეადგენდა, ხოლო სსრ კავშირში — 2358 მანეთს. საბჭო-

თა მეურნეობებში შესაბამისად 2024 და 4097 მანეთს; ე. ი. სსრ კავშირში 2,4 და 2,0-ჯერ უფრო მაღალი იყო. ამ წელს შრომის ენერგოშეიარაღება ერთ მუშაკზე გაანგარიშებით რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში 4,5 ცხენის ძალას უდრიდა, მაშინ როდესაც კავშირში იგი—საშუალოდ 18,0 ცხენის ძალას, ანუ 4-ჯერ მეტი იყო¹. ამჟამად შრომის ტექნიკური შეიარაღება საქართველოს სსრ კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში 4,9 ცხენის ძალას არ აღემატება, მაშინ როდესაც კავშირში იგი საშუალოდ 20 ცხენის ძალაზე მეტია². ე. ი. თათქმის 4-ჯერ და უფრო მეტია.

ისე როგორც კავშირში, ჩვენს რესპუბლიკაში, დიდი განსხვავებაა მრეწველობასთან შედარებით სოფლის მეურნეობის ფონდ-შეიარაღების დონეში. სსრ კავშირში საშუალოდ სოფლის მეურნეობის ფონდ-შეიარაღების დონით სოფლის მეურნეობა მრეწველობას ჩამორჩებოდა 2,5-ჯერ, ენერგოშეიარაღებით 2,7-ჯერ, ელექტროშეიარაღებით 30-ჯერ³. ჩვენს რესპუბლიკაში ეს განსხვავება შესაბამისად იყო 2,9; 2,8 და 33,3; როგორც მოტანილი მონაცემებიდან ჩანს, ჩვენს რესპუბლიკაში მრეწველობის და სოფლის მეურნეობის ფონდ-ელექტრო და ტექნიკურ შეიარაღებას შორის უფრო მეტია განსხვავება, ვიდრე კავშირში, რაც გარკვეულად აფერხებს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარებას. კავშირის საშუალო დონესთან შედარებით ჩვენი რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ფონდ-შეიარაღების, ტექნიკური შეიარაღების და ელექტროშეიარაღების ეს დაბალი დონე თავისთავად განსაზღვრავს სოფლის მეურნეობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპების ჩამორჩენილობას და საერთოდ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ჩამორჩენას. მაგალითად, ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შრომის ნაყოფიერების დონე ჩამორჩება სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს კოლმეურნეობებში — 44,2 და

¹ Сельское Хозяйство СССР (Статист. сбор.), М., 1972, стр. 377.

² СССР в цифрах в 1975 году, М., «Статистика», 1976, стр. 74.

³ Экономические и социальные проблемы индустриализации сельского хозяйства, под редакцией А. М. Емельянова, изд. «Московского университета», М., 1971 г., стр. 68.

საბჭოთა მეურნეობებში 53,7 პროცენტით¹. ასევე ჩამორჩება მისი ზრდის ტემპებიც, (იხილეთ ცხრილი 19).

ცხრილი 19

ფონდშიარალების, ენერგოშიარალების და შრომის ნაყოფიერების დინამიკა, სსრ კავშირისა და საქართველოს სსრ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების საზოგადოებრივ მეურნეობებში (1905 წ. — 100%)².

	სსრ კავშირში საშუალოდ							საქართველოს სსრ-ში						
	1970 წ.	1971 წ.	1972 წ.	1973 წ.	1974 წ.	1975 წ.	1976 წ.	1970 წ.	1971 წ.	1972 წ.	1973 წ.	1974 წ.	1975 წ.	1976 წ.
ენერგოშე- არალება	145	145	167	180	198	218	245	110	115	118	121	135	140	143
ფონდშია- რალება	156	174	191	211	236	265	295	120	116	120	126	180	200	220
ელექტრო- შიარალება	135	147	171	195	210	235	275	119	130	142	155	165	180	195
შრომის ნა- ყოფიერება	137	142	136	160	157	146	151	121,4	116	116	120	130,5	138,1	143,7

როგორც ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ჩვენს რესპუბლიკა-ში სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით დაბალია ტემპები ენერგოშიარალებისა და ფონდშიარალების, ასევე დაბალია ელექტროშიარალების ტემპებიც. ამის გამო დაბალია შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპებიც. იმისათვის, რომ ავამაღლოთ სოფლის მეურნეობაში საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობა, საჭიროა დავაჩქაროთ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპები. ამავე ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, რომ როგორც ქვეყნის მასშტაბით, ისე ჩვენს რესპუბლიკაშიც შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპთან შედარებით წინგამსწრები ტემპები აქვს ენერგო, ფონდ-

¹ საბჭოთა საქართველოს ეკონომიკა, გამოც. „საბჭოთა საქართველო“, თბ. 1975.

² ცხრილი შედგენილია: Развитие форм обобществления сельскохозяйственного производства, изд. „Экономика“. М. 1977., стр. 82. და საქართველოს სსრ ცსს-ს მასალების საფუძველზე.

და ელექტროშეიარაღებას, განსაკუთრებით კი ეს ითქმის ფონდ-შეიარაღების მიმართ. საბოლოო ჯამში ამათი ზრდა უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების გადიდებას. ჩვენთან ფონდშეიარაღება და ელექტროშეიარაღება უფრო სწრაფად იზრდება 1975-1976 წწ. ვიდრე 1965-1973 წწ. ამის შესაბამისად შრომის ნაყოფიერების ზრდა უფრო საგრძნობია.

ეს გამოწვეულია იმის შედეგად, რომ მიუხედავად სამრეწველო წარმოების დაჩქარებული ზრდისა, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობამ მიიღო თანამედროვე წარმოების საშუალებების აშკარად არასაკმარისი რაოდენობა, რის შედეგადაც მან ჯერ კიდევ ვერ მიაღწია თანამედროვე ტექნიკური შეიარაღების ოპტიმალურ დონეს. ამაზე მეტყველებს ის, რომ სოფლის მეურნეობის მუშაკთა უმეტესი ნაწილი — დაახლოებით 90 პროცენტი — ხელით შრომას ეწევა. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული შრომისუნარიანი მოსახლეობის ხვედრითი წონა ჩვენს -რესპუბლიკაში ამჟამად შეადგენს დაახლოებით ერთმესამედზე მეტს (38 პროცენტს), მაშინ როდესაც კავშირში იგი მნიშვნელოვნად დაბალია (27 პროცენტი). ამის შედეგად სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ ერთ საშუალო წლიურ მომუშავეზე საკარმიდამო მეურნეობებში მომუშავეთა ჩათვლით მოდის 8 კაცი¹, რომლებიც სარგებლობენ საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფით, მაშინ როდესაც ჩვენს რესპუბლიკაში იგი უდრის — 6 კაცს². რა თქმა უნდა, ასეთ ვითარებაში ჩვენთან დაბალი იქნება წარმოების შედეგები და ცხოვრების დონის განმაზოგადოებელი მაჩვენებლები. ფიზიოლოგიურ ნორმებთან შედარებით ზოგიერთი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მოხმარებით საქართველოს სსრ სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზეა. მაგალითად, ხორცისა და ხორცის პროდუქტების მოხმარების მხრივ მას უკავია მეთერთმეტე ადგილი, კვერცხის, რძის და რძის პროდუქტების მოხმარების მხრივ ბოლო ადგილი. 1975 წლის მონაცემებით ხორცისა და ხორ-

¹ В. Венжер — Проблемы индустриализации сельского хозяйства. Жур. «Вопросы Экономики», № 8, 1971 г. стр. 15.

² ო. მიქელაძე — სახალხო მეურნეობის განვითარების გრძელვადიანი დაგეგმვა, ჟურნალი „საქართველოს სახალხო მეურნეობა“, 1973 წ. № 6, გვ.18.

დის პროდუქტების მოხმარება რესპუბლიკაში შეადგენდა ფიზიოლოგიური ნორმებით გათვალისწინებულის მხოლოდ — 41 პროცენტს, რძისა და რძის პროდუქტების 53, კვერცხის 57, კარტოფილის 65 და ბოსტნეულ-ბალჩეულის — 43,3 პროცენტს.

ჩვენი რესპუბლიკის ერთ სულ მცხოვრებზე კავშირის საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით მეტია ხილის, პურეულის და პურის პროდუქტების მოხმარება. 1974 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკაში საშუალოდ ერთი მცხოვრები მოიხმარდა ხილს — 45, პურს და პურეულის პროდუქტებს — 194 კგ-ს. მაშინ როდესაც ქვეყნის მასშტაბით საშუალო მოხმარება შესაბამისად შეადგენდა 37 და 142 კგ-ს.

სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპების შემცირებამ შეაფერხა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარება, შემცირდა მისი წარმოების ზრდის ტემპები, შეაფერხა მოსახლეობის სასურსათო მომარაგება, დაეკარგეთ წამყვანი პოზიციები მთელი რიგი დარგების განვითარებაში და ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების მაჩვენებლები მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზე დააყენა.

ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე ჩვენთან იწარმოება თითქმის ორჯერ ნაკლები სოფლის მეურნეობის პროდუქტია, ვიდრე საშუალოდ საბჭოთა კავშირში. 1970-1974 წწ. საშუალო მონაცემებით მარცვლეული კულტურების მოსავლიანობით მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ჩვენ მეექვსე ადგილი გვიჭირავს, კარტოფილის მოსავლიანობით — მერვე, ყურძნის — ბოლოს წინა, ხილისა და ბოსტნეულის მოსავლიანობით კი უკანასკნელი ადგილი. უარესად გვაქვს მეცხოველეობის პროდუქტიულობის საქმე. საშუალო წველადობა ჩვენში ორჯერ და მეტად ნაკლებია, ვიდრე საბჭოთა კავშირში და ამ მაჩვენებლით ჩვენი რესპუბლიკა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის მეთოთხმეტე ადგილზეა, ხოლო ხბოს, ბატკნისა და გოჭის გამოსავლიანობით რესპუბლიკას უწინდებურად ბოლოს წინა ადგილი უჭირავს მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის. ჩვენთან წარმოებული პროდუქტია ბევრად ძვირი ღდება და თითქმის ორჯერ და მეტად აღემატება კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს, ხოლო მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთი უკანასკნელი ადგილი გვიაკვია. მაგალითად, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ხორცის

თვითღირებულებით ჩვენს რესპუბლიკას მეთხუთმეტე, ლორის ხორცის — მეთოთხმეტე, ცხვრის — მეცხრე და ფრინველის თვითღირებულებით კავშირის საშუალო მაჩვენებელს თითქმის 2-ჯერ აღემატება და ამ მაჩვენებლით მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის მეთხუთმეტე ადგილზე გამოვდივართ. ამასთან მცირეა ფონდუკუგება, დიდი მასალა და ფონდტევადობა, მცირეა კაპიტალუკუგება, მალაღია კაპიტალტევადობა. მართალია, ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ამ ჩამორჩენას გარკვეულად განაპირობებს ობიექტური მიზეზები, მაგრამ მაინც გადამწყვეტ როლს სუბიექტური მიზეზები ასრულებენ, რომელთა დაუყოვნებელი აღმოფხვრა დაგეგმვისა და მართვის ორგანოების გადაუდებელი ამოცანაა.

ობიექტური მიზეზებიდან შეიძლება დავასახელოთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის რთული ბუნებრივი პირობები, მთაგორიანობა და ამის შედეგად მექანიზაციის დაბალი დონე, ინტენსიური, ამასთან მეტად შრომატევადი კულტურების (ჩაი, ვენახი, ხილი, თამბაქო, ეთერზეთები) არსებობა, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მუშაკთა დიდი დასაქმება და სხვ. ყოველივე ეს ამცირებს შრომის ნაყოფიერებას და ზრდის პროდუქციის ერთეულზე დანახარჯებს.

სუბიექტური მიზეზებიდან, რომლებიც წარმოების ეფექტიანობის დაბალ დონეს განაპირობებს, პირველ რიგში დასახელებულია სწორედ გულგრილი დამოკიდებულება მეურნეობათა ორგანიზაციული საფუძვლების განმტკიცებისადმი. ჩამორჩენის გამომწვევი მთავარი მიზეზია აგრეთვე მეურნეობათა ხელმძღვანელი კადრებისა და სპეციალისტების პასუხისმგებლობის დაბალი დონე. საერთოდ კი, რაც მთავარია, ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ჩამორჩენას განაპირობებს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ზრდის დაბალი ტემპი.

სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი ჩვენს რესპუბლიკაში მკვეთრად უნდა გაიზარდოს.

რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო შრომის ინდუსტრიალიზაცია არ ნიშნავს იმას, რომ სახალხო მეურნეობის ეს დარგი იყოს ისეთი ენერგო, ელექტრო და ფონდშეიარაღების, როგორც მრეწველობაა. მრეწველობის სხვადასხვა დარგშიც კი ეს მაჩვენებლები არ შეიძლება ერთნაირი იყოს.

საერთოდ მთლიანად სასოფლო-სამეურნეო შრომის ტექნიკური შეიარაღება უნდა იყოს უფრო მაღალი, ვიდრე მრეწველობაში. ეს გამოწვეულია სოფლის მეურნეობის წარმოების სპეციფიკით. ბევრი მანქანა (მაგალითად, კომბაინი) გამოიყენება მხოლოდ გარკვეულ პერიოდში, ხოლო მრეწველობაში, როგორც წესი, მთელი წლის განმავლობაშია გამოყენებული. სოფლის მეურნეობის სამუშაოს ციკლის მთლიანად და აგროტექნიკურ ვადებში მაღალხარისხოვნად შესრულებისათვის წარმოების მუშაკთა შრომის ტექნიკური შეიარაღება, ფონდშეიარაღება და ელექტროშეიარაღება უფრო მაღალი უნდა იყოს, ვიდრე მრეწველობაში. ამას ადასტურებს კერძოდ აშშ-სა და სხვა მსხვილი კაპიტალისტური ქვეყნების გამოცდილება. იქ, სოფლის მეურნეობაში წარმოების მუშაკზე გაანგარიშებით თითქმის ორჯერ მაღალია ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულება (მიწის ფასის გამოკლებით), ვიდრე მრეწველობაში. მრეწველობაში იგი უდრის დაახლოებით 6 ათას დოლარს, ხოლო სოფლის მეურნეობაში კი 10 ათას დოლარს¹. ჩვენთან ეს თანაფარდობა პირიქითაა. სოფლის მეურნეობის ფონდშეიარაღებას მრეწველობის ფონდშეიარაღება სამკერ აღემატება. ყოველივე ეს იმაზე მიგვითითებს, რომ სოფლის მეურნეობაში საჭიროა უფრო მეტად დაჩქარდეს შრომის ტექნიკური შეიარაღების ზრდის ტემპი, რაც სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ზრდის დაჩქარების საფუძველზე უნდა იქნეს გადაწყვეტილი.

ამ ღონისძიებების განხორციელებამ უნდა უზრუნველყოს არა მარტო ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ჩამორჩენის ლიკვიდაცია, არამედ საშუალება მისცეს მას ჩადგეს მოწინავეთა რიგებში.

მეათე ხუთწლელი სოფლის მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიმართულებით ითვალისწინებს ხელით შრომის თანაფარდობით მანქანური შრომის შეცვლას.

გაანგარიშება გვიჩვენებს: რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა რომ მთლიანად იქნეს უზრუნველყოფილი შრომის კომპლექსური მექანიზაციით, საჭიროა საშუალოდ კოლმეურნეობებსა და საბჭო-

¹ საქართველოს ეკონომიკის პრობლემები, სმედის შრომების კრებული, თბ., 1974 წ. გვ. 263-265.

თა მეურნეობებში შრომის ენერგოალტურვილობა უდრიდეს ერთ მუშაკზე გაანგარიშებით 18-20 ცხენის ძალას, ნაცვლად ამჟამად არსებული 5 ცხენის ძალისა, ხოლო ხელის შრომის მთლიანად გამოარიცხვისა და სრული კომპლექსური მექანიზაციის დანერგვისათვის საჭიროა შრომის ენერგოალტურვილობა აყვანილ იქნას 50-60 ცხენის ძალამდე. ამ უკანასკნელის აუცილებლობას ნათლად ადასტურებს სოციალისტური შრომის გმირების ვ. სვეტლიჩინისა და კ. პერვიცკის რგოლის მუშაობის გამოცდილება. ამ რგოლში შრომის ენერგოალტურვილობა უდრის 54-58 ცხენის ძალას და მთლიანად გამოარიცხულია ხელით შრომა, მიღწეულია რგოლში სრული კომპლექსური მექანიზაცია.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის საწარმოო ძალების განვითარების ახალი ეტაპი მეთავე ხუთწლედში, მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცება, რაც ტექნიკური, ელექტრო და ფონდშიყარალების მნიშვნელოვან ამალეებაში უნდა გამოიხატოს, სასოფლო-სამეურნეო შრომისა და ინდუსტრიულ შრომას შორის განსხვავების დაძლევის ერთ-ერთ მთავარ პირობად უნდა მივიჩნიოთ.

ჩვენს რესპუბლიკაში სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციისა და ტექნიკური პროგრესის საკითხების კომპლექსური გადაწყვეტა მისი სტაბილური განვითარებისა და სოფლად სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობის სრულყოფის საფუძველი უნდა გახდეს, რასაც კარგად ითვალისწინებს საქართველოს სსრ სახალხო მეურნეობის განვითარების 1976-1980 წწ. გეგმა. ავამალლოთ მეცნიერული კვლევის ეფექტიანობა და დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწეების დანერგვა.

მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის ახალი ტექნოლოგიური მეთოდები და მათი გამოყენების შესაძლებლობანი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში. ამჟამად სოფლის მეურნეობამ განვითარების ისეთ დონეს მიაღწია, რომლის შემდეგ მისი პროგრესი შეუძლებელია მეცნიერებისა და ტექნიკის უმალესი მიღწეების გამოყენებლად. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმზე აღინიშნა, რომ შექმნა მყარი ეკონომიკური პირობებისა, რომლებიც უზრუნველყოფენ გაფართოებულ კვლავწარმოებას კოლმეურნეობებში, საბჭოთა მეურნეობებსა და

სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის თანამედროვე მიღწევების დაჩქარებით დანერგვა ცხოვრების მიერ ნაკარნახევი ობიექტური აუცილებლობაა.

ჩვენს რესპუბლიკაში სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ინტენსიფიკაცია უნდა ხორციელდებოდეს ახალი ტექნოლოგიის, ქიმიური საშუალებების, მაღალმწარმოებლური ტექნიკის, ბიოლოგიური მეცნიერების მიღწევების დანერგვის, წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავებისა და კონცენტრაციის ამაღლების ბაზაზე.

ამასთან დაკავშირებით პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პრაქტიკაში მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების დახანერგავად ორგტექნიკურ ღონისძიებათა კომპლექსის ეფექტურ ორგანიზაციას, ახალი ტექნოლოგიური ხერხების შერჩევას და გამოყენებას.

ჩვენ ზევით აღვნიშნეთ, თუ როგორია რესპუბლიკის ტექნიკური ბაზა, ტექნიკური აღჭურვილობა, როგორაა გამოყენებული სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესი და რა ეკონომიკური შედეგები გვაქვს. მაგრამ ამით როდი იფარგლება ტექნიკური პროგრესის ზემოქმედება წარმოებაზე. ახალი მანქანების დანერგვასთან ერთად ძირფესვიანად იცვლება ტექნოლოგია, სოფლის მეურნეობის გაძლიერების მეთოდები.

ახლა იმემა კ-თხვა, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის გაძლიერების რა ახალ ტექნოლოგიურ ხერხებს ნერგავს მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი?

ამჟამად მოწინავე ტექნოლოგია ფართოდ ინერგება მემცენარეობაში. განსაკუთრებით ეს შეეხება მარცვლეულის მეურნეობას, სადაც მექანიზაციის დონე თითქმის ყველა სახის სამუშაოს შეეხო და 100 პროცენტია. ამ პირობებში აქ ამ დარგში ტექნოლოგიის სრულყოფის დიდმნიშვნელოვანი მიმართულებაა რამდენიმე ოპერაციის შეთავსება და მათი ერთი კომბინირებული აგრეგატის შესრულება. ამის საუკეთესო გამოცდილება აქვს კრასნოდარის მხარის იპატოველთა მექანიზატორებს, იპატოველთა მაგალითისამებრ ჩვენს რესპუბლიკაში მუშაობენ სიღნაღის, წითელწყაროს, ხაშურის და სხვა რაიონების მექანიზატორები, იპატოველთა მეთოდი გულმისმობს რამდენიმე ოპერაციის ერთად შესრულებას, და თითოეული აგრეგატის, რგოლის, ტრანსპორტის, თითოეული მექანიზატორის,

მოსავლის აღებაზე დასაქმებული ყველა მშრომელის ორგანიზებულ შეთანხმებულ მუშაობას მოითხოვს.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სპეციალისტების, სამეცნიერო-საკვლევი ინსტიტუტების მეცნიერ მუშაკებისა და გაერთიანება „საქსოფლტექნიკის“ დახმარებით სილნალის რაიონში შემუშავდა თავთავიანი მარცვლეული კულტურების მოსავლის აღების გეგმა-გრაფიკი. დაზუსტდა ასაღები ტექნიკის, ტრანსპორტის, ტრაქტორების, სათესების რაოდენობა და სხვა; გათვალისწინებული იქნა, რომ ამ რაიონში თავთავიანი კულტურები სხვადასხვა დროს შემოდის, ამიტომ მოსავლის აღების მთელ სამუშაო დრო განაწილდა ფაზების მიხედვით სამ პერიოდად. მოსავლის აღება და ნიადაგის დამუშავება ერთდროულად მიმდინარეობს. ასეთი ტექნოლოგიის სარგებლიანობა ის არის, რომ მცირდება ნიადაგისა და სათესების დამუშავების დანახარჯები. მცირეა დანაკარგები და დიდია წარმოების შედეგები. აგრეთვე სამუშაოები სრულდება უფრო სწრაფად, საუკეთესო აგროტექნიკურ ვადებში. ეს კი ხელს უწყობს მოსავლიანობის გადიდებას, მარცვლეულის აღების შემდეგ სანაწვერალო კულტურების დროზე დათესვით იქმნება კარგი პირობები წვნიანი საკვების წარმოების გადიდებისათვის. განსაკუთრებით დიდ ეფექტს იძლევა ოპერაციების შეთავსება გვალვიან წლებში, როცა ტენის შენარჩუნებას და სამუშაოთა სწრაფად ჩატარებას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს.

ეს ახალი ტექნოლოგია ჩვენს რესპუბლიკაში სულ უფრო ფართოდ ინერგება ბზისა და ნამჯის აღების დროს. ცნობილია, რომ ახლა ეს სამუშაოები ყველგან არ არის მექანიზებული და ბევრ ხელის შრომას მოითხოვს, მაგრამ ბზისა და ნამჯის აღების დროს გამოყენებული მექანიზაცია ცეროვნად არ არის სრულყოფილი. ჩვეულებრივ ეს სამუშაოები ხორციელდება მარცვლის აღების შემდეგ, ხშირად ისინი ჭიანურდება. ეს კი საშუალებას არ იძლევა მოვამზადოთ მინდორი სანაწვერალო კულტურების თესვისათვის, რასაც საკვები ბაზის განმტკიცებისათვის ესოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს. ამ საკითხების გადაწყვეტაში გვეხმარება მარცვლეული კულტურების აღების ახალი ტექნოლოგია.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა

საბჭოს დადგენილებაში „1978 წლის მოსავლის აღების, სოფლის მეურნეობის პროდუქტებისა და საკვების დამზადების და 1978-1979 წლის პერიოდში პირუტყვის წარმატებით გამოზამთრების უზრუნველყოფის დამატებითი ღონისძიებების შესახებ“ აღნიშნულია, რომ კოლმეურნეობებმა და საბჭოთა მეურნეობებმა მოსავლის აღების დროს ფართოდ უნდა დანერგონ შრომის ორგანიზაციის მოწინავე მეთოდები.

სწორედ ასეთ მეთოდად ჩვენ მიგვაჩნია მოსავლის აღების იპატოველთა მეთოდი, რომელიც თითოეული აგრეგატის, რგოლის, ტრანსპორტის, თითოეული მექანიზატორის, მოსავლის აღებაზე დასაქმებული ყველა მშრომელის ორგანიზებულ, შეთანხმებულ მუშაობას მოითხოვს. საჭიროა იპატოველთა ეს გამოცდილება ფართოდ გავავრცელოთ რესპუბლიკის ყველა რაიონში არა მარტო თავთავიანი კულტურების მოსავლის აღებისას, არამედ სხვა კულტურების მოვლა-მოყვანაშიც. X

კრასნოდარის მხარის იპატოველთა მიერ შემუშავებულია მარცვლეულის აღების ნაკადური ტექნოლოგია და საჭიროა ამ გამოცდილების ჩვენს რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ფართოდ დანერგვა. მაგრამ ჩვენს რესპუბლიკაში ამ ტექნოლოგიის სრულყოფას მემცენარეობის სხვა დარგებში აქვს თავისი სპეციფიკა. ერთ შემთხვევაში ხელის შრომა იცვლება მანქანებით, მეორეში უმჯობესდება ტექნოლოგია უკვე მექანიზებული სამუშაოების დროს. ზოგჯერ ეს ორი მიმართულება ერთდროულად ხორციელდება. ჩვენი რესპუბლიკის პირობებში ეს მეთოდი შეიძლება გამოვიყენოთ შაქრის ჭარხლისა და მზესუმზირის მოსავლის აღებაზე, აგრეთვე იქ, სადაც ეს შეიძლება, სიმინდის მოსავლის აღებაზეც. ეს ტექნოლოგია მიწათმოქმედების მაღალი კულტურის საფუძველზე საშუალებას იძლევა მივიღოთ თანაბარი მწკრივები და თანაბარი სიგანის მწკრივთშორისები, ნიადაგი ვიჭონიოთ ფხვიერ მდგომარეობაში, რაც უზრუნველყოფს ჭარხლის, მზესუმზირის, სიმინდის ასაღები კომბაინების დიდმწარმოებლურ მუშაობას, უხვი და მყარი მოსავლის მიღებას.

შაქრის ჭარხლის აღების დროს ნაკადური წესის დროს ავტოტრანსპორტს გამოყოფენ ისეთი რაოდენობით, რომ უზრუნველყონ ჭარხლის კომბაინიდან ქარხანაში შეუფერხებელი მიზიდვა.

ტრაქტორის ერთ მისაბმელს კომბაინიდან გააქვს ფოჩი, რომელსაც შემდეგ პირუტყვის საკვებად იყენებენ. ასეთი მეთოდი მიზანშეწონილია გამოვიყენოთ ქართლის რაიონებში აგარის ქარხნის ირგვლივ მდებარე მეურნეობებში. მექარხლეობაში ამ მიღწევების გამოყენება კარგ ეფექტს მოგვცემს. იგივე ითქმის მზესუმზირისა და ნაწილობრივ სიმინდის მოსავლის აღებაზეც.

ტექნოლოგიის სრულყოფას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს რწყვის დროს. ამ ბოლო წლებში კახეთისა და ქართლის რაიონებში სულ უფრო იზრდება სამარცვლე კულტურების ნათესები სარწყავ მიწებზე. მათი მოვლა-მოყვანის პროგრესული ტექნოლოგიის დროს მკვეთრად მაღლდება სასუქების ეფექტიანობა. ასევე პროგრესულ ტექნოლოგიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მეთესლეობას. მიწათმოქმედების ინტენსივობისა და კულტურის ამაღლება მოითხოვს წარმოებაში ახალი ჯიშების დანერგვას. ასეთი ახალი ჯიშები ამჟამად ბევრია შექმნილი ჩვენს ქვეყანაში. საჭიროა ჩვენი რესპუბლიკის პირობების გათვალისწინებით ისინი ფართოდ დავნერგოთ რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ნაკლებად ვრცელდება. საჭიროა მკვეთრად ავამაღლოთ მეთესლეობის საქმე, ყველა მიწბორში, განსაკუთრებით სათესლე ნაკვეთებში, უზრუნველყოთ მიწათმოქმედების მაღალი კულტურა, აგრეთვე საიმედოდ შევიზნახოთ თესლი თითოეულ მეურნეობაში. ეს კი უკვე დამოკიდებულია არა სელექციონერზე, არამედ კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების სპეციალისტებსა და ხელმძღვანელებზე.

სადღეისოდ მეცნიერების კავშირი წარმოებასთან ძალზე სუსტია. დღესდღეობით მეცნიერების კავშირი წარმოებასთან უპირატესად განისაზღვრება სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებსა და სამეცნიერო-საკვლევ ორგანიზაციებს, საკონსტრუქტორო ბიუროებს, უმაღლეს სასწავლებლებს შორის სამეურნეო ხელშეკრულებითი თემატიკით. ბუნებრივია, როგორც ერთს, ისე მეორე მხარეს აქვთ ზუსტად განსაზღვრული ამოცანები: ერთმა მხარემ უნდა შეიმუშაოს ახალი ტექნოლოგია, ტექნიკა, ხოლო მეორემ ყველაფერი ეს უნდა გამოიყენოს თავის მუშაობაში. თუკი ვიმსჯელებთ დამთავრებული სახელშეკრულებო თემების შესახებ ანგარიშების მიხედვით, ამ თემების დიდი უმრავლესობა მთავრდება აუცილებელი

შემუშავებითა და რეკომენდაციებით, რომელთა დონე შეესაბამება თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევებს. ასეთი ძალიან ბევრია. ესენი რომ სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკაში დანერგილი ყოფილიყო, დღეს ჩვენ გვექნებოდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის სიუხვე, მაგრამ ჯერ ასეთი მდგომარეობა არა გვაქვს. ჩვენ კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები მოკლებული არიან მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლესი მიღწევების ფართო მასშტაბით გამოყენების საშუალებას. საქმე ის არის, რომ საცდელი ნიმუშის შემუშავებისას შეუძლებელია მთლიანად გავითვალისწინოთ და გავაკეთოთ საექსპლოატაციო ფაქტების მოდლები¹. ამას ვერ მოვთხოვთ შემუშავებლებსა და მკვლევარებს, რადგანაც ისინი მუშაობენ იდეის, კონსტრუქციის ან ტექნოლოგიის ტექნიკური დოკუმენტაციის შემუშავებაზე, ნიმუშის დამზადებასა და ლაბორატორიულ გამოცდაზე. ეს ძალიან რთული და პასუხისმგებელი ეტაპია, რომელიც მუშაკთა მაღალ სპეციალიზაციას მოითხოვს.

თავის მხრივ მეურნეობების პრაქტიკოსი სპეციალისტები თავიანთ პრობლემებზე მუშაობენ, რათა ნორმალურად მუშაობდეს მათთვის მიწოდებული მეურნეობა. ამიტომ მათ უნდა მივიანდოთ უკვე სრულყოფილი შემუშავებანი, რომლებსაც საცდელ მეურნეობებში განვლილი აქვთ საცდელი შემოწმება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში.

აშკარად უნდა ვაღიაროთ, რომ ერთი საქმეა ლაბორატორიული გამოცდა და სულ სხვაა საცდელი შემოწმება საექსპლოატაციო პირობებში, მოცემული დროის შუალედში და მისი დაყვანა პრაქტიკის მოთხოვნებამდე. როგორც ვხედავთ, პრაქტიკოს-სპეციალისტებსა და ახლის შემუშავებლებს აქვთ თავიანთი გარკვეული მოვალეობანი, ფუნქციები, ამიტომ ყოველგვარი სიახლე, იქნება ეს კონსტრუქცია თუ ტექნოლოგია, მოითხოვს შემდგომ კონკრეტულ გამოცდას მუშაობის რეალურ პირობებში. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ამა თუ იმ სიახლის დანერგვა წარმატებით მიმდინარეობს მხოლოდ მაშინ, როცა მას ახორციელებენ ამ მიზნით გამოყოფილი მომზადებული სპეციალისტები, რომლებსაც მკაფიოდ

¹ გაზეთი „სოფლის ცხოვრება“, 25 მაისი, 1978 წ. № 124.

აქვთ წარმოდგენილი ამ სიახლის არსი და სათანადო ცოდნაც გააჩნიათ.

დანერგვის პროცესში უნდა გადაიჭრას საკითხთა მთელი კომპლექსი, რომლებიც დაკავშირებულია ტექნიკურ დახასიათებათა შესაძლო ოპტიმალურ სიდიდეებამდე აყვანასთან.

ჩვენს წინაშე მდგომი დანერგვის პრობლემის მდგომარეობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ჯაჭვში მეცნიერება-წარმოება აკლია შუალედური რგოლი — დანერგვის სამსახური, რომელიც მთლიანად იქნებოდა უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკურ შემუშავებათა ფართოდ დანერგვის შესაბამისი შემუშავებლებსა და მწარმოებლებს შორის მკიდრო კონტაქტების დამყარებით, ასეთ შემთხვევაში შუალედ რგოლად ჩვენ მიგვაჩნია სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებების შექმნა, სადაც გაერთიანდება მეცნიერება და პრაქტიკა და ერთობლივი საქმიანობით უწყვეტი ჯაჭვი ჩამოყალიბდება, ახლანდელი სიცარიელე შეივსება და მეცნიერება-წარმოება უფრო მკიდრო გახდება. სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებები უნდა შეექმნათ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სპეციფიკური დარგებისა და მათ სისტემაში მომუშავე სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების გაერთიანებათა ბაზაზე. ამით უფრო სრულად დაენერგავთ მეცნიერულ მიღწევებს და შედეგებიც სასურველი იქნება. მათ უნდა განახორციელონ წარმოებაში მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევების დანერგვის მთელი მუშაობის კოორდინიცია სასოფლო-სამეურნეო ორგანოების, სამეცნიერო-საკვლევი და სასწავლო დაწესებულებების, კოლმეურნეობების, საბჭოთა მეურნეობების, საწარმოო გაერთიანებათა ყველა რგოლში.

პირველ რიგში საჭიროა მეცნიერული დაგეგმვის ორგანიზაციის სრულყოფა, ე. ი. დანერგვის სამუშაოთა მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა და, მეორე, ქმედითი კონტროლის ორგანიზაცია დანერგვის სამუშაოთა მიმდინარეობისადმი.

გაერთიანებათა შექმნით უნდა მოგვარდეს სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებთან და სამეცნიერო-საკვლევ ინსტიტუტებთან პირდაპირი და უკუკავშირი. ეს საშუალებას მოგვცემს გამოვავლინოთ აქტუალური საკითხები, რომლებიც მეურნეობის წინაშე დგას, განვსაზღვროთ სამეცნიერო-საკვლევ ინსტიტუტების, საკონსტრუქტორო ბიუროებისა და უმაღლესი სასწავლებლების სამუშაო

გეგმებში მათი ცენტრალიზებული წესით სამეურნეო ხელშეკრულების საფუძველზე შეტანის მიზანშეწონილობა. სამეურნეო სახელშეკრულებო თემებისადმი ასეთი მიდგომა საშუალებას მოგვცემს ავამაღლოთ მეცნიერებისა და წარმოების კავშირის ეფექტურობა.

ამასთან ერთად საჭიროა სახელშეკრულებო თემები მუშავდებოდეს სამეურნეო ანგარიშის პრინციპების გამოყენების საფუძველზე, აქ ისეთი ბერკეტების გამოყენება, როგორიც არის ფასი, თვითღირებულება და მოგება, ხელს შეუწყობს სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევების დანერგვას, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციას, რადგან ეს ყველა მონაწილეს შეუქმნის თანაბარ ეკონომიკურ პირობებს ამ ერთობლივ მუშაობაში.

წარმოებაში დანერგვის შედეგად მიღებული შედეგების მიხედვით უნდა განისაზღვროს მეცნიერ-მუშაკთა შრომის ანაზღაურებაც. ეს აიძულებს მათ მეტი პასუხისმგებლობით მოეკიდონ დასაწერგავ ღონისძიებას და გამოგონებას. ყოველივე ეს შექმნის შრომის მაღალ ნაყოფიერებას, წარმოების ეფექტიანობის გადიდებას და პროდუქტების სიუხვეს უზრუნველყოფს.

ახალი ტექნოლოგია არსებობს აგრეთვე საკვებმომპოვებაშიც. პირუტყვის საკვებით უზრუნველყოფის გაუმჯობესების ტენდენციამ მკაფიოდ იჩინა თავი მეცხრე ხუთწლეულისა და მეათე ხუთწლეუდ ის პირველ ორ წელში ჩვენს რესპუბლიკაში. მაგალითად, ჩვენს რესპუბლიკაში საკვების ხარჯვა კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში პირუტყვის ერთ პირობით სულზე გაანგარიშებით 1971-1975 წლებში გაიზარდა 18 ცენტნერი საკვები ერთეულიდან 23 ცენტნერამდე. ამ საფუძველზე ერთი ძროხის წლიური წველადობა საზოგადოებრივ მეურნეობებში 1274 კილოგრამიდან გადიდა 1546 კილოგრამამდე¹. მეათე ხუთწლეუდში საკვების წარმოება კიდევ უფრო მეტად უნდა გაიზარდოს. ამ პირობებში ნაკლები მნიშვნელობა როდი აქვს საკვების რაოდენობას, მის ყუათიანობის ამაღლებას, საქმე უწინარეს ყოვლისა ეხება საკვებში ცილის შემცველობის გადიდებას, ე. ი. საკვების ხარისხის ამაღ-

¹ Народное Хозяйство Грузинской ССР, К 60-летию Великого Октября, Юбилейный статистический ежегодник, издат. «Сაბჭოთა საქართველო», Тბ., 1977 г., стр. 90.

ლებას. ეს აუცილებელია იმიტომ, რომ ამჟამად რესპუბლიკის მეურნეობებს არ გააჩნიათ სრულფასოვანი საკვები, რაც იწვევს საკვები ერთეულის გადახარჯვას და წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულების გაძვირებას, რაც მთავარია, პროდუქციის ხარისხის გაუარესებას. მართალია, მეცხრე ხუთწლედში საკვები ცილის შემცველობა ყველა საკვების ერთ საკვებ ერთეულში 69,2 გრამიდან გაიზარდა 88,1 გრამამდე, მაგრამ ეს მაინც საკმარისი არ არის საკვების სრულფასოვნებისათვის. საკვების კარგი ხარისხისათვის ცილის შემცველობამ ერთ საკვებ ერთეულში უნდა შეადგინოს 105-110 გრამი. საკვები ცილის დეფიციტის შედეგად რესპუბლიკაში 1958-1973 წლებში ზედმეტად დაიხარჯა დაახლოებით 990 ათასი ტონა საკვები ერთეული, რაც შეესაბამება 102 ათასი ტონა რძის, ან 99 ათასი ტონა ხორცის დანაკარგს. ეს ნიშნავს, რომ საკვები ცილის წარმოების გადიდება უსწრებლდეს საკვების საერთო მოცულობის ზრდას. მაგალითად, რესპუბლიკაში საკვების საერთო რაოდენობა წლიურად თუ უნდა გაიზარდოს 8 პროცენტით, საკვები ცილის წარმოება უნდა გადიდდეს წელიწადში 12 პროცენტით და მეტად, რომ დაიფაროს ჩვენში საკვები ცილის დანაკლისი. ჩვენში საკვები ცილის შემცველობა ძალიან მცირედ იზრდება, რაც ყოველად დაუშვებელია. ზემოთ აღნიშნული ზრდის ტემპების ასეთმა თანათარბობამ უნდა მოგვეცეს საშუალება, მეათე ხუთწლედის დამლევისათვის რესპუბლიკაში გვექონდეს (ყოველ ერთ გრამ საკვებ ერთეულზე გაანგარიშებით) 105-110 გრამი ცილა. თუ ეს გავაკეთეთ, ეს კი ჩვენ რეალობად გვესახება, მაშინ თავისუფლად შევძლებთ მეცხოველეობის დარგის ზარალიან დარგიდან მაღალრენტაბელურ და მაღალგანვითარებულ დარგად გადაქცევას. ეს რომ განვახორციელოთ, ამისათვის საჭიროა რესპუბლიკაში საშუალოდ მივიღოთ 300-350 ცენტნერი სიმინდის სასილოსე მასა, 45-50 ცენტნერი მრავალწლიანი და 34-40 ცენტნერი ერთწლიანი ბალახების თივა და სიმინდთან ერთად თითქმის ყველა ფართობზე ვთესოთ ცილებით მდიდარი ისეთი საკვები პარკოსანი კულტურა, როგორცაა სოია და მისგან თითოეული ჰექტარიდან მივიღოთ 5-10 ცენტნერი პროდუქცია, ეს მიღწეულ იქნება მხოლოდ მაშინ, თუ სრულად გამოვიყენებთ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ყველა შედეგს, რომლებიც კი არსებობს ამ დარგების წარმოებაში.

ახლა საკვები კულტურების მოსავლიანობის გადიდების გზები მეტად მრავალფეროვანია. ამიტომ არ შეიძლება მიეცეს ერთი რეცეპტი ყველა ზონას და მეურნეობას. მაგრამ საკვების წარმოებაში არის საერთო მიმართულებანი, რომელთა გამოყენება შემოქმედებითად თითქმის ყველგან შეიძლება, დიდი მნიშვნელობა აქვს საკვები კულტურების დასაბუთებულ შერჩევას მეურნეობის კონკრეტული პირობების გათვალისწინებით.

ჩვენს რესპუბლიკაში საკვები ბაზის განმტკიცების მნიშვნელოვანი რეზერვებია საფურაჟე მარცვლეულის ნათესების გაფართოება, საკვები ძირხვენების თესვა, პარკოსანი ბალახების მოყვანა, ბუნებრივი საკვები სავარგულების მოსავლიანობის მკვეთრი გადიდება, კულტურული საძოვრების მოწყობა და სხვა.

უმნიშვნელოვანესი ამოცანა ის არის, რომ სწორად შევარჩიოთ მეცნიერებისა და მოწინავე პრაქტიკის მიერ რეკომენდებული ყველა მეთოდი და ფართოდ გავავრცელოთ ყველა მეურნეობაში, გავზარდოთ საკვები საშუალებანი, მაგრამ საკვები ბაზის განმტკიცებისათვის ბრძოლა არ იფარგლება ამ ამოცანის შესრულებით. არ უნდა დავუშვათ არსებული საკვების დანაკარგები, შევინარჩუნოთ რაც შეიძლება მეტი საკვები ცილა, შეუცვლელი ამინომჟავები, ვიტამინები, სხვა საყუათო ნივთიერებანი, რომლებსაც საკვები შეიცავს. ამაში ფასდაუდებელ დახმარებას გაგიწევს საკვების წარმოების ახალი ტექნოლოგია, აგრეთვე ახალი სახეობის საკვების წარმოება. ახლა საკვების წარმოებაში ახალ ტექნოლოგიად მიჩნეულია ბალახის ფქვილის წარმოება, ასევე ახალ ტექნოლოგიად მიჩნეულია საკვების დამუშავება შარდოვანათი და სხვა ქიმიური საშუალებებით. ყველა ეს ხელს უწყობს დანაკარგების შემცირებას და ზრდის საკვების ყუათიანობას, რაც ზრდის მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოებას. საჭიროა ყველგან მოვაწყოთ საკვების წარმოებაში ეს ახალი ტექნოლოგია და გავზარდოთ საკვები საშუალებანი.

ახალი ტექნოლოგია გამოიყენება აგრეთვე მეცხოველეობაშიც. ეს მეთოდებია ინტენსიური სუქების ორგანიზაცია, სამრეწველო საფუძველზე მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება და სხვა. ტექნიკური პროგრესის პირობებში უმჯობესდება ტექნოლოგია ამ დარგშიც. ამ პროცესის ფორმები მრავალფეროვანია. იგი მოიცავს მექანიზაციისა და ტექნიკური აღჭურვილობის სხვადასხვა დონის

მქონე ყველა დარგსა და მეურნეობას, მაგრამ, უნდა ითქვას, ყველაზე ღრმა ძირფესვიანი გადატრიალება ტექნოლოგიაში დაკავშირებულია სამრეწველო საფუძველზე მეცხოველეობის გადაყვანასთან.

მეცხოველეობაში პირუტყვის მოვლა-პატრონობის დროს სადგომებში, სადაც კომპლექსური მექანიზაცია და მოწესრიგებული მიკროკლიმატია (ტემპერატურა, ტენიანობა, ჰაერაცია), სამრეწველო საფუძველზე გადაყვანის უმნიშვნელოვანესი პირობაა საკვების მყარი წყაროების შექმნა, რომლებიც უზრუნველყოფენ პირუტყვის კვებას შეუფერებლად მთელი წლის განმავლობაში. ამას ადვილად აღწევენ იმ შემთხვევაში, როცა მეურნეობა საკვებს კომბინირებული საკვების მრეწველობისაგან იღებს და მას არ სჭირდება საკუთარი საკვები ბაზის შექმნა. მეურნეობათა უმრავლესობაში მეცხოველეობა ნაწილობრივ ან მთლიანად საკუთარ საკვებს ემყარება. მიმდინარე მეთე ხუთწლედში ჩვენს რესპუბლიკაში გათვალისწინებულია სამრეწველო საფუძველზე ხორცისა და რძის წარმოების მსხვილი სახელმწიფო და საკოლმეურნეობათაშორისო მეცხოველეობის კომპლექსების მშენებლობა. მაგალითად, ავიდეთ აბაშის რაიონი. ამ რაიონში უკვე მთავრდება მეცხოველეობის მსხვილი მექანიზებული კომპლექსების მშენებლობა. მათი საერთო ღირებულება 8 მილიონ მანეთს შეადგენს. აბაშის რაიონი რესპუბლიკაში მეცხოველეობის პროდუქტების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მწარმოებელი ხდება. უკანასკნელ წლებში რაიონში შეიქმნა ძროხისა და ღორის ხორცის საწარმო ჩასაყენებელი მოზარდულის გამოსაზრდელი სამეურნეობათაშორისო კომპლექსები, საკვებმომპოვებელი გაერთიანება, კომბინირებული საკვები მწარმოებელი სპეციალიზებული საამქრო.

წარმატებით დაგვირგვინდა რაიონის ხელმძღვანელობის მეცადინეობა სამრეწველო საფუძველზე მეცხოველეობის გადაყვანისათვის, უკანასკნელ ხუთწლედში რაიონში ხორცის წარმოება სამჯერ გადიდა, ხოლო რძისა — 2,4-ჯერ, საგულისხმოა, რომ მეცხოველეობის გაერთიანების მიერ სახელმწიფოსათვის შარშან მიყიდული მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის სულადობის 44 პროცენტი უმაღლესი ნაკვებობისა იყო, მაშინ როდესაც გაერთიანების შექმ-

ნამდევ ასეთი მაღალი კონდიციის პირუტყვი საერთოდ არ ბარდებოდა.

მეცხოველეობის რაიონული გაერთიანება ყოველდღიურად მილიონ მანეთამდე მოგებას იღებს, საინტერესოა, რომ ჯერ კიდევ სულ ახლახან რაიონში ხორცის წარმოებით დასაქმებული ყველა მეურნეობა ზარალიანი იყო, მეათე ხუთწლედის დამლევს ხორცის წარმოება აქ 3—4-ჯერ გადიდდება და ათას ტონას მიაღწევს, რძისა — 5-ჯერ გადიდდება და 15 ათას ტონას გადაჭარბებს.

მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის დარგში მნიშვნელოვანი გამოცდილება შეიძინა გურჯაანის რაიონმაც, რომლის საკოლმეურნეობათაშორისო მეცხოველეობის გაერთიანებამ 1977 წელს სახელმწიფოს მიყიდა 2100 ტონა ხორცი, მაშინ როდესაც გაერთიანების შექმნამდე რაიონში მზადდებოდა მხოლოდ 800 ტონა.

გათვალისწინებულია ხუთწლედის დამლევამდე მეცხოველეობის პროდუქტების მწარმოებელი სამეურნეობათაშორისო საწარმოების შექმნა ახალქალაქის, ხაშურის, გორის, კასპის, ზუგდიდის, ზესტაფონის და სხვა რაიონებში. განზრახულია სულ რესპუბლიკაში შეიქმნას 95 ასეთი საწარმო.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაცია, მისი განვითარების გზები და პერსპექტივები თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პირობებში. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია სპეციალიზაციის გაღრმავება, კონცენტრაციის გაზრდა და აგრარულ-სამრეწველო კოოპერირების გამოყენება. ამიტომ მის გამოყენებას წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს და მას ჩვენი პარტია და მთავრობა უდიდეს ყურადღებას აქცევს. სწორედ ამიტომ სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა 1976 წლის 15 ივნისს მიიღო სპეციალური დადგენილება „სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის და კონცენტრაციის შემდგომი განვითარების შესახებ“. უნდა ითქვას, რომ ეს დადგენილება ქმნის ხელსაყრელ პირობებს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ფართოდ გამოსაყენებლად და წარმოების ეფექტიანობის გადიდებისათვის.

თვალი რომ გავადევნოთ იმას, თუ როგორ ხორციელდებოდა ლენინური კოოპერაციული გეგმა, რომლის საფუძველზე მოხდა ჩვენი სოფლის სოციალისტური გარდაქმნა, ადვილად დავრწმუნდებით, რომ სოფლად კოლექტიური მეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ორგანიზაციის უკვე თვით იდეა შეიცავდა სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის პრინციპებს.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1965 წლის მარტის პლენუმმა შეიმუშავა ჩვენი ქვეყნის სოფლის მეურნეობის განვითარების ახალი კურსი, რომლის შესაბამისად მალღდება წარმოების საშუალებათა განსაზოგადოების დონე კოლმეურნეობების საწარმოო კოოპერაციისა და ეკონომიკური ინტეგრაციის ბაზაზე, იქმნება მძლავრი სამეურნეობათაშორისო და დარგთაშორისი გაერთიანებები და საწარმოები, წარმოების ოპტიმალური კონცენტრაციით.

როგორც აღნიშნულია სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაში, ეს პროცესი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ყველაზე პროგრესული ფორმაა.

სამეურნეობათაშორისო კოოპერაცია თანამედროვე ეტაპზე გვაძლევს იმის საშუალებას, რომ სახელმწიფო კაპიტალურ დაბანდებასთან ერთად, გავაერთიანოთ და სოფლის საწარმოო ბაზის განახლებას მოვახმაროთ კოოპერირებულ მეურნეობათა სახსრები და ძალები, სასოფლო-სამეურნეო წარმოება გადავიყვანოთ სამრეწველო საფუძველზე. სამეურნეობათაშორისო სპეციალიზაცია და კოოპერაცია აფართოებს მეურნეობათა საზღვრებს, უფრო სრულად ავლენს მათ პოტენციურ შესაძლებლობებს და ამასთანავე ქმნის ამ მეურნეობათა შიდასპეციალიზაციის გაღრმავების პირობებს.

ყოველივე ეს ხელს უწყობს, რომ გადაეწყვიტოთ დიდი სოციალური ამოცანა: ავამაღლოთ საკოლმეურნეო წარმოების განსაზოგადოების დონე, სრულეყოთ საზოგადოებრივი ურთიერთობა, ერთმანეთს დაუახლოვოთ სოციალისტური საკუთრების ორი ფორმა, თანდათან აღმოვფხვრათ არსებითი განსხვავება ქალაქსა და სოფელს შორის.

ამიტომაც ჩვენი რესპუბლიკისათვის ამ ეტაპზე ყველაზე მეტად მიჩნეული უნდა იქნეს სასოფლო-სამეურნეო სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის გაღრმავება სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციის ბაზაზე.

სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციის განვითარების ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია იმის მტკიცე საფუძველს გვაძლევს, რომ განვახორციელოთ აგრარულ-სამრეწველო ინტეგრაცია, რომელიც დიდად განვითარებული სასოფლო-სამეურნეო და სამრეწველო საწარმოების გაერთიანების ფორმაა, რაც უზრუნველყოფს ტექნოლოგიური პროცესებისა და მთლიანად კვლავწარმოების ერთიანობასა და უწყვეტობას.

ამრიგად, პარტია გვასწავლის: სოფლის მეურნეობის შემდგომი აღმავლობის მისაღწევად საჭიროა, რომ ავამუშაოთ ოთხი ურთიერთდაკავშირებული ურთიერთმოქმედი ბერკეტი: სპეციალიზაცია, კონცენტრაცია, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაცია და, ბოლოს აგროსამრეწველო ინტეგრაცია.

ჩვენი დიდმნიშვნელოვანი ამოცანაა ავამოქმედოთ ეს ბერკეტები.

1978 წლის 24 თებერვალს გაიმართა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის IX პლენუმი, რომელმაც განიხილა საკითხი „სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებებისა და „სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაცია“ ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის შემდგომი განვითარების თაობაზე“ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების შესრულების ღონისძიებათა შესახებ“.

შეიძლება პირდაპირ ითქვას, რომ IX პლენუმით იწყება თვისობრივად ახალი ეტაპი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის შესახებ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების განხორციელებისა და რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შემდგომი მკვეთრი აღმავლობისათვის გაშლილ დიდ ბრძოლაში. როგორც პლენუმზე აღინიშნა, სამეურნეობათაშორისო კოოპერირებისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის გაღრმავება და კონცენტრაციის გაძლიერება კარდინალური პრობლემაა, სოფლის მეურნეობის შემდგომი განვითარების მაგისტრალური მიმართულებაა.

მოცემულ ეტაპზე — აღინიშნა პლენუმზე, — ჩვენი რესპუბლიკისათვის ყველაზე სწორი იქნება, თუ სასოფლო-სამეურნეო

წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის გაღრმავებას მო-
ვხდნენ სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციის ბაზაზე. სწორედ
სამეურნეობათაშორისო, სადარგათაშორისო კოოპერაცია მოგვცემს
შესაძლებლობას უფრო ეფექტიანად გამოვიყენოთ მიწა და სხვა
საწარმოო საშუალებანი.

ამრიგად, სოფლის მეურნეობის შემდგომი აღმავლობის მი-
სალწევად საჭიროა გამოვიყენოთ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრე-
სის დაჩქარების ეს წყაროები: სპეციალიზაცია, კონცენტრაცია, სა-
მეურნეობათაშორისო კოოპერაცია და აგროსამრეწველო ინტეგ-
რაცია.

სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაცია — ეს შრომის საზოგა-
დოებრივი დანაწილების ისტორიული პროცესია, რომელიც გან-
საზღვრულია საზოგადოების საწარმოო ძალების განვითარების
დონით და გამოხატავს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარ-
მოებაში ძირითადი დარგის შეთანაწყობას სხვა დარგებთან.

საბჭოთა კავშირში სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაცია
ხორციელდება ბუნებრივ-ეკონომიკური ზონებისა და რაიონების
მახედვით მეცნიერულად დასაბუთებული გაადგილების საფუძ-
ველზე. იგი ასახავს თითოეული რაიონის, კოლმეურნეობისა და საბ-
ჭოთა მეურნეობის ადგილს სახალხო მეურნეობის სისტემაში, შრო-
მის საზოგადოებრივ დანაწილებაში. ამიტომ ყველაზე სრულ წარ-
მოდგენას სპეციალიზაციის შესახებ გვაძლევს სასაქონლო პრო-
დუქციის სტრუქტურა, ცალკეული კულტურებისა და დარგების
ხვედრითი წონა სასაქონლო პროდუქციაში. სპეციალიზაციის არა-
პირდაპირი მაჩვენებელია ნათესების სტრუქტურა, ჯოგის სტრუქ-
ტურა და სხვა.

სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის განვითარება რთული
პროცესია, რომელიც მოიცავს სოფლის მეურნეობის პროდუქტთა
წარმოების რაციონალურ განლაგებას ზონებში, რაიონებსა და მე-
ურნეობებში, აგრეთვე თითოეული კოლმეურნეობისა და საბჭოთა
მეურნეობის საწარმოო უბნებში, ამასთან დაკავშირებით განასხვა-
ვებენ ზონალურ სპეციალიზაციას, სასოფლო-სამეურნეო საწარ-
მოთა სპეციალიზაციას, შიდასამეურნეო სპეციალიზაციას.

ზონალური სპეციალიზაცია ეწოდება ეკონომიკუ-
რი რაიონების, ოლქების (მხარეების), ცალკეული დიდი ტერიტო-

რიული ზონების სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციას ზონალური სპეციალიზაციით საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა შრომის საკავშირო დანაწილებაში, განსაზღვრავს მეჩაიეობის, სუბტროპიკული კულტურების, მევენახეობისა, მეხილეობისა და მეთამბაქოეობის დარგების წარმოება. ამასთან ერთად, აქ ფართოდ არის განვითარებული მარცვლეულის წარმოება, მეცხოველეობა, მებოსტნეობა, მეკარტოფილეობა, ეთერზეთოვანი კულტურების წარმოება და სხვა დარგები, ხოლო ზონალური სპეციალიზაციის შიდა რესპუბლიკური კრილით რესპუბლიკის მთელი ტერიტორია, პროფ. პ. ჟღენტის მიერ, დაყოფილია 11 ზონად და 5 ქვეზონად. ეს ზონებია:

1. ალაზნის ვაკის მევენახეობისა და მეთამბაქოეობისა;
2. გარე კახეთის ზეგნის მარცვლეულ-მეცხოველეობისა;
3. ქვემო ქართლის ბარის საგარეუბნო სოფლის მეურნეობისა;
4. აღმოსავლეთ კავკასიონის სამთო მეცხოველეობისა;
5. შიდა ქართლის ბარის მეხილეობისა და მეჭარბლეობისა;
6. ჭავჭავეთის მთიანეთის მეცხოველეობისა;
7. სამცხე-თრიალეთის მეცხოველეობისა და მეხილეობისა;
8. იმერეთის მაღლობისა და რაჭა-ლეჩხუმის ქვაბულის მევენახეობისა;

ნახეობისა;

9. დასავლეთ კავკასიონის სამთო მეცხოველეობისა;
10. კოლხეთის დაბლობის სუბტროპიკული კულტურებისა;
11. ზემო აჭარის მეთამბაქოეობა-მეცხოველეობისა.

ჩამოთვლილი ზონებიდან პირველი, მერვე და მეთექვსმეზონებიაგან შედგება. მაგალითად, პირველ ზონაში ერთი ქვეზონაა — მეთამბაქოეობა-მებოსტნეობის, მერვეში — კიდევ ერთი — რაჭა-ლეჩხუმის მევენახეობისა და მეცხოველეობის, ხოლო მეთექვსმე ზონაში სამი ქვეზონაა: პირველი — მეთამბაქოეობისა და სუბტროპიკული მეხილეობისა, მეორე — მეჩაიეობისა და სუბტროპიკული მეხილეობისა და მესამე — მეჩაიეობისა და საგარეუბნო მეურნეობისა.

თავის მხრივ, წარმოების პირობები ზოგ ზონაში, ქვეზონაში და რაიონშიც განსხვავებულია. ამიტომ ზონალურ სპეციალიზაციას ემატება ცალკეული ქვეზონების, რაიონების და ერთეული საწარმოების სპეციალიზაცია.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განლაგების შემდგომი ეტა-

პია სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა სპეციალიზაცია. ეს არის მეურნეობის მთელი მატერიალური და შრომითი რესურსების მოხმარება იმ ერთი ან რამდენიმე პროდუქციის წარმოებისათვის, რომლისათვისაც აქ ყველაზე ხელშემწყობი პირობაა.

სხვადასხვა ბუნებრივი პირობების გამო რესპუბლიკის ეს ზონები და ქვეზონები დიდად განსხვავდება პროდუქციის ერთეულზე გაანგარიშებით წარმოების დანახარჯებით. 1975-1976 წწ. საშუალო მონაცემებით, ერთი ცენტნერი მარცვლეული პირველ ზონას დაუჯდა 8,75 მანეთი, მეორეს — 6,90, მესამეს — 9,40, მეოთხეს — 12,60, მეხუთეს — 14,70, მეექვსეს — 12,41, მეშვიდეს — 16,70, მერვეს — 17,00, მეცხრეს — 16,50, მეათეს — 18,64 და მეთერთმეტეს — 10,71 მანეთი. ცენტნერი ყურძნის თვითღირებულება თვით ზონისათვის მაპროფილებელ ძირითად ამ დარგშიც არ არის ერთნაირი. მაგალითად, პირველ ზონაში იგი 29,44 მანეთს უდრიდა, მეორეში — 33,47. მესამეში — 41,59, მერვეში — 49,75 მანეთს და ა. შ. იგივე ითქმის ხილის წარმოებაზეც. მაგალითად, ცენტნერი ხილი პირველ ზონაში — 55,47 მანეთია, მეორეში — 47,04, მესამეში — 59,61, მეხუთეში — 17,45, მერვეში — 31,45, მეცხრეში — 45,41, მეათეში — 54,11, მეთერთმეტეში — 39,45 მანეთი და ა. შ. ანალოგიური განსხვავებაა სხვა პროდუქტების წარმოების მხრივაც. ზემოთ აღნიშნული იმაზე მიგვითითებს, რომ ამჟამად გამოყოფილი ეს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ზონები შემდგომ დაზუსტებას და სრულყოფას მოითხოვს. ეს უფრო მეტად ახლა ითქმის, როცა დღის წესრიგშია საკითხი — სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავებისა და წარმოების კონცენტრაციის გაზრდის შესახებ. ცხადია, რომ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რაციონალურად განლაგება რესპუბლიკაში ზონებისა და ქვეზონების მიხედვით შესაძლებლობას მოგვცემს იმავე რესურსებით ბევრად მეტი პროდუქცია ვაწარმოოთ შრომისა და საშუალებების უმცირესი დანახარჯებით.

სასოფლო-სამეურნეო სპეციალიზაციის განსაზღვრისათვის ჩვეულებრივ იყენებენ სასაქონლო პროდუქციის მოცულობას. ახლა, სასაქონლო პროდუქციის სტრუქტურით ადგენენ სპეციალიზაციის კოეფიციენტს, რომელიც შემდეგი ფორმულით გაიანგარიშება:

$$K_c = \frac{100}{\Sigma Im(2i - 1)}, \quad \text{სადაც:}$$

K_c არის სპეციალიზაციის კოეფიციენტი,

I_m — ცალკეული დარგის სასაქონლო პროდუქციის ხვედრითი წონა;

2_i — სასაქონლო პროდუქციის ხვედრითი წონის რიგითი ნომერი ამ ტიპის მაჩვენებელთა საერთო რიცხვში;

Σ — ჯამის მაჩვენებელია.

ანალიზმა გვიჩვენა, რომ რესპუბლიკის კოლმეურნეობათა 84 და საბჭოთა მეურნეობის — 68 პროცენტი ხასიათდება სუსტი და საშუალო დონის სპეციალიზაციით, შედარებით მაღალი დონის სპეციალიზაციით ხასიათდება რესპუბლიკის კოლმეურნეობების 12 და საბჭოთა მეურნეობების 24%; ღრმა სპეციალიზაციით კი არის კოლმეურნეობების მხოლოდ 4 და საბჭოთა მეურნეობების — 8%. შევნიშნავთ, რომ როცა სპეციალიზაციის კოეფიციენტი (K) — 0,20-მდეა, ეს ნიშნავს წარმოების სუსტ სპეციალიზაციას: 0,20-დან 0,40-მდე — საშუალო დონეს; 0,40-დან 0,60-მდე — მაღალ დონეს; ხოლო 0,60-ზე ზევით — ღრმა სპეციალიზაციას. გამოკვლევები გვიჩვენებს, რომ სპეციალიზაციის დონე შედარებით მაღალია მეჩაიეობის, მეციტრუსეობის, მედაფეობის, მეცხვარეობის, მეფრინველეობის მეურნეობებში. მაგალითად, ღრმა სპეციალიზაციით ხასიათდება ქობულეთის რაიონის ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობა, სადაც მეჩაიეობის დარგის ხვედრითი წილი მეურნეობის სასაქონლო პროდუქციის სტრუქტურაში 95-98%-ს აღემატება, მხოლოდ 2-5 პროცენტი უკავია ტუნგოს, ბამბუკისა, ევკალიპტის და სხვა პროდუქციას, ასევე ითქმის მეციტრუსეობის და მედაფეობის მიმართულების ზოგიერთ სხვა მეურნეობაზე, ყაზბეგის რაიონი მხოლოდ მეცხვარეობის დარგით არის სპეციალიზებული, ასეთი ღრმა სპეციალიზაცია რესპუბლიკის არც ერთ რაიონში არ არის განხორციელებული და ა. შ. სუსტი და საშუალო სპეციალიზაციით ხასიათდება — მებოსტნეობის, მეცხოველეობის, მარცვლეულ-მეცხოველეობის, მევენახეობა-მეცხოველეობის, მეხილეობისა და მეცხოველეობის, მეთამბაქოეობა-მებოსტნეობისა და სხვა საწარმოო მიმართულების მეურნეობები. მაგალითად, სამტრედიის

რაიონის სოფელ დიდი-ჯიხაიშის სტალინის სახელობის კოლმეურ-
ნობაში განვითარებულია: მეჩაიეობა, მებოსტნეობა, მარცვლეუ-
ლის წარმოება (სიმინდი, ხორბალი), საკვები კულტურების, მე-
ბოსტნეობის, მეხილეობის, მედაფნეობის, სანერგე მეურნეობა და
სხვა მემცენარეობის დარგები. აქვეა მსხვილფეხა რქიანი მეცხოვე-
ლეობის, მელორეობის, მეფრინველეობის დარგები და ა. შ. გარ-
და ამისა სხვა დამხმარე და დამატებითი დარგებია წარმოდგენილი.
იგივე ითქმის მეცხოველეობის მიმართულების მრავალ სხვა მეურ-
ნობასა და რაიონებზეც. როგორც ვხედავთ, ჩვენს რესპუბლიკაში
კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები და რაიონები ძირი-
თადად არის მრავალდარგოვანი და ისინი ასევე ხასიათდებიან სუს-
ტი და საშუალო დონის სპეციალიზაციით. ეს რომ დავძლიოთ, სა-
ჭიროა გავაღრმავოთ წარმოების სპეციალიზაცია და გავზარდოთ
კონცენტრაცია.

საქართველოს კვ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმის
მიერ მიღებულ დადგენილების საფუძველზე უკვე ჩვენს რესპუბ-
ლიკაში დაკონკრეტდა მაპროფილებელი დარგების ზონალური სპე-
ციალიზაციის გაღრმავების საკითხები, შემუშავდა კოოპერირებისა
და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სამრეწველო ბაღებისა
და ვენახების გაშენების, ბოსტნეული-ბალჩეული კულტურების და
სხვა პროდუქტების ერთობლივი წარმოების ორგანიზაციის საკი-
თხები. მაგალითად, მევენახეობის სპეციალიზაციის გაზრდის მიზ-
ნით გათვალისწინებულია, რომ უახლოეს პერიოდში ვენახის ფარ-
თობი კახეთში აყვანილი იქნას 110 ათას ჰექტარამდე, ერთი მი-
ლიონი ტონა ყურძნის წარმოების მოცულობით. ამ პროგრამას ხორ-
ცი უკვე ესხმება.

სამრეწველო მებაღეობა ძირითადად განვითარდება ქართლსა
და მესხეთში. ასეთი სამრეწველო კომპლექსების მოწყობის დიდი
პერსპექტივებია: გორის, ქარელის, კასპის, ზნაურის, ლენინგორის,
ხაშურის, ახალციხის, ადიგენის რაიონებში. მეათე ხუთწლედში მე-
ჩაიეობის და მეციტრუსეობის განვითარება ძირითადად გათვალის-
წინებულია კოლხეთის დაბლობის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა
მეურნეობებში, ხოლო შემდგომ პერსპექტივაში — კოლხეთის და-
შრობილ მიწებზე. საგვიანო კარტოფილის წარმოება მთლიანად თავს
იყრის საქართველოს სამხრეთ ნაწილში, საადრეო ჯიშები ძირითა-

დად წარმოებულ იქნება ბოლნისისა და მარნეულის რაიონებში, ხოლო აქედან თამბაქოს კულტურა თანდათანობით გატანილი იქნება ლაგოდეხის რაიონში. ბოსტნეული კულტურები უფრო მეტად განლაგდება საგარეუბნო მეურნეობებში და აგრეთვე რესპუბლიკის საკურორტო ზონის სანაპირო რაიონებში. საადრეო ბოსტნეულის, კერძოდ კიტრის წარმოების გადიდების მიზნით ლაგოდეხის რაიონში უკვე შეიქმნა მებოსტნეობა-მებაღეობის სამეურნეობათაშორისო გაერთიანება სამი მეპაიე კოლმეურნეობის წილობრივი მონაწილეობით. ასეთივე გაერთიანება მოეწყო გურჯაანის რაიონში, რომელიც ძირითადად ბალჩეული კულტურების მწარმოებელი იქნება. ღია გრუნტის მებოსტნეობის ფართოდ განვითარებასთან ერთად დიდად განვითარდება აგრეთვე დახურული გრუნტის მებოსტნეობაც. ამ მიზნით ფართოდ იქნება გამოყენებული ჩვენი რესპუბლიკის ბუნებრივი რესურსები და თერმული წყლები, ამჟამად უკვე მოქმედებს რესპუბლიკაში სამეურნეობათაშორისო გაერთიანება „საქსათბური“, სადაც თავმოყრილია 45 ჰექტარი სათბურები, მეათე ხუთწლედის დამლევისათვის მათი ფართობი გადიდდება 110 ჰექტარამდე, ხოლო დახურული გრუნტის ბოსტნეულის წარმოება მიაღწევს 16-20 ათას ტონამდე. ეს შეადგენს ამჟამად რესპუბლიკაში წარმოებული მთელი ბოსტნეულის 7 პროცენტს, ხოლო გენერალურ პერსპექტივაში მისი მოცულობა 5-ჯერ და მეტად გაიზრდება.

სპეციალიზებული ზონები იქმნება აგრეთვე მარცვლეულის წარმოებაშიც, ამ კულტურის წარმოების ძირითად სპეციალიზებულ ზონებად დარჩება აღმოსავლეთ საქართველოში — კახეთი (წითელწყარო, სიღნაღი, ყვარელი) და დასავლეთ საქართველოს დაბლობი რაიონები, უმთავრესად — კოლხეთის ზონა (აბაშა, ხობი, გალი, ოჩამჩირე და სხვ.). მეცხრე პლენუმის ამოცანებიდან გამომდინარე, ზონალური სპეციალიზაციის თვალსაზრისით საინტერესოა მეცხოველეობის განვითარებისა და მისი ინდუსტრიულ საფუძველზე გადაყვანის პერსპექტივა. შემუშავებული სქემის მიხედვით მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება გაიზრდება ყველა ზონაში, ყველა რაიონში. ამავე დროს სტრუქტურაში მოხდება დიდი ცვლილებები, ჭერჭერობით ყველა მეურნეობაში დარჩება მერძეული მშარათულების ფერმები, ხოლო გამოზრდის და სუქების ორგანიზა-

ციისათვის (იმის გათვალისწინებით, სად რა შესაძლებლობაა) შეიქმნება საკოლმეურნეობათაშორისო, სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებები, პერსპექტივაში შემდგომ თანდათანობით მოხდება ამ დარგში სამრეწველო წარმოების შემდეგი ზონების გამოყოფა:

რ ძ ი ს ა — რესპუბლიკის დედაქალაქის, მსხვილი სამრეწველო ცენტრებისა და კურორტების მომიჯნავე რაიონები, აგრეთვე სამხრეთ მთიანეთის და კახეთის და კოლხეთის დაბლობის მარცვლეულის წარმოების რაიონები;

ძ რ ო ხ ი ს ხ ო რ ც ი ს ა — სამრეწველო ზონები უნდა შეიქმნას მაღალმთიან რაიონებში სახორცე ჭიშის ბულებისა და ადგილობრივი ძროხების სამრეწველო შეკვარების გზით:

ლ ო რ ი ს ხ ო რ ც ი ს ა — თითქმის ყველა რაიონში, მაგრამ სამრეწველო მეღორეობის ზონები კი მსხვილ ქალაქების საგარეუბნო ზონებსა და კახეთის, ქართლის და სამეგრელოს რაიონებში.

მეცხვარეობის სამრეწველო ზონები შეიქმნება ღუშეთის, ყაზბეგის, ლენინგორის, მთათუშეთის, მთიულეთის, კახეთის, მესხეთ-ჯავახეთის რაიონებში.

მეფრინველეობისა კი საგარეუბნო და საკურორტო ზონის რაიონებში, სადაც დიდია მკვიდრი მოსახლეობისა და ჩამოსულ დამსვენებელთა და ტურისტთა სიმჭიდროვე.

მეფრინველეობის ფაბრიკები უკვე შექმნილია ქ. თბილისის და მსხვილი სამრეწველო ქალაქების, აგრეთვე შავი ზღვისპირა საკურორტო ზონაში. ამ დარგის ასეთი სპეციალიზაცია, რომელიც ძვირფას, მაგრამ მალფუჭად პროდუქტებს გვაწვდის, გამართლებულია და მომავალშიც ასე უნდა წარიმართოს. ამასთან ერთად, მეცხოველეობის დარგების მთიან რაიონებში ფართოდ განვითარებისათვის საჭიროდაა მიჩნეული, რაიონების თავისებურებათა შესაბამისად, განხორციელდეს საკვები ბაზის განმტკიცების ღონისძიებანი და მოხდეს მათი შიდადარგობრივი სპეციალიზაცია.

რაციონალური სპეციალიზაციის დადგენის ბოლო ეტაპია შიდა-სამეურნეო სპეციალიზაცია, რაც იმით გამოიხატება, რომ ითვალისწინებენ რა შიგამეურნეობაში არსებული პირობების განსხვავებას, კოლმეურნეობებისა თუ საბჭოთა მეურნეობების თითოეული განყოფილება, ბრიგადა და ფერმა სპეციალდება გარკვეული პროდუქტის წარმოებაში. კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეო-

ბებისა და საბჭოთა მეურნეობების სუსტი, კონცენტრაცია აფერხებენ მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის ინდუსტრიალიზაციის განვითარებას, ამცირებენ დანახარჯების ეფექტიანობას, არსებითად აბრკოლებენ ამ დარგში ეკონომიკურ, მაშასადამე, მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესსაც. სწორედ ამის მოუგვარებლობა განაპირობებს საწარმოო პროცესების მექანიზაციის დაბალ დონეს და, აქედან გამომდინარე, შრომის დაბალ ნაყოფიერებასაც.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მაღალი დონით განვითარებისა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის განუწყვეტელი ზრდისათვის საჭიროა მოვახდინოთ მისი ინდუსტრიალიზაცია. ეს აუცილებელია იმიტომ, რომ როგორც ზევით აღვნიშნეთ, ტექნიკური შეიარაღების დონით საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზეა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის და მნიშვნელოვნად ჩამორჩება კავშირის საშუალო დონეს. 1976 წლის მონაცემებით, საქართველოს სსრ კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში მუშაკთა შრომის ტექნიკური აღჭურვილობა 4,9 ცხ. ძალას უდრიდა, მაშინ როდესაც კავშირის საშუალო მაჩვენებელი უდრის — 18,1 ცხ. ძალას. ამ მაჩვენებლით ჩვენი რესპუბლიკა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის მეთხუთმეტე ადგილზეა. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ფონდალტურვილობა (მრავალწლიანი ნარგავების გამოკლებით) 3-ჯერ და მეტად ჩამორჩება კავშირის საშუალო დონეს. ასევე ითქმის ელექტროშეიარაღების მხრივაც, დაბალია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპიც. მაგალითად, აკად. ვ. ტრაპეზნიკოვის მიერ რეკომენდებული მეთოდის განგარიშებით დადგინდა, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ზრდის საშუალო წლიური ტემპი მეშვიდე ხუთწლედში უდრიდა — 0,5 პროცენტს, მერვეში — 0,6 პროცენტს, მეცხრეში — 3,5 პროცენტს, მაშინ როდესაც მთლიანად სსრ კავშირში საშუალოდ ეს მაჩვენებელი შესაბამისად შეადგენდა 0,6: 2,5 და 4,5 პროცენტს.

სოფლის მეურნეობის განვითარების დაბალ დონეს და მის ჩამორჩენას მრეწველობასთან შედარებით აპირობებს მათი განსხვავებული ფონდშეიარაღებაც. 1976 წლის მონაცემებით, ერთ მუშაკზე განგარიშებით, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში მოდიოდა 4995 მანეთის ღირებულების ძირითადი საწარმოო ფონ-

დები, მაშინ როდესაც მრეწველობაში ეს მაჩვენებელი 9987 მანეთს უდრიდა. სოფლის მეურნეობაში შრომის ფონდში იარაღება 2-ჯერ დაბალია, ვიდრე მრეწველობაში. ამ ორ დარგს შორის კიდევ უფრო მეტად დიდია განსხვავება ელექტროფიარაღებასა და ტექნიკურ ფიარაღებას შორის. იგი მრეწველობის სასარგებლოდ შესაბამისად შეადგენს 33,3 და 3,4-ჯერ მეტს. საგულისხმოა ისიც, რომ ეს არასასურველი განსხვავება წლების მიხედვით კი არ მცირდება, არამედ ღრმავდება. ამას ადასტურებს რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის სხვადასხვა დარგებში საწარმოო ფონდების ზრდის შესახებ მონაცემები. მაგალითად, 1976 წელს 1965 წელთან შედარებით მრეწველობაში ძირითადი საწარმოო ფონდები გაიზარდა — 95,4, მშენებლობაში — 100,4, ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში — 195,5, მაშინ როდესაც სოფლის მეურნეობაში იგი გადიოდა მხოლოდ 86,8 პროცენტით.

კიდევ უფრო მკვეთრია განსხვავება სოფლის მეურნეობასთან შედარებით, სახალხო მეურნეობის სხვა დარგებში შრომის ტექნიკურ და ელექტროფიარაღების ზრდის ტემპებში. საკმარისია აღინიშნოს, რომ 1976 წელს, 1960 წელთან შედარებით, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ტექნიკური ფიარაღება გაიზარდა 83 პროცენტით, მაშინ, როდესაც კავშირში საშუალოდ იგი უდრიდა 135 პროცენტს. ტექნიკური ფიარაღების ზრდის ტემპით ჩვენ რესპუბლიკა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზეა.

ჩვენ გავიანგარიშეთ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ცალკეულ დარგებში მექანიზაციის დონე ნორმატიული და ფაქტიური დანახარჯების მიხედვით. გაანგარიშებამ გვიჩვენა, რომ მემცენარეობის დარგში მექანიზაციის დონე ფაქტიური დანახარჯებით უდრიდა 60,8, ხოლო ნორმატიული დანახარჯებით — 32 პროცენტს. ეს მაჩვენებლები მთლიანად მეცხოველეობის დარგში შესაბამისად შეადგენდა 32,3 და 15,0 პროცენტს. ასეთივე მეთოდით იქნა გაანგარიშებული მექანიზაციის დონე მთლიანად რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში, რამაც მოგვცა შემდეგი სურათი: მექანიზაციის დონე ფაქტიური დანახარჯების მიხედვით უდრიდა 40,0 პროცენტს, ხოლო ნორმატიული დანახარჯებით — 18,0 პროცენტს. ჩვენ ფიქრობთ, რომ შედარებით სწორ სურათს გვიჩვენებს ნორმატიული

მეთოდის გამოყენებით მიღებული მაჩვენებლები. საქმე ისაა, რომ ჩვენს რესპუბლიკაში მთელი რიგი კულტურების მოვლისას აგროტექნიკით გათვალისწინებული სამუშაოები სრულად არ ტარდება. ეს უფრო მეტად ითქმის ხელით და ცხენით ჩასატარებელ სამუშაოებზე, ხოლო მანქანური შრომით ჩასატარებელ სამუშაოებს სრულად ატარებენ, ამის გამო ფაქტიურ დანახარჯებში დიდია მანქანური შრომის ხვედრითი წილი, ხელით შრომისა კი პირიქით — მცირეა. ამდენად, ფაქტიური დანახარჯების გამოყენება მექანიზაციის დონეს არასწორად მაღალს აჩვენებს. ნორმატიული დანახარჯების გამოყენებისას ასეთი ცდომილება შედარებით უფრო გამორიცხულია და იგი კარგად ახასიათებს ჩვენი რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში ფაქტიურად არსებული მექანიზაციის დონეს.

ხაზი უნდა გაესვას იმასაც, რომ მრეწველობასთან შედარებით რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში შრომის დაბალი ტექნიკური შეიარაღების გამო ორჯერ და მეტად მაღალია პროდუქციის შრომატევადობა, კაპიტალტევადობა 6-ჯერ დიდია, ფონდტევადობა — 4-ჯერ და მეტად, ხოლო ფონდუკუება 4-ჯერ მცირეა. ამის შედეგად არ უნდა იყოს გასაკვირი, თუ რატომ არის სახალხო მეურნეობის სხვა დარგებთან შედარებით ამ დარგში შრომის ნაყოფიერება დაბალი. შრომის დაბალი ნაყოფიერება იწვევს წარმოების მუშაკთა შრომის მცირე ანაზღაურებას. 1976 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის დარგში დასაქმებული მუშაკის საშუალო თვიური ანაზღაურება 90,1 მანეთს უდრიდა, მაშინ როდესაც იგი კავშირის მასშტაბით საშუალოდ 134,7 მანეთს შეადგენდა, ე. ი. 33,2 პროცენტით მაღალი იყო. სოფლის მეურნეობის დარგში დასაქმებული მუშაკის საშუალო თვიური ანაზღაურება ბევრად ჩამორჩება სახალხო მეურნეობის ყველა სხვა დარგში დასაქმებული მუშაკების შრომის ანაზღაურებას. მაგალითად, 1976 წელს საქართველოს სსრ მრეწველობის დარგში ერთი მუშაკის საშუალო თვიური ანაზღაურება უდრიდა—154 მანეთს, ტრანსპორტზე — 147, მშენებლობაზე — 182 მანეთს, მაშინ როდესაც სოფლის მეურნეობის დარგში იგი უდრის 90,1 მანეთს. აქედან რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში იგი კიდევ უფრო მცირეა და ამ წელს საშუალოდ უდრიდა 75 მანეთს. რესპუბლიკის ზოგიერთ

რაიონებში ეს მაჩვენებელი 30 მანეთზე დაბალია. აქვე უნდა შევნიშნოთ ისიც, რომ სოფლის მეურნეობის დარგში დასაქმებული მუშაკის შრომის დაბალი ანაზღაურების ჯსეთი დაშორება, სახალხო მეურნეობის სხვა დარგებთან შედარებით, წლების მიხედვით კი არ მცირდება, არამედ იზრდება, რაც ყოველად გაუმართლებელია. 1960 წლიდან 1976 წლამდე მრეწველობის დარგში დასაქმებული მუშაკთა შრომის თვიური ანაზღაურება გაიზარდა თითქმის ორჯერ. ასევე ითქმის მშენებლობასა და ტრანსპორტზე, ხოლო სოფლის მეურნეობაში კი ამ პერიოდში გაიზარდა მხოლოდ 52,7 პროცენტით.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გამო, დიდია განსხვავება ამ დარგებს შორის შრომის პირობებში. ეს განსხვავება გამოიხატება უპირველეს ყოვლისა სოფლის მეურნეობის დარგის ძალზე დაბალი ტექნიკური და ენერგოაღჭურვილობით, წარმოების მუშაკთა შრომის შედარებით მცირე ანაზღაურებით, მთლიანად სოფლის მოსახლეობის დაბალი შემოსავლით, საერთო და სპეციალური განათლების შედარებით დაბალი დონით, სოფლის მოსახლეობის საბინაო და კულტსაყოფაცხოვრებო მომსახურების შედარებით დაბალი დონით. ყოველივე აღნიშნულის გამო, სასოფლო-სამეურნეო შრომა უფრო მძიმეა, რაც იწვევს მოსახლეობის სტიქიურ მიგრაციას სოფლიდან ქალაქისაკენ. ამცირებს კვალიფიციური კადრების დასაქმებას სოფლის მეურნეობაში და იწვევს ახალგაზრდობის ლტოლვას ქალაქისაკენ.

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ყველა ამ პრობლემის გადაჭრის გარეშე შეუძლებელია სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის, აგრეთვე მთელი სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის ჰარმონიული განვითარება.

„საბჭოთა საზოგადოებისათვის, — ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი 1974 წლის 15 მარტს ყამირის ათვისების 20 წლისთავზე ქ. ალმა-ატაში წარმოთქმულ სიტყვაში, — კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის პერიოდის დადგომამ განსაკუთრებით წარმოაჩინა შეუსაბამობა სოციალისტური მრეწველობის, კულტურის, მეცნიერებისა და ტექნიკის სწრაფ ზრდასა და სოფლის მეურნეობის ჩამორჩენას შორის. დიდი ხნის განმავლობაში — ნაწილობრივ ობიექტური მიზეზების გამო, ნაწილობრივ კი წინათ დაშვებული

შეცდომების შედეგად — სოფლად ბევრი გადაუქრელი პრობლემა დაგვიგროვდა. ისინი აფერხებდნენ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პროგრესს, აკავებენ მთელი სახალხო მეურნეობის განვითარებას¹. ჩვენი პარტიის ლენინური აგრარული პოლიტიკის ახლანდელი კურსიდან გამომდინარე მისი დაძლევის ერთ-ერთ საშუალებად მიაჩნია სწორედ სოფლის მეურნეობის გადაყვანა ინდუსტრიულ რეღსებზე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების გზით, რადგან თუ არა სოფლის მეურნეობის დარგთა და კულტურათა კონცენტრაცია და სპეციალიზაცია, წარმოების კომპლექსური მექანიზაცია და ქიმიზაცია, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაცია და მისი კიდევ უფრო მაღალი ფორმების გამოყენება, შეუძლებელია უზრუნველყოთ სოფლის მეურნეობის განვითარება თანამედროვე მოთხოვნების დონეზე.

სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის გაღრმავება — ეს არის ჩვენი პარტიის ლენინური აგრარული პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულების პრაქტიკული განხორციელება, იგი თავისი მნიშვნელობით ლენინის კოოპერაციული გეგმის შესაღარაა.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი, ახორციელებს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1976 წლის დადგენილებას — „სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის შემდგომი განვითარების შესახებ“ — ერთხელ კიდევ მიაქცევს მთელ ჩვენს ყურადღებას უმნიშვნელოვანეს საერთო-პარტიულ, საერთო-სახალხო ამოცანას — კიდევ უფრო განვავითაროთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოება, ავამაღლოთ მისი ეფექტიანობა. ამ დადგენილების შესაბამისად, ამჟამად რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ყველაზე უფრო მწვავედ დგას წარმოების ინტენსიფიკაციის გაღრმავების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების, სოფლის მეურნეობის ინდუსტრიულ საფუძველზე გადაყვანის ამოცანები.

¹ ლ. ო. ბ რ ე ჟ ნ ე ვ ი, „პარტიისა და ხალხის დიადი გმირობა“, თბილისი, 1974 წ., საქ. კპ ცკ-ის გამომცემლობა, გვ. 13.

იმის გამო, რომ წლების მანძილზე ნელი ტემპით ინერგებოდა კომპლექსური მექანიზაცია, აგრეთვე, სამთო და „მცირე მექანიზაცია“, რესპუბლიკაში მეტად არასახარბიელოა სოფლის მეურნეობის მექანიზაციის დონე, ამასთან დაბალია თვით არსებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენების ეფექტიანობა, სერიოზული ნაკლოვანებებია შრომითი რესურსებისა და სხვა საწარმოო საშუალებების გამოყენებაში. ბევრ მეურნეობაში არაღამაკმაყოფილებლად იყენებენ მინერალურ სასუქებს, შხამ-ქიმიკატებს, მეტად დაბალია მიწის, სარწყავი წყლის, ტექნიკის გამოყენების ეფექტიანობა. ამჟამად რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო ორგანოები, პარტიული ორგანიზაციების ხელმძღვანელობით, თანმიმდევრულად ანხორციელებენ სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის დაჩქარების, კომპლექსური მექანიზაციის, ქიმიზაციის, მელიორაციის, მიწათმოქმედების კულტურის ამაღლების ღონისძიებებს, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ამ ღონისძიებათა განხორციელება დაკავშირებულია გარკვეულ სიძნელეებთან. კერძოდ, სულ უფრო მეტად ხდება აუცილებელი რესპუბლიკის ბუნებრივ-კლიმატური პირობების, ეკონომიკის განვითარების მასშტაბების გათვალისწინება. რესპუბლიკისათვის დამახასიათებელი მკვეთრად გამოხატული ვერტიკალური ზონალობა, სახნავი და მრავალწლიანი ნარგავების წვრილკონტურიანობა, მცირემიწიანობა და ნაკლებპროდუქტიული სავარგულების დიდი ხედრითი წონა, ნიადაგების მრავალფეროვნება, წლის პერიოდების მიხედვით ტენის არათანაბრად განაწილება, ასევე ტემპერატურის მკვეთრი ცვალებადობა და სხვა ობიექტური ფაქტორები განსაზღვრავს სოფლის მეურნეობის დარგებისა და კულტურების სხვადასხვანაირ განლაგებას. სწორედ ზონალური სპეციალიზაცია და მისი თანმიმდევრული გაღრმავება არის ჩვენი რესპუბლიკის პირობებში სოციალისტური სოფლის მეურნეობის განვითარების პროცესის ობიექტური კანონზომიერება. და, რა თქმა უნდა, ამ განსხვავებული პირობების რაციონალურად გამოყენების გზა. ამიტომ საჭიროა სწორად გაავადგილოთ დარგები და კულტურები. რაც მთავარია, ახლა ბევრი რამ უნდა გაკეთდეს სოფლის მეურნეობის ცალკეული დარგების ოპტიმალური შეთანაწყობის პრობლემის გადასაწყვეტად. სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ რესპუბლიკაში ჯერ კიდევ არ გვაქვს სათანადოდ დამუშავებული

ლი ზონალური (ტერიტორიული), სამეურნეო და სამეურნეობათა-შორისო, შიდასამეურნეო და შიდადარგობრივი სპეციალიზაციის საკითხები. ამის გამო რესპუბლიკის რაიონებსა და მეურნეობებში კვლავ მრავალდარგიანობაა. ასეთი მრავალდარგიანობა არ ქმნის ხელსაყრელ პირობებს მისი ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობების სრულად გამოყენებისათვის.

ეს რომ დავძლიოთ, საჭიროა გავაღრმავოთ წარმოების სპეციალიზაცია და გავზარდოთ კონცენტრაცია. საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმის მიერ მიღებული დადგენილების საფუძველზე უკვე ჩვენს რესპუბლიკაში დაკონკრეტდა მაპროფილებელი დარგების ზონალური სპეციალიზაციის საკითხები. შემუშავდა კოოპერირებისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სამრეწველო ბაღებისა და ვენახების გაშენების, ბოსტნეული-ბალჩეული კულტურების და სხვა პროდუქტების ერთობლივი წარმოების ორგანიზაციის საკითხები.

მეცხრე პლენუმის ამოცანებიდან გამომდინარე და რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის ზაზით მიმდინარე პროცესების ანალიზმა დაგვარწმუნა, რომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დავუთმოთ წარმოების მართვის გაუმჯობესებას. ამ მიზნით პლენუმის მიერ სამართლიანად მიჩნეულია მართვის რაიონული რგოლის გაძლიერება. მართვის გაუმჯობესებისათვის გამოყენებულია დარგობრივი და დარგობრივ-ტერიტორიული პრინციპები. მათი ერთმანეთთან სრულად შეხამება უდაოდ შექმნის ხელსაყრელ პირობებს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რაციონალური დაგეგმვისა და მართვისათვის.

როგორც ვხედავთ, პირველ ეტაპზე რესპუბლიკაში საჭიროა კიდევ უფრო ფართოდ განვავითაროთ სამეურნეობათაშორისო კოოპერაცია სოფლის მეურნეობის თითქმის ყველა დარგში, ჩავატაროთ წარმოების სპეციალიზაციის ვაღრმავება და გავზარდოთ კონცენტრაცია. თავი დავაღწიოთ მრავალდარგიან მეურნეობას და გადავიდეთ სპეციალიზებულ მსხვილ მეურნეობაზე. ეს აუცილებელია, იმიტომ, რომ ჭერჭერობით ჩვენში თვით მაპროფილებელ დარგებშიც კი არ არის მიღწეული კონცენტრაციის ისეთი დონე. რაც თანამედროვე ტექნიკურ პროგრესს შეესაბამება. მაგალითად, ამჟამად არსებული სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზა-

ციის ზონების მიხედვით, იმ კოლმეურნეობებში, რითაც სპეციალიზდება მოცემული დარგი, საშუალოდ ერთ კოლმეურნეობაზე მოდის — 75,8 ჰექტარი ვენახი, 45,7 ჰექტარი ხეხილის ბაღი, 83,1 ჰექტარი ჩაის პლანტაცია, 22,5 ჰექტარი ციტრუსების ნარგაობა, 100 სულზე ნაკლები ძროხა, 20 სულამდე ღედა-ლორი, 2500-მდე ფრთა მოზრდილი ფრინველი. ასეთ პირობებში, რა თქმა უნდა, დაბალია კონცენტრაციის დონე, მცირეა ტექნიკური აღჭურვილობა და არადამაკმაყოფილებელია ეკონომიკური შედეგებიც. ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებამ დაადასტურა, თუ რა უპირატესობა აქვთ მსხვილ სპეციალიზებულ საწარმოებს, განსაკუთრებით ისეთებს, სამეურნეობათაშორისო კოოპერირებისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე რომ შეიქმნა. ჩვენთან, როგორც ეს მეცხრე პლენუმზე იქნა აღნიშნული, ამის საინტერესო ნიმუშს იძლევიან სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებანი, რომლებიც შექმნეს აბაშის, გურჯაანის, თერჯოლის და მთელმა რიგმა სხვა რაიონებმა. ბევრ მათგანში ფართო კოოპერირების ბაზაზე სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია დროულად, გეგმაზომიერად მოახდინეს და წარმოება თანამედროვე ინდუსტრიულ საფუძველზე გადაიყვანეს. მაგრამ არის ისეთი გაერთიანებები შექმნილი, სადაც სრულად არ არის გადაწყვეტილი არც დარგთაშორისი და არც შიგადარგობრივი კავშირები. ამის გამო ეს საწარმოები სუსტად მუშაობენ და ვერ აღწევენ თავს ზარალთანობას.

სპეციალიზაცია მოითხოვს გარკვეულ მატერიალურ-ტექნიკურ და ეკონომიკურ წანამძღვრებს. სხვადასხვა დარგების განვითარებას ძირითადი საშუალებებისა და კაპიტალური დაბანდებების სხვადასხვა მოცულობა და სტრუქტურა სჭირდება. სწორედ ამიტომ ზოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციაზე გავლენას ახდენს ძირითადი საშუალებებით მისი უზრუნველყოფა და ამა თუ იმ დარგის განვითარებისათვის საჭირო კაპიტალურ დაბანდებათა განხორციელების შესაძლებლობანი. ეს უნდა გავითვალისწინოთ კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების სპეციალიზაციის გაღრმავების, მეურნეობასა და მის ქვედანაყოფებში კულტურებისა და დარგების განლაგების დროს. სპეციალიზაციის გაღრმავებისას ყოველთვის უნდა ანგარიში გავუწიოთ იმას, არის თუ არა ამა თუ იმ საწარმოო ერთეულში პირუტყვისათვის ძვირადღირებული სადგომები,

ჰყავთ თუ არა ჯოგის კვლავწარმოებისათვის საჭირო რაოდენობით ჭიშინი პირუტყვი, და შეესაბამება მას საკვები საშუალებანი თუ არა. ჩვენთან მეურნეობის სპეციალიზაციის არსებითად შეცვლა მოითხოვს დიდ კაპიტალურ დაბანდებებს, აგრეთვე საშენ მასალებსა და სხვა მატერიალურ-ტექნიკურ საშუალებებს, რაც უნდა გავითვალისწინოთ ამ საკითხის გადაჭრისას.

ამასთან უნდა გვახსოვდეს, რომ სასოფლო-სამეურნეო სპეციალიზაცია მჭიდროდ არის დაკავშირებული კონცენტრაციასთან. მხოლოდ კონცენტრაციის ოპტიმალური დონის პირობებში შეიძლება სპეციალიზებული წარმოების უპირატესობათა რეალიზაცია. მხოლოდ მსხვილ სპეციალიზებულ მეურნეობებში შეიძლება ტექნიკის ეფექტიანად გამოყენება, წარმოების ნაკადური მეთოდების ტექნოლოგიური პროცესების კომპლექსური მექანიზაციის და ავტომატიზაციის დანერგვა, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის მეცნიერულად დასაბუთებული სისტემების გამოყენება. ამასთან ერთად, წარმოების სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია მოითხოვს სოფლის მეურნეობის მართვის სტრუქტურის ახალ მოთხოვნათა მიხედვით გარდაქმნას, ამ მიმართულებით უკანასკნელ წლებში რესპუბლიკაში უკვე განხორციელდა გარკვეული ცვლილებები, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი. საჭიროა მართვა ავტომატურად თანამედროვე მოთხოვნილებათა დონეზე. ეს კი მოითხოვს კვალიფიციურ კადრებს. სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას დღეს სათავეში უნდა ედგას ისეთი ხელმძღვანელი, რომელიც კარგად იცნობს მეურნეობის გაძღოლის მეცნიერულ საფუძვლებს, აქვს სიახლის აღქმის უნარი, კარგად ხედავს პერსპექტივას, ფლობს ადამიანებთან მუშაობის კარგ ხელოვნებას, ე. ი. უნდა გვყავდეს ყველგან კარგი ორგანიზატორი და მაღალკვალიფიციური სპეციალისტი. უნდა გვახსოვდეს, რომ ეხლა, სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის პირობებში მკვეთრად იზრდება მოთხოვნილება კვალიფიციურ მუშაკებზე, მაგრამ რესპუბლიკაში ჯერ კიდევ ნაკლებად მზადდება ასეთი კვალიფიციური კადრები. საჭიროა იგი ახლავე მომზადდეს. მით უმეტეს ეს ითქმის ეხლა, როცა რესპუბლიკაში დიდი ძვრებია მოსალოდნელი სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგრო-სამრეწველო ინტეგრაციის გატარების მიმართულებით.

მეცხრე პლენუმის მიერ დაყენებული ამოცანებიდან გამომდი-

ნარე, შემდგომ ეტაპზე საჭირო იქნება შეძენილი გამოცდილების შესაბამისად, თანდათანობით გადავიდეთ მეორე საფეხურზე, შევქმნათ აგროსამრეწველო საწარმოები და გაერთიანებები. გადამამუშავებელ მრეწველობასთან სოფლის მეურნეობის ინტეგრაციის აგროსამრეწველო გაერთიანებანი შეიძლება შეიქმნას, როგორც სახელმწიფო, ისე კოოპერაციულ ან სახელმწიფო კოოპერაციულ საწარმოთა გაერთიანების საფუძველზე. ფუნქციათა მიხედვით ეს იქნება აგრარულ-სამრეწველო და აგრარულ-სამრეწველო გამსაღებელი გაერთიანებები საქმიანობის მასშტაბის მიხედვით კი დარგობრივ ან ტერიტორიული გაერთიანება. ასეთი გაერთიანების შექმნის დროს აუცილებელი იქნება, რომ წარმოება და პირველადი გადამამუშავება დარჩეს სოფლის მეურნეობას, ხოლო მეორადი დამამუშავება და რეალიზაცია — კვების მრეწველობას. ეს აუცილებელია იმიტომ, რომ აგრარულ-სამრეწველო გაერთიანებების მიერ მიღებული დამატებითი მოგება მოხმარდება სოფლის მეურნეობის განვითარებას, გადამამუშავებელი საწარმოების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცებას. შეიქმნება საშუალებათა მანევრებისათვის უკეთესი შესაძლებლობანი და მიიღწევა სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობები.

ახლა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტს და რესპუბლიკის მთავრობას შემუშავებული აქვთ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის ეტაპობრივი განხორციელების კონკრეტული, მეცნიერულად დასაბუთებული პერსპექტიული გეგმა რესპუბლიკის თითოეული რეგიონისათვის ადგილობრივი პირობებისა და შეძენილი გამოცდილების გათვალისწინებით, ახლა საჭიროა სრულად განვახორციელოთ სპეციალიზაციის გაღრმავებისა და კონცენტრაციის გაზრდის დასახული პროგრამა. მოვაწყოთ ზონალური სპეციალიზაცია და გავატაროთ შიდასამეურნეო და დარგთაშორისი სპეციალიზაცია; ხოლო სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის შემდეგ ეტაპობრივად განვახორციელოთ დარგთაშორისი კოოპერაცია. განსაკუთრებით ფრთხილად უნდა მივუდგეთ აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრა-

ციის შესახებ გადაწყვეტილებათა მიღებას. ამასთან დაკავშირებით ყველა საკითხი უნდა გადავწყვიტოთ კომპლექსურად, ყოველგვარი აჩქარების გარეშე.

ყველა ეს საკითხი მოითხოვს პარტიული, საბჭოთა და სასოფლო-სამეურნეო ორგანოების დიდ ყურადღებას და დახმარებას, მეცნიერულ ანალიზს, ღიფერენცირებულ მიდგომას და ეტაპობრივ გადაწყვეტას. მით უმეტეს ეს ითქმის ჩვენს რესპუბლიკაზე; სადაც, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, მეტად განსხვავებული პირობებია ცალკეული რაიონისა და მეურნეობის მიხედვით.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი და რესპუბლიკის მთავრობა ჯეროვნად აფასებენ მიღწეულს, რაც გაკეთებულია ჩვენს რესპუბლიკაში სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის გამოყენების მიმართულებით და ამასთანავე ნათლად ხედავენ, რომ ამ მიმართულებით ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. მეცხრე პლენუმის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე უპირველეს ყოვლისა საჭიროა განხორციელდეს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მეცნიერულად დასაბუთებული განლაგება ბუნებრივ-ეკონომიკური ზონებისა და რაიონების მიხედვით. გატარდეს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავება და კონცენტრაციის დონის გადიდება იმ მიმართებით, რომ ყველგან უზრუნველყოფილი იქნას წარმოების ოპტიმალობა აგარაულ-სამრეწველო კოოპერირების გამოყენებით. ჩვენი რესპუბლიკის ყველა რაიონში უნდა დაინერგოს ადგილობრივი პირობებისა და თითოეული მეურნეობის სპეციალიზაციის შესაბამისად მიწათმოქმედების, მეცხოველეობის მეცნიერულად დასაბუთებული სისტემები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მიწის ყველაზე ეფექტიანად გამოყენებას და დარგების ეკონომიკურად ხელსაყრელ შეხამებას, ნათესი ფართობის საუკეთესო სტრუქტურას, მცირემოსავლიანი და ნაკლებეფექტიანი კულტურების შეცვლას უხვმოსავლიანი და ძვირფასი კულტურებით. მიღწეულ უნდა იქნეს, რომ თვითეულმა მეურნეობამ პრაქტიკულად აითვისოს აგროტექნიკის მოწინავე მეთოდები და გამოიყენოს რაციონალური თესლბრუნვები, ამასთან, ყველა კულტურა თესოს მხოლოდ ჭიშიანი თესლით; შეიქმნას ყველა რაიონში არსებული პირუტყვის სულადობის შესაბამისად მტკიცე საკვები ბაზა, გავრ-

ცელდეს ყველა მეურნეობაში მოწინავე ზოტექნიკური მეცნიერების მიღწევები.

ამასთან ერთად, რაც მთავარია, რაციონალურად უნდა გამოვიყენოთ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ყველა დარგსა და ყველა რაიონში ვერტიკალური და ჰორიზონტალური ინტეგრაციის ფორმები, და საკოლმეურნეობათაშორისო და სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციიდან თანდათანობით ეტაპობრივად გადავიდეთ აგრარულ-სამრეწველო კოოპერაციაზე. „მხოლოდ ასე — აღნიშნავდა ლ. ი. ბრეჟნევი ყამირის ათვისების 20 წლისთავისადმი ქ. ალმა-ატაში წარმოთქმულ სიტყვაში, — თუ დავძლევთ მთლიანად სოფლის მეურნეობის ჩამორჩენას საზოგადოების სულ უფრო მზარდი მოთხოვნილებებისაგან“¹.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავება და კონცენტრაციის გადიდება წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების საფუძველია. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მარტის (1965 წ.) პლენუმის კომპლექსური პროგრამის თანმიმდევრულმა განხორციელებამ ხელი შეუწყო ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რაოდენობრივ და თვისებრივ გარდაქმნას. მნიშვნელოვნად გადიდა სოფლის მეურნეობის ფონდალქურვილობა და შრომის ფონდ-შეიარაღება. კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულება 2,9-ჯერ გადიდა. 1965 წელთან შედარებით სასოფლო-სამეურნეო შრომის ენერგოალქურვილობა გაიზარდა 50 პროცენტით, ხოლო ენერგოუზრუნველყოფა — 68 პროცენტით. საქართველოს კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებისათვის მინერალური სასუქების მიწოდება გადიდა 2,3-ჯერ, მანქანატრაქტორთა პარკი გაფართოვდა 1,7-ჯერ, ავტომობილების რაოდენობა სოფლის მეურნეობაში 74 პროცენტით გაიზარდა. ამ ხნის მანძილზე სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვაში მოქცეულია 64 ათასი ჰექტარი სარწყავი და 58 ათასი ჰექტარი დაშრობილი მიწები, ამოქმედდა საწარმოო დანიშნულების ათობით სპეციალიზებული ობიექტი.

დიდად გაიზარდა მემცენარეობისა და მეცხოველეობის ძირი-

¹ ლ. ი. ბრეჟნევი, „პარტიისა და ხალხის დიადი გმირობა“, თბილისი, საქ. კ. ც.-ს გამომცემლობა, 1974 წ., გვ. 26.

თადი პროდუქტების წარმოება და დამზადება: მთლიანი პროდუქციის მოცულობა — 72 პროცენტით, რესპუბლიკის ყოველ მცხოვრებზე გაანგარიშებით მთლიანი პროდუქციის წარმოება ერთნახევარჯერ გადიოდა, ამასთან აღნიშნულ პერიოდში მოსახლეობის რიცხვმა ნახევარი მილიონით მოიმატა. სოფლის მეურნეობის მუშაკის შრომის ანაზღაურება 77 პროცენტით გაიზარდა.

განსაკუთრებით შესამჩნევი წარმატებანი მოიპოვეს ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მშრომელებმა 1977 — 1978 წწ. სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის საშუალო-წლიურმა წარმოებამ, მეცხრე ხუთწლედის იმავე მაჩვენებელთან შედარებით, რესპუბლიკაში იმატა 23 პროცენტით. ახლა ჩვენს რესპუბლიკას სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციის ზრდის ტემპების მიხედვით ჩვენს ქვეყანაში ერთ-ერთი პირველი ადგილი უკავია, მიუხედავად ამისა ამ მხრივ ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი, რომ სოფლის მეურნეობა გადავქციოთ ყოველმხრივ განვითარებულ და მაღალპროდუქტიულ დარგად.

ახლა საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა ინტენსიური გზით ვითარდება. მის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სპეციფიკური ბუნებრივი და ეკონომიკური ფაქტორები. სწორედ ამ ფაქტორების ზემოქმედების შედეგია ის, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა მრავალდარგობრივია. საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში იწარმოება შრომატევადი, ენერგოტევადი, მასალატევადი, ფონდტევადი და კაპიტალტევადი დარგები და კულტურები. ჩვენ ვაწარმოებთ ისეთ შრომატევად კულტურებს, როგორიცაა: ჩაი, თამბაქო, ვენახი, ხეხილ, ეთერზეთოვანი და სხვა ტექნიკური კულტურები. თანაც ეს კულტურები მოგვყავს მთავორიანი რელიეფის პირობებში. ჩვენი სახნავ-სათესი ფართობების საკმაოდ დიდი ნაწილი, როგორც ვიცით, ფერდობებზეა განლაგებული. ცნობილია აგრეთვე, რომ როცა მანქანები ფერდობებზე განივად მუშაობენ, ხდება მანქანის საერთო წონის არათანაბარი განაწილება ზედა და ქვედა თვლებზე. სახელდობრ, როგორც ამის შესახებ სავესებით სამართლიანად აღნიშნავს პროფ. შ. კერესელიძე, კვალის ქვედა თვლები მეტად იტვირთება, ზედა თვლები კი ნაკლებად. თვლების არათანაბარ დატვირთვას ნიადაგთან მათი არათანაბარი ჩაჭიდება მოსდევს. ამის გამო ტრაქტორები ვერ მოძ-

რაობენ, ბუქსაობენ. ბუქსაობის სიდიდე ხშირად 35-45 პროცენტს აღწევს. ამის შედეგია, რომ ფერდობზე მომუშავე ტრაქტორები ძალიან ხშირად წვეის ძალის 50 პროცენტსაც ვერ ავითარებენ. ხდება საწვავის გადახარჯვა, რაც მთავარია, მანქანის ნაყოფიერება მკვეთრად მცირდება.

ასეთ პირობებში მანქანის მუშაობის დროს იძულებული ვხდებით მნიშვნელოვნად შევამციროთ სიჩქარე და სამუშაო ორგანოს მოღების განი. ყოველივე ამას კი საბოლოოდ ფერდობზე მომუშავე ტრაქტორის როგორც დღიური, ასევე სეზონური გამომუშაების ნორმების დიდი შემცირება მოსდევს.

როგორც ვხედავთ, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ეტალონური ტრაქტორის საშუალო წლიური გამომუშაება 899 ჰექტარია. ცალკეული რაიონების მიხედვით ეს მაჩვენებელი მკვეთრად ცვალებადია. ძალზე დაბალია ეტალონური ტრაქტორის საშუალო წლიური გამომუშაება მთიანი ზონის მეურნეობებში (ზნაური, ლენინგორი, ადიგენი, ბორჯომი, წყალტუბო, ვანი, მაიაკოვსკი, ზესტაფონი, ჭიათურა, ორჯონიკიძე, ტყიბული, ამბროლაური, ცაგერი, წალენჯიხა, ქედის, ხულოს, შუახევის, მესტიის, ლენტეხის და ა. შ.), ასევე ითქმის მარცვლეულის ამღები კომბაინების მიმართაც. მართალია, წინა წლებთან შედარებით უფრო ეფექტურად იყო გამოყენებული სატრაქტორო პარკი. გაიზარდა ეტალონური ტრაქტორის საშუალო დღიური ნამუშევარი. კოლმეურნეობებში საშუალოდ 1976 წელს ერთ ეტალონურ ტრაქტორზე გამომუშაებული იყო 5,9 პირობითი ჰექტარი, ე. ი. 1975 წელთან შედარებით — 8,3 პროცენტით მეტი. ანალოგიურად გაიზარდა ეს მაჩვენებელი საბჭოთა მეურნეობებშიც.

მიუხედავად ამისა ჯერ კიდევ დაბალია დღიური ცვლის გამომუშაების ნორმები. 1976 წელს ერთი ეტალონური ტრაქტორით კოლმეურნეობებში საშუალოდ დღიურად გამომუშაებული იყო 5,9 პირობითი ჰექტარი. ტრაქტორებმა საშუალოდ მთელი წლის განმავლობაში იმუშავეს კოლმეურნეობებში 153 დღე, საბჭოთა მეურნეობებში 173 დღე. ამის შედეგია მექანიზაციის დაბალი დონე, დაბალი მოსავლიანობა და პროდუქციის მაღალი თვითღირებულება.

ტრაქტორების და სასოფლო-სამეურნეო მანქანების საწვავის

დიდი რაოდენობით ხარჯვა და მცირე გამომუშავება იწვევს აგრეთვე ერთი ეტალონური ჰექტრის თვითღირებულების გადიდებას. ერთი ეტალონური ჰექტრის თვითღირებულება საქართველოს კოლმეურნეობებში 1972 წელს უდრიდა 4,77, 1975 წელს — 5.04 და 1976 წელს კი — 5,52 მანეთს, ე. ი. ამ წლებში ეტალონური ჰექტრის თვითღირებულება გაძვირდა 15,7 პროცენტით. ეტალონური ჰექტრის თვითღირებულება ჩვენთან, სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით, თითქმის ორჯერ მაღალია. ასევე მაღალია ეტალონური ჰექტრის თვითღირებულება რესპუბლიკის მთის ზონის რაიონების მეურნეობებში. ეს ცხადია, მეორე მხრივ თავისთავად მოითხოვს დიდ მატერიალურ და კაპიტალურ დაბანდებებს. ამის გამო ჩვენთან მაღალია პროდუქციის შრომატევადობა, ენერგოტევადობა, ფონდტევადობა და მასალატევადობაც.

ამასთან, ჩვენთან, სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ფონდების სტრუქტურული შედგენილობისათვის დამახასიათებელია, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულების მაღალი ხვედრითი წილი. მაგალითად, 1976 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ძირითადი საწარმოო ფონდების სტრუქტურაში მრავალწლიანი ნარგავების ხვედრითი წილი 44 პროცენტს აღემატება, მაშინ როდესაც სსრ კავშირში იგი საშუალოდ 4 პროცენტზე დაბალია. ეს გარემოება კიდევ უფრო მეტად ამცირებს რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ფონდშეიარაღებას და აბრკოლებს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გამოყენების შესაძლებლობებს. ეს ცხადია, თავის მხრივ თავისთავად მთაგორიან პირობებში მოითხოვს ფართობის ერთეულზე გაცილებით მეტი ტრაქტორისა და მანქანის საჭიროებას. სინამდვილეში კი ჩვენთან იგი 4-ჯერ და მეტად მცირეა. ვიდრე კავშირში საშუალოდ. ყოველივე ეს მკვეთრად ამცირებს წარმოების შედეგიანობას. ამის შესახებ მეტად საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. შ. კერესელიძეს. ის აღნიშნავს, რომ „რესპუბლიკაში მთიანი რაიონების სახნავ-სათესი ნაკვეთების საკმაოდ დიდი ნაწილი ზღვის დონიდან დიდ სიმაღლეზეა განლაგებული. ახალქალაქის, ბოგდანოვკის, ასპინძის, ახალციხის, წალკის, თეთრიწყაროს, დმანისის, დუშეთის, თიანეთის, ყაზბეგის, ამბროლაურის, ონის და ზოგიერთი სხვა რაიონის ბევრი ნაკვეთი

2000 მეტრის სიმაღლეზეა. ყველასათვის ცნობილია, რომ ასეთ სიმაღლეზე მუშაობის დროს კარბურატორიანი ტრაქტორების ძრავის სიმძლავრე 22 პროცენტით მცირდება, ხოლო დიზელიანი ძრავებისა — 19 პროცენტით, ძრავის სიმძლავრის დანაკარგი არა მარტო საწვავის გადახარჯვას იწვევს, არამედ ამ დროს ძრავის დაკარგული სიმძლავრის შესაბამისად მცირდება ტრაქტორის კაპეური წევის ძალაც, რაც თავისთავად გვაიძულებს კვლავ შედარებით დაბალ სამუშაო სიჩქარეზე გადავიდეთ და ამავე დროს მანქანებისა და იარაღების მუშა ორგანოების მოდების განიც შევამციროთ.

ყველაფერი ეს კი თავის მხრივ აგრეგატის წარმადობას ამცირებს და აქაც დანაკარგების საკონვესაციოდ ოპერაციები რომ აგროტექნიკურ ვადებში შევასრულოთ, სხვა გამოსავალი არა გვქავს — მანქანების რიცხვი ფართობის ერთეულზე უნდა გავადიდოთ¹. ანალოგიური მდგომარეობაა მცირე ზომის ნაკვეთებზეც, რამდენადაც მცირეზომიან ნაკვეთებზე მუშაობს აგრეგატი, იმდენად, ხშირ მობრუნებაზე, დაბალ სიჩქარეზე მუშაობით და მცირე მოდების განის გამო დროის დანაკარგები მეტია. ამას თავისთავად აგრეგატის მწარმოებლობის მკვეთრი შემცირება მოსდევს თან. ესეც, როგორც ზევით ვთქვით, ფართობის ერთეულზე მანქანების საერთო რაოდენობის მატებას იწვევს.

დღემდე არსებული სოფლის მეურნეობისათვის საჭირო მანქანა-იარაღები გაანგარიშებულია და განკუთვნილია მხოლოდ ვაკე ადგილებისათვის. ეს იმიტომ, რომ სამთო პირობებისათვის ტექნიკის შექმნას ამ ბოლო წლებამდე საერთოდ არავითარი ყურადღება არ ექცეოდა, რადგან სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების საწარმოებლად ვაკე ადგილებს ვიყენებდით და არ იყო საჭირო მთიანი ფერდობების გამოყენება. მაგრამ ახლა წარმოიშვა მთის ფერდობების დამუშავების საჭიროება, რომ სრულად დავაკმაყოფილოთ ადამიანების გაზრდილი მოთხოვნილებები. არსებული ტექნიკის მოდერნიზაციამ სამთო პირობებისათვის საკმეის ვერ უშველა და საჭირო გახდა სრულიად ახალი სახის, საკმაოდ რთული ტექნიკის შექმნა. ეს კი, კარგად მოგვეხსენება, არც ისე ადვილი საქმეა და

¹ შ. კერესელიძე, ადამიანი და მანქანა, გაზეთი „კომუნისტი“, 24 მარტი, 1977 წ.

საკმაოდ დიდ დროს და ძალებს მოითხოვს. მაგალითად, როგორც ჩვენში, ისე საზღვარგარეთ, მიღებულია, რომ ერთი ახალი საშუალო სირთულის მანქანის შექმნაზე და მის წარმოებაში დანერგვაზე საჭიროა საშუალოდ ოთხი წლიდან 8 წლამდე დამატებული მუშაობა¹.

ჩვენს რესპუბლიკაში ბევრი მანქანა შეიქმნა სამთო პირობებისათვის. მარტო 1971-1975 წლებში კავშირისათვის 55 ახალი სამთო მანქანა უნდა შექმნილიყო. თუ ამ რაოდენობას ახლა ვაკე ადგილებში მომუშავე ტექნიკასაც დავუმატებთ, გამოვა, რომ მეცხრე ხუთწლედის მანძილზე ჩვენი რესპუბლიკისათვის დაახლოებით 100 სხვადასხვა სახის და დანიშნულების ახალი მანქანა-იარაღი და აპარატი იყო გაკეთებული².

გადაუქარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ არსებული ტექნიკის შექმნის საქმეში საკმაოდ დიდია ქართველი სპეციალისტების ღვაწლი, მათ დაამუშავეს და წარმოებაში დანერგეს ოცამდე სამთო მანქანა და იარაღი. ამ საქმეში დიდი წვლილი შეიტანეს აკადემიკოსებმა: ი. ხოხლოვმა, ვ. მეტრეველმა, გ. მახალდიანმა, რ. დვალმა, წევრ-კორესპონდენტებმა: გ. შხვაცბაიამ, პროფესორებმა შ. კერესელიძემ, ზ. ხანთაძემ და სხვებმა.

ჩვენს სპეციალისტებს საამაყოდ მარტო სამთო ტრაქტორების შექმნაც ეყოფათ. ისეთი ტრაქტორები, როგორიცაა მტზ — 82 კ. და სხვა, რომლებიც 20 გრადუსამდე ქანობებზე მუშაობენ, არც ერთ ქვეყანაში ჯერჯერობით არ მოიპოვება. მაგრამ, სამწუხაროდ, ყველა ეს მანქანა რესპუბლიკაში სპეციალიზებული მანქანათმშენებელი ქარხნების უქონლობის გამო სერიულად ვერ გამოდის და წარმოება დიდი დაგვიანებით იღებს. ამდენად საჭიროდ მიგვაჩნია ჩვენს რესპუბლიკაში აშენდეს სამთო პირობებისათვის მანქანა-იარაღების სერიულად გამოსაშვები სპეციალიზებული ქარხანა, ამას გარდა საჭიროა, მეტი ყურადღება მიექცეს მცირე მექანიზაციისათვის საჭირო მანქანა-სისტემების დამუშავებას და წარმოებაში დანერგვას.

სპეციალისტების გაანგარიშებით, სამთო მიწათმოქმედებას

¹ შ. კერესელიძე, ადამიანი და მანქანა, გაზეთი „კომუნისტი“, 24 მარტი, 1977 წელი.

(² იქვე.

მარტო ჩვენს რესპუბლიკაში მომავალი წლებისათვის სჭირდება დაახლოებით 70-მდე სხვადასხვა დასახელებისა და დანიშნულების კიდეც ახალი მანქანა და იარაღი¹. ცხადია, ასეთ პირობებში კიდეც უფრო მეტად საჭიროა სამთო პირობებისათვის სპეციალიზებული მანქანათმშენებელი ქარხნის აშენება ჩვენს რესპუბლიკაში.

მექანიზაციის დაბალი დონე განსაკუთრებით ჩვენი სოფლის მეურნეობის ენერგოშეიარაღების დაბალი დონით უნდა აიხსნას. დღეს სოფლის მეურნეობაში წინ ვერ წავალთ, თუ მისი ენერგო-შეიარაღება მაღალ დონეზე არ ავიყვანეთ.

მართალია, საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის წარმოების სპეციალიზაცია უკანასკნელ 20-25 წლის მანძილზე გაღრმავდა 12-15 პროცენტით, ხოლო წარმოების კონცენტრაცია გაიზარდა 35-40 პროცენტით, მიუხედავად ამისა, სპეციალიზაციისა და წარმოების კონცენტრაციის არსებული დონე მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საერთო-საქავშირო საშუალო მაჩვენებლებს და მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზე გამოდის.

საერთოდ სპეციალიზაციის დონე კოლმეურნეობებთან შედარებით საბჭოთა მეურნეობებში უფრო მაღალია. ასევე მაღალია საბჭოთა მეურნეობებში კონცენტრაციის დონეც. სამაგიეროდ ახლა სპეციალიზაციის გაღრმავების პროცესი კოლმეურნეობებში და სამეურნეობათაშორისო ორგანიზაციებში უფრო სწრაფია, ვიდრე საბჭოთა მეურნეობებში. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სპეციალიზაციის მაღალი დონით ხასიათდება მეჩაიეობის, მეციტრუსეობის, მედაფნეობის, მეხილეობის, მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობები და ამავე მიმართულების კოლმეურნეობები და სამეურნეობათაშორისო გაერთიანებანი. ხოლო ადმინისტრაციულ რაიონებს შორის სპეციალიზაციის მაღალი დონე აქვს მეცხვარეობის მიმართულების ყაზბეგის რაიონის კოლმეურნეობებს. თუმცა აქ სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის არსებული დონე ვერ უზრუნველყოფს წარმოების ოპტიმალობას. ამის შედეგად მცირეა წარმოების შედეგები. ადმინისტრაციულ რაიონებს შორის სუსტი სპეციალიზაცია ახასიათებს მებოსტნეობის, მებოსტნეობა-

¹ შ. კ ე რ ე ს ე ლ ი ძ ე, ადამიანი და მანქანა, გაზეთი „კომუნისტი“, 24 მარტი, 1977 წ.

მეცხოველეობის მიმართულების მარნეულის, გარდაბნის, მცხეთის, წყალტუბოს, სამტრედიის რაიონების მეურნეობებს, ხოლო სუსტი და საშუალო დონის სპეციალიზაცია აქვს მთის ზონის მეცხოველეობის მიმართულების თითქმის ყველა ადმინისტრაციულ რაიონს.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში უკანასკნელ წლებში სპეციალიზაციის გაღრმავების პროცესი ინტენსიურად მიმდინარეობს. ეს კანონზომიერი პროცესი ყველაზე მეტადაა გამოხატული მეცხოველეობაში (მეფრინველეობა, მეცხვარეობა, მსხვილფეხა რქიანი მეცხოველეობა, მეღორეობა, მეფუტკრეობა), ხოლო მემცენარეობაში ეს პროცესი უფრო ნელა მიმდინარეობს. ეს განსაკუთრებით ითქმის მრავალწლიანი ნარგავების (მეჩაიეობის, მევენახეობის, მეხილეობის, მეციტრუსეობის და სხვა) მიმართულების მეურნეობებზე. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ თანამედროვე პირობებში რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის მაპროფილეבלად სწორედ აღნიშნული დარგები ითვლება. როგორც ზევით აღვნიშნეთ, რესპუბლიკაში უკანასკნელ წლებში დაჩქარდა სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი, მაგრამ იგი მნიშვნელოვნად ჩამორჩება სსრ კავშირის საშუალო მაჩვენებლებს.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დონე, ტემპი და მისი გამოყენების შესაძლებლობანი ძალზე არაა დამაკმაყოფილებელია. ამის შედეგად მცირეა წარმოების ეფექტიანობა და სერიოზულად აფერხებს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის დაჩქარებულ განვითარებას, ამცირებს საერთო-საკავშირო დონესთან მის დაახლოებას, აბრკოლებს მოწინავე პოზიციებზე გასვლის შესაძლებლობებს.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სწორად განლაგება, წარმოების გაღრმავებული სპეციალიზაცია და ოპტიმალური დონით წარმოების კონცენტრაცია ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების სწრაფი ტემპისა და მისი ეფექტიანობის გადიდების უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი ფაქტორებია.

დარგთაშორისი და შიდადარგობრივი სპეციალიზაციის დაყოფით რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების ძირითადი მიმართულება გრძელვადიან პერსპექტივაში, სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გათვალისწინებით შეიძლება ასე წარმოვიდგინოთ: მეჩაიეობა-მეციტრუსეობის, მევენახეობა-მემინდვრეობის,

მეხილეობა-მეზოსტნეობის, მარცვლეულ-მეცხოველეობის, მერ-
ძევეობა-მეზოსტნეობის, მეკარტოფილეობა-მეცხოველეობის, მე-
თამბაქოეობა-მეზოსტნეობის, ტექნიკური კულტურების, სამთო მე-
ცხოველეობის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ზონებად და
ქვეზონებად.

ამ მიმართულებების შესაბამისად უნდა დაკონკრეტდეს ზო-
ნალური (ტერიტორიული), სასოფლო-სამეურნეო და შიდასამეურ-
ნეო სპეციალიზაცია, ეს კი მომავალში მოითხოვს დიდ მეცნიე-
რულ მუშაობას, სამეცნიერო ძალების ამ უპარესად სასიცოცხლო
პრობლემის ირგვლივ გაერთიანებას.

სკკპ აგრარული პოლიტიკის თანამედროვე კურსის შესაბამი-
სად და საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლე-
ნუმის (1978 წელი) მიერ დაყენებული ამოცანებიდან გამომდინა-
რე, რესპუბლიკის საგეგმო, სასოფლო-სამეურნეო ორგანოების,
შესაბამისი დარგების მეცნიერთა კოლექტივებს ერთ-ერთ უმნიშ-
ვნელოვანეს ამოცანად მიაჩნიათ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეო-
ბის კონკრეტულ თავისებურებათა გათვალისწინებით დამუშავე-
ბულ იქნეს ტერიტორიული, სასოფლო-სამეურნეო და შიდასამე-
ურნეო სპეციალიზაციის გაღრმავების, სოფლის მეურნეობის
დარგთაშორისი და შიდადარგობრივი სპეციალიზაციის, წარმოების
კონცენტრაციის გაზრდისა და აგრარულ-სამრეწველო კოოპერი-
რების გამოყენების ოპტიმალური გზები და მიმართულებანი. სწო-
რედ ამ მიმართულებების (ზონების, ქვეზონების და მეურნეობე-
ბის) მიხედვით უნდა შეიქმნას მანქანათა სისტემები. ამ მიმართე-
ბით ახლა ჩვენს რესპუბლიკაში დიდი მუშაობაა გაშლილი.

რესპუბლიკაში სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მექანიზაციის
დონის ამაღლების მთავარი მიმართულებებია:

— არსებული სერიული ტექნიკის მაღალმწარმოებლური გა-
მოყენება, მისი გამოყენების დიაპაზონის გადიდება რესპუბლი-
კის საწარმოო პირობების შესაბამისად.

— ახალი მანქანა-იარაღების დამუშავება-შექმნა რესპუბლი-
კის მიწათმოქმედების გათვალისწინებით — მრავალწლიანი ნარგა-
ვების და სხვა ტექნიკური კულტურების მოვლა-მოყვანის ტექნო-
ლოგიური პროცესების მექანიზაციის განსახორციელებლად.

— ახალ ტექნიკურ საშუალებათა მორგება (მოდერნიზაცია)

რესპუბლიკის პირობებისათვის იმ ვარაუდით, რომ ავამალლოთ სა-
სოფლო-სამეურნეო წარმოების მექანიზაციის დონე.

ცხადია, რომ ეს უკანასკნელი ღონისძიება უფრო ხელმისაწვ-
დომია და შესასრულებლად უფრო ადვილია, მაგრამ იგი მთლიან-
ნად ვერ უზრუნველყოფს ტექნიკურ პროგრესს რესპუბლიკის სოფ-
ლის მეურნეობაში.

იმისათვის, რომ განხორციელდეს სოფლის მეურნეობის ყვე-
ლა დარგის კომპლექსური მექანიზაცია. ელექტროფიკაცია და ავ-
ტომატიზაცია, საჭიროა დამუშავდეს მეცნიერულად დასაბუთებუ-
ლი მანქანათა სისტემა. მანქანათა ასეთი სისტემა დაამუშავა სა-
ქართველოს სსრ მექანიზაციისა და ელექტროფიკაციის სამეცნიერ-
ო-კვლევითმა ინსტიტუტმა მთლიანად რესპუბლიკის სოფლის მე-
ურნეობისათვის. იგი დამტკიცებულია სადირექტივო ორგანოების
მიერ. ჩვენი რესპუბლიკის ბუნებრივი საწარმოო პირობების გათ-
ვალისწინებით, მანქანათა ამ სისტემის წარმოებაში დანერგვა წარ-
მატებით უნდა განხორციელდეს. ასევე შემუშავდა და სსრ კავში-
რის სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მოიწონა მანქანათა სის-
ტემა 1976-1980 წლებისათვის.

იგი შეიცავს შემდეგი სახის მანქანა-იარაღებს:

— საერთო დანიშნულების მანქანებს, რომლებიც განკუთვ-
ნილია ნიადაგის მოსამზადებლად და სხვა ტექნოლოგიური პროცე-
სების შესასრულებლად ერთწლიანი და მრავალწლიანი ნარგავებს
ტექნიკური პროცესების მექანიზაციისათვის;

— მანქანებს ფერდობების მოსამზადებლად, ერთწლიანი კულ-
ტურების დასათესად და მრავალწლიანი კულტურების დასარ-
გავად;

— მიწის სათხრელი და სხვა მძიმე სამუშაოების შესასრულებ-
ლად განკუთვნილ მანქანა-იარაღებს;

— ფერდობებზე ნათესების და ნარგავების მოვლითი სამუ-
შაოების ტექნოლოგიური პროცესების შესასრულებლად განკუთვ-
ნილ მანქანებს;

— მთის პირობებში და ფერდობებზე ერთწლიანი და მრავალ-
წლიანი კულტურების მოსავლის ასაღებ მანქანებს;

— მთაგორიან პირობებში თივის სათიბად და დასამზადებლად
განკუთვნილ მანქანათა კომპლექსს;

— მეცხოველეობისა და მეფრინველეობისათვის განკუთვნილ მანქანებს, მექანიზმებსა და დანადგარებს.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში ტექნოლოგიური პროცესების კომპლექსური მექანიზაციის დანერგვისათვის ჩვენი რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მანქანათა სისტემა მოიცავს სულ 608 დასახელებას. ამათგან ამჟამად წარმოებაშია 312 მანქანა-იარაღი. ახლად უნდა შეიქმნას ან მოდერნიზებული იქნეს 258 დასახელების მანქანა-იარაღი. ამ მიმართულებით საკმაოდ ფართო მუშაობა მიმდინარეობს როგორც სპეციალურ საკონსტრუქტორო ბუროებში, ისე მექანიზაციისა და ელექტრიფიკაციის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში და სუბტროპიკული კულტურებისა და სამთო მიწათმოქმედების სამეცნიერო-კვლევით და საპროექტო ტექნოლოგიურ ინსტიტუტში.

სწორედ უკანასკნელ ხანებში შეიქმნა სხვადასხვა მანქანა-იარაღები ჩაის კულტურის მოვლა-მოყვანის სამუშაოების ტექნიკური პროცესების შესასრულებლად. რესპუბლიკაში პირველად დამუშავდა, დამზადდა და დაინერგა ჩაის ფოთლის საკრეფი მანქანები. სამწუხაროდ, ეს მიღწევები ნაკლებად არის დანერგილი რესპუბლიკის მრავალი რაიონის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში. ამის გამო, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, ძალზე დაბალია მექანიზაციის დონე, რაც საჭიროა მკვეთრად ამაღლდეს. ამ მიმართებით კი განსაზღვრული მნიშვნელობა ენიჭება მცირე მექანიზაციის გამოყენებას. ახლა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის საჭიროებისათვის მცირე მექანიზაციის შესაქმნელად მეტი მუშაობაა საჭირო. ახლო მომავალში უნდა იქნეს ათვისებული მოტოკულტივატორები, მოტოსათიბელები, ზურგზე საკიდი და ხელის სასხურებლები, საფრქვევები, სასხლავები და სხვ. ამასთან ერთად, აუცილებელია რესპუბლიკისათვის რეკომენდებული მანქანათა სისტემა სრულად იქნეს ათვისებული. მართალია, ამჟამად მარცვლეულ მეურნეობაში, როგორცაა: ნიადაგის მოხვნა, აოშვა, თესვა, კულტივაცია, მოსავლის დამუშავება და სხვ. ნიადაგის დამუშავებისათვის შექმნილი მანქანათა სისტემა სრულად გამოიყენება, მაგრამ სომინდის მარცვლად აღებისათვის ამჟამად მთელ რიგ რაიონებში ძალზე ნაკლებად გამოიყენება სიმინდის ასაღები კომბაინი. საჭიროა იგი მასობრივად გამოვიყენოთ. ამასთან, სიმინდის ხელით

აღების დროს ტარების გასაწმენდად შეიძლება გამოვიყენოთ (ოპკ-5) მარკის ნახევრადსაკიდი ტაროს სარჩევი მანქანა.

მეჩაიეობის მექანიზაციიდან ამჟამად მასობრივად გამოიყენება: კულტივატორ-გამაფხვორებელი მწკრივთაშორისების დამუშავებისათვის, მინერალური სასუქების შემტანი, სასხლავი აპარატები, მანქანები ჩაის ბუჩქის შპალერული და ნახევრადმძიმე გასხვლისათვის, ჩაის ფოთლის საკრეფი, ლაო ჩაის და კოფეინის ასაღები მანქანები. ფერდობებზე გასაშენებელი ჩაის პლანტაციებისათვის ჭერჯერობით მანქანები არ არსებობს, ამიტომ აქ მანქანათა სისტემაში შეტანილია ხელის მექანიზებული სასხლავი და საკრეფი აპარატები. პლანტაციებიდან მოკრეფილი ფოთლის გამოსატანად ჩაისა და სუბტროპიკულ კულტურათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ შექმნილია მოძრავი საბაგირო დანადგარი (პკუ-1). ციტრუსებისა და სხვა სუბტროპიკული კულტურების (ტუნგო, ხურმა, დაფნა და სხვ.) მოყვანის თავისებურებანი მეტად აძნელებს მათი მოვლა-მოყვანის და მოსავლის აღებისათვის საჭირო მანქანების შექმნას. აქ უფრო პერსპექტიულია საბაგირო წვეის მანქანების გამოყენება, როგორც ფერდობებზე, იაე ვაკეზე განლაგებული პლანტაციებისათვის. მათი გამოყენებით შესაძლებელია ნიადაგის დამუშავების, შესხურება-შეფრქვევის, სასუქების და მოსავლის გადაზიდვის სამუშაოების მექანიზებული წესით შესრულება.

ასევე შეიძლება მექანიზებული წესით ჩავატაროთ მთელი რიგი სამუშაოები ვენახში და ხეხილის ბაღებში. ეს სამუშაოებია: რიგთაშორისის დამუშავება, შეწამვლა და სხვა ოპერაციები.

ბალ-ვენახებში მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავეთა გამოცდილების დანერგვის საფუძველზე წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით მნიშვნელოვან ღონისძიებებს ახორციელებს ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. მათ მიერ წარმოებაში დაინერგა და კარგ შედეგებს იძლევა ისეთი კომპლექსური ღონისძიებები, როგორიც არის: შარდოვანას გამოყენება ვენახში, (აზოტიანი სასუქების გამოყენება ხეხილის სანერგებში) ვაზის სანერგეში ნამყენი ნერგის დარგვა

წინასწარ მომზადებულ ბაზოში; თესლოვანი ხეხილის სარგავი მასალის დაჩქარებული გახარება და სხვ.

ლაბორატორიულმა და საველე სამუშაოებმა ცხადყო, რომ შარდოვანას შეტანა ვენახში საშუალოდ 30 პროცენტით ზრდის მოსავლიანობას. ამ ღონისძიებას რესპუბლიკის თითქმის ყველა რაიონში იყენებენ. კერძოდ, გორის რაიონში — 300 ჰექტარზე, საგარეჯოში — 5000-ზე, თელავში — 1365 ჰექტარზე და ა. შ.

ლაზოტოვან სასუქებს ხეხილის ყველა სანერგეში იყენებენ. ეს ღონისძიება ნამყენი ნერგის გამოსავლიანობის გადიდების ერთ-ერთი წყაროა, რომლითაც მეურნეობები ათასობით მანეთ წმინდა შემოსავალს ღებულობენ, ხოლო ნამყენი ნერგის გამოსავლიანობა ჰექტარზე საშუალოდ 5000-ით მატულობს.

ეფექტიანი გამოდგა სანერგეში წინასწარ მომზადებულ ბაზოში ნამყენის დარგვა. ეს მეთოდი დანერგილია სანერგე მეურნეობებში, უმეტესად კი — კახეთის რაიონებში. ამ ღონისძიების ღირსება ის არის, რომ იგი ნიადაგის ფენაში მცენარის განვითარებისათვის ხელსაყრელ ტენიანობას ქმნის და ნერგის მოვლის ბევრ შრომატევად ოპერაციას გამოირიცხავს, ამის შედეგად ყოველი 100 ათასი ნამყენის გამოყენებაზე მიღებული ეკონომია ორი ათას მანეთს აღემატება.

ხეხილის ნერგის გამოყვანა-გახარება მულჩის მეშვეობით ახალი ღონისძიებაა, რომელიც რესპუბლიკაში ათასობით ჰექტარზეა დანერგილი. ეს მეთოდი საძირეების დარგვის შემდეგ, გაზაფხულზე, მწკრივთა შორის მულჩის მასალად იზოლის გამოყენებას ითვალისწინებს. იზოლი არეგულირებს ნიადაგის ტენს, ტემპერატურულ რეჟიმს, ამცირებს რწყვის ჯერადობას, მცენარეთა კვების არეს, ყოველივე ეს ზრდის ეკონომიკურ ეფექტს. აღნიშნულ ღონისძიებაზე დახარჯული თითოეული მანეთი 4 მანეთ მოგებას იძლევა, ხოლო ეკონომიკური ეფექტი ჰექტარზე 4000 მანეთს აღემატება. ასევე ინერგება მეცნიერული მიღწევები სხვა დარგებშიც.

მეცხოველეობაში ფერმის სიდიდის მიხედვით შეიძლება ჩავატაროთ მექანიზებული სამუშაოები, როგორიცაა: საკვების შემზადება და მიტანა, საკვების დარიგება, დაწყურება, ნაკელის გატანა, დასუფთავება, ძროხების წველა, რძის პირველადი დამუშავება, გათბობა, ხბორების, ხელოვნური წოვება რძით და წაქით.

თითქმის იგივე სამუშაოები შეიძლება ჩატარდეს მელორეობაში და მეფრინველეობაში, რა თქმა უნდა, წველისა და სხვა სპეციფიკური სამუშაოთა გამოკლებით.

მეცხოველეობის ფერმებში, სადაც საწარმოო პროცესების მექანიზაცია თითქმის მარტო სტაციონარული მანქანებით ხორციელდება, ელექტროენერგია მომავალში უნდა გახდეს ძირითადი ენერგეტიკული ბაზა. მეცხოველეობის ფერმებას ელექტრომექანიზაცია საშუალებას იძლევა განხორციელდეს ყველა ძირითადი და დამხმარე პროცესის ავტომატიზაცია. საჭირო იქნება უფრო ფართოდ გამოიყენონ ელექტროამძრავი ნახევრადავტომატური და ავტომატური ზაზების განსახორციელებლად, აგრეთვე მათი კომპლექსები, ფერმა-ავტომატების შექმნით, ასეთი ფერმების ელექტრომექანიზაციის სისტემაში უნდა შევიდეს: ელექტროგანათება, ელექტროვენტილაცია, წყალმომარაგება, დანადგარები ნაკელის გასატანად, ელექტროტრანსპორტის საშუალებანი. ავტომატები საკვების დოზირებისა და დარიგებისათვის, ავტომატური საწველი მოედნები, რძის პირველადი დამუშავება და სხვ.

საჭიროა ყველა ეს ოპერაცია რესპუბლიკისათვის რეკომენდებული მანქანათა სისტემით შესრულდეს. ასეთი მანქანები დიდი ხანია სერიულად გამოდის, საჭიროა და აუცილებელია მისი მასობრივად გამოყენება.

ამასთან, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ე. წ. „მცირე მექანიზაციის“ ტექნიკურ საშუალებათა დამუშავებასა და დანერგვას წარმოებაში. კიდევ უფრო უნდა გაძლიერდეს მუშაობა მცირე მექანიზაციის ტექნიკურ საშუალებათა შესაქმნელად და წარმოებაში ფართოდ დასანერგად.

ამასთან ერთად, მთის რაიონში ტექნიკის კონცენტრაციისა და მაღალეფექტურად გამოყენების თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა ექნება ეკონომიკურად სუსტ კოლმეურნეობათა გადასვლას „საქსოფლტექნიკის“ საწარმოო მომსახურებაზე, რაც, როგორც ანალიზმა გვიჩვენა, მექანიზაციის დონის ამაღლებისა და შესრულებული სამუშაოს გაიაფების დიდი რეზერვია. აუცილებლად საჭიროა აგრეთვე მექანიზებული რაზმების შრომის ანაზღაურებისა და მატერიალური სტიმულირების ფორმების სრულყოფა.

სხვა ფაქტორებთან ერთად აუცილებელია ტრაქტორების პარ-

კების მიხედვით წლიური სამუშაო დღეების, საწვავ-საპოხის ხარჯვისა და გამომუშავების მაღალმეცნიერულ დონეზე დამუშავებული ნორმატივების დადგენა. ფართოდ უნდა დაინერგოს მემცენარეობაში უკვე აპრობირებული შრომის ორგანიზაციის პროგრესული ფორმა — კომპლექსური მექანიზაციის რგოლი, რომელსაც ამჟამად მთელ რიგ რაიონებში სათანადო ყურადღება არ ექცევა. საჭიროა ყოველივე ამას განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ რამდენადაც მრავალდარგოვანია რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა, იმდენად ძნელია მისი არა მარტო მართვა, არამედ სათანადო ტექნიკით შეიარაღებაც. სოფლის მეურნეობის მრავალდარგოვანობა და ისიც ერთმანეთიდან მეტად განსხვავებული დარგებით, დიდი და ამავე დროს საკმაოდ რთული ნომენკლატურის ახალი მანქანების შექმნას მოითხოვს. ამიტომ საჭიროა ფართოდ შემოვიტანოთ უცხოეთის მარკის მანქანები, რომლებიც ჩვენს სამთო პირობებს კარგად ეგუება. „ჩვენ არ უნდა ვიჩემებდეთ ყველაფერში, — წერს პროფ. შ. კერესელიძე, — საკუთარის შექმნას, რადგან ხშირად ასეთ პოლიტიკას „აღმოჩენილის აღმოჩენამდე“ მიგყევართ და ეს საკმაოდ გვაყოვნებს“¹. ამიტომ ჩვენი ვალაია ფხიზლად ვადევნოთ თვალი მსოფლიოს ყველა ქვეყნის მიღწევებს და თუ რამ ვნახეთ ახალი და სასარგებლო, არ დავყოვნოთ, არ დავზოგოთ თანხები მის შესაძენად². ჩვენ სწორად მიგვაჩნია პროფ. შ. კერესელიძის ეს მოსაზრება და საჭიროა ამ მიმართებით ფართოდ გაიშალოს მუშაობაც.

მეცნიერებისა და ტექნიკის უკანასკნელ მიღწევათა საფუძველზე აგებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მწარმოებლურობა შეიძლება მინიმუმამდე დაეცეს, თუ მას არ მართავს მაღალი კვალიფიკაციის მექანიზატორი. ამიტომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ამ დარგში კვალიფიციური კადრების მომზადების საქმეს. საერთოდ სოფლის მეურნეობას უნდა მართავდეს უმაღლესი განათლების, ან საშუალო სპეციალური განათლების პირი. დღეს

¹ შ. კერესელიძე, აღმოჩენილი და მანქანა, გაზეთი „კომუნისტი“, 24 მარტი, 1977 წ.

² იქვე.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პირობებში სოფლის მეურნეობის მაღალ დონეზე განვითარება, სხვანაირად წარმოდგენელია. კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში წლითიწლობით იზრდება უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების მქონე სპეციალისტთა რიცხვი. 1959 წლიდან 1976 წლამდე უმაღლესი განათლების სპეციალისტთა ხვედრითი წილი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში გაიზარდა 16 პუნქტით, ასევე იზრდება უმაღლესი განათლების კოლმეურნეობის თავმჯდომარეებისა და დირექტორების ხვედრითი წილი. მაგალითად, 1959-დან 1976 წლამდე უმაღლესი განათლების მქონე თავმჯდომარეთა ხვედრითი წილი გაიზარდა — 51 პუნქტით, ხოლო მეურნეობების დირექტორებისა კი — 8 პუნქტით. სამაგიეროდ, ამავე წლებში მცირდება საშუალო განათლების სპეციალისტთა, თავმჯდომარეებისა და მეურნეობის დირექტორთა ხვედრითი წილი. 1959-დან 1976 წლამდე მათი ხვედრითი წილი შესაბამისად შემცირებულია 8 და 9 პროცენტით. 1976 წელს რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში დასაქმებულ ინჟინერ-მექანიზატორთა 54-56 პროცენტი უმაღლესი განათლების მქონე იყო, ხოლო 31 პროცენტი საშუალო სპეციალური განათლებისა. ეს მაჩვენებლები საბჭოთა მეურნეობებში შესაბამისად შეადგენდა 45 და 37 პროცენტს. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ აგრონომთა საერთო რიცხვში უმაღლესი განათლების პირთა ხვედრითი წილი შეადგენდა 72 პროცენტს. ზოოტექნიკოსებისა — 43, ვეტექიმებისა — 22 პროცენტს. საშუალო განათლების სპეციალისტთა რიცხვი ჯერ კიდევ მაღალია მემინდვრეობასა და მეცხოველეობაში. ასევე მაღალია ამ დარგებში კვალიფიციურ სპეციალისტთა დენადობაც. საერთოდ კი როგორც ანალიზიდან ჩანს, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში სპეციალისტთა განათლების დონე ყოველწლიურად მაღლდება. ასეთ პირობებში არ უნდა ფერხდებოდეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გამოყენება, რადგან კვალიფიციურ კადრებს შესწევთ უნარი მისი სრულად გამოყენების. მიუხედავად ამისა, მაინც დაბალია ჩვენში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის შედეგად მიღებული ეფექტიანობა, რაც ყოველად გაუმართლებლად მიგვაჩნია.

აღნიშნული ნაკლოვანებების გამოსწორებისათვის საჭიროა;

ა) შეიქმნას სპეციალიზებული მექანიზებული რაზმები და ისინი სრულად დაკომპლექტდნენ საჭირო მანქანა-იარაღებით;

ბ) სახნავი ტრაქტორები დაკომპლექტდეს კვალიფიციური მექანიზატორებით ორცვლიანი მუშაობისათვის;

გ) დაკომპლექტდეს ტრაქტორები მუშა-მანქანებით იმ ანგარიშით, რომ ყოველ 1 მანეთი საბალანსო ღირებულების ტრაქტორზე მოდიოდეს 3-4 მანეთის მუშა-მანქანების საბალანსო ღირებულება;

დ) სარემონტო-ტექნიკური ბაზის განმტკიცებისათვის ყველა მეურნეობასა და რაიონში შეიქმნას სარემონტო ბაზები და განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს ტრაქტორებისა და სხვა მანქანა-იარაღების დროულ და ხარისხიან რემონტს;

ე) მოეწყოს საცვლელი პუნქტების ნორმალური მუშაობა;

ვ) განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს მექანიზატორთა მუშაობის დროს კულტურულ-საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესების საქმეს;

ზ) შემოღებულ იქნეს მექანიზატორთა კადრებისათვის შრომის ანაზღაურების ისეთი წესი, რომელიც აამაღლებს მათ მატერიალურ დაინტერესებას და გაზრდის წარმოების ეფექტიანობას¹.

ყოველივე ეს უზრუნველყოფს არსებული ტექნიკის სრულად გამოყენებას და აამაღლებს ტექნიკური პროგრესის გამოყენების ეფექტიანობას. ამასთან ერთად, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ მომავალში სოფლის მეურნეობის სპეციალისტთა ასეთმა მაღალმა უზრუნველყოფამ უნდა დააჩქაროს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპი და ფართო ასპარეზი უნდა შეუქმნას მისი შესაძლებლობების წარმოებაში გამოყენებას, ეს თავისთავად აამაღლებს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობას და გაზრდის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოებას.

ახლა ისმება კითხვა: სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გაღრმავებული სპეციალიზაცია რა ეკონომიკურ ეფექტს იძლევა, როგორ განვახორციელოთ სწორი სპეციალიზაცია და რა პირობებია საჭირო მისი გატარებისათვის?

ამ კითხვაზე ამომწურავ პასუხს იძლევა საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე პლენუმის მიერ მიღებული დადგე-

¹ „ს მე ო ს კ ი ს“ — შრომები ტ. 10., 1978., გვ. 81—87;

ნილებს. ჩვენ გვინდა მხოლოდ ვაჩვენოთ სპეციალიზაციის ეკონომიკური ეფექტიანობა და პრაქტიკულად გავაანალიზოთ იგი.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გაღრმავებული სპეციალიზაცია დიდ ეკონომიკურ ეფექტს გვაძლევს. განვიხილოთ სპეციალიზებული წარმოების დიდი უპირატესობანი მსგავს პირობებში მყოფი, ერთმანეთის მეზობლად მდებარე, ქობულეთის რაიონის ოჩხამურისა და ცეცხლაურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობების მაგალითზე. ორივე ეს მეურნეობა ერთნაირი საწარმოო მიმართულებებისაა, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ოჩხამურის მეურნეობა ხასიათდება ღრმა სპეციალიზაციით. აქ სპეციალიზაციის კოეფიციენტი 0,93 პროცენტს აღემატება. მეჩაიეობის დარგის ხვედრითი წილი მეურნეობის სასაქონლო პროდუქციის სტრუქტურაში 94-95 პროცენტს აღწევს, ცეცხლაურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში კი ამ დარგის ხვედრითი წილი 60 პროცენტამდეა. აქ სპეციალიზაციის კოეფიციენტი 0,55 უდრის. ამ მეურნეობაში ჩაის კულტურასთან ერთად ფართოდ არის განვითარებული მეციტრუსეობა, მემინდვრეობა, საკვებმოპოვება და სხვა ტექნიკური კულტურების წარმოება. სპეციალიზაციის სხვადასხვა დონის გამო ამ მეურნეობათა შედეგები მკვეთრად განსხვავებულია:

1977 წწ. საშუალო მონაცემებით, ყოველ 100 ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე ცეცხლაურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობამ აწარმოა 526,7 ათასი მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, მაშინ როდესაც ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში იგი 790,8 ათას მანეთს უდრიდა. ერთი ცენტნერი ხარისხოვანი ჩაის თვითღირებულება ცეცხლაურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში უდრიდა 46,90 მანეთს, ოჩხამურის მეურნეობაში კი — 42,91 მანეთს. შრომის ნაყოფიერება (პროდუქციის წარმოება ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე მანეთებში) ცეცხლაურის საბჭოთა მეურნეობაში უდრიდა 4224 მანეთს, მაშინ, როდესაც ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში მან შეადგინა 5864 მანეთი, ანუ 1,4-ჯერ მეტი. ყოველი ცენტნერი ჩაის ფოთლის რეალიზაციიდან მიღებულმა მოგებამ შეადგინა ცეცხლაურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში 44,4 მანეთი, ხოლო ოჩხამურის მეურნეობაში კი 49,2 მანეთი. ანუ 10,8 პროცენტით მეტი. 1977 წელს ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის საშუალო საპექტარო მოსავლია-

ნობამ 103,2 ცენტნერს გადააჭარბა, ცეცხლურის მეურნეობაში კი 85,5 ცენტნერს, ანუ, ოჩხამურის მეურნეობაში იგი 20,7 პროცენტით მეტია.

ყოველი ჰექტრიდან წმინდა შემოსავალმა ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში შეადგინა 4,5 ათასი მანეთი, ხოლო ცეცხლურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში კი 2,7 ათასი მანეთი, ანუ 1,6-ჯერ მეტი. 1977 წელს ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობამ მიიღო 2,3 მილიონი მანეთის მოგება. მაშინ როდესაც ცეცხლურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში იგი 1,5 მილიონ მანეთს უდრიდა. ერთი მუშაკის საშუალო თვიური გამომუშავება ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში 214,5 მანეთს უდრიდა, ცეცხლურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში კი 164,7 მანეთს.

როგორც ვხედავთ, ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის ეკონომიკური მაჩვენებლები ბევრად უკეთესია ცეცხლურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობასთან შედარებით. მის ასეთ კარგ შედეგებს ძირითადად განაპირობებს ღრმა სპეციალიზაცია. აქ სპეციალიზაციის ეკონომიკური უპირატესობა გამოიხატება, უპირველეს ყოვლისა იმით, რომ ოჩხამურის ღრმა სპეციალიზებულ მეურნეობასა და მის ქვედანაყოფებში განლაგებულია ისეთი დარგები, რომლებიც ყველაზე უკეთ შეესაბამება იქ არსებულ ბუნებრივ და ეკონომიკურ პირობებს.

მეორე, სწორ სპეციალიზაციას მოსდევს წარმოების კონცენტრაციის ზრდა, ოჩხამურის მსხვილი სპეციალიზებული ჩაის მეურნეობაში არის ხელსაყრელი პირობები მანქანების გამოყენებისათვის, შრომის ორგანიზაციის გაუმჯობესებისათვის, მეცნიერების მიღწევებისა და მოწინავე მოცდილების დანერგვისათვის.

მესამე, სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია აქ ამცირებს საერთო-სამეურნეო და საერთო-საწარმოო ხარჯებს ფართობის ერთეულზე. მაგალითად, საერთო-საწარმოო და საერთო-სამეურნეო ხარჯები საშუალოდ ერთ ჰექტარზე ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში უდრიდა 217,4 მანეთს, ხოლო ცეცხლურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში 392 მანეთს, .ე. ი. 174,5 მანეთით ნაკლებია ცეცხლურის ჩაის მეურნეობასთან შედარებით ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობაში.

დაბოლოს, წარმოების ღრმა სპეციალიზაცია ქმნის მუშაკთა

სპეციალიზაციისათვის უფრო ხელშემწყობ პირობებს, ე. ი. უწინარეს ყოვლისა ეხება ხელმძღვანელებსა და სპეციალისტებს, ხელმძღვანელ მუშაკებს, რომლებიც მართავენ სპეციალიზებული საწარმოების დარგებსა და ქვედანაყოფებს, იმის გამო, რომ მათი საქმიანობის სფერო შედარებით ვიწროა, შეუძლიათ უფრო მეტად და სწრაფად ჩასწვდნენ თავისი საქმის ყველა წვრილმანს, ვიდრე მრავალდარგიანი ობიექტის ხელმძღვანელი თუ სპეციალისტი, რადგან ასეთი ობიექტი თავისთავად მოითხოვს სულ სხვადასხვა საკითხების შესწავლას.

როგორც ვხედავთ, გაღრმავებული სპეციალიზაციის უპირატესობანი მკაფიოდ ჩანს ოჩხამურის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის მაგალითიდან, ამ საბჭოთა მეურნეობაში 6 აგროგანყოფილება და 26 საწარმოო ბრიგადაა. ყველა მათგანი ჩაის წარმოებითაა დასპეციალიზებული. ყოველწლიურად ისინი დიდი გადაჭარბებით ასრულებენ სახელმწიფოზე ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის მიყიდვის გეგმებს. ამის გამო ჩაის საპექტარო მოსავლიანობამ 10330 კგ გადაამეტა და ერთ-ერთი მოწინავეა მთელ რესპუბლიკაში. 1977 წელს მეურნეობამ აწარმოვა 4,9 ათასი ტონა ხარისხოვანი ჩაის ფოთოლი. აქედან პირველი ხარისხისა იყო 3 ათას ტ. და მისი ხვედრითი წილი 67 პროცენტს უდრიდა. ამ წელს მიღებული იქნა 2388 ათასი მანეთის მოგება. აქედან მეურნეობის გაფართოების ფონდს მოხმარდა 120 ათასი მანეთი, ხოლო მუშაკთა მატერიალურ დაინტერესებას მოხმარდა 239 ათასი მანეთი. ყველა ამ შედეგით მეურნეობა გამარჯვებული გამოვიდა სოციალისტურ შეჯიბრებაში და მეხუთე-ჯერ მიენიჭა მას გარდამავალი წითელი დროშა. აი, სპეციალიზაციის შედეგი, მისი ეკონომიკური ეფექტიანობა, ამრიგად, წარმოების ღრმა სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია დიდ ეკონომიკურ ეფექტს გვაძლევს.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შემდგომი აღმავლობის მისაღწევად. როგორც ეს საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის მეცხრე (1978 წელი) პლენუმზე იქნა აღნიშნული, საჭიროა ავამუშაოთ ოთხი ურთიერთდაკავშირებული ბერკეტი, სპეციალიზაცია, კონცენტრაცია, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაცია და აგროსამრეწველო ინტეგრაცია.

ჩვენი რესპუბლიკის პირობებში სოფლის მეურნეობის განვი-

თარების პროცესის ობიექტური კანონზომიერებაა ზონალური სპეციალიზაცია, მისი თანმიმდევრული გაღრმავება. როგორია ამ პროგრამის ძირითადი რგოლები:

ეს არის კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობებში გაფართოებული კვლავწარმოების უზრუნველყოფისათვის მყარი ეკონომიკური პირობების შექმნა. ეს არის ინტენსიფიკაციის კურსის თანმიმდევრული განხორციელება. ეს არის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის თანამედროვე მიღწევების დანერგვა, შემდეგ მოდის ამ პროგრამის ისეთი კომპონენტები, როგორიცაა:

— მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცება;

— სოფლის მეურნეობის კომპლექსური მექანიზაცია, ელექტროფიკაცია და ქიმიზაცია, მიწების ფართო მელორაცია;

— მატერიალური დაინტერესების ლენინური პრინციპის დაცვა, საერთო-სახალხო, კოლექტიური და პირადი ინტერესების სწორი შეხამება;

— იმ სოციალურ ღონისძიებათა სისტემა, რომელთა მიზანია სოფლის მშრომელთა ცხოვრების დონის მნიშვნელოვანი ამაღლება.

ასეთ პირობებში პლენუმმა საჭიროდ მიიჩნია უფრო გაბედულად განვახორციელოთ ჩვენი მრავალდარგოვანი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების შიდასამეურნეო, შიდარეზერვული და სარეზერვუალის სპეციალიზაციის გეზი. ეს საშუალებას მოგვცემს თავიდან ავიცილოთ ისეთი მდგომარეობა, როცა ყველა კოლმეურნეობა და საბჭოთა მეურნეობა თითქმის ყველა სახეობის სოფლის მეურნეობის პროდუქტს აწარმოებს და ამზადებს.

ამრიგად, გადავიდეთ ღრმა სპეციალიზაციაზე და განვახორციელოთ რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ზონალური სპეციალიზაცია, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა სპეციალიზაცია და შიდა-სამეურნეო სპეციალიზაცია.

მოცემულ ეტაპზე, — აღინიშნა პლენუმზე. — ჩვენი რესპუბლიკისათვის ყველაზე სწორი იქნება, თუ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის გაღრმავებას მოვახდენთ სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციის ბაზაზე. სწორედ სამეურნეობათაშორისო, სადარგათაშორისო კოოპერაცია მოგვცემს შესაძლებლობას უფრო ეფექტიანად გამოვიყენოთ მიწა და სხვა

ყველა საწარმოო საშუალება, მივალწით მაღალ ეკონომიკურ ეფექტიანობას, ავამოქმედოთ ყველა ეს რეზერვი და ჩავაყენოთ წარმოების ზრდის სამსახურში.

**ავამაღლოთ ძირითადი საწარმოო ფონდების
ეფექტიანობა, მისი უკუგება რესპუბლიკის სახალხო
მეურნეობისათვის**

სახალხო მეურნეობის დარგებში და განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობაში წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებასა და ძირითადი საწარმოო ფონდების ფონდუკუგების გადიდებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. საკმარისია აღინიშნოს, რომ მეცხრე ხუთწლედში ძირითადი საწარმოო ფონდების ერთ მანეთზე მიღებული პროდუქციის ოდენობის ერთი კაპიკით გადიდებამ ქვეყნის ეროვნული შემოსავალი გაზარდა სამი მილიარდი მანეთით, ხოლო მეათე ხუთწლედში არსებული ფონდების ერთეულზე პროდუქციის ერთი პროცენტით გაზარდა დამატებით „მოგვცემს ეროვნულ შემოსავალს 5 წლის მანძილზე იმდენი რაოდენობით, რაც საკმარისია ორი-ორმილიონნახევარი ოჯახისათვის საცხოვრებელი ბინების ასაშენებლად“¹.

სკკპ XXV ყრილობის დოკუმენტებში განსაზღვრულია საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ზრდის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორები; ესენია: სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპების ყოველმხრივი დაჩქარება და სახალხო მეურნეობის დარგობრივი და შიგადადარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფა, მშრომელთა საერთო და პროფესიული კვალიფიკაციის დონის თანმიმდევრული ამაღლება. მაღალკვალიფიციური სპეციალისტებისა და წარმოების მუშაკების მომზადება-გადამზადება: ახალი ტექნიკის დანერგვის და წარმოების ორგანიზაციის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებით წარმოების მართვის, დაგეგმვის და ეკონომიკური სტიმულირების შემდგომი სრულყოფა, შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია, შრომის ანაზღაურების, მუშაკთა მატერიალური და მორალური წახალისების ფორმებისა და მისტემების სრულყოფა: წარმოების საშუალებების,

¹ სკკპ XXV ყრილობის მასალები, გამომც. „საბჭოთა საქართველო“. თბ., 1976 წ., გვ. 171.

შრომის იარაღების და საგნების გამოყენების დონისა და ინტენსივობის მნიშვნელოვანი ამაღლება.

სოფლის მეურნეობაში წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების და ფონდუკუგების გადიდების საკითხები გარკვეულ სპეციფიკურ პირობებთან არის დაკავშირებული. აქ ერთმანეთთან არის გადახლართული ბუნებრივი პირობები წარმოების ეკონომიკურ პირობებთან. სწორედ ამ გარემოებათა, აგრეთვე რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წარმოების თავისებურებათა გათვალისწინებით უნდა განვიხილოთ მოცემული საკითხი.

როგორც ცნობილია, ეკონომიკის საფუძველს შეადგენს სახალხო მეურნეობის ძირითადი საწარმოო ფონდები. მთელი ჩვენი ქვეყნის მასშტაბით 1976-1978 წლების მანძილზე ეს ფონდები მნიშვნელოვნად გაფართოვდა და განახლდა, 195 მილიარდი მანეთით გაიზარდა და მიმდინარე წლის დამლევსათვის ტრილიონ მანეთს მიაღწევს. სოფლის მეურნეობის საზოგადოებრივ სექტორში ძირითადი საწარმოო ფონდები 1965 წლის დონესთან შედარებით 2,8-ჯერ გაიზარდა და ახლა 183 მილიარდ მანეთს უდრის. თითქმის მთლიანად განახლდა მანქანა-ტრაქტორთა პარკი. სასოფლო-სამეურნეო შრომის ენერგოაღჭურვილობა 2,5-ჯერ გადიდდა. შარშან ჩვენი ქვეყნის სოფელმა მიიღო 77 მილიონი ტონა მინერალური სასუქები, 1965 წლის 27 მილიონის ნაცვლად, სარწყავი და ამოშრობილი მიწების ფართობი თითქმის გაორჯეცდა და ამჟამად 27 მილიონ ჰექტარს შეადგენს.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1965 წლის მარტის პლენუმის შემდეგ რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში კაპიტალურ დაბანდებათა მოცულობის მკვეთრად გაზრდამ საშუალება მოგვცა მნიშვნელოვანწილად გაგვემტკიცებინა მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, დაგვეჩქარებინა წარმოების ტემპი, მიგვეღწია სოფლად დიდმნიშვნელოვანი სოციალური ეკონომიკური გარდაქმნებისათვის. საბჭოთა საქართველოს მთელი ისტორიის მანძილზე არ ყოფილა სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის ისეთი ტემპი, როგორიც ამ ცამეტი წლის მანძილზე. სოფლის მეურნეობის საზოგადოებრივ სექტორში ძირითადი საწარმოო ფონდები ამ ხნის მანძილზე გაიზარდა 2,4-ჯერ. ენერგეტიკული სიმძლავრეები — 88 პროცენტით, შრომის ენერგოაღჭურვილობა — 1,6-ჯერ, არსებითად

ხელახლა შეიქმნა ქიმიზაციის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა. მინერალური სასუქების მიწოდება 365 ათასი ტონიდან 836 ათას ტონამდე გაიზარდა, სოფლის მეურნეობის მთლიანი შემოსავალი კი გასულ წელს, 1965 წელთან შედარებით — 73 პროცენტით გადიდდა.

მნიშვნელოვნად გადიდდა კაპიტალური დაბანდებები სამელიორაციო ღონისძიებებისათვის. ამის შედეგად გვაქვს ნახევარ მილიონ ჰექტარზე მეტი სარწყავი და ამოშრობილი მიწები, ათიათასობით ჰექტარი გაუმჯობესებული სათიბი, საძოვარი და სხვ.

კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ინტენსიური კურსის განუხრელი განვითარების შედეგად, რომელზეც დიდ გავლენას ახდენს თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები, მკვეთრად იზრდება სოფლის მეურნეობის ძირითადი საწარმოო ფონდები, მნიშვნელოვნად უმჯობესდება მათი სტრუქტურული შემადგენლობა და გამოყენება. ყოველივე ეს სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების წინაშე აყენებს ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობის ყოველმხრივი ამაღლების პრობლემებს.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1978 წლის ივლისის პლენუმზე აშხ. ლ. ი. ბრეჟნევიმ აღნიშნა, რომ „სოფლის მეურნეობაში უკუგება ჯერჯერობით დაბანდებებთან შედარებით ნაკლებია“¹. ეს ტენდენცია ვლინდება რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში. 1977 წელს, 1960 წელთან შედარებით, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში კაპიტალური დაბანდება გაიზარდა 3,4-ჯერ, ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულება — 2,4-ჯერ, ხოლო სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციის ღირებულება გადიდდა — 75 პროცენტით. როგორც ვხედავთ, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ზრდა აღემატება ძირითადი ფონდებისა და კაპიტალურ დაბანდებათა ზრდის ტემპს. ამის გამო მცირდება ფონდების გამოყენების ისეთი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური მაჩვენებელი, როგორიცაა ფონდუკუგება (იხ. ცხრ.. 20).

¹ ლ. ი. ბრეჟნევის სიტყვა 1978 წლის ივლისის პლენუმზე — „სსრკ სოფლის მეურნეობის შემდგომი განვითარების შესახებ“, გაზეთი „კომუნისტი“, 4 ივლისი, 1978 წ.

ფონდუკუების დონე და დინამიკა რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში

(1 მანეთ ძირითად საწარმოო ფონდებზე სოფლის მეურნეობის პროდუქცია მანეთობით)¹

წლები	კოლმეურნეობები						საბჭოთა მეურნეობები					
	სულ სოფლის მეურნეობა		მ. შ. მემცენარეობა		მეცხოველეობა		სულ სოფლის მეურნეობა		მ. შ. მემცენარეობა		მეცხოველეობა	
	მან.	%-წი	მან.	%-წი	მან.	მწი	მან.	%-წი	მან.	%-წი	მან.	%-წი
1971	0,62	100	0,67	100	0,50	100	0,31	100	0,26	100	0,54	100
1972	0,60	95	0,67	100	0,44	88	0,28	90	0,23	84	0,49	90
1973	0,60	96	0,69	102	0,41	82	0,31	100	0,26	100	0,51	94
1974	0,61	101	0,73	108	0,41	82	0,30	95	0,29	111	0,47	87
1975	0,61	98	0,71	105	0,40	80	0,32	103	0,28	107	0,46	85
1976	0,61	98	0,71	105	0,37	73	0,31	100	0,29	111	0,36	66
1977	0,65	104	0,78	116	0,37	73	0,33	106	0,31	119	0,36	66

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 1977 წელს რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ფონდუკუებამ შეადგინა 0,65 მანეთი, ხოლო საბჭოთა მეურნეობებში — 0,33 მანეთი, კოლმეურნეობებში ფონდუკუება ბევრად უკეთესია საბჭოთა მეურნეობებთან შედარებით, რაც იმით აიხსნება, რომ საბჭოთა მეურნეობებს არიყხია ბევრად მეტი ფონდი, ვიდრე კოლმეურნეობებს და მას არასრულად იყენებენ. 1977 წლის მონაცემებით, ყოველ 100 ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე ფონდების ღირებულება საბჭოთა მეურნეობებში უდრიდა 132,4 ათას მანეთს, ხოლო კოლმეურნეობებში 61,9 ათას მანეთს, ანუ 2,1-ჯერ მეტია. ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე გაანგარიშებით, ფონდების ღირებულება საბჭოთა მეურნეობებში უდრიდა 6.500 მანეთს, მაშინ როდესაც იგი კოლმეურნეობებში შეადგენდა 2740 მანეთს, ანუ 2,4-ჯერ მეტს.

ყოველივე ამის შედეგად ფონდუკუება უფრო დაბალია საბჭოთა მეურნეობებში, ვიდრე კოლმეურნეობებში. 1977 წელს, 1971

¹ გაანგარიშებულია ცსს-ს მასალების საფუძველზე.

წელთან შედარებით, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ფონდუკუგება გაიზარდა 4,8 პროცენტით, ხოლო დანარჩენ წლებში (გარდა 1974 წლისა) შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. ამ წლებში ფონდუკუგება დიდად შემცირდა მეცხოველეობის დარგში, კერძოდ, იგი შემცირდა 39 პროცენტით. ჩვენი აზრით, მეცხოველეობაში ფონდუკუგების ასეთი შემცირების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზია მეცხოველეობაში გამოყენებული ძირითადი საწარმოო ფონდების სრული საპროექტო სიმძლავრეების აუთვისებლობა, რაც ჩვენს რესპუბლიკაში დღესაც, სამწუხაროდ, მნიშვნელოვნად დიდია.

დაახლოებით ანალოგიურია ფონდუკუგება რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებშიც. 1977 წელს, 1971 წელთან შედარებით, ფონდუკუგება რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში გაიზარდა 6,4 პროცენტით. აქედან მემცენარეობის დარგში იგი გადიოდა 19,2 პროცენტით, ხოლო მეცხოველეობის დარგში შემცირდა 34,0 პროცენტით. ძირითადი საწარმოო ფონდების უკუგება, 1977 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში საშუალოდ 0,65 მანეთს უდრიდა. ამ მაჩვენებელს მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ასპინძის, ბორჯომის, საგარეჯოს, თელავის, ყვარლის, თიანეთის, ყაზბეგის, მარაგოვსკის, ზესტაფონის, თერჯოლის, კიათურის, საჩხერის, ორჯონიკიძის, ამბროლაურის, ცაგერის, ხობის რაიონების მაჩვენებლები. სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობით ყველაზე უკეთესი შედეგები აქვთ ლაგოდეხის, გუდაუთის, ოჩამჩირის, ქედის, ხულოს, შუახევის რაიონების მეურნეობებს. საქმე ის არის, რომ ამ რაიონებს ძალზე მცირე რაოდენობით აქვთ ძირითადი საწარმოო ფონდები და არსებული მცირე მოცულობის ფონდებით აწარმოებენ სხვა რაიონებთან შედარებით მეტ პროდუქციას. დაახლოებით ანალოგიური მდგომარეობაა რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებშიც. 1977 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში ფონდუკუგება უდრიდა 0,33 მანეთს. ამ მაჩვენებელს მნიშვნელოვნად ჩამორჩებოდა მახარაძის, ზუგდიდის, გალის, ოჩამჩირის, ცხაკაიას, ქობულეთის, ხელვაჩაურის, გურჯაანის, თელავის, გორის, კასპის, ზაშურის რაიონების საბჭოთა მეურნეობები. ფონდუკუგება შედა-

რებით უკეთესი აქვთ წყალტუბოს, გარდაბნის, მცხეთის, მარნეულის, ბოლნისის და ლანჩხუთის რაიონების მეურნეობებს.

ჩვენი რესპუბლიკის რაიონების უმრავლეს მეურნეობებში არასრულად არის გამოყენებული ძირითადი საწარმოო საშუალებანი. მაგალითად, გალის რაიონის მზიურის მეციტრუსეობის საბჭოთა მეურნეობაში 10-12 წელია გამოუყენებელია ფუმიგატორი, სხვადასხვა წვრილი ინვენტარი, საბაგირო გზის ნაწილები და სხვა მოწყობილობანი. დაახლოებით იგივე ითქმის ოჩამჩირის, გუდაუთის, გეგეჭკორის, ხობის რაიონებზეც. თეთრიწყაროს რაიონის მანგლისის მერძევეობა-მეხორცეობის საბჭოთა მეურნეობაში დღესაც გამოუყენებელია ცხვრის გასაბანი გაუმჯობესებული ტიპის აგრეგატი. ამ აგრეგატზე დღეს ძალზე დიდი მოთხოვნილებაა და როდემდე უნდა იყოს ეს მეტად საჭირო აგრეგატი ასე უმოქმედოდ? თუ მათთვის საჭირო არ არის, რატომ არ გადასცემენ სხვას. ვინც ეფექტურად გამოიყენებს? ასევე უმოქმედოდაა ბევრი მანქანა-იარაღი დმანისის, ბოლნისის, წალკის, თიანეთის, ახალქალაქის, ახალციხის, ბორჯომის, ქარელის რაიონების საბჭოთა მეურნეობებში. უამრავი ასეთი მაგალითის მოყვანა შეიძლება თითქმის ყველა რაიონის მეურნეობიდან. საჭიროა მათი სრულად გამოყენება.

რესპუბლიკაში მექანიზატორთა კადრების უქმარისობის გამო ტრაქტორები და სხვა სასოფლო-სამეურნეო მანქანები რაიონების რიგ მეურნეობებში სანახევროდაც არ არის გამოყენებული — ტრაქტორების გამოყენების კოეფიციენტი 50 პროცენტზე დაბალია ცაგერის, ონის, ამბროლაურის, ქედის, ქობულეთის, ხულოს, შუახევის, გეგეჭკორის, ზესტაფონის, გუდაუთის, ოჩამჩირის, ხობის, სამტრედიის, ვანის, მთიაკოვსკის, საჩხერის. ორჯონიკიძის და სხვა რაიონების მეურნეობებში, სათანადო ნაწილებისა და სარემონტო-ტექნიკური ბაზის უქონლობის გამო ნაადრევად გამოდის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა წარმოებიდან და ვერ ემსახურება წარმოებას დადგენილ ვადებში. ყოველივე ეს მძიმე ტვირთად აწვება მეურნეობებს. ამის შედეგად მცირეა წარმოების შედეგები და ფონდ-უკუგებაც დაბალია.

არსებული ფონდების არასრულად გამოყენების გამო ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ფონდუკუგება მნიშვნელოვნად

ჩამორჩება კავშირის საშუალო მაჩვენებელს. მაგალითად, რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში ფონდუკუგება ჩამორჩება კავშირის საშუალო მაჩვენებელს 54,5, ხოლო კოლმეურნეობებში — 37,5 პროცენტით. ჩვენთან ფონდუკუგების ასეთ დაბალ დონეს განაპირობებს მრავალი ფაქტორი: მათგან აღსანიშნავია, ძირითადი ფონდების არასრული დატვირთვა, კაპიტალურ დაბანდებათა სახსრების არასწორად გამოყენება, საწარმოო სიმძლავრეების აუთვისებლობა, ფონდების სტრუქტურული შედგენილობის მიხედვით მკვეთრი განსხვავება, პასიური და აქტიური ფონდების არასრულყოფილი თანაფარდობა, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მცირემოსავლიანობა. პირუტყვის დაბალი პროდუქტიულობა და სხვა ფაქტორები.

რესპუბლიკაში წლების მიხედვით ვერ ხდება ძირითადი საწარმოო სიმძლავრეების ჭრულად ათვისება და გამოყენება. მარტო მეცხრე ხუთწლედში ძირითადი საწარმოო ფონდების სიმძლავრეების ათვისებას დააკლდა დაახლოებით 30,5 პროცენტზე მეტი. საპროექტო სიმძლავრეები არ იყო სრულად ათვისებული მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის, ღორის, ცხვრის და ფრინველის კომპლექსების გამოყენებაში. მარტო 1977 წელს საგარეჯოს რაიონის გიორგიწმინდისა და ცხაკაიას რაიონის ძველი სენაკის მეღორეობის კომპლექსებში წარმოებულ იქნა 636 ტონა ღორის ხორცი, ნაცვლად 6570 ტონისა, ანუ 9,7 პროცენტი. ამ მეურნეობებში 1977 წელს 26 ათასი სული ღორის ნაცვლად, სუქებაზე იყო დაყენებული 2 ათასი სული ღორი, ანუ საპროექტო სიმძლავრის 23,1 პროცენტი, ანალოგიური მდგომარეობა იყო მსხვილფეხა რქიანი პირუტყვის ხორცის, რძის კომპლექსების, მეფრინველეობის სამრეწველო ფაბრიკების, ცხვრის სასუქი პუნქტების გამოყენებაში.

1977 წელს რესპუბლიკის სამეურნეობათაშორისო მეფრინველეობის ფაბრიკების სიმძლავრეები ათვისებული იყო 21,3 პროცენტით. ამ წელს ამ ფაბრიკებიდან მიღებულ იქნა 39 მილ. ცალი კვერცხი, რაც საპროექტო სიმძლავრის 23,6 პროცენტს უდრის. ანალოგიური მდგომარეობა იყო ხორცისა და რძის სამრეწველო კომპლექსების გამოყენებაში. 1977 წელს ხორცის წარმოების სამრეწველო კომპლექსებში საპროექტო სიმძლავრეები ათვისებული იყო მხოლოდ 67,0, ხოლო რძისა — 77,6 პროცენტით. ყოველივე

ამის გამო 1977 წელს მეცხოველეობის დარგში გამოყენებული ფონდების ეფექტიანობა დაეცა 20-25 პროცენტით და 1977 წელს ფონდუკუგებამ რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში შეადგინა 0,36 მანეთი, ხოლო კოლმეურნეობებში 0,67 მანეთი. მეტად საყურადღებოა ის გარემოება, რომ 1971-დან 1977 წლამდე საპროექტო სიმძლავრეების აუთვისებლობის შედეგად რესპუბლიკის საზოგადოებრივი მეურნეობების მეცხოველეობის დარგში, ფონდუკუგება დაეცა სულ მცირე 30-35 პროცენტით.

მეცხოველეობის დარგში ფონდუკუგებას ამცირებს ისიც, რომ საკვები საშუალებების უკმარისობის გამო ჩვენთან ძალზე დაბალია პირუტყვის პროდუქტიულობის მაჩვენებლები და იგი კავშირის საშუალო ანალოგიურ მაჩვენებლებს ჩამორჩება დაახლოებით 2-ჯერ. თითქმის ასეთივე მდგომარეობაა მემცენარეობის დარგშიც. აქ სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაბალი მოსავლიანობის სარწყავი და დაშრობილი მიწების არასრულად ათვისების, მრავალწლიანი ნარგავების არასწორი ექსპლუატაციის შედეგად. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობას მარტო 1971-1977 წლებში დააკლდა სულ მცირე 560-600 მლნ. მანეთის შემოსავალი. მარტო ამ გზით მემცენარეობაში გამოყენებული ფონდების ეფექტიანობა შემცირდა 10-12 პროცენტით და მეტად.

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაბალი მოსავლიანობისა და პირუტყვის მცირე პროდუქტიულობის შედეგად რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ძალზე დაბალია შრომის ნაყოფიერების დონე. შრომის ნაყოფიერების დონით ჩვენი რესპუბლიკის საზოგადოებრივი მეურნეობები ჩამორჩება კავშირის საშუალო დონეს 52-55 პროცენტით. ყოველივე ამის გამო მცირეა წარმოების შედეგები და დაბალია ფონდუკუგება. რაც უფრო ნაკლები ფონდები გამოიყენება პროდუქციის წარმოებისას, ან რაც უფრო მეტ პროდუქციას იღებს მეურნეობა ამავე ფონდებით, მით უფრო მეტია ფონდუკუგება.

მაღალი ფონდუკუგებისა და დაბალი ფონდტევადობის პირობებში მეურნეობას პროდუქციის საწარმოებლად ნაკლები კაპიტალური დაბანდებანი და სხვა რესურსები სჭირდება. ამიტომ საჭიროა ავამოქმედოთ ყველა რეზერვი და უზრუნველყოთ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების განუხრელი ზრდა, მივალწი-

ოთ შრომის ნაყოფიერების სისტემატურ გადიდებას და წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას, ამის საფუძველზე გავზარდოთ ფონდუქუგება.

საერთოდ კაპიტალურ დაბანდებათა სტრუქტურა განსაზღვრავს ძირითადი ფონდების სტრუქტურას. აი, რატომ არის საჭირო, რომ სწორად განესაზღვროთ კაპიტალურ დაბანდებათა მოცულობანი და მისი მიზნობრივი გამოყენება. არ შეიძლება მისი დაქსაქსვა და ადგილობრივი კონკრეტული პირობების გაუთვალისწინებლად გამოყენება. ამით უნდა ვინელმძღვანელოთ იმ კაპიტალურ დაბანდებათა განაწილებისას, რომლებსაც ვახმართ ძირითადი ფონდების აღდგენას და გაფართოებას.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში წლითწლობით აზრდება დაუმთავრებელ მშენებლობათა რიცხვი. მიზდინარე წლის დააწყისისათვის ერთ მილიონ მანეთზე მეტი ღირებულების დაუმთავრებელი მშენებლობა ჰქონდათ კოლმეურნეობებს რესპუბლიკის 13 რაიონში და საბჭოთა მეურნეობებს 24 რაიონში. მათ შორის წითელწყაროს რაიონში — 6,9 მილიონი მანეთის, მახარაძის — 4 მილიონი მანეთის, სიღნაღის — 3,4 მილიონი. ჯურჯანის — 3.2 მილიონი, ქობულეთის — 2,2 მილიონი, ბოგდანოვკის რაიონში 2 მილიონი მანეთისა და ა. შ.

1978 წლის შედეგებთან კელავ შემაშფოთებელი ვითარებაა მეცხოველეობის კომპლექსების მშენებლობასა და გამოყენებაში. ამის მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ საგარეჯოს რაიონის გიორგიწმინდის კომპლექსი, რომელიც სრულ ექსპლოატაციაში ჰქერ კიდევ ოთხი წლის წინათ უნდა შესულიყო და ღღესაც არ არის შესული. 1978 წლის სამ თვეში ამ კომპლექსმა სახელმწიფოს მიყიდა 31,8 ტონა ხორცი, რაც შეადგენს საპროექტო სიმძლავრის მხოლოდ 37 პროცენტს. ამავე წელს (ათი თვის მდგომარეობით) წნორის, ჯანდარის, გიორგიწმინდის და კრწანისის ოთხმა კომპლექსმა სახელმწიფოს მიყიდა 1542 ტონა ხორცი. მაშინ როდესაც საპროექტო სიმძლავრის პირობებში მათ უნდა მიეყიდათ 10240 ტონა ღორისა და ძროხის ხორცი, ე. ი. საპროექტო სიმძლავრე 15 პროცენტითაა ათვისებული. იგივე ითქმის მერძევეობის კომპლექსებზეც. მიმდინარე წელსაც რესპუბლიკაში მოქმედი მერძევეობის სახელმწიფო კომპლექსებიდან არც ერთი არ არის მთლიანად დაკომპლექ-

ტებული ძროხებით, მაშასადამე, ისინი ვერ აღწევენ საპროექტო სიმძლავრეს ვერც სხვა პარამეტრების მიხედვით, კომპლექსებმა სახელმწიფოს მიჰყიდეს (1978 წლის ათ თვეში) 3100 ტონა რძე — გაცილებით ნაკლები პროექტით გათვალისწინებულთან შედარებით. თუ მუდანლოსა და გაგრის კომპლექსებში ეს იმით აიხსნება, რომ ისინი შედარებით ცოტა ხნის წინ გადაეცა საექსპლოატაციოდ და დღესდღეობით სიმძლავრეთა ათვისების სტადიაში არიან. დაარჩენი სამი (თელეთის, სართიჭალისა და მარტყოფის, მეურნეობისათვის, რომლებიც უკვე ოთხ წელზე მეტია მოქმედებენ, ე' ყოვლად გაუმართლებელია.

ავილთ, მაგალითად, გარდაბნის რაიონის სართიჭალის კომპლექსი. აქ ძროხის საშუალო წველადობამ უნდა შეადგინოს 3000 კილოგრამი, მაშინ როდესაც 1978 წლის 10 თვეში მიღებულია მხოლოდ 1705 კილოგრამი. იგივე ითქმის მერძეეობის სხვა კომპლექსებზეც.

1978 წელს კვლავ შეინიშნებოდა დაუმთავრებელი მშენებლობის ზრდის ტენდენცია. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ რესპუბლიკის 259 კოლმეურნეობაში მშენებარე 518 ობიექტიდან 260 ობიექტი შენდება მშენებლობის ნორმატული ვადების დარღვევით. ვადაგასული დაუმთავრებელი მშენებლობები (განსაკუთრებით დიდ თანხებში) არის სიღნაღის, მახარაძის, ბოგდანოვკის, წითელწყაროს და ზუგდიდის რაიონებში. მშენებლობის ნორმატული ვადების დარღვევის მიზეზებია არასაკმარისი დაფინანსება, მოიჯარე ორგანიზაციების მიერ გეგმის შეუსრულებლობა, საიჯარო სამუშაოთა ლიმიტების უკმარისობა, მოწყობილობის გამოუყენებლობა, სამშენებლო მასალების უკმარისობა, მუშახელის ნაკლებობა და სხვ.

უკანასკნელ წლებში რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული კაპიტალური დაბანდება სისტემატურად იზრდება. მიუხედავად ამისა სოფლის მეურნეობის კაპიტალური დაბანდების ოდენობა ერთ სულ მცხოვრებზე გაანგარიშებით კვლავ ჩამორჩება მთლიანად სახალხო მეურნეობისა და მრეწველობის დარგში გამოყენებულ კაპიტალურ დაბანდებათა ოდენობას. მაგალითად, 1977 წელს სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული კაპიტალური დაბანდება ერთ სულ სოფლის მცხოვრებზე გაანგარიშებით უდრიდა 170 მანეთს, მათ შორის სახელმწიფო კაპიტალური დაბანდება 125,8 მა-

ნეთს, მაშინ როდესაც მთელ სახალხო მეურნეობაში იგი შესაბამისად უდრიდა 310 და 285 მანეთს. ასევე ჩამორჩება მრეწველობაში, ტრანსპორტზე და მშენებლობაში გამოყენებულ კაპიტალურ დაბანდებათა მოცულობებსაც.

რესპუბლიკის საერთო კაპიტალური დაბანდებანი მეათე ხუთწლედში, 1961-1965 წელთან შედარებით — 2,3-ჯერ გაიზარდა, ხოლო სოფლის მეურნეობის კაპიტალური დაბანდებანი — 3,5-ჯერ და უფრო მეტად. ამასთან, სისტემატურად იზრდება ამ უკანასკნელის ხვედრითი წონა რესპუბლიკის კაპიტალური დაბანდებების საერთო მოცულობაში. სახელდობრ, თუ მეშვიდე ხუთწლედში იგი 22,6 პროცენტს შეადგენდა, მეათე ხუთწლედში ეს მაჩვენებელი უკვე 35 პროცენტს აღწევს, რაც თითქმის 8 პუნქტით აღემატება საშუალო-საკავშირო დონეს. მიუხედავად ამისა, კაპიტალურ დაბანდებათა მოცულობა, როგორც აღენიშნეთ, ერთ სულ სოფლის მცხოვრებზე გაანგარიშებით ჩვენთან ჩამორჩება კავშირის საშუალო დონეს და მოკავშირე რესპუბლიკების უმრავლესობასაც. ეს გარემოება სხვა მიზეზებთან ერთად, ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვით უნდა იქნეს ახსნილი. 1977 წლის მონაცემებით, ჩვენს რესპუბლიკაში 1 კმ² ცხოვრობდა 72,2 სული სოფლის მცხოვრები, მაშინ როდესაც კავშირში საშუალოდ იგი შეადგენდა — 11,7, ანუ 6,1-ჯერ ნაკლებს. საერთოდ კი უკანასკნელ წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა სოფლად გამოყენებული კაპიტალური დაბანდებათა მოცულობანი. 1977 წელს, 1960 წელთან შედარებით, სოფლის მეურნეობაში გამოყენებულ კაპიტალურ დაბანდებათა მოცულობა ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით გაიზარდა 4,3-ჯერ, ხოლო მთელ სახალხო მეურნეობაში — 2,4-ჯერ. კაპიტალური დაბანდებების გადიდებასთან ერთად მნიშვნელოვნად გაიზარდა საზოგადოებრივ მეურნეობებში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ძირითადი საწარმოო ფონდები. ამასთან, სსრ კავშირის მასშტაბით ეს მაჩვენებელი 1977 წელს 1965 წელთან შედარებით გაიზარდა 2,8-ჯერ, ჩვენი რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებში კი 2,43-ჯერ. მეათე ხუთწლიანი გეგმით დასახულია ამ ფონდების ზრდის უფრო მაღალი ტემპი, ვიდრე საშუალოდ სსრ კავშირში. 1980 წელს, 1975 წელთან შედარებით, ძირითადი საწარმოო ფონდების ზრდა ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეო-

ბის საზოგადოებრივ სექტორში თითქმის 15 პუნქტს გადააქარბებს საშუალო-საკავშირო მაჩვენებელს. მაგრამ ეს მაინც არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენთან ფონდშიარალება მაღალი იქნება. საქმე იმაშია, რომ საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ფონდების განახლებისა და გამოსავლის კოეფიციენტი ძალზე მაღალია და ბევრად აქარბებს სახალხო მეურნეობის სხვა დარგების და მოკავშირე რესპუბლიკის კოეფიციენტს. ასე მაგალითად, ძირითადი საწარმოო ფონდების განახლების კოეფიციენტი საქართველოს სოფლის მეურნეობაში მეშვიდე ხუთწლედში უდრიდა 47,7 პროცენტს, მერვეში — 53,5 და მეცხრეში — 51,7 პროცენტს. რესპუბლიკის მთელ სახალხო მეურნეობაში კი შესაბამისად უდრიდა 36,0; 36,0 და 31,9 პროცენტს.

ასევე მაღალია ძირითადი საწარმოო ფონდების გამოსავლის კოეფიციენტი. მეშვიდე ხუთწლედში სოფლის მეურნეობის დარგში ძირითადი საწარმოო ფონდების გამოსავლის კოეფიციენტი უდრიდა — 26,0, მერვეში — 25,5 და მეცხრეში — 23,6 პროცენტს. ეს მაჩვენებელი მთელ სახალხო მეურნეობაში შესაბამისად შეადგენდა 8,8; 10,3 და 8,3 პროცენტს. ამის შესაბამისად სოფლის მეურნეობის დარგში ლიკვიდირებული და ახლად ამოკმედებული ძირითადი საწარმოო ფონდების შეფარდება ძალზე მაღალია, და ამ მაჩვენებლით ჩვენი რესპუბლიკა მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ პირველ ადგილზეა. მეშვიდე ხუთწლედში იგი უდრიდა 65,4 პროცენტს, მერვეში — 36,7 და მეცხრეში — 39,4 პროცენტს. მთელ სახალხო მეურნეობაში ეს მაჩვენებელი შესაბამისად უდრიდა 25,6; 24,6 და 25,3 პროცენტს. მრეწველობის დარგში — 9,6; 15,6 და 20,3 პროცენტს. ტრანსპორტზე და საგზაო მეურნეობაში — 9,5; 17,7 და 13,8 პროცენტს. ამგვარად, სოფლის მეურნეობაში დიდია ლიკვიდირებული და ახლად ამოკმედებული ფონდების თანაფარდობა. ამის გამო ამ დარგში ფონდშიარალების დონე და თანამედროვე ტექნიკური შეიარალება ძალზე დაბალია. ფონდშიარალება სოფლის მეურნეობაში თუ უდრის 4610 მანეთს, მრეწველობაში იგი შეადგენს 10628 მანეთს და მთელ სახალხო მეურნეობაში კი 9370 მანეთს, ე. ი. სოფლის მეურნეობის ფონდშიარალება 2-ჯერ და მეტად ჩამორჩება მრეწველობის დარგის ფონდშიარალებას. ამასთან ერთად, სოფლის მეურნეობის დარგში გამოყენებული ფონდების სტრუქტურას თუ განვიხილავთ, დავინახავთ, რომ

მის სტრუქტურაში დიდი ხვედრითი წილი აქვს მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულებას. 1977 წელს შენობების, ნაგებობებისა და გადამცემი მოწყობილობების წილად მოდის მთელი ფონდების ღირებულების 34,1 პროცენტი, ძალოვანი მანქანა-მოწყობილობებისა — 6,3 პროცენტი, სამუშაო მანქანების 7,2 პროცენტი, სატრანსპორტო საშუალებებისა 3,7 პროცენტი, პროდუქტიული პირუტყვი — 7,9 პროცენტი, მუშა პირუტყვი — 1,0 პროცენტი, მრავალწლიანი ნარგავები — 40,2 პროცენტზე მეტი. საინტერესოა აღინიშნოს, რომ კავშირის მასშტაბით ძირითადი საწარმოო ფონდების სტრუქტურაში მრავალწლიანი ნარგავების ღირებულებაზე მოდის 4 პროცენტზე ნაკლები, ე. ი. რესპუბლიკასთან შედარებით მისი ხვედრითი წილი თითქმის 10-ჯერ მცირეა. სამაგიეროდ კავშირის მასშტაბით მთელი ფონდების ნახევარზე მეტს (57,3 პროცენტი) შეადგენს შენობები, ნაგებობანი, გადამცემი მოწყობილობანი. ძალოვან მანქანა-მოწყობილობებს უკავია 9,8 პროცენტი, სამუშაო მანქანების წილად მოდის — 12,7 პროცენტი, სატრანსპორტო საშუალებებისა — 4,0. პროდუქტიული პირუტყვისა — 10,7, მუშა პირუტყვისა — 0,5 პროცენტი. ფონდების სტრუქტურული შედგენილობის ასეთი განსხვავება რესპუბლიკაში ეფექტიანობის ამოღებისათვის შეზღუდულ პირობებს ქმნის, რადგან დიდია პასიური და მცირეა აქტიური ფონდების ხვედრითი წილი.

ძირითადი საწარმოო ფონდების ყველაზე აქტიური ნაწილია ტექნიკა, სამუშაო მანქანები და მოწყობილობა. როგორც დავინახეთ, ფონდების ამ ელემენტებს ჩვენთან ძალზე მცირე ხვედრითი წილი უჭირავს და ამის გამო ტექნიკური შეიარაღება მცირეა. შრომის ნაყოფიერება კი დაბალი. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ენერგოშეიარაღება ერთ მუშაზე გაანგარიშებით ხუთ ცხენის ძალას არ აღემატება, მაშინ როდესაც სსრ კავშირის მასშტაბით 19,9 ცხენისძალის ტოლია, ანუ 3,9-ჯერ მეტია. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპის მიხედვით ახლა ჩვენს რესპუბლიკას ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი უკავია. მაგალითად, 1976-1977 წწ. საშუალო წლიური მონაცემებით 1971-1975 წწ. შედარებით, ჩვენს რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი 25 პროცენტს უდ-

არის, სსრ კავშირში კი 12 პროცენტს, აზერბაიჯანის სსრ-ში — 18, ხოლო სომხეთის სსრ-ში — 15 პროცენტს¹.

შრომის ნაყოფიერების ტემპის დაჩქარებამ გაზარდა ძირითადი ფონდების ეფექტიანობა. 1977 წელს 1973 წელთან შედარებით ფონდლუკუება რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში გაიზარდა 8 პროცენტით, ხოლო საბჭოთა მეურნეობაში — 6,4 პროცენტით. ეს განაპირობა შრომის დისციპლინის განმტკიცებამ. სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებისადმი ხელმძღვანელობის გავუმჯობესებამ, ძირითადი საწარმოო ფონდების სრულად გამოყენებამ, და სხვა ფაქტორებმა. მიუხედავად ამისა, ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. პირველ რიგში საჭიროა დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპი და გავაუმჯობესოთ ფონდების სტრუქტურული შედგენილობა. კერძოდ, საჭიროა აქტიური ფონდების ხვედრითი წილის ამაღლება. საქმე ის არის, რომ სოფლის მეურნეობის ინდუსტრიალიზაციის პროცესში, როცა მიმდინარეობს დარგის ხელახალი ტექნიკური აღჭურვა, როგორც წესი, აუცილებელია ძირითადი საწარმოო ფონდების სტრუქტურის სრულყოფა — უპირატესად უნდა გაიზარდოს იმ ელემენტების ხვედრითი წონა, რომლებიც უშუალოდ მოქმედებენ პროდუქციის წარმოებაზე. ამასთან ერთად, ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული ფონდების ეფექტიანობა რომ ავამაღლოთ, საჭიროა გავაუმჯობესოთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დაგეგმვა და მართვა. სრულიად გამოვიყენოთ ყველა საწარმოო საშუალება, განსაკუთრებით მიწა და შრომითი რესურსები, დავაჩქაროთ ძირითადი ფონდების ბრუნვაობა, სწორად გავანაწილოთ კაპიტალური დაბანდება, გავაუმჯობესოთ მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის გაძლოლის სისტემები და სისტემატურად გავზარდოთ სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა და პირუტყვის პროდუქტიულობა.

როგორც აღვნიშნეთ, ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობის ამაღლება ძირითადად დაკავშირებულია წარმოების დაგეგმვისა და მართვის სრულყოფასთან. სოფლის მეურნეობის წარ-

¹ Народное хозяйство СССР в 1977 г. (стат. сбор), из. «Статистика», М., 1978 г., стр. 293.

მოების დაგეგმვისა და მართვის არსებული სისტემა დიდი ნაკლოვანებებით ხასიათდება, რაც ხელს უშლის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების ზრდას და ამის შესაბამისად წარმოების ეფექტიანობის გადიდებას.

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე უაღრესად დიდმნიშვნელოვანი ამოცანაა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დაგეგმვის მეცნიერული დონის ამაღლება. სკკპ XXV ყრილობის დოკუმენტებში აღნიშნულია, „უნდა განვახორციელოთ დაგეგმვის შემდგომი სრულყოფის ღონისძიებანი. გეგმებში უფრო სრულად გავითვალისწინოთ საზოგადოებრივი მოთხოვნილებანი და მათი დაკმაყოფილება შრომითი, მატერიალური და ფინანსური რესურსების რაც შეიძლება ეფექტიანი გამოყენების პირობებში“¹.

სოფლის მეურნეობის დაგეგმვის ამჟამად მოქმედ წესს გააჩნია სერიოზული ნაკლოვანებანი. ეს ნაკლოვანებანი, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება საგეგმო დავალების მაჩვენებელთა განსაზღვრაში. დაგეგმვის ამჟამად მოქმედი წესით, კოლმეურნეობებს და საბჭოთა მეურნეობებს სახელმწიფო სასაქონლო პროდუქციის მოცულობას უგეგმავს: სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მთლიანი წარმოების გეგმური დავალება მათ არ ეძლევათ. იმის გამო, რომ სახელმწიფოსათვის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მიყიდვის დავალებებს კანონის ძალა აქვს, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა ხელმძღვანელები მთელი პასუხისმგებლობით ეკიდებიან მის შესრულებას, ხოლო, რადგან წარმოების მთლიან მოცულობას სახელმწიფო არ საზღვრავს და კანონის ძალა არ აქვს, წარმოების ხელმძღვანელები მაინც და მაინც იმის დიდ ინტერესს არ იჩენენ, რომ რაც შეიძლება მეტი საერთო პროდუქცია აწარმოონ. იმდენ ფართობს თესენ და იმდენ პირუტყვს იყოლიებენ, რომლებიც უზრუნველყოფენ სახელმწიფო დავალების შესრულებას. იმავე მიზეზით ხშირად ხელოვნურად ამცირებენ ნათესებს და დაუმუშავებელს ტოვებენ მცენარეების მნიშვნელოვან ფართობებს, მცირე რაოდენობით ჰყავთ პირუტყვი. მაგალითად, 1979 წლის გეგმების წინასწარ განხილვისას რიგმა რაიონებმა წარმოადგინეს წინადადებები მათთვის გათვალისწინებული გეგმების შემცირების შესახებ.

¹ „სსრკ სახალხო მეურნეობის განვითარების 1976-1980 წლების ძირითადი მიმართულებანი“. გამოცემა. „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1976 წ., გვ. 21.

ეს წინადადებები რომ მიეღო რესპუბლიკის საგეგმო კომიტეტს, 1979 წლის გეგმების შესრულება მხოლოდ 85-90 პროცენტს შეადგენდა. ანალოგიური მდგომარეობა იყო წინა წლებშიც. ამასთან, მეურნეობათა ხელმძღვანელები, სპეციალისტები ყოველნაირად ცდილობენ მიაღწიონ იმას, რომ სახელმწიფოსაგან მიიღონ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების შესყიდვის რაც შეიძლება შემცირებული დავალებები, რათა არა მარტო ადვილად შეასრულონ, არამედ მნიშვნელოვნად გადააჭარბონ კიდევ გეგმებს და ამით უზრუნველყონ მაღალი მატერიალური დაინტერესება. როგორც ცნობილია, ამეამად ზეგეგმურ პროდუქციაზე დაწესებულია ფასნამატი და შემცირებული საგეგმო დავალების მიღებისას ისინი გეგმების დიდად გადაჭარბების შედეგად ღებულობენ სახელმწიფოსაგან დაუმსახურებლად ფასნამატს, ხოლო მაღალი საგეგმო დავალების პირობებში, მეურნეობები გეგმას ვერ გადააჭარბებენ და ვერც ზეგეგმურ პროდუქციაზე დაწესებულ ფასნამატს მიიღებენ. უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს გარემოება ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია იმისა, რომ რესპუბლიკაში წლითი-წლობით არ სრულდება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების დავალებანი, თუმცა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების სახელმწიფოსათვის მიყიდვის გეგმა ყოველწლიურად სრულდება. რესპუბლიკაში არ შესრულებულა მერვე და მეცხრე, აგრეთვე მეათე ხუთწლეულის განვლილი ორი წლით გათვალისწინებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების დავალებები. ამ წლებში რესპუბლიკაში არ შესრულებულა მარცვლეულის, ყურძნის, ხილის, თამბაქოს, კარტოფილის, ბაჩყაულის, კვერცხის წარმოების დავალებები. მაგრამ მაღალი საკანონმდებლო და მატერიალური პასუხისმგებლობით სახელმწიფო შესყიდვის დავალებები თითქმის ყველა სახეობის პროდუქტებზე გადაჭარბებით შესრულდა. იგივე ითქმის მერვე და მეცხრე ხუთწლეულების მიმართაც. მაგალითად, მერვე ხუთწლეულში (1966-1970 წწ.) რესპუბლიკაში მარცვლეულის წარმოების დავალება 80,1 პროცენტით შესრულდა, ხორცისა 97, რძისა — 96,6, კვერცხისა — 96,5 პროცენტით. ზოგიერთი პროდუქტის (ყურძენი, ხილი, ციტრუსი) დავალებები კი შესრულდა, მაგრამ ძალზე დაბალი მაჩვენებლებით, მაშინ როდესაც ამავე ხუთწლეულში სახელმწიფოსათვის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მიყიდვის დავალება შესრულ-

და: მარცვლეულისა — 135,1, ხორცისა — 121,9, რძისა — 105,7, კვერცხისა — 104,3 პროცენტით. სხვა მიზეზებთან ერთად აღნიშნული მიზეზით მეცხრე ხუთწლედში არ შესრულებულა ზოგიერთი პროდუქტის წარმოების დავალებები, სამაგიეროდ გადაჭარბებით შესრულდა სახელმწიფოსათვის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მიყიდვის გეგმები. მაგალითად, მეცხრე ხუთწლედში ხილის წარმოების დავალება შესრულდა 91,3 პროცენტით, ხოლო მისი შესყიდვის გეგმა კი — 116,2 პროცენტით, მარცვლეულის წარმოების დავალება შესრულდა 93,6 პროცენტით, მიყიდვის გეგმა კი 159,8 პროცენტით. დაახლოებით იგივე ითქმის ხორცის, რძის, კვერცხისა და მატყლის წარმოებისა და მიყიდვის გეგმების შესრულებაზეც.

მეცხრე ხუთწლედში ხორცის (ცოცხალი წონით) წარმოების დავალება რესპუბლიკაში შესრულდა 105,6 პროცენტით, მიყიდვის გეგმა კი 128,5 პროცენტით, რძისა შესაბამისად 89,6 და 105,6 პროცენტით, კვერცხის 91,8 და 94,8 პროცენტით, მატყლის — 101,2 და 103,7 პროცენტით, მეცხრე ხუთწლედში ასევე არ შესრულებულა ყურძნის, ბოსტნეულის, კარტოფილის, ეთერზეთოვანი კულტურების პროდუქტების წარმოებისა და მიყიდვის საგეგმო დავალებანი. მაგრამ აქაც შეიმჩნევა, რომ ამ პროდუქტების მიყიდვის დავალებები უფრო ნაკლებადაა შესრულებული. ვიდრე მათი მიყიდვის სახელმწიფო გეგმები, მაგალითად, მეცხრე ხუთწლედში ყურძნის წარმოების დავალება შესრულდა 76,0 პროცენტით. ხოლო მისი მიყიდვის გეგმა — 79 პროცენტით, ბოსტნეულისა შესაბამისად — 90,4 და 95,4 პროცენტით, კარტოფილისა — 76,8 და 84,8 პროცენტით. მეცხრე ხუთწლედში გადაჭარბებით შესრულდა ხაიის-ხოვანი ჩაის ფოთლის წარმოებისა და სახელმწიფოზე მიყიდვის საგეგმო დავალებანი. ასევე შესრულდა ციტრუსების. მზესუმზირის, შაქრის ქარხლის წარმოებისა და სახელმწიფოზე მიყიდვის საგეგმო დავალებანი. აქაც შეიმჩნევა, რომ ამ პროდუქტების (გარდა ტექნიკური კულტურებისა) წარმოების დავალებები უფრო დაბალი პროცენტული მაჩვენებლებით არის შესრულებული, ვიდრე სახელმწიფოზე მიყიდვის საგეგმო მაჩვენებლები. მაგალითად, მეცხრე ხუთწლედში ციტრუსების წარმოების დავალება შესრულებულ იქნა 133,3 პროცენტით, ხოლო მისი სახელმწიფოზე მიყიდვის საგეგმო

დავალება კი 196,4 პროცენტით. მოტანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ მაღალმა საკანონმდებლო პასუხისმგებლობამ განაპირობა რესპუბლიკაში წარმოების დავალებების შესრულებასთან შედარებით სახელმწიფოსათვის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მიყიდვის გეგმების უფრო მეტად შესრულება. ჩვენი მიახლოებითი გაანგარიშებით ამის შედეგად ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წარმოებას დააკლდა მერვე ხუთწლედში 550-600 მლნ. მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქტია, ხოლო მეცხრე ხუთწლედში 650-700 მლნ მანეთისა. ეს კი უზრუნველყოფდა ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობის ამოღებას მერვე ხუთწლედში 12-15 და მეცხრე ხუთწლედში 15-18 პროცენტით.

სოფლის მეურნეობის წარმოების დაგეგმვასა და მართვაში არსებული ნაკლოვანებების აღმოსაფხვრელად საჭიროა დადგინდეს ისეთი საგეგმო მაჩვენებელი, რომელიც კონტროლს გაუწევს პროდუქციის საერთო მოცულობის დავალების შესრულებას და უფრო მეტ პასუხისმგებლობას დააკისრებს მეურნეობათა ხელმძღვანელებს ამ დავალებისათვის. ასეთ მაჩვენებლად მიგვაჩნია მთლიანი პროდუქციის წარმოების (ღირებულებით სიდიდეებში) საგეგმო დავალებად მიცემა. ან კიდევ, ისეთი საგეგმო ნორმატივების დაშვება, რომელიც უპასუხებდა მიწის ნაყოფიერებასა და პირუტყვის პროდუქტიულობას. მაგალითად, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებს ადმინისტრაციული რაიონებისა და ზონების მიხედვით უნდა მიეცეს მთლიანი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების საგეგმო ნორმატივები ყოველ პირობით სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე, ან დამუშავებაში მყოფ მიწის პირობით ერთეულზე. პროდუქციის მთლიანი წარმოების მოცულობის გაანგარიშებას საფუძვლად უნდა დაედოს ნიადაგის ნაყოფიერების და მიწის ეკონომიკური შეფასების მონაცემები¹. ამჟამად ჩვენი რესპუბლიკის

¹ მთელს ჩვენს ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოს სსრ-ში ფართოდ მიმდინარეობს მუშაობა მიწის ეკონომიკური შეფასებისა და მიწის კადასტრის შედგენისათვის, რომელიც უნდა დამთავრდეს 1980 წლისათვის. ამ სამუშაოებს აწარმოებს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიწათმოწყობის საპროექტო ინსტიტუტი.

² აღნიშნული მასალები უნდა დაედოს საფუძვლად სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დაგეგმვას.

სოფლის მეურნეობაში საგეგმო ორგანოების მიერ დაშვებული სა-
სოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მიყიდვის გეგმები, როგორც
რაიონების, ისე ცალკეული კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურ-
ნეობების მიხედვით, ნაკლებად ემყარება მეცნიერულ საფუძვლებს,
რადგან მათ საფუძვლად არ უდევთ ნიადაგის ეკონომიკური შეფა-
სების მაჩვენებლები და ამის გამო სათანადოდ არაა გათვალისწი-
ნებული წარმოების ზრდის რეალური შესაძლებლობები, ამ მდგო-
მარეობის გამოსასწორებლად საჭიროა რესპუბლიკის სოფლის მე-
ურნეობის წარმოების დაგეგმვას საფუძვლად დაედოს ნიადაგის
ნაყოფიერება, მიწის ეკონომიკური შეფასების მაჩვენებლები. ამ
მაჩვენებლს გამოყენებით უნდა განისაზღვროს რესპუბლიკის აღ-
მინისტრაციული რაიონების, ზონების ცალკეული მეურნეობის მი-
ხედვით სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის წარმოების
ნორმატივები. მის შესრულებაზე უნდა განხორციელდეს მტკიცე
კონტროლი ისევე, როგორც ეს ხდება სახელმწიფოზე მისაყიდი
ცალკეული პროდუქტების საგეგმო დავალების შესრულებაზე. მი-
წის პირობით ერთეულზე ნიადაგის ეკონომიკური შეფასებით გან-
საზღვრული მაჩვენებლების საგეგმო მაჩვენებლად გამოყენებით
შევძლებთ განვსაზღვროთ სხვადასხვა ხარისხისა და ბუნებრივ-ეკო-
ნომიკური პირობების მქონე მიწების შედარებითი მოსავლიანობა
და მათი ვარგისიანობა, გამოვაკლინოთ გასატარებელ ღონისძიება-
თა ეკონომიკური ეფექტიანობა და რაოდენობრივად გავზომოთ ის
ფაქტორები, რომლებიც ამალაგებს ნიადაგის ეკონომიკურ ნაყო-
ფიერებას, შევძლებთ გავარკვიოთ თანაბარ პირობებში სად შეიძ-
ლება მიღწეული იქნეს ნაკლები დანახარჯებით მეტი ეკონომიკური
ეფექტის მიღება. ამასთან ერთად, რაც მთავარია, შესაძლებლობა
მოგვეცემა თანაბარი პირობები შევექმნათ მეურნეობებს, ეს კი
წარმოების სწორი დაგეგმვისა და სრულყოფილი მართვის უაღრე-
სად ხელშემწყობი ფაქტორია. ამით ვუზრუნველყოფდით წარმოე-
ბის საერთო მოცულობის შესრულებას და სასოფლო-სამეურნეო
პროდუქტების განუხრელ ზრდას. ახლა, როცა პარტია წყვეტს
ეკონომიკის შემდგომი აღმავლობისა და სახალხო მეურნეობის მარ-
თვის სისტემის სრულყოფის ამოცანებს, განსაკუთრებული მნიშე-
ნელობა ენიჭება იმას, რომ კიდევ უფრო სრულად გამოვიყენოთ
წარმოების ზრდის ყველა საშუალება ამის განსახორციელებლად.

საჭიროა ნიადაგის ეკონომიკური ნაყოფიერების შესაბამისად, აგრეთვე მეურნეობათა ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობათა გათვალისწინებით დავაწესოთ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოებისა და სახელმწიფოსათვის მათი მიყიდვის გეგმები.

ამდენად ჩვენ მიგვაჩნია, რომ მიწის ეკონომიკური შეფასების მაჩვენებლები უნდა დაედოს სოფლად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების როგორც მთლიანად წარმოების, ისე მისი სახელმწიფოსათვის მიყიდვის გეგმების დამუშავებას. ამასთან სოფლურ მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის (ღირებულებით მაჩვენებელში) წარმოება ნორმატივების სახით უნდა განისაზღვროს ყოველი 100 ჰექტარი. ან ერთ ჰექტარ პირობით ფართობზე. ეს შექმნის მეურნეობათა რაციონალურად გაძღოლის საფუძველს და მკვეთრად გაზრდის წარმოების ეფექტიანობას. ასეთი დაგეგმვა რომ განვახორციელოთ, საჭიროა ჩატარდეს მოსამზადებელი სამუშაოები. ამ საქმეს ხელი უნდა მოკიდოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკისა და ორგანიზაციის სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა და მიწათმოწყობის საპროექტო კვლევითმა ინსტიტუტმა. ამასთან, აღნიშნული სამუშაო უნდა განხორციელდეს რესპუბლიკის საგეგმო კომიტეტის, სამინისტროებისა და უწყებების მგეგმავი ეკონომისტებისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში მომუშავე დარგობრივი სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების შესაბამისი სპეციალისტების ერთობლივი მუშაობით.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებისა და ფონდუკუგების გადიდების ერთ-ერთი დიდი რეზერვია სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მოსავლიანობისა და პირუტყვის პროდუქტიულობის გადიდება. ჩვენს რესპუბლიკაში ჯერ კიდევ დაბალია თითქმის ყველა სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მოსავლიანობა და პირუტყვის პროდუქტიულობის მაჩვენებლები. აგროტექნიკური და ზოოტექნიკური ღონისძიებების თავის დროზე და მაღალხარისხოვნად გატარების საფუძველზე. ჩვენ შეგვიძლია მკვეთრად გავზარდოთ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოება. მარტო სასუქების სრული დოზის გამოყენებით მემცენარეობის პროდუქტების წარმოება შეიძლება გავზარდოთ 20-25 პროცენტით, ხოლო პირუტყვის სრულფასოვანი საყ-

ვებით კვებისა და საჭირო ზოოვეტერინარული, ღონისძიებების გატარებით ხორცისა და რძის წარმოება გაიზარდა ერთიორად. ზემოაღნიშნული რეზერვები არის რესპუბლიკის ყველა მეურნეობასა და რაიონში. ჩვენი მიახლოებითი გაანგარიშებით. ამ გზით შეიძლება ფონდუკუგება გაიზარდოს 18-20 პროცენტით. გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ მიწის ნაყოფიერების ზრდასთან დაკავშირებით იზრდება ფონდუკუგება.

ჩვენ გავიანგარიშეთ მიწის ნაყოფიერების გათვალისწინებით ფონდუკუგების ინტეგრალური მაჩვენებელი მ. ვაინერის რეკომენდებული მეთოდით. მ. ვაინერის მიხედვით, ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობაზე მიწის ნაყოფიერების გავლენა შეიძლება განისაზღვროს ფონდუკუგების მონაცემებისა და ერთ ჰექტარზე წარმოებული პროდუქციის ურთიერთგამრავლებით¹. გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ მიწის ნაყოფიერების ზრდასთან დაკავშირებით იზრდება ფონდუკუგება. ფონდუკუგების ინტეგრალური მაჩვენებლით ჩვენი რესპუბლიკა კი არ ჩამორჩება კავშირის საშუალო ღონეს, არამედ აჭარბებს კიდევაც. მაგალითად, 1977 წლის მონაცემებით, ჩვენი რესპუბლიკის ინტეგრალური მაჩვენებელი უდრიდა 263 მანეთს, მაშინ როდესაც ქვეყნის მასშტაბით საშუალოდ იგი ტოლი იყო 212 მანეთისა, ე. ი. თითქმის 1,2-ჯერ მეტია. ეს თანაფარდობა უფრო ახლოა სინამდვილესთან, ვიდრე ის, რომ ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ფონდუკუგების კავშირის ღონეს 45-50 პროცენტით ჩამორჩებოდეს, როგორც ღღეს ფაქტიურად მიაჩნიათ ამ დარგში მომუშავე მკვლევარებს. აღნიშნული ფაქტი მეტად საყურადღებოა და ახლა საჭიროა მისი გათვალისწინება. ფონდუკუგების ინტეგრალური მაჩვენებელი მაღალია ისეთ ეკონომიკურად ძლიერ ადმინისტრაციულ რაიონებში, როგორიცაა: მახარაძე, ზუგდიდი, გორი, გურჯაანი, წითელწყარო, სიღნაღი. ეს მაჩვენებელი ძალზე დაბალია ეკონომიკურად სუსტ მთის რაიონებში: მესტიის, ლენტეხის, ცაგერის, ონის, ჭავჭავაძის, თიანეთის, დუშეთის, შუაქვეის, ზუგდიდის მეურნეობებში... ეკონომიკურად სუსტ მთის რაიონებში

¹ ანალოგიური გაანგარიშება ჩატარებული აქვს ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორს კ. შიროტაძეს. იხ. შრომა — „ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანად გამოყენების პრობლემები საქართველოს კოლმეურნეობებში“. გამომც. „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1977 წ., გვ. 132-133.

დაბალია სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა, მცირეა მეცხოველეობის პროდუქტიულობის მაჩვენებლები, მთის რელიეფის დანაწევრებისა და მთაგორიანობის გამო დაბალია სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების მექანიზაციის დონე, ძალზე მცირეა მიწის ნაყოფიერება და ამის გამოც დაბალია ფონდუკუგება და წარმოების ეფექტიანობა.

მაღალმთიანი ზონის მეურნეობათა განკარგულებაში არსებული სათიბ-საძოვრებისა და მიწის სხვა ფონდების გამოყენების მკვეთრი გაუმჯობესების მიზნით განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს სახნავი მიწების აღდგენას, სავარგულების პროდუქტიულობის ამაღლებას, ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებებისა და კულტურულ-ტექნიკური სამუშაოების მაღალ დონეზე განხორციელებას, გასარწყავებას, სათიბ საძოვრებამდე მისასვლელი გზების მშენებლობას, ტერასების მოწყობას. ამ ტერასებზე მრავალწლიანი ნარგავების გაშენებას და, რაც მთავარია, მაქსიმალურად უნდა იქნეს ათვისებული სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებისათვის ვარგისი მიწები. ჩვენი მიახლოებითი გაანგარიშებით, მარტო მთის რაიონებიდან შეგვიძლია დამატებით მივიღოთ 660-700 მლნ. მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, ეს კი მნიშვნელოვნად ამაღლებდა ამ მხარის ეკონომიკას.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ფონდუკუგება გაიზრდება რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის გაღრმავებისა და კონცენტრაციის გაზრდის გზით, მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის ახალი ტექნოლოგიის გამოყენებით და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებით. ყველა ამ გზით რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ფონდუკუგება შეიძლება გაიზარდოს 23-25 პროცენტით და მეტად. ამასთან ერთად, ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობის გადიდებისათვის საჭიროა სრულად გამოვიყენოთ შრომითი რესურსები და ყველა სხვა საწარმოო საშუალება, მარტო შრომისუნარიანი მუშახელის საშუალო წლიური გამომუშავების — 225 კაცდღემდე გადიდებით, (ამეამად შრომისუნარიანი მუშაკის საშუალო წლიური დასაქმება რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში 165 და საბჭოთა მეურნეობებში 182 კაცდღეს უდრის), რაც თავისუფლად შეიძლება,

შეგვიძლია შრომის ნაყოფიერების დონე გავზარდოთ 15-20 პროცენტით და მეტად.

ძირითადი ფონდების ეფექტიანობა რომ გავზარდოთ, საჭიროა, სწორად გავანაწილოთ კაპიტალურ დაბანდებათა სახსრები, არ დაექსაქსოთ სახსრები რამდენიმე ობიექტზე, მიზანშეწონილია თავი მოვუყაროთ მათ რამდენიმე უმნიშვნელოვანეს ობიექტზე, რათა მალე გადავცეთ ისინი საექსპლოატაციოდ. ასევე დიდი მნიშვნელობა აქვს კაპიტალურ დაბანდებათა რაციონალურ განაწილებას ახალ მშენებლობასა და უკვე არსებული სიმძლავრეების რეკონსტრუქციებს შორის. კაპიტალურ დაბანდებათა ეფექტიანობა გაიზრდება, თუ მათი კომპლექსური გამოყენებისას გადავწყვეტთ მეურნეობის განვითარების ყველა საკითხს. როგორც სრულიად სამართლიანად აღნიშნა სკკპ პარტიის ცენტრალურმა მდივანმა ლ. ი. ბრეჟნევმა 1978 წლის ივლისის პლენუმზე, რომ „საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში მატერიალური და ფინანსური რესურსების გამოყენების გაუმჯობესების, თანამედროვე პირობებში სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების ამოცანა წინა პლანზე უნდა დავაყენოთ. ამ მიზნით ყველა სამეურნეო რგოლში, ქვემოდან ზემოთ, კიდევ უფრო მტკიცე ბრძოლა უნდა გაჩაღდეს მომპირნეობისა და ყაირათიანობისათვის, პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებისათვის, უყაირათობისა და გამფლანგველობის ფაქტების წინააღმდეგ. მხოლოდ ამ გზით შეიძლება მივაღწიოთ სოფლად შექმნილი ეკონომიკური პოტენციალის მაღალნაყოფიერ გამოყენებას“¹.

თანამედროვე პირობებში ფონდუკუგების გადიდება შესაძლებელია მხოლოდ სოფლის მეურნეობაში პროდუქტიულობის სისტემატური ამაღლებითა და ძირითადი საწარმოო საშუალებების სრულად გამოყენებით. ყველა ტექნიკური სიახლე, მინერალური სასუქი, ტექნიკა, რომელსაც კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები ახლა იღებენ, ეფექტს მხოლოდ მაშინ მოგვცემს, თუ მათი გამოყენება მიწათმოქმედების მაღალ კულტურასთან იქნება შეხამებული. მხოლოდ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და მი-

¹ ლ. ი. ბრეჟნევის სიტყვა 1978 წლის ივლისის პლენუმზე — „სსრკ. სოფლის მეურნეობის შემდგომი განვითარების შესახებ“, გაზ. „კომუნისტი“ 4 ივლისი, 78 წ. № 156.

წამოქმედების მაღალი კულტურის კავშირს შეუძლია უზრუნველყოს სოფლის მეურნეობის კულტურების მოსავლიანობის განუწყვეტელი მატება, შექმნას ნიადაგის ნაყოფიერების გადიდების საფუძველი და აამაღლოს ძირითადი ფონდების ეფექტიანობა, გაზარდოს ფონდუკუება.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ხარისხის მართვა

მეათე ხუთწლედის მთავარი ამოცანაა სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში პროდუქციის ხარისხის ამაღლება და წარმოების ეფექტიანობის გადიდება.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ხარისხის მართვა, მრეწველობისაგან განსხვავებით, რთულია. ამის მიზეზია ის, რომ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებაზე დიდ გავლენას ახდენს ბუნებრივი პირობები, როგორც ცნობილია, პროდუქციის შექმნაში მონაწილეობენ ბიოლოგიური პირობები, რომელთა რეგულირება ძნელია. აღნიშნული სიძნელეების მიუხედავად, თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკურმა პროგრესმა გარკვეული შესაძლებლობა შექმნა სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ხარისხის მართვისათვის.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ხარისხი რომ ვმართოთ, აუცილებელია ისეთი მნიშვნელოვანი გარემო ფაქტორების მოწესრიგება, როგორიცაა: სინათლე, ტენი, მცენარეთა და ცხოველთა კვება. ამის განხორციელება კი შეიძლება სოფლის მეურნეობის ტექნიკური შეიარაღების, მექანიზაციის, ქიმიზაციის, მელიორაციულ ღონისძიებათა სწორად გატარებისა და ელექტროფიკაციის წარმოებაში ფართოდ დანერგვის ბაზაზე. ეს ნათლად მტკიცდება როგორც ჩვენი ქვეყნის მოწინავე საწარმოების, ისე საზღვარგარეთის მსხვილი განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებით.

ამჟამად ჩვენს ქვეყანაში ხორციელდება სოფლის მეურნეობის ინდუსტრიალიზაციის ფართო პროგრამა. სამრეწველო საფუძველზე სოფლის მეურნეობის გადაყვანა უზრუნველყოფს ცალკეული დარგების განვითარებისათვის ნორმალური პირობების შექმნას. პირუტყვის სადგომებში, სადაც კომპლექსური მექანიზაციაა განხორციელებული, მოწესრიგებულია მიკროკლიმატი — ტემპერატუ-

რა, ტენიანობა და ჰაერაცია და პირუტყვის კვება სრულფასოვანი საკვებით მთელი წლის განმავლობაში. დაახლოებით იგივე ითქმის მიწათმოქმედებაში გამოყენებულ სასათბურე კომბინატებზე, სადაც სამრეწველო საფუძველზე მოჰყავთ ბოსტნეული და ზოგიერთი სხვა კულტურა. აქაც მთლიანად არის მოწესრიგებული ზემოაღნიშნული გარემო პირობები. ასეთ პირობებში შეიძლება ზუსტად განვსაზღვროთ პროდუქციის რაოდენობა და მისი ხარისხი. ამრიგად, უნდა გვახსოვდეს, რომ სოფლის მეურნეობის ინდუსტრიალიზაცია, რომელსაც ახლა ჩვენი პარტია და მთავრობა ფართო პროგრამით ანხორციელებს, სოფლის მეურნეობის ყველა დარგში პროდუქციის ხარისხის მართვის საფუძველია.

ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპი გაზრდილ მოთხოვნებს უყენებს წარმოებას. იგივე ითქმის მართვის შესახებაც იმის გამო, რომ არსებითად გაიზარდა ეკონომიკის მასშტაბები, გართულდა მისი სტრუქტურა, უფრო მჭიდრო გახდა დარგთა და საწარმოთა კავშირურობითობა, ყოველივე ეს ზრდის ყველა საკითხს გადაწყვეტისადმი კომპლექსური მიდგომის მნიშვნელობას და ახალ ამოცანებს უსახავს წარმოების მართვას. ცხადია, ამ პირობებში პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების ამოცანის გადაწყვეტა იოლი როდია. ამ საქმეში პრაქტიკული მონაწილეობა უნდა მიიღოს სახალხო მეურნეობის ყველა დარგმა. ისმება კითხვა, რა რეზერვებია რესპუბლიკაში პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებისათვის და რა ეკონომიკური ეფექტის მოცემა შეუძლია მას?

რესპუბლიკაში სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე ხარისხის მიხედვით დაწესებულია გარკვეული მოთხოვნები, რომლებიც პროდუქტების სტანდარტებში პოულობს გამოხატულებას, მაგალითად, ახალი სტანდარტით რძის ხარისხს განაპირობებს, როგორც მჟავიანობა, ასევე მექანიკური და მიკრობიოლოგიური გაქუქყიანება, რომლის მიხედვით რძე იყოფა პირველ, მეორე ხარისხის და უხარისხოდ. ერთი ტონა პირველი ხარისხის რძეზე სახელმწიფო ჩამბარებელს უხდის — 267 მანეთს, მეორეზე — 250 მანეთს, უხარისხოზე — 232,50 მანეთს. ამასთან, საბაზისო ცხიმოვანობის (3,6%) პირველ ხარისხის ერთ ტონა რძეში, თუ მისი ტემპერატურა მიღების მომენტში პლუს 10 გრადუსია, ჩამბარებელს დამატებით 5 მანეთი ეძლევა. ამრიგად, ახალი სტანდარტი მიზნად ისახავს რძის

ხარისხის მკვეთრად გაუმჯობესებას და მის ბაზაზე მუშაკთა მატერიალური დაინტერესების გაზრდას. მიუხედავად ამისა, ეს მეტად დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიება ბევრ მეურნეობაში სუსტად ინერგება. 1975 წლის მონაცემებით, რესპუბლიკაში რძის მწარმოებელი 1154 კოლმეურნეობიდან რძის ჩაბარების ახალ სტანდარტზე გადასული იყო მხოლოდ — 759 მეურნეობა, ანუ მთელი რაოდენობის — 66,7 პროცენტი. ეს მაშინ, როდესაც მთავრობის დადგენილებით მისი დანერგვა უნდა დამთავრებულიყო 1975 წლისათვის. მართალია, რესპუბლიკის ხელმძღვანელი ორგანოების დადგენილებით რძის ჩაბარების ახალ სტანდარტზე გადასვლა გაუგრძელდათ რესპუბლიკის ზოგ რაიონებს (მესტიის, შუახევის, ხულოს, ქედის, ჯავის, ონის, ორჯონიკიძის), მაგრამ იმ რაიონებშიც კი, სადაც ეს ახალი სისტემაა გამოყენებული, იქაც სრულად არ იყენებენ მათზე მინიჭებულ უფლებებს, 1975 წელს რესპუბლიკის მეურნეობების მიერ სახელმწიფოსათვის მიყიდული 208,1 ათასი ტონა რძიდან, ახალი სტანდარტით ჩაბარებული იყო — 140,2 ათასი ტონა, ანუ 67 პროცენტი. აქედან პირველი ხარისხის იყო მხოლოდ — 45,4 ათასი ტონა, მეორე ხარისხისა — 80,1 ათასი ტონა. 14,7 ათასი ტონა რძე უხარისხო იყო. როგორც მოტანილი ციფრები გვიჩვენებენ, ჩვენს რესპუბლიკაში ჩაბარებული რძის საერთო რაოდენობაში ნახევარზე მეტი მოდის (57 პროცენტი) მეორე ხარისხის რძეზე, რომლის ღირებულება ერთ ტონაზე 17 მანეთით ნაკლებია, პირველ ხარისხთან შედარებით და ამით მეურნეობები დიდ ზარალს განიცდიან. მარტო უხარისხო რძე მეორე ხარისხის რომ ჩაებარებინათ, რესპუბლიკის მეურნეობები დამატებით მიიღებენ — 166,4 ათას მანეთს, ხოლო მეორე ხარისხისა პირველ ხარისხის — 1361,7 ათას მანეთს. უხარისხო და მეორე ხარისხის რძე დიდი რაოდენობით ჩააბარეს ოჩამჩირის, გუდაუთის, ცხინვალის, დმანისის, წალკის, ახალქალაქის, ახალციხის, ბოგდანოვკის, თიანეთის, საგარეჯოს, მარნეულის, დუშეთის, მცხეთის, სამტრედიის, ვანის, ასპინძის და სხვა რაიონების კოლმეურნეობებმა. გარდა ამისა, რესპუბლიკის უმრავლესი რაიონები ვერ ღებულობენ 10 გრადუსამდე გაცივებული რძის ჩაბარებისათვის ყოველ ტონაზე დამატებით — 5 მანეთს. ეს აიხსნება იმით, რომ მეურნეობათა უმრავლესობას არ გააჩნიათ სამაცივრო დანადგარები. მარტო სტანდარტით ჩაბარე-

ბული რძის მთლიანი რაოდენობის გაცივების შემთხვევაში რესპუბლიკის მეურნეობები დამატებით მიიღებდნენ 701,0 ათას მანეთზე მეტ შემოსავალს. ყველა შემთხვევაში დასახელებულ რეზერვს თუ ერთ მთლიან მაჩვენებელში გამოვხატავთ, მივიღებთ, რომ მარტო რძის ხარისხის დაცვით რესპუბლიკას ყოველწლიურად დამატებით შეუძლია მიიღოს — 2.228,4 ათასი მანეთი, რაც მნიშვნელოვან რაოდენობას შეადგენს. დიდი რეზერვია ხორცის წარმოებაშიც. ჩვენი დაახლოებითი გაანგარიშებით, ხარისხის დაცვით რესპუბლიკის მეურნეობებს შეუძლიათ დამატებით მიიღონ მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ღორის, ცხვრის, ფრინველის და სხვა სახის პირუტყვის ხორციდან 11,2 მლნ. მანეთი. აღსანიშნავია, რომ რესპუბლიკის მეურნეობები სახელმწიფოს ჯერ კიდევ აბარებენ საშუალოზე დაბალი და საშუალო ნაკვებობის პირუტყვს. მაგალითად, ჩოხატაურის რაიონში ჩაბარებული ხორცის მხოლოდ 3 პროცენტი მაღალი ნაკვებობისა, ხოლო — 49 პროცენტი საშუალოზე დაბალია. აქ ჩაბარებული პირუტყვის საშუალო წონა 163 კგ-ია, როცა რესპუბლიკას საშუალო მაჩვენებელი — 240 კგ-ია, ხოლო მის მეზობელ რაიონებში — ლანჩხუთში საშუალო წონა — 259 კგ, მახარაძეში — 262კგ, საშუალოზე დაბალი ნაკვებობის და ჯანდაგი პირუტყვი დიდი რაოდენობითაა ჩაბარებული კასპის, ბოლნისის, დუშეთის, ზესტაფონის, ხობის, ჩხოროწყუს, წყალტუბოს, სოხუმის, გულრიფშის, გაგრის, ქობულეთის, ხულოს, გუდაუთის, ქედის, შუახევის რაიონებში. თბილისის მეფრინველეობის ფაბრიკაში 1975 წლის 1 აგვისტოდან წლის ბოლომდე რეალიზებულია 3000 წიწილა, რომელთა საშუალო წონამ 386 გრამი შეადგინა, სტანდარტით გათვალისწინებული 450 გრამის ნაცვლად. ამის შედეგად ამ მეურნეობამ მნიშვნელოვანი ზარალი ნახა.

ჩვენს რესპუბლიკაში წინა წლებთან შედარებით მნიშვნელოვნად გაიზარდა მაღალი ნაკვებობის პირუტყვის ჩაბარების რიცხვი. მაგალითად, თუ 1974 წელს ჩაბარებული იყო 27100 სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, 1975 წელს ჩაბარებულია — 35365 სული. საშუალოზე დაბალი ნაკვებობის პირუტყვის ჩაბარება 11.720 სულიდან შემცირებულია — 6792 სულამდე, ხოლო ჯანდაგისა — 1190 სულიდან 560 სულამდე. 1974-1977 წლებში სახელმწიფოსათვის მიყიდული პირუტყვის საერთო რაოდენობაში უმაღლესი ნაკვებო-

ბისა იყო 16 პროცენტი. ეს მაჩვენებელი 1977 წელს 30 პროცენტამდე გაიზარდა, ხოლო საშუალოზე ნაკლები ნაკვეთობისა და მკლე პირუტყვის რაოდენობა 22 პროცენტიდან 11 პროცენტამდე შემცირდა, მიუხედავად ამისა, რესპუბლიკის რიგი მეურნეობებო ჯერ კიდევ დიდი რაოდენობით აბარებენ საშუალო და საშუალოზე დაბალი შეხორცების პროდუქტს. სწორედ ერთ-ერთი მიზეზი ეს არის იმისა, რომ ჩვენთან საშუალოდ ერთ სულ მსხვილფეხა რქიან პირუტყვზე ვაწარმოებთ — 194 კგ ხორცს, მაშინ როცა სსრ კავშირში საშუალოდ — 293 კგ-ს იღებენ. აღსანიშნავია, რომ რესპუბლიკაში როცა უკანასკნელ წლებში ამალდა პარტიული და სახელმწიფო მომთხოვნელობა შრომის და დისციპლინისადმი, ამან გარკვეულად იმოქმედა რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებში პროდუქციის ხარისხზე და აამალა იგი. მაგალითად, 1976 წელს 1970 წელთან შედარებით ჩაის ხარისხი გაუმჯობესდა — 10,9, ყურძნის — 8, ხილის — 12,7, ბოსტნეულის — 1,7, თამბაქოს — 21,3, შაქრის ჭარხლის — 13,4, ციტრუსების — 18,7, ხორცის — 14,8, რძის — 7,5 და მატყლისა — 7,7 პროცენტით. ამის შესაბამისად გაიზარდა რეალიზაციიდან ამონაგები და მეურნეობებს შემოსავლებიც გაუდიდათ. მიუხედავად ამისა ყველა ამ პროდუქციის ხარისხი ჯერ კიდევ არ არის სტანდარტით გათვალისწინებული მოთხოვნილების დონეზე. საჭიროა გამოვიყენოთ ეს დიდი რეზერვები.

ხარისხის გაუმჯობესებისათვის დიდი რეზერვებია რესპუბლიკისათვის მაპროდუქტებელ დარგებშიც: მეჩაიობაში, მევენახეობაში, მეხილეობაში, მეციტრუსეობაში, მეთამბაქოეობაში. ეთერზეთების წარმოებაში. ასევე რეზერვებია მებოსტნეობაში, მეკარტოფილეობაში და საკვებმომპოვებაშიც კი. საკმარისია აღინიშნოს, რომ 1973-1977 წლებში ხარისხის გაუმჯობესების შედეგად რესპუბლიკის კოლმეურნეობებმა ყოველი ცენტნერი ჩაბარებული ჩაიდან დამატებით მიიღეს 9,9 მანეთი. მარტო 1977 წელს ჩაის ხარისხის გაუმჯობესებით მიღებულია — 6,1 მლნ. მანეთი. ჩაის ხარისხის დაწესებულ სტანდარტამდე აყვანით რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებს დამატებით კიდევ შეუძლიათ მიიღონ 8,9 მლნ. მანეთი. მარტო მახარადის რაიონმა ჩაის ხარისხის დაუცველობით გა-

სულ წელს ყოველი ჰექტარი ჩაის პლანტაციიდან დაკარგა სულ ცოტა 200 მანეთის შემოსავალი.

ასეთივე ანგარიშით ჩვენი რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობებს თამბაქოს, შაქრის ჰარხლის, ციტრუსების, ხილის, ყურძნის, კარტოფილის, ბოსტნეულის, ეთერზეთოვანი კულტურების, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებით შეუძლიათ დამატებით მიიღონ დაახლოებით 28,8 მილიონ მანეთზე მეტი შემოსავალი. ეს რეზერვები არის, როგორც მოწინავე, ისე საშუალო და მით უმეტეს ჩამორჩენილ მეურნეობებში. საჭიროა ავამოქმედოთ ისინი და ჩავაყენოთ წარმოების ზრდის სამსახურში.

საქართველოს კპ XXV ყრილობამ განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილა პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების პრობლემებზე და დასახა კონკრეტული ღონისძიებანი მისი შემდგომი გაუმჯობესებისათვის. ახლა ჩვენმა რესპუბლიკამ დააყენა ამოცანა, რომ მეცხოველეობა გახდეს მაღალგანვითარებულ დარგად. ეს ამოცანა რომ გადაეწყვიტოთ, მთავარ პრობლემად მიჩნეულია მყარი საკვები ბაზის შექმნა, ხოლო საკვები ბაზის შექმნაში გადამწყვეტია მისი ყუათიანობის ამაღლება. საქმე უწინარეს ყოვლისა ეხება საკვებში ცილის შემცველობის გადიდებას, ე. ი. საკვების ხარისხის ამაღლებას. ეს აუცილებელია იმიტომ, რომ ამჟამად რესპუბლიკის მეურნეობებს კვლავ არ გააჩნიათ სრულფასოვანი საკვები, რაც იწვევს საკვები ერთეულის გადახარჯვას და წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულების გაძვირებას, რაც მთავარია ხარისხის გაუარესებას, მართალია, 1976-1978 წლებში საკვები ცილის შემცველობა ყველა საკვების ერთ საკვებ ერთეულში — 88,1 გრამიდან გაიზარდა — 92,5 გრამამდე, მაგრამ ეს მაინც საკმარისი არ არის საკვების სრულფასოვნებისათვის. საკვების კარგი ხარისხისათვის ცილის შემცველობამ ერთ საკვებ ერთეულში უნდა შეადგინოს 105-110 გრამი. საკვები ცილის დეფიციტის შედეგად რესპუბლიკაში 1973-1979 წლებში ზედმეტად დაიხარჯა დაატეხებით 105 ათასი ტონა საკვები ერთეული, რაც შეესაბამება 10,9 ათას ტონა რძის, ან 8,3 ათასი ტონა ხორცის დანაკარგს. ეს ნიშნავს, რომ საკვები ცილის წარმოების გადიდება უსწრებდეს საკვების საერთო მოცულობის ზრდას. მაგალითად, რესპუბლიკაში საკვების საერთო რაოდენობა წლიურად თუ უნდა გაიზარდოს 8 პროცენტით, საკვები ცილის

წარმოება უნდა გადიდდეს წელიწადში 12 პროცენტით და მეტად, რომ დაიფაროს ჩვენში საკვები ცილის დანაკლისი. ჩვენში საკვებში ცილის შემცველობა ძალიან მცირედ იზრდება, რაც ყოველად დაუშვებელია. ზემოთ აღნიშნული ზრდის ტემპების ასეთმა თანაფარდობამ უნდა მოგვცეს საშუალება მეათე ხუთწლეულის დამლევისათვის რესპუბლიკაში გვექნეს ყოველ ერთ საკვებ ერთეულზე გაანგარიშებით 105-110 გ საკვები ცილა. თუ ეს გავაკეთეთ, ეს კი ჩვენ რეალობად გვესახება, მაშინ თავისუფლად შევძლებთ მეცხოველეობის დარგის ზარალიანი დარგიდან მაღალრენტაბელურ და მაღალგანვითარებულ დარგად გადაქცევას. ამისათვის კი საჭიროა რესპუბლიკაში მივიღოთ 9 მილიონზე მეტი ტონა საკვები ერთეული იმ პირობით, რომ ერთ სულ პირობით მსხვილფეხა პირუტყვზე გვექნეს 30-40 ცენტნერი საკვები ერთეული. ამით სრულად დაკმაყოფილდება პირუტყვის მთელი მოთხოვნილება საკვებზე. ეს რომ განვახორციელოთ საჭიროა სრულად იქნას გამოყენებული სამრეწველო ანარჩენებიც. ცნობილია, რომ სოფლის მეურნეობაში და პროდუქტების პირველად გადამამუშავებელ საწარმოებში დიდია ანარჩენები. მაგალითად ტყავის გადამამუშავებელ ქარხნებში არსებული ანარჩენებისაგან შეიძლება დამზადდეს 85 პროცენტამდე ცილის შემცველობის საკვები. ხოლო საკონსერვო ქარხნების ანარჩენებისაგან შეიძლება ყუათიანი საკვები დავამზადოთ. ბუჩქნარისაგან და ხე-ტყის მრეწველობის ანარჩენებისაგან ასევე შეიძლება დამზადდეს დაშაქრული საკვები პირუტყვისათვის.

არის საკვების წარმოების გადიდების სხვა რეზერვებიც. ნამჭის ნაწილობრივი ჰიდროლიზით ეს უხეში საკვები ყუათიანობით შეიძლება მიეღუახლოვოთ თივას. ყაირათიანი მუშაობით შეგვიძლია მივალწიოთ იმას, რომ ყოველწლიურად რესპუბლიკაში ნაცვლად 400 ათასი ტონისა, დავამზადოთ 500-600 ათასი ტონა ნამჭა. არის შემთხვევები, რომ ნამჭას კახეთის რაიონებში წვავენ. ასეთი რამ მომავალში არ უნდა იქნეს დაშვებული.

როგორც ვხედავთ, საკვები რესურსები ძალიან ბევრია. ზოგიერთი მათგანის გამოყენების ტექნოლოგია ქართველ მეცნიერებს დამუშავებული აქვთ კიდევ და საჭიროა წარმოებაში მათი დანერგვა. საკვებმომპოვებელმა ორგანიზაციებმა მეტი ყურადღება უნდა

დაუთმონ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების ანარჩენების პირუტყვის საკვებად გამოყენებას.

მეათე ხუთწლედის ამოცანების შესაბამისად არსებობს სამეურნეო მშენებლობის დარგში პარტიის მიერ დასახულ ამოცანათა წარმატებით განხორციელების მხოლოდ ერთი გზა — მეტი გულმოდგინება გამოვიჩინოთ შრომაში. დღეს უკეთ და ხარისხიანად ვიმუშაოთ, ვიდრე გუშინ, ხვალ კიდევ უკეთესად, ვიდრე დღეს. ამ დევიზით იბრძვიან დღეს საქართველოს მშრომელები და ჩვენ ღრმად ვართ დარწმუნებულნი, რომ ასეთი შრომა და თავდადება ყოველგვარი საქმის შესრულების გარანტიას წარმოადგენს.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში ეკონომიკური და სოციალური გარდაქმნების ზოგიერთი შედეგი

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებამ რესპუბლიკაში მკვეთრად გაზარდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოება და დამზადება. ეს კარგად აისახა ეკონომიკური ზრდის ტემპებში. მაგალითად, 1977 წელს სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის წარმოება, 1970 წელთან შედარებით 33,4 პროცენტით, ხოლო 1976 წელთან შედარებით — 13,7 პროცენტით გაიზარდა და მჭიდროვანად აღემატება მეათე ხუთწლიანი გეგმით გათვალისწინებულ საშუალო წლიურ მაჩვენებელს (6,9 პროცენტს). ახლა ჩვენს რესპუბლიკას სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციის ზრდის ტემპების მიხედვით ჩვენს ქვეყანაში ერთ-ერთი პირველი ადგილი უკავია. ბევრად გადიდდა მემცენარეობისა და მეცხოველეობის ძირითადი პროდუქტების წარმოება და დამზადება. 1977 წელს რესპუბლიკაში წარმოებულმა სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციამ (1973 წლის შესადარი ფასებით), ერთი მილიარდ 950 მლნ მანეთს მიაღწია, მაშინ, როცა 1972 წელს 1329,2 მლნ მანეთს უდრიდა.

ბოლო წლებში საგრძნობლად დაჩქარდა მეცხოველეობის განვითარების ტემპი. თუ, მაგალითად, 1961-1970 წლებში მიწათმოქმედების პროდუქცია 77 პროცენტით გაიზარდა, მეცხოველეობისა კი მხოლოდ 18 პროცენტით, 1971-1976 წლებში, პირიქით, მეცხოველეობის პროდუქციის ზრდის ტემპმა (20 პროცენტი) მნიშვნელოვ-

ნად გაუსწრო მიწათმოქმედების პროდუქციის შესაბამის მაჩვენებელს (9 პროცენტი)... ეს ფაქტი იმაზე მეტყველებს, რომ წარმატებით სრულდება საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1975 წლის მეთვრამეტე პლენუმის მიერ მეცხოველეობის სწრაფი განვითარების შემუშავებული პროგრამა: — „გადავაქცოთ მეცხოველეობა სოფლის მეურნეობის მაღალგანვითარებულ დარგად“. განვლილი წლების შედეგები გვიჩვენებენ, რომ წარმატებით სრულდება ეს უდიდესი ამოცანა.

რესპუბლიკაში ამ დარგის აღმავლობაზე მეტყველებს მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების ზრდისა და დამზადების სწრაფი ტემპი, რაც მნიშვნელოვნად აღემატება საშუალო-საკავშირო მაჩვენებლებს. 1965-1976 წლებში ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით ხორცის სახელმწიფო შესყიდვა გაიზარდა 2,3-ჯერ, რძისა — 69 პროცენტით, კვერცხისა — 3,2-ჯერ. ეს მაჩვენებლები ბევრად მაღალია კავშირის საშუალო იმავე მაჩვენებლებთან შედარებით. აქასთან, თუ 1974 წელს რესპუბლიკაში დამზადებული იყო 111,8 ათასი ტონა ხორცი, 1977 წელს დამზადდა 135 ათასი ტონა, რძის დამზადება ამავე პერიოდში 210,7 ათასი ტონიდან 253,8 ათას ტონამდე გაიზარდა, ხოლო კვერცხისა — 275,4 მილიონი ცალიდან 358,6 მილიონ ცალამდე.

მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების ხარისხობრივი მაჩვენებლები. 1974-1977 წლებში სახელმწიფოსათვის მიყიდული პირუტყვის საერთო რაოდენობაში უმაღლესი ნაკვებობისა იყო — 16 პროცენტი, ეს მაჩვენებელი 1977 წელს 30 პროცენტამდე გაიზარდა, ხოლო საშუალოზე ნაკლები ნაკვებობისა და მკლე პირუტყვის რაოდენობა 22 პროცენტიდან 11 პროცენტამდე შემცირდა. საშუალო წველადობა ერთ საფურაჟე ძროხაზე გაიზარდა — 223 კილოგრამით, მატყლის ნაპარსი — 0,2 კილოგრამამდე. საგრძნობლად შემცირდა პირუტყვის გაწყდომა. თუ 1974 წელს სახელმწიფოსათვის მიყიდული რძის მხოლოდ 22 პროცენტი იყო პირველი ხარისხისა, 1977 წელს იგი 62 პროცენტამდე გაიზარდა. ასევე გაზრდილია მემცენარეობის პროდუქტების წარმოება და დამზადებაც, წარმოებულთა 412,1 ათასი ტონა ხარისხოვანი ჩაის ფოთოლი, რითაც გადალახულია 1980 წლის გეგმური დავალება. სოფლის მეურნეობის პროდუქტების

წარმოების გადიდებასთან ერთად უმჯობესდება კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ეკონომიკური მაჩვენებლებიც. კოლმეურნეობათა საერთო შემოსავალი გაიზარდა 14 პროცენტით, წმინდა შემოსავალი კი მესამედით და მეტად. რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებმა 1977 წელი დაამთავრეს 43 მილიონი მანეთი მოგებით, რაც 28 მილიონი მანეთით მეტია, ვიდრე 1976 წელს. სოფლის მეურნეობის პროდუქტების დამზადების სამეურნეობათა-შორისო რაიონულმა გაერთიანებებმა 11 მილიონ მანეთზე მეტი მოგება მიიღეს.

ხუთი წლის მანძილზე ჩვენი ზრდის საფეხურები მკაფიოდ გამოიკვეთა ეკონომიკის ყველა დარგში.

1973-1977 წლებში ჩვენი ეკონომიკური განვითარების ყველაზე განმაზოგადებელი მაჩვენებლები ასეთია:

— ეროვნული შემოსავლის მოცულობა გაიზარდა — 46,9 პროცენტით;

სამრეწველო პროდუქციისა — 49 პროცენტით, სოფლის მეურნეობის პროდუქტებისა — 47 პროცენტით.

ამ წლებში, როცა კაპიტალური დაბანდება 33 პროცენტით გაიზარდა, ძირითადი ფონდების ამოქმედება გადიდა — 38 პროცენტით. შრომის ნაყოფიერება გაიზარდა მრეწველობაში — 38 პროცენტით, მშენებლობაში — 23 პროცენტით, კოლმეურნეობებში, საბჭოთა მეურნეობებში, დამხმარე და სხვა სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებში — 36,9 პროცენტით.

ეროვნული შემოსავლის მატების სურათი ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით ასეთია: 1971 წელს მატების ტემპმა შეადგინა 9,6 პროცენტი, 1972 წელს — 0,9 პროცენტი, 1973 წელს მატებამ შეადგინა — 5,5. 1974 — 9,8 პროცენტი, 1975 წელს — 5,8 პროცენტი, 1976 წელს — 6,3 პროცენტი, 1977 წელს — 8,5 პროცენტი. წარმოებული ეროვნული შემოსავლის ასეთმა მატებამ საშუალება მოგვცა მიგვეახლოებინა წარმოების საშუალო-საკავშირო დონემდე და ჩამორჩენა გარკვეულ ნაწილშიც კი დაგვეძლია.

გაიზარდა ერთ სულ მოსახლეზე გამოყენებული ეროვნული შემოსავლის ოდენობაც. 1971-1976 წლებში გამოყენებული ეროვნული შემოსავლის მოცულობა 28 პროცენტით გაიზარდა. რეალური შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით თითქმის 28

პროცენტით გადიდდა, მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასი მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდებიდან მიღებულ დახმარებასთან და შეღავათებთან ერთად — 21 პროცენტით, კოლმეურნეთა შრომის ანაზღაურება ერთ მომუშავე კოლმეურნეზე გაანგარიშებით — 41,9 პროცენტით გაიზარდა.

რეალური შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე 1977 წელს 1976 წელთან შედარებით — 4,6 პროცენტით გაიზარდა. სამრეწველო-საწარმოო პერსონალის საშუალო თვიური ხელფასი — 3,3 პროცენტით გადიდდა და 161 მანეთი შეადგინა, კოლმეურნეთა შრომის ანაზღაურება კი 6,7 პროცენტით გაიზარდა. ასეთი გამსწრები ტემპი საშუალებას გვაძლევს კოლმეურნეთა შრომითი ანაზღაურება თანდათანობით დაუახლოვდეს მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასს. ეს არის ქალაქსა და სოფელს შორის არსებითი სოციალურ-ეკონომიკური განსხვავების თანდათან დაძლევის პარტიის კურსის ერთ-ერთი ნათელი გამოვლენა.

როცა მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასისა და კოლმეურნეთა შემოსავლების ზრდის მაღალ ტემპს სახავდა, სკკპ XXV ყრილობამ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ კიდევ უფრო უნდა გაძლიერდეს შრომის მიხედვით ანაზღაურების მასტიმულირებელი როლი, თითოეული მუშაკის შემოსავლის ზრდის დამოკიდებულება მის პირად შრომით წვლილსა და კოლექტივის წვლილზე საზოგადოებრივი წარმოების განვითარებაში, მისი ეფექტიანობის ამაღლებაში. ახლა საქართველოს სსრ კოლმეურნე გლეხობა თავისი სოციალური მდგომარეობით სულ უფრო უახლოვდება მუშათა კლასს, ხოლო მისი განათლების დონე და ცხოვრების პირობები რესპუბლიკის ბევრ რაიონში არ განსხვავდება ქალაქურისაგან.

მოვიტანთ ერთ საგულისხმო შედარებას. 40-იან წლებში უმაღლესი და საშუალო განათლების მქონე მომუშავეთა რიცხვით სოფელი მთელი სახალხო მეურნეობის შესაბამის მაჩვენებელს ორჯერ ჩამორჩებოდა. ახლა კი ყოველი 1000 კაციდან ასეთი განათლება აქვს სახალხო მეურნეობაში 796 კაცი, სოფლად — 728-ს. რესპუბლიკის ზოგიერთ რაიონში ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო მაღალია. მაგალითად, მახარაძის რაიონში იგი შესაბამისად 896 და 890 უდრის.

დიდად შეიცვალა საქართველოს სოფელი. საბჭოთა ხელისუფ-

ლების წლებში მისი მთლიანი პროდუქციის მოცულობა 8-ჯერ და მეტად გაიზარდა. სოფლის ცხოვრების დონის განუხრელ ამაღლებას ხელს უწყობს ხელფასის სისტემატური ზრდა. მარტო კოლმეურნეთა საშუალო თვიური ხელფასი 1970 წლის — 52,8 მანეთიდან 74,9 მანეთამდე და უფრო მეტად გაიზარდა 1976 წლისათვის და მნიშვნელოვნად დაუახლოვდა საბჭოთა მეურნეობაში მომუშავე მუშის შრომის ანაზღაურებას. რესპუბლიკის ზოგ რაიონში კი მაჩვენებელი საბჭოთა მეურნეობასთან შედარებით კოლმეურნეობებში უკეთესია. მაგალითად, წითელწყაროს რაიონში საშუალოდ კოლმეურნე წევრთა შრომის თვიური ანაზღაურება 1976 წელს 147,1 მანეთს უდრიდა, ამავე რაიონის საბჭოთა მეურნეობაში კი იგი 110 მანეთს არ აღემატებოდა. დაახლოებით იგივე სურათია მახარაძის რაიონშიც. აქ კოლმეურნე წევრის საშუალო თვიური ანაზღაურება 1976 წელს 115 მანეთს უდრიდა, მაშინ, როდესაც იგი საბჭოთა მეურნეობაში — 112 მანეთს შეადგენდა. დაახლოებით ასეთივე სურათია ქობულეთის, ოჩამჩირის, წალენჯიხის, ზუგდიდის რაიონებში.

მშრომელთა ყოფაცხოვრების პირობების გაუმჯობესებაზე დადებითად მოქმედებს საზოგადოებრივ მეურნეობათა უპირატესი განვითარების ტენდენცია. ეს ნათლად ჩანს კოლმეურნე წევრთა შრომის ანაზღაურების ზრდიდან. 1976 წელს, 1960 წელთან შედარებით რესპუბლიკაში კოლმეურნე წევრის საშუალო თვიური ანაზღაურება გაიზარდა 3-ჯერ, ხოლო 1970 წელთან შედარებით 1,41-ჯერ.

რესპუბლიკის კოლმეურნეთა საშუალოდ ერთი ოჯახის ერთობლივი შემოსავალი (შესადარის, 1965 წლის ფასებში) უდრიდა: 1970 წელს — 2.977 მანეთს, 1976 წელს კი — 3620 მანეთს. ეს ნიშნავს, რომ იგი უკანასკნელი ექვსი წლის მანძილზე 22 პროცენტით გაიზარდა. იმავე პერიოდში საგრძნობი უპირატესობით მატულობდა შემოსავლის ის ნაწილი, რომელსაც მშრომელები საზოგადოებრივი მეურნეობიდან, ამ შემთხვევაში კოლმეურნეობებიდან ღებულობდნენ. თუ, მაგალითად, ამგვარი თანხის მოცულობა იგივე ერთ ოჯახზე გაანგარიშებით 1970 წელს — 466 მანეთს არ აღემატებოდა, 1976 წლისათვის ამ მაჩვენებელმა 1.032 მანეთი შეადგინა, ე. ი. 2,2-ჯერ და მეტად გაიზარდა. კოლმეურნეთა ოჯა-

ხის ბიუჯეტში მატულობს ისეთი შემოსავლები, რომლებსაც მოსახლეობა სახელმწიფო საწარმოებიდან და დაწესებულებებიდან ღებულობს: 1960 წელს ამგვარი შემოსავლების თანხა ერთ ოჯახზე გაანგარიშებით 217 მანეთს, ანუ მთელი ბიუჯეტის 12,8 პროცენტს უდრიდა, 1970 წლისათვის გადიოდა — 55 მანეთამდე, ანუ 17,5 პროცენტამდე, 1976 წელს კი 994 მანეთს, ანუ 24,8 პროცენტს მიაღწია.

როცა კოლმეურნეთა საოჯახო ბიუჯეტის შემოსავლებზე ვლაპარაკობთ, მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ ის დადებითი გავლენა, რასაც მასზე საპენსიო საქმის უზრუნველყოფა ახდენს. ახლა ჩვენს რესპუბლიკაში კოლმეურნეთა ასობით ათასი კაცი იღებს პენსიას. პენსიონერთა რიცხვის ასეთმა ზრდამ განაპირობა სახელმწიფო პენსიების როგორც აბსოლუტური მოცულობის გადიდება, ისე მისი ხვედრითი წილის ამალეობა. საკმარისია ითქვას, რომ მარტო უკანასკნელი ხუთი წლის მანძილზე რესპუბლიკის კოლმეურნეთა მიერ მიღებული პენსია 64 პროცენტით გაიზარდა.

ჯეროვან ინტერესს იწვევს კოლმეურნეთა საოჯახო ბიუჯეტის საგასავლო ნაწილი. ამ შემთხვევაში იგულისხმება დანახარჯთა ის მასა, რასაც წლის მანძილზე კოლმეურნეები გამოყოფენ სამრეწველო და სასურსათო საქონლის შესაძენად, პირადი მომსახურების დასაფარავად და ა. შ.

კოლმეურნეობის წევრთა ოჯახის ბიუჯეტის საერთო დანახარჯიდან სამრეწველო საქონლის შეძენის წილი 1970 წლის 33 პროცენტიდან 38 პროცენტამდე გაიზარდა 1976 წლისათვის. ამის მიუხედავად, საგრძნობლად მცირდება კვების ხარჯების ხვედრითი წილი. ახლა იგი 36,0, 31,5 პროცენტს უდრის. თუმცა, როგორც ამის შესაბამისი მონაცემები ცხადყოფენ, სულ უფრო და უფრო უმჯობესდება კვების რაციონი და სტრუქტურა.

უაღრესად დიდმნიშვნელოვანი მოვლენაა ის გარემოებაც, რომ კოლმეურნეთა ოჯახის დანახარჯებში სისტემატურად იზრდება კულტსაქონლის, აგრეთვე მსუბუქი ავტომობილის შეძენის ხარჯები. თუ, მაგალითად. 1970 წლისათვის ამ მიზნით საშუალოდ ერთი ოჯახი მხოლოდ 53 მანეთს გამოყოფდა, 1976 წელს უკვე 203 მანეთი იქნა დახარჯული.

„ჩვენი დღევანდელი მუშათა კლასი — ამბობდა ლ. ი. ბრეჟნევი თავის სიტყვაში 1977 წლის 24 მაისის პლენუმზე საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუციის პროექტის შესახებ, — ეს არის ქვეყნის მოსახლეობის ორი მესამედი. ეს არის ათმილიონობით განათლებული, ტექნიკურად წიგნიერი, პოლიტიკურად მომწიფებული ადამიანი. მათი შრომა სულ უფრო მეტად უახლოვდება ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების შრომას, მნიშვნელოვნად გაიზარდა მუშების საზოგადოებრივი აქტიურობა, მათი მონაწილეობა სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში“¹.

ეს სიტყვები მთლიანად შეესაბამება ჩვენი სოფლის მუშათა კლასს. ხუთი წლის განმავლობაში რესპუბლიკის სოფლის მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასი გაიზარდა 20 პროცენტით, ე. ი. 71,9 მანეთიდან 86,2 მანეთამდე თვეში. ამ პერიოდში კოლმეურნეობებისათვის საზოგადოებრივი მეურნეობიდან შემოსავალი კიდევ უფრო მეტად — 41,5 პროცენტით გაიზარდა. ასეთი გამსწრები ტემპი საშუალებას იძლევა კოლმეურნეთა შრომითი ანაზღაურება თანდათანობით დაუახლოვდეს მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასს. ეს არის ქალაქსა და სოფელს შორის არსებითი სოციალურ-ეკონომიკური განსხვავების თანდათანობით დაძლევის პარტიის კურსის ერთ-ერთი ნათელი გამოვლენა.

რესპუბლიკაში უკანასკნელ წლებში გატარებული ქმედითი ღონისძიებების შედეგად საქართველოს სსრ-ში ამაღლდა მოსახლეობის ცხოვრების დონე. მარტო მეცხრე ხუთწლედის ბოლო 1975 წელს, 1972 წელთან შედარებით სოფლის მოსახლეობის ერთ ჭულზე ეროვნული შემოსავლის წარმოება რესპუბლიკაში გაიზარდა 22,4 პროცენტით და შეადგინა (ფაქტური ფასებით) 1088 მანეთი. ეს მაჩვენებელი რესპუბლიკის ზოგიერთ რაიონში კიდევ უფრო მაღალი იყო. სახალხო მეურნეობის ეკონომიკისა და დაგეგმვის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის გამოკვლევებიდან ჩანს, რომ, მაგალითად, 1975 წლის მონაცემებით, ეს მაჩვენებელი წითელწყაროს რაიონში — 1506, ხოლო მახარაძის რაიონში — 1673 მანეთს უდრიდა, ე. ი. შესაბამისად 47,6 და 53,8 პროცენტით მეტია. სოფ-

¹ ლ. ი. ბრეჟნევის სიტყვა „საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუციის პროექტის შესახებ“, გაზეთი „კომუნისტი“, 24 მაისი, 1977 წ.

ლის მოსახლეობაში ეს ზრდა კიდევ უფრო საგრძნობია. მაგალითად, ზუგდიდის რაიონის სოფლის მოსახლეობაში ეროვნული შემოსავლის ზრდა 57,4 პროცენტს უდრიდა, მაშინ, როდესაც ქ. ზუგდიდში ეს მაჩვენებელი 34,4 პროცენტს არ აღემატებოდა. დაახლოებით იგივე ითქმის წითელწყაროს, მახარაძის, ქობულეთის, გალის, ოჩამჩირის და სხვა რაიონებზეც. წარმოებული ეროვნული შემოსავლის ზრდასთან ერთად იზრდება გამოყენებული ეროვნული შემოსავალიც.

1971-1975 წლებში ფულადი ხარჯები 38,0%-ით გაიზარდა. მათ შორის საქონლის შეძენის ხარჯები 50,6% -ით, მომსახურების საზღაური 22,2% -ით, სავალდებულო გადასახადებები და ნებაყოფლობითი შენატანები 31,3% -ით. დანაზოგების მატება შემნახველ საღაროებში და 3%-იან ობლიგაციების შეძენა 25,7% -ით და ა. შ. 1975 წელს საქონლის შეძენის ხარჯებმა ფულადი ხარჯების 58,4% შეადგინა, ხოლო მოსახლეობის სყიდვითი ფონდებისამ — 85%. ანალოგიური ცვლილებაა სოფლის მოსახლეობაშიც. სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას მკვეთრად ახასიათებს საცალო საქონელბრუნვის მოსახლეობის ერთ სულზე მოცულობის გადიდება. მეცხრე ხუთწლედში, აღნიშნული მაჩვენებელი 48,4% -მდე გაიზარდა. მათ შორის საზოგადოებრივი კვების ბრუნვა — 40% -ით. ეს რამდენადმე მაღალი ტემპია, ვიდრე ქალაქის მოსახლეობისა. იცვლება სოფლის კულტურულ-ტექნიკური დონე. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებამ წარმოშვა შრომის ორგანიზაციის ახალი ფორმები. მის საფუძველზე ღრმავდება კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების სპეციალიზაცია, ცალკეული სფეროები დამოუკიდებელ დარგებად იყოფა. იზრდება წარმოების კონცენტრაცია, ყოველწლიურად ძლიერდება საწარმოო კოოპერირების პროცესი სხვადასხვა ფორმის გაერთიანებებად და აგრარულ-სამრეწველო ინტეგრაციად. ყოველივე ეს ნიშნავს, რომ სასოფლო-სამეურნეო შრომა თავისი ხასიათით და ორგანიზაციით არსებითად დაუახლოვდა სამრეწველო შრომას. ამ პრობლემის გადაჭრაში დიდმნიშვნელოვანი საზომია მეათე ხუთწლიანი გეგმით გათვალისწინებული სოფლის მეურნეობის შემდგომი ინდუსტრიალიზაციის განხორციელება. სოფლის მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის თვისობრივი შეცვლა მუშაკთა კვა-

ლიფიკაციის დონის ამაღლების მატერიალური საფუძველია. თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო წარმოება ადამიანთა ზოგადსაგანმანათლებლო და სპეციალური მომზადების მაღალ დონეს მოითხოვს. კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მერნეობებში წლითიწლობით დიდდება უმაღლესი და საშუალო განათლების მქონე მუშაკთა რაოდენობა, იზრდება მექანიზატორთა ხვედრითი წონა. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი გარდაქმნის ძველ პროფესიებს. ახლებური რაიონის სოფლებში შემოვიდა ახალი პროფესიები: მექანიზატორ-მეცხოველე, ავტომატური ხაზების ოპერატორი, მეცხოველეობის ფერმების მოწყობილობათა რემონტზე დასაქმებული ზეინკლები, ელექტრომონტიორები და სხვ. ამის შედეგად სოფლადუკვე გვყავს ტექნიკური ინტელიგენცია, მაღალკვალიფიციური მუშათა კადრები.

ამრიგად, ტექნიკური აღჭურვილობითა და თავისი შინაარსით სასოფლო-სამეურნეო შრომა განუწყვეტლივ უახლოვდება ინდუსტრიულ შრომას. სულ უფრო იზრდება სოფლად კვალიფიციურ მუშაკთა ხვედრითი წილი. მაგალითად, მახარაძის რაიონის სახალხო მეურნეობაში სპეციალური პროფესიის მქონე პირთა ხვედრითი წილი 1960 წელს მუშათა რაოდენობაში თუ შეადგენდა 52,5 პროცენტს, ეს მაჩვენებელი 1977 წლისათვის გაიზარდა 70,5 პროცენტამდე, ხოლო კოლმეურნეთა რაოდენობაში იგი ამ პერიოდში გაიზარდა 25 პროცენტით და შეადგინა 48,4 პროცენტი. დაახლოებით იგივე ითქმის ზუგდიდის, გალის, ქობულეთის, ოჩამჩირის და ზოგიერთ სხვა რაიონზეც.

წითელწყაროს რაიონის სახალხო მეურნეობაში იზრდება მუშებისა და ინტელიგენციის ხვედრითი წილი. მაგალითად, 1977 წელს, 1960 წელთან შედარებით, მუშების ხვედრითი წილი 9,5 პროცენტით ამაღლდა, ინტელიგენციისა 4,8 პროცენტით, ხოლო კოლმეურნის ხვედრითი წილი შემცირდა 14,3 პროცენტით.

ეს პროცესი კიდევ უფრო მკვეთრად არის გამოხატული ეკონომიკურად განვითარებულ ისეთ რაიონებში, როგორიცაა: ქობულეთი, გალი, ზუგდიდი, ოჩამჩირე და რიგი სხვა რაიონები.

პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის მაგისტრალური მიმართულება იყო და იქნება წარმოების ეფექტიანობისა და მუშაობის ხარისხის ამაღლება. ამ მიმართულებით მეთავე ხუთწლედის პირ-

ველ ოთხ წელში ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში მნიშვნელოვანი შედეგები გვაქვს მიღწეული. 1979 წელს სახალხო მეურნეობაში თვალსაჩინო წარმატებებისათვის ჩვენი რესპუბლიკა მეშვიდედ გამარჯვებულად ცნეს საკავშირო სოციალისტურ შეჯიბრებაში და ზედიზედ მეშვიდედ გადაეცა საკავშირო გარდამავალი წითელი დროშა. ახლა ჩვენს რესპუბლიკას ისეთი სინთეზური ეკონომიკური მაჩვენებლის მიხედვით, როგორიც არის შრომის ნაყოფიერება (ზრდის ტემპის მიხედვით) ერთ-ერთი პირველი ადგილი უკავია მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის და მნიშვნელოვნად აღემატება კავშირის საშუალო მაჩვენებელს. ასე, მაგალითად, 1976-1977 წწ. (საშუალო წლიური მონაცემებით) შედარებით 1971-1975 წწ. ჩვენი რესპუბლიკის საზოგადოებრივ მეურნეობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი 25 პროცენტს უდრის, სსრ კავშირისა კი საშუალოდ 12 პროცენტს, აზერბაიჯანის სსრ-ში 18, ხოლო სომხეთის სსრ-ში—15 პროცენტს. კიდევ უკეთესი შედეგებია მიღწეულა 1978 წელს. ამ წლის წინასწარი მონაცემებით, ჩვენს რესპუბლიკას კვლავ შენარჩუნებული აქვს მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის შრომის ნაყოფიერების ზრდის წინგამსწრები ტემპი. ეს წინგამსწრები ტემპი აუცილებლად უნდა იქნეს შენარჩუნებული მეათე ხუთწლედის მეხუთე წელსაც, რომ დაგძლიოთ სოფლის მეურნეობის განვითარებაში საერთო-საკავშირო დონიდან ჩამორჩენა და გავიდეთ მოწინავე პოზიციებზე.

უკანასკნელ წლებში ჩვენი რესპუბლიკის პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელთა მიერ გაწეული დიდი მუშაობის შედეგად უკვე დაძლეულია მეცხრე ხუთწლედის საგეგმო დავალების შესრულებაში ჩამორჩენა და წარმატებით შესრულდა მეათე ხუთწლედის პირველი ოთხი წლის დასახული პროგრამა. სასიხარულოა, რომ ერთ სულ მოსახლეზე საზოგადოებრივი პროდუქტისა და ეროვნული შემოსავლის წარმოებაში მნიშვნელოვნად შემცირდა საერთო-საკავშირო მაჩვენებლების მიხედვით რესპუბლიკის ჩამორჩენა. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ამას ძირითადად აპირობებს სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო დარგებში წარმოების ტემპის სწრაფი ზრდა. კერძოდ, უკანასკნელი ოთხი წლის მანძილზე სამრეწველო პროდუქციის მატების ტემპი 5,4 და სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისა კი 2,6 პუნქტით უსწრებს საშუალო-საკავშირო მაჩვე-

ნებლეს. წარმატებით დაიწყო მეათე ხუთწლედის მეხუთე წელიც, მაგრამ როგორც ხაზგასმით არის აღნიშნული „სკკპ ცენტრალურა კომიტეტის მიმართვაში საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ყველა ამომრჩეველისადმი, ყველა მოქალაქისადმი“ — მიღწეული წარმატებანი თვითდაშვებების საფუძველს როდი გაძლევს.

რაზე მეტყველებს რესპუბლიკის საშუალო მაჩვენებლებთან მთელი რიგი რაიონების სოფლის მეურნეობის განვითარების ძირითადი ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება? რა ძირეული ცვლილებანი მოხდა რესპუბლიკის მთელი რიგი რაიონების განვითარებაში მეათე ხუთწლედის პირველ ოთხ წელს? რა გამოუყენებელი რეზერვებია, როგორ განვითარდება იგი მეათე ხუთწლედის მეხუთე წლების ამოცანების შესაბამისად და რა გზით უნდა მიაღწიონ კვლავ ჩამორჩენილმა რაიონებმა და მეურნეობებმა მოწინავე პოზიციებს?

ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მეათე ხუთწლედის ოთხ წელს რესპუბლიკის ბევრმა რაიონმა მკვეთრად გააუმჯობესა ეკონომიკური მაჩვენებლები, ზოგიერთ დარგში გარკვეულად დაძლეულია ჩამორჩენა. 1975-1978 წწ. მონაცემებით, შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპის მიხედვით რესპუბლიკის საშუალო დონეს ბევრად აჭარბებდნენ: ახმეტის, გურჯაანის, თელავის, თიანეთის, წყალტუბოს, თერჯოლის, ტყიბულის, აბაშის, ჩხოროწყუს, მახარაძის, ლანჩხუთის, გალის, ხულოს რაიონების მეურნეობები. ასევე შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპით საშუალო რესპუბლიკურთან შედარებით მცირედ ჩამორჩებიან: ცხაკაიას, ზუგდიდის, ხობის, ქობულეთის, ხელვაჩაურის, ოჩამჩაირის, გეგეჭკორის, საჩხერის, ლაგოდეხის, ყვარლის, საგარეჯოს, კასპის, ადიგენის რაიონის მეურნეობები. რესპუბლიკის დანარჩენ რაიონებში დაბალია შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპი. ასეთი რაიონებია: მცხეთის, წალკის, დმანისის, ახალქალაქის, ბოგდანოვკის, ასპინძის, გორის, ბორჯომის, სიღნაღის, წითელწყაროს, დუშეთის, ლენინგორის, სამტრედიის, წულუკიძის, ზესტაფონის, კიათურის, წალენჯიხის, ჩოხატაურის, მარნეულის, გარდაბნის, სოხუმის, გუდაუთის, შუაზევის რაიონების მეურნეობები, ხოლო 1978 წელს 1975 წელთან შედარებით შრომის ნაყოფიერება კი არ გაზარდეს, არამედ შეამცირეს. ასეთი რაიონ-

ნებია: გაგრის, გულრიფშის, ცაგერის, ამბროლაურის, ორჯონიკიძის, მიაკოვსკის, ვანის, ზნაურის, ცხინვალის, ყაზბეგის, ახალციხის რაიონების კოლმეურნეობები.

ჩვენი რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ერთ საშუალო წლიურ მუშაკზე 1975-1978 წლების საშუალო მონაცემებით 1592 მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქცია იწარმოება, ხოლო საბჭოთა მეურნეობებში 1974 მანეთისა. ეს მაჩვენებლები 1978 წელს ბევრად უკეთესია. ამ საშუალო რესპუბლიკურ მაჩვენებლებს ჩამორჩებიან ძირითადად ეკონომიკურად სუსტი მთის რაიონების კოლმეურნეობები, აგრეთვე ბარის ზონის ზოგიერთი რაიონებიც. ამ რაიონების მეურნეობებში დაბალია სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა, მცირეა მეცხოველეობის პროდუქტიულობის მაჩვენებლები. მთის რელიეფის დანაწევრებისა და მთაგორიანობის გამო დაბალია სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების მექანიზაციის დონე, ძალზე მცირეა შრომის ნაყოფიერება და ამის გამოც დაბალია წარმოების ეფექტიანობაც.

ამასთან, შარშან მკაცრი კლიმატური პირობების მიუხედავად, ბევრმა რაიონმა გაზარდა მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოება. რესპუბლიკაში გადაჭარბებით შესრულდა ხორცის, რძის, კვერცხის, მატყლის, სახელმწიფოსადმი მიყიდვის დავალება. მაგალითად, პირუტყვისა და ფრინველის მიყიდვის მოცულობის ზრდის ტემპით პირველი ადგილი დავიკავეთ მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის. ეს მიღწეული იქნა იმით, რომ გაუმჯობესდა დარგის ხელმძღვანელობა, გაძლოლის კულტურა და მომთხოვნელობა.

ბევრი რაიონის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში გაიზარდა უმაღლესი ნასუქობის მსხვილი რქოსანი პირუტყვის ხვედრითი წონა და შემცირდა საშუალოზე ნაკლები ნასუქობისა და მჟლე პირუტყვის პროცენტი. ამასთანავე, ბევრი რაიონის მეურნეობები კვლავ აბარებენ მცირე წონისა და დაბალი კონდიციის პირუტყვს. ამის გამო რესპუბლიკაში შარშან 1977 წელთან შედარებით უმნიშვნელოდ გაიზარდა მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ღორის, ცხვრისა და თხის საშუალო წონა. 1978 წელს რესპუბლიკაში 158 მეურნეობამ დაახლოებით 3300 ტონა ხორცი დააკლო გვემის შესრულებას. ეს რაიონებია: ბორჯომის, სამხრეთ-ოსეთის ავტონომიური ოლქის მეურნეობები, სიღნაღის, დუშეთის, თიანე-

თის, ყაზბეგის, სამტრედიის, ონის, ცაგერის რაიონების მეურნეობები.

1978 წელს, 1977 წელთან შედარებით, რესპუბლიკაში 27 კილოგრამით შემცირდა საშუალო წველადობა. 1975 წელს რესპუბლიკის საშუალო დონეზე უკეთესი მაჩვენებელი თუ ქონდა 27 რაიონს, ახლა ეს 23 რაიონს აქვს, ამასთან 10 რაიონმა დაძლია ჩამორჩენა რძის წარმოებაში და რესპუბლიკის საშუალო მაჩვენებლებს მიაღწია. ოთხმა რაიონმა შეამცირა წარმოება და საშუალო-რესპუბლიკურ მაჩვენებელს ჩამორჩნენ, ესენია: საგარეჯოს, დმანისის, ყვარლის, წალკის საზოგადოებრივი მეურნეობები.

ნამატის მიღებაში მოწინავე პოზიციები დათმეს: ქარელის, საგარეჯოს, გურჯაანის, წითელწყაროს, სამხრეთ-ოსეთის, ზესტაფონის, აბაშის, გეგეჭკორის, მესტიის, ონის რაიონების მეურნეობებმა.

1978 წელს ძროხის სულადობის და წველადობის გეგმის შესრულებლობის გამო რძის დამზადების გეგმა ვერ შეასრულა 164 მეურნეობამ. ამის გამო დაახლოებით 5260 ტონა რძე დააკლდა რესპუბლიკას. ეს რაიონებია: ბორჯომის, აღიგენის, გურჯაანის, წითელწყაროს, თიანეთის, ცაგერის და გაგრისა. ანალოგიური მდგომარეობაა მეფრინველეობაშიც. 1978 წელს კვერცხის დამზადების გეგმა ვერ შეასრულა 74 მეურნეობამ. მარტო აქედან რესპუბლიკას 14 მილიონი ცალი კვერცხი დააკლდა. ეს რაიონებია: ახალქალაქის, სიღნაღის, წითელწყაროს, სამხრეთ-ოსეთის, სამტრედიისა და აფხაზეთის ასსრ მეურნეობები. ვეტერინარული მომსახურების დაბალი დონის გამო და სხვადასხვა ვირუსოვანი დაავადების გავრცელების შედეგად გასულ წელს უამრავი ფრინველი გაწყდა. მარტო გამარჯვებისა და კოდის მეფრინველეობის ფაბრიკაში 1978 წელს მთლიანი სულადობის 35 პროცენტზე მეტი ფრინველი დაიხოცა. 1978 წელს 1977 წელთან შედარებით პირუტყვის დაცემის პროცენტი შეამცირეს: ბოგდანოვკის, ახალციხის, გორის, ბორჯომის, საგარეჯოს, თელავის, წითელწყაროს, წალკის, სამხრეთ-ოსეთის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მეურნეობებმა. სამაგიეროდ არიან რაიონები, სადაც გაიზარდა პირუტყვის დაცემის პროცენტი. ასეთებია: აღიგენის, ხაშურის, სიღნაღის, ახმეტის, ყვარლის, მცხეთის, დმანისის, საჩხერის, ონის, ამბროლაურის, ცაგერის, გეგეჭკორის, ზუგდიდის,

წალენჯიხის, ჩხოროწყუს, სამტრედიის, წულუკიძის საზოგადოებრივი მეურნეობები.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული, მათგან განსაკუთრებული როლი აკისრია ძირითადი საწარმოო ფონდების ინტენსიურ გამოყენებას. რომლის მთავარი ეკონომიკური მაჩვენებელია ფონდუქუგება. ამ მაჩვენებლით ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა ჩამორჩება საშუალო-საკავშირო დონეს. საინტერესოა აღინიშნოს, რომ ჩვენს რესპუბლიკაში ფონდუქუგება თუ ადრე სისტემატურად მცირდებოდა, ახლა ეს ტენდენცია საწინააღმდეგო სურათს გვიჩვენებს 1978 წელს რესპუბლიკის კოლმეურნეობები ფონდუქუგებამ: შეადგინა 0,65 მანეთი, მაშინ როდესაც 1973 წელს 0,60 მანეთს უდრიდა. ე. ი. ფონდუქუგება გაიზარდა 8,3 პროცენტით. შესაბამის წლებში საბჭოთა მეურნეობებში იგი უდრიდა 0,33 და 0,31 მანეთს და ზრდა შეადგენდა 6,4 პროცენტს. როგორც სსრ კავშირისათვის მთლიანად, ასევე ყველა მოკავშირე რესპუბლიკისათვის კვლავ დამახასიათებელია ფონდების ეფექტიანობის შემცირება. ჩვენს რესპუბლიკაში კი იზრდება, რაც მნიშვნელოვან მომენტად უნდა იქნეს მიჩნეული. საერთოდ, ახლანდელი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პირობებში, როცა სწრაფად იზრდება ტექნიკური და ფონდშიეარალება, პირველ ხანებში დასაშვებია ფონდების ეფექტიანობის შემცირება. მაგრამ ეს დროებითი ხასიათის მოვლენაა. შემდგომში კი იგი აუცილებლად უზრუნველყოფს ფონდების ეფექტიანობის გადიდებას. ეს პროცესი კიდევ უფრო მეტად გამოიკვეთება ჩვენში მეთერთმეტე ხუთწლედში.

ფონდების ეფექტიანობის ზრდა ჩვენში განაპირობა შრომის დისციპლინის განმტკიცებამ, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებისადმი ხელმძღვანელობის გაუმჯობესებამ, ძირითადი საწარმოო ფონდების უფრო სრულად გამოყენებამ, კაპიტალურ დაბანდებათა სახსრების უფრო მიზნობრივმა გამოყენებამ და სხვა ფაქტორებმა. ფონდების ეფექტიანობა ჩვენს რესპუბლიკაში კვლავ მცირდება მეცხოველეობის ხაზით. ამ დარგში გამოყენებული ძირითადი საწარმოო ფონდების სრული საპროექტო სიმძლავრეების აუთვისებლობის გამო, რაც ჩვენს რესპუბლიკაში დღესაც, სამწუხაროდ, მნიშვნელოვნად დიდია. საპროექტო სიმძლავრეები არ იყო სრულ-

ლად ათვისებული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ღორის, ცხვრის, ფრინველის კომპლექსების გამოყენებაში. 1978 წელს სა-გარეჯოს რაიონის გიორგიწმინდისა და ცხაკაიას რაიონის ძველი სენაკის მელორეობის კომპლექსებში წარმოებული იქნა 1800 ტონა ღორის ხორცი, ნაცვლად 6570 ტონისა, ანუ 27,4 პროცენტი. 26 ათასი სულის ნაცვლად, სუქებაზე იყო დაყენებული 8 ათასი სული ღორი, ანუ საპროექტო სიმძლავრის 30,9 პროცენტი. ანალოგიური მდგომარეობა იყო მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ხორცის, რძის კომპლექსების, მეფრინველეობის სამრეწველო ფაბრიკების, ცხვრის სასუქი პუნქტების გამოყენებაში. 1978 წელს რესპუბლიკის სამეურნეობათაშორისო მეფრინველეობის ფაბრიკების სიმძლავრეები ათვისებული იყო 27,9 პროცენტით. ამ წელს ფაბრიკებიდან მიღებული იქნა 58 მლნ. ცალი კვერცხი, რაც საპროექტო სიმძლავრის 33,0 პროცენტს უდრიდა. ამავე ფაბრიკებში ერთ მ² ფრინველის ხორცის წარმოება 45-50 კგ-ზე ნაკლებია, მაშინ როდესაც პროექტით 120-150 კგ-ზე მეტი უნდა იყოს. ანალოგიური მდგომარეობა იყო მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ხორცისა და რძის სამრეწველო კომპლექსების გამოყენებაში. 1978 წელს ხორცის წარმოების ამ სამრეწველო კომპლექსებში საპროექტო სიმძლავრეები ათვისებულ იყო მხოლოდ 69,0, ხოლო რძისა 79 პროცენტით. ყოველივე ამის გამო 1978 წელს მეცხოველეობის დარგში გამოყენებული ფონდების ეფექტიანობა დაეცა 20-22 პროცენტით და 1978 წელს ფონდუქუგებამ რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობებში შეადგინა 0,36 მანეთი, ხოლო კოლმეურნეობებში 0,65 მანეთი. მეტად საყურადღებოა ის გარემოება, რომ 1971-დან 1978 წლამდე საპროექტო სიმძლავრეების ათვისებლობის შედეგად რესპუბლიკის საზოგადოებრივი მეურნეობების მეცხოველეობის დარგში ფონდუქუგება დაეცა სულ მცირე 30-35 პროცენტით. მეცხოველეობის დარგის ფონდუქუგების საშუალო-რესპუბლიკურ დონეს ამცირებენ: საგარეჯოს, წითელწყაროს, გურჯაანის, გაგრის, მარნეულის, თეთრიწყაროს, ზუგდიდის, გალის, ოჩამჩირის, გორის, კასპის, ქობულეთის, მახარაძის, ბოლნისის, მცხეთის, გარდაბნის, თელავის რაიონების მეურნეობები, „საქცხოველმრეწვისა“ და „საქფრინველმრეწვის“ გაერთიანებათა მეურნეობები.

რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების საშუალო

დონის საერთო-საკავშირო ღონემდე აყვანა მოითხოვს ყველა რეზერვის სრულად ამოქმედებას, რეზერვები კი ყველა რაიონსა და მეურნეობაშია. რეზერვებია მიწების გამოყენებაში, შრომითი რეზერვების დასაქმებასა და გამოყენებაში, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ყველა დარგში. ჩვენ მიახლოებით გავიანგარიშეთ მთის ზონის რაიონთა შესაძლებლობანი, რომლებსაც ნაკლებად ხელსაყრელი პირობები აქვთ წარმოების განვითარებისათვის, ვიდრე ვაკის ხელსაყრელ პირობებში მყოფ რაიონებს. აღმოჩნდა, რომ მხოლოდ დაბალრენტაბელური და მცირეშემოსავლიანი რაიონების მეურნეობები რომ ინტენსიურად აწარმოებდნენ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციას, მაშინ ჩვენ დამატებით მივიღებდით სულ ცოტა 32-35 მლნ. მანეთის სოფლის მეურნეობის პროდუქციას. ჩვენ არაფერს ვამბობთ ამ რაიონებში არსებულ სხვა მდიდარ შესაძლებლობებზე, რომლებიც თავისთავად არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე ჩვენს მიერ ზემოთ დასახელებული რეზერვები. აქვე კიდევ გვინდა ხაზი გავუსვათ ხორცისა და რძის წარმოების ზრდის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს რეზერვს, როგორიცაა პირადი დამხმარე მეურნეობის განვითარება. საქმე ის არის, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ამჟამად ცხოვრობს 78,8 ათასი კომლი, ანუ კომლთა მთელი რაოდენობის 27 პროცენტი, რომლებსაც არ ყავს არც ერთი სახის პირუტყვი. მარტო აქედან შეიძლება დამატებით მივიღოთ სულ მცირე — 62,5 ათასი ტონა რძე და 7,9 ათასი ტონა ხორცი. სოფლად თუ ცხოვრობ, მოვალე ხარ, რომ გყავდეს პირუტყვი და ფრინველი, არ უნდა გჭირდებოდეს ყოველდღიურად სახელმწიფოსაგან ხორცისა და რძის ყიდვა, ძირითადად უნდა იკმაყოფილებდე საკუთარ მოთხოვნილებას ამ სახის პროდუქტებზე.

ახლა ჩვენი რესპუბლიკის საზოგადოებრივი მეურნეობები ყოველ 100 ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე (დაკლული წონით) აწარმოებენ 45 ცენტნერ ხორცს, ნაცვლად 1970 წლის 35 ცენტნერისა, რძეს შესაბამისად 197,1 და 175 ცენტნერს, კვერცხს (ყოველ 100 ჰექტარ მარცვლეულის ნათეს ფართობზე) 161 და 96 ათას ცალს და მატყლს 165 და 159 კგ-ს. ამ მაჩვენებლებს მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან მეცხოველეობის მიმართულების მთისა და ბარის რიგი რაიონების მეურნეობები. აღნიშნულმა მეურნეობებმა რომ მიაღწიონ რესპუბლიკის საშუალო დონეს, მაშინ ჩვენ

დამატებით მივიღებდით სულ მცირე 25-30 ათას ტონა ხორცს. 1978 წელს მიუხედავად არახელსაყრელი კლიმატური პირობებისა, ამ რეზერვების ამოქმედებით რესპუბლიკამ 160 ათასი ტონით მეტი ყურძენი, 5263 ტონით მეტი ხორცი, 8201 ტონით მეტი რძე და 46230 ათასი ცალით მეტი კვერცხი აწარმოა, ვიდრე 1977 წელს. რეზერვების ძიებაში განსაკუთრებით გამოიჩინეს თავი: გურჯაანის, ახმეტის, თელავის, აბაშის, ხობის, თერჯოლის, საჩხერის, ლენინგორის, მცხეთის, გარდაბნის, ახალქალაქის, ქობულეთის, ცხაკაიას, ჩოხატაურის, წყალტუბოს, მახარაძის, ლანჩხუთის, ტყიბულის ზონის, აფხაზეთისა და აჭარის ასსრ რაიონების მშრომელებმა. საერთოდ რესპუბლიკის ყველა ადმინისტრაციული რაიონის მიხედვით წარმოების ეფექტიანობის გადიდებისათვის უდიდეს რეზერვად შეიძლება ჩაითვალოს არსებული მუშახელის სრულად გამოყენება. მართო იმ მუშახელის (რომლებიც დღეისათვის არასრულად გვეყავს გამოყენებული) ფაქტიურად მიღწეულ დონემდე დასაქმება სულ მცირე 20-22 მლნ მანეთის დამატებით პროდუქციას მოგვცემს.

დღეისათვის საზოგადოებრივი წარმოების აღმავლობისათვის გაშლილ ბრძოლაში წამყვანი ადგილი უჭირავს შრომის ნაყოფიერების გადიდებასა და პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების ღონისძიებათა კომპლექსის განხორციელებას. ამჟამად რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში პროდუქციის ერთეულის თვითღირებულება თითქმის ყოველწლიურად იზრდება. მაგალითად, მეათე ხუთწლედის წლებში მეცხრე ხუთწლედის საშუალო წლიურ მაჩვენებლებთან შედარებით რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის წარმოება გაძვირდა — 3,4%, ხილისა — 5,5, ყურძნისა — 2,1, ბოსტნეულისა — 20,5, კარტოფილისა — 11,2, შაქრის ჭარხლისა — 7,5, თამბაქოს — 7,5, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის წონამატისა — 17,7, ღორისა — 3,4, ცხვრისა — 14,5, ფრინველისა — 24,7 რძისა — 7,7, მატყლისა — 10,5. კვერცხის — 2,5 პროცენტით.

ამას აპირობებს შრომის ანაზღაურებისათვის გაწეული ხარჯებისა და მატერიალური დანახარჯების გადიდება. ეს უკანასკნელი გამოწვეულია კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობებისათვის სახელმწიფოს მიერ მიყიდული სამრეწველო პროდუქციის გაძვირებით და აგრეთვე მეურნეობაში საკუთარი წარმოების პრო-

დუქციის მაღალი თვითღირებულებით. მარტო პროდუქციის თვით-ღირებულების გაძვირებით მეათე ხუთწლედის პირველ ორ წელს, მეცხრე ხუთწლედის საშუალო წლიურთან შედარებით, რესპუბლიკის კოლმეურნეობებში წარმოების რენტაბელობა 2,5, ხოლო საბჭოთა მეურნეობებში 4,7 პროცენტით შემცირდა. ამ მხრივ ეს მაჩვენებლები ძალზე უარყოფითი ნიშნით აქვთ გამოსატული ეკონომიკურად ძლიერ ისეთ რაიონებს, როგორიცაა: წითელწყაროს, გურჯაანის, სიღნაღის, თელავის, გორის, ზუგდიდის, მაზარაძის, ქობულეთის, გალის, ოჩამჩირის, წალენჯიხის, ცხაქაიას, ტყიბულის რაიონების მეურნეობებში. წარმოების ეფექტიანობა გაიზარდა, თუ კომპლექსურად და რაციონალურად გადაწყვეტთ მეურნეობის განვითარების ყველა საკითხს.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1978 წლის ივლისის პლენუმის გადაწყვეტილებები მოითხოვს როგორც სოფლის მეურნეობის პროდუქციის, ისე ამა თუ იმ დარგის მიმწოდებელი სამრეწველო პროდუქციის ფასწარმოქმნის პრობლემათა უფრო ღრმა მეცნიერულ დამუშავებას: მათ შორის უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ფასთა თანაფარდობა: საქმე ის არის, რომ უკანასკნელ წლებში ბევრ შემთხვევაში ამ დარგებს შორის პროდუქციის გაცვლა არაეფექტივალენტურია: სოფლის მეურნეობის საზიანოდ. მართალია, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შესყიდვის ფასები რამდენჯერმე გადიდდა, მაგრამ, ამასთან, უფრო მეტი ტემპით გაიზარდა იმ წარმოებით საშუალებათა ფასი, რომლებსაც მრეწველობა აწვდის სოფლის მეურნეობას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში 1977 წელს, 1975 წელთან შედარებით, სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქცია საზოგადოებრივ მეურნეობებში 14,3 პროცენტით გადიდდა, ხოლო ერთეული პროდუქციის წარმოების მატერიალური დანახარჯები 24,2 პროცენტით. საბჭოთა მეურნეობებისა და სხვა სახელმწიფო მეურნეობების შესაბამისი მაჩვენებლები 23,1 და 38,3 პროცენტს შეადგენს. სამრეწველო პროდუქციის გაძვირებამ შეამცირა წარმოების ეფექტიანობა, რაც ამ დარგებს შორის არაეფექტივალენტური გაცვლის შედეგია, და არა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ცუდი მუშაობისა. საჭიროა ყოველივე ამის გათვალისწინება.

სოფლის მეურნეობის დარგთა შორის სკკპ ცენტრალური კო-

მიტეტის 1978 წლის ივლისის პლენუმის გადაწყვეტილებათა შესრულების თვალსაზრისით მეცხოველეობა ჩვენში ყველაზე სუსტი რგოლია. ამასთან ერთად ახლა სხვა დიდი პრობლემები გვაქვს, ეს პრობლემებია: სოფლის მეურნეობის ცალკეული დარგების მიხედვით შრომის ნაყოფიერების დონის ამაღლებისა და წარმოების რენტაბელობის გადიდება; შრომისუნარიანი მუშაკების დასაქმების გაუმჯობესება; ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობის ამაღლება; პირადლამხმარე მეურნეობათა განვითარების შესაძლებლობათა ამოქმედება; მეღიორიერებული მიწების სრულად და რაციონალურად გამოყენება და ა. შ. ყველა ამ პრობლემის გადაწყვეტით ავამოქმედებთ წარმოების ზრდის უდიდეს რეზერვებს და ამის საფუძველზე მივალწევთ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების მკვეთრ გადიდებას.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ, როგორც საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის XII პლენუმზე ითქვა, ქუთაისისა და თბილისის პირველი მაისის რაიონის მშრომელთა კარგი თაოსნობა — ვიმუშაოთ ჩამორჩენილი საწარმოების გარეშე — ჭერჭეროვით სათანადოდ არ გავრცელებულა სოფლის მეურნეობაში.

სოფლის მეურნეობის აღმავლობა, ჩამორჩენილი კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების აყვანა მოწინავეთა დონეზე ყველასი და თითოეულის საქმეა, საყოველთაო-სახალხო ამოცანაა. მიზანი ასეთია: არც ერთი ჩამორჩენილი დარგი, არც ერთი ჩამორჩენილი მეურნეობა. ამას მაშინ მივალწევთ, თუ ყველა მეურნეობასა, რაიონში და რეგიონში სრულად დავნერგავთ თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს; მოვაწყობთ სოციალისტური შეჯიბრების კარგ ორგანზაციას, გავზრდით წარმოების მუშაკთა მატერიალურ დაინტერესებას და ყველა ზემოთ აღნიშნულ რეზერვს ჩავაყენებთ მეთე ხუთწლედის წარმოების ზრდის სამსახურში.

ახლა ჩვენმა რესპუბლიკამ მიაღწია ისეთ ეკონომიკურ მაჩვენებლებს, რომლებიც ძირითადად დადებითად ახასიათებს ჩვენს მუშაობას. ამის გამო საქართველოს სსრ მეშვიდედ გამოვიდა გამარჯვებული საკავშირო სოციალისტურ შეჯიბრებაში. ეს შეტად მნიშვნელოვანი მომენტია და საამაყოა. მაგრამ მეთე ხუთწლედის მეხუთე წლის ამოცანები კიდევ უფრო გრანდიოზულია და ამი-

ტომაც უფრო წინ უნდა წავიდეთ, რომ ეკონომიკური მაჩვენებლების კომპლექსით ხუთწლედის დამლევამდე უზრუნველყოთ საშუალო-საკავშირო დონისთვის არა მარტო გათანაბრება, არამედ გადაჭარბება. სწორედ ასე უნდა გაიშალოს ყველა მეურნეობასა, რაიონსა და რეგიონში მუშაობა, ხოლო ამისათვის პასუხისმგებელმა ადამიანებმა ღრმად უნდა გააანალიზონ საქმის ნამდვილი ვითარება და განსაზღვრონ დასახული ამ დიდი ამოცანების აუცილებელი გადაწყვეტილების გზები.

ხუთწლედის მეხუთე წლის წინ საყოველთაო-სახალხო შეჯიბრების მოწინავე რაიონებმა იკისრეს სოციალისტური ვალდებულებანი, რომლებიც საგვემო დავალებათა ვადამდე შესრულების მიზნით რეზერვების შემოქმედებითი ძიებისათვის მაღალი პასუხისმგებლობის მაგალითი გახდა. ეს ვალდებულებანი გამოირჩევა ღრმა ეკონომიკური გაანგარიშებით, წარმოების ეფექტიანობისა და ხარისხის ამაღლების პრობლემებისადმი კომპლექსური მიდგომით, მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევებისა და ნოვატორული გამოცდილების რაც შეიძლება სწრაფი დანერგვისათვის ზრუნვით. მოწინავე რაიონების ეს ინიციატივა აუცილებლად მზარდაჭერას იმსახურებს სოფლის მეურნეობის ყველა ცალკეულ რგოლში, რაც უზრუნველყოფს მთლიანად ამ დარგის დაჩქარებულ განვითარებას საერთო-საკავშირო დონემდე.

ამრიგად, შეგვიძლია დავასკვნათ:

1. საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის განვითარების თვისებრივი ფაქტორების ერთობლიობაში განმსაზღვრელი როლი ეკუთვნის მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესს. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი გულისხმობს კომპლექსური მექანიზაციის დანერგვას მიწათმოქმედებასა და მეცხოველეობის ყველა დარგში; სოფლის მეურნეობის ყოველმხრივ ქიმიზაციასა და ელექტრიფიკაციას; მიწების რწყვას, დაშრობასა და გაწყლიერებას; წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავებას, ყველა კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში წარმოების გაძლოლის ეფექტიანი სისტემის დანერგვას მეცნიერების მიღწევათა და მოწინავე გამოცდილების საფუძველზე.

2. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების მთავარი გზა იყო, არის და იქნება წარმოების ინტენსიფიკაცია. ხოლო

ინტენსიფიკაციის ფაქტორებს შორის ძირითადია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი. აქ სოფლის მეურნეობაში ინტენსიფიკაციისა და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განხორციელებისას ყველა საკითხი კომპლექსურად უნდა გადავწყვიტოთ, რადგან მათი ცალკეული მიმართულებანი ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. არ შეიძლება მათი ცალმხრივი რეგულირება, რასაც ადრე სისტემატურად ჰქონდა და ნაწილობრივ დღესაც ადგილი აქვს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წარმოების სფეროში.

3. სოფლის მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ეკონომიკური ეფექტიანობა მეტად დიდია, ეს ჩანს შემდეგი მონაცემებიდან: წამყვანი სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების, საპროექტო ორგანიზაციების გაანგარიშებით დამტკიცებულია, რომ კომპლექსური მექანიზაციის შედეგად სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში შრომის დანახარჯები შეიძლება შემცირდეს 4—5-ჯერ და უფრო მეტად. ამდენჯერვე შეიძლება ამალდეს წარმოების ეფექტიანობაც. იგივე შეიძლება ითქვას ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაზეც. ასევე მეცნიერების გაანგარიშებით დადგენილია, რომ სოფლის მეურნეობაში ყოველ ერთ მილიონ კილოვატსაათის ელექტროენერგიის დანახარჯი ზოგავს 700 ათასი სოფლის მეურნეობის მუშაკის შრომას, აქედან ელექტროენერგია დიდ ეკონომიას იძლევა მეცხოველეობაში, მასზე მოდის მთელი დანახარჯების 60-70 პროცენტი. ჩვენი რესპუბლიკის მეცხოველეობაში ამჟამად ყველაზე ნაკლებია მექანიზაციის დონე, ამიტომ აქ არის ყველაზე დიდი შესაძლებლობა შრომითი დანახარჯების შემცირებისა. გაანგარიშებამ გვიჩვენა, რომ ყველა კატეგორიის მეურნეობებში გაწეული მთელი შრომითი დანახარჯების — 54 პროცენტი მოდის მეცხოველეობაზე. საკმარისია აღინიშნოს, რომ ჩვენი რესპუბლიკის მეცხოველეობის დანახარჯებში მხოლოდ ერთი პროცენტის ეკონომია 1097,6 ათასი მანეთის დანაზოგს იძლევა.

მეცნიერული გაანგარიშებით დადგენილია ისიც, რომ მინერალური სასუქების წარმოებაზე დახარჯული ყოველი კაცსაათი (ნედლეულისა და ენერგიის დანახარჯების გათვალისწინებით) სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობის ზრდის შედეგად უზრუნველყოფს საშუალოდ 20 კაცსაათის ეკონომიას. 1977 წელს მინერალურ სასუქებზე გაწეული დანახარჯების ერთი მანეთი იძ-

ლეოდა დამატებით საქართველოში საშუალოდ 2,88 მანეთის მთლიანი პროდუქციის მატებას (შესყიდვის ფასებით), ორგანული სასუქებისა — 2,98 მანეთს. ამ წელს მთლიანად მისგან მიღებული დამატებითი პროდუქციის ღირებულება 82-84 მლნ მანეთს. ასევე მეცნიერული გაანგარიშებით დადგენილია, რომ სარწყავ მიწაზე ძირითადი საწარმოო ფონდების ყოველი მანეთი იძლევა 2—3-ჯერ მეტ ეკონომიკურ ეფექტს. ვიდრე ჩვეულებრივ პირობებში. ჩვენი გაანგარიშებით, ეს მაჩვენებლები საქართველოში კიდევ უფრო უკეთესია. მაგალითად, აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში იგი დაახლოებით 80-90 პროცენტით, ხოლო დასავლეთ საქართველოს რაიონებში 55-60 პროცენტით მაღალია კავშირის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ სარწყავ ფართობებზე რესპუბლიკაში 1977 წელს საშუალოდ 1,6-ჯერ მეტი პროდუქცია იქნა მიღებული, ვიდრე ურწყავ პირობებში.

4. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითად მიმართულებასთან დაკავშირებით საჭიროა აღინიშნოს ის, რომ საერთოდ შრომის დაზოგვა, წარმოების დანახარჯების შემცირება ძირითადად შეიძლება ორი გზით. ამის შესაბამისად არსებობს შრომის ნაყოფიერების ორი სახე: აბსოლუტური და შეფარდებითი. შრომის ეკონომიის ერთი ფორმა იმაში მდგომარეობს, რომ წარმოების დანახარჯების შემცირება არ ცვლის შეფარდებას აუცილებელ და ზედმეტ შრომას შორის. ამ შემთხვევაში ხდება შრომის ნაყოფიერების აბსოლუტური ზრდა. მაგრამ არის წარმოების საზოგადოებრივი დანახარჯების ეკონომიის სხვა სახეც, რომლის დროსაც პროდუქციის ერთეულზე შრომის დანახარჯების შემცირებას თან სდევს აუცილებელი შრომის შემცირება და ზედმეტი შრომის ზრდა. ეკონომიის ასეთ სახეს მარქსი შეფარდებით ნაყოფიერებას უწოდებდა.

შრომის ეკონომიის პირველი ფორმა დამახასიათებელია კვლავ-წარმოების ექტენსიური ტიპისათვის, მეორე ინტენსიურისათვის. მაშასადამე, საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის წარმოების ინტენსიფიკაციის პირობებში ტექნიკურ პროგრესს წარედგინება უფრო მაღალი მოთხოვნები: იგი უნდა გამოდიოდეს არა მარტო როგორც შრომის მწარმოებელი ძალის ამალღების საშუალება, არამედ როგორც ზედმეტი პროდუქტის გაღიდების საშუალებაც.

ამიტომ ჩვენ გვჭირდება არა უბრალო ტექნიკა, არამედ ტექნიკა, რომელსაც შეუძლია უზრუნველყოს ზედმეტი პროდუქტის საზოგადოებრივად ნორმალური სიდიდე. ამ პირობებში ტექნიკური პროგრესი თვისებრივად ახალ მომენტს იძენს. პირველ პლანზე წამოიწევა მანქანებისა და მოწყობილობის ხარისხის არსებითი ამაღლების საკითხები. მხოლოდ ახალი და უახლესი ტექნიკა უზრუნველყოფს აუცილებელ ეფექტს. აი რატომ ანიჭებს პარტია უდიდეს მნიშვნელობას ამ საკითხს.

5. მეორე თვისებრივად ახალი მომენტი თანამედროვე ეტაპზე ტექნიკური პროგრესის განხორციელებაში მდგომარეობს, მის ძირითად მიმართულებათა განვითარების კომპლექსურობის, პროპორციულობის ამაღლებაში. წარსული წლებისაგან განსხვავებით, როცა რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ტექნიკური ხელახალი შეიარაღების უპირატესი ფორმა იყო მექანიზაცია, ახლა განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინტენსიფიკაციის ისეთ მიმართულებებს, როგორიც არის ელექტრიფიკაცია, ქიმიზაცია, მელიორაცია და ირიგაცია.

ჩვენს რესპუბლიკაში მეცხოველეობა იმითმ არის ჩამორჩენილი, რომ მას ნაკლებად შეეხო მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შედეგები. ამდენად, ინტენსიფიკაციის საკითხთა კომპლექსურ გადაწყვეტას არანაკლები მნიშვნელობა აქვს მეცხოველეობის დარგის განვითარებისათვისაც. რესპუბლიკის მეცხოველეობის განვითარების საფუძველია მყარი საკვები ბაზა, პირუტყვის ჯიშობრივი შემადგენლობის გაუმჯობესება, ასევე, საჭიროა, როგორც ჭიშკების განახლება მიწათმოქმედებაში, კომპლექსური მექანიზაციისა და მოწინავე ტექნოლოგიის დანერგვა, რაც საშუალებას გვაძლევს ინდუსტრიულ საფუძველზე გავუძღვეთ მეცხოველეობას, გავზარდოთ კონცენტრაციის დონე და ავამაღლოთ სპეციალიზაცია.

ყველა ამ ფაქტორის რაციონალური გამოყენება უზრუნველყოფს მეცხოველეობის ეფექტიანობის ამაღლებას.

6. სოფლის მეურნეობაში ტექნიკური პროგრესის მაჩვენებელია წარმოების ენერგოალტერვილობის დონე. საქართველოს სოფლის მეურნეობის ენერგოალტერვილობა ძალზე დაბალია და მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საერთო-საქავშირო მაჩვენებლებს. სსრ კავშირში 1979 წელს სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ ერთ მუ-

შპკზე მოდიოდა 22,0 ცხენის ძალა, ხოლო საქართველოში — 5 ცხენის ძალა. ეს ჩამორჩენა ძველა მიზეზებთან ერთად, ნაწილობრივ იმიტაც აიხსნება, რომ რესპუბლიკა აწარმოებს ისეთ მაღალ შრომატევად სასოფლო-სამეურნეო კულტურებს, როგორიცაა: ჩაი, ციტრუსი, ვენახი, ხეხილი, თამბაქო, ეთერზეთოვანი კულტურები. რომელთა კომპლექსური ელექტრომექანიზაციის ტექნიკური საშუალებები ჯერ კიდევ სრულად არ არის შესწავლილი. ასევე სამთო მიწათმოქმედების სპეციფიკური პირობები ზღუდავს სერიული წარმოების სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენებას, თავისთავად ეს ყველაფერი იმაზე მიგვითითებს, რომ საჭიროა კვლავ უფრო მეტად დაჩქარდეს შრომის ტექნიკური შეიარაღების ზრდის ტემპი, რაც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ზრდის საფუძველზე უნდა გადაწყდეს.

7. მეათე ხუთწლედში და გრძელვადიან პერიოდში რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში ტექნიკური პროგრესის მთავარი მიმართულება უნდა იყოს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების, დამზადების და გადამუშავების ყველა ტექნოლოგიური პროცესის მექანიზაცია. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი აქ ისეთნაირად უნდა წარიმართოს, რომ მან თანდათანობით გამორიცხოს ხელით შრომა და იგი მანქანურმა შრომამ უნდა შეცვალოს.

განგარიშება გვიჩვენებს, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა მთლიანად უნდა უზრუნველვეყთ შრომის კომპლექსური მექანიზაციით, საჭიროა საშუალოდ კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში შრომის ენერგოალტურვილობა უდრიდეს ერთ მუშაკზე 20-22 ცხენის ძალას, ნაცვლად ამჟამად არსებული 5 ცხენის ძალისა, ხელით შრომის მთლიანად გამორიცხვისა და სრული კომპლექსური მექანიზაციის დანერგვისათვის საჭიროა შრომის ენერგოალტურვილობა ავიყვანოთ 50-60 ცხენის ძალამდე. ამ უკანასკნელის აუცილებლობას ნათლად ადასტურებს სოციალისტური შრომის გმირების ვ. სვეტლიჩინისა და კ. პერვიცკის რგოლის მუშაობის გამოცდილება. ამ რგოლში შრომის ენერგოალტურვილობა უდრის 54-58 ცხენის ძალას და მთლიანად გამორიცხულია ხელით შრომა, მიღწეულია რგოლში სრული კომპლექსური მექანიზაცია.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გამოყენებით მომავალში რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წარმოებიდან უნდა გამოთავი-

სუფლდეს სულ ცოტა — 69,0 ათასი კაცი, რომლებსაც გამოიყენებენ სახალხო მეურნეობის სხვა დარგებში.

8. ჩვენი რესპუბლიკის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცების შემდეგ სოფლის მეურნეობაში იწყება განვითარების ახალი ეტაპი, იგი სულ უფრო მეტად გადადის ინდუსტრიულ საფუძველზე, საწარმოო ძალებში ეს თვისებრივი ძეგრა მოითხოვს პირველ რიგში საწარმოო ურთიერთობის სრულყოფას, შრომის განზოგადების, დანაწილების პროცესების გაძლიერებას, რას ნიშნავს ეს? წარსულისაგან მემკვიდრეობით მიღებული, დღემდე შემორჩენილი წარმოების მრავალდარგოვანი, დაქსაქსული სტრუქტურის ნიშნები აკავებენ ხელახალი მეცნიერულ-ტექნიკური აღჭურვის პროცესს; აფერხებენ სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციას. ამიტომ წარმოების შემდგომი სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია, მეურნეობათაშორისი კოოპერაციის გაღრმავება ამჟამად რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების საპირბოროტო, ძირეული საკითხებია.

მეცნიერული გაანგარიშებით დამტკიცებულია, რომ ინდუსტრიული მეთოდები სათანადო ეფექტს გვაძლევენ მხოლოდ წარმოების საკმაოდ დიდი მასშტაბის პირობებში. მაგრამ ამ მასშტაბის ზრდას მეურნეობათა მარტივი, მექანიკური გამსხვილების გზით შექმნილი მრავალდარგოვანი სტრუქტურის შენარჩუნების პირობებში თავისი ზღვარი აქვს. ერთადერთი სწორია მეორე გზა — წარმოების კონცენტრაციის შეხამება მის სპეციალიზაციასთან, რომელიც საშუალებას გვაძლევს გამოვიყენოთ თანამედროვე მეცნიერებისა და ტექნიკის უპირატესობანი.

წარმოების კონცენტრაციის ბაზაზე სპეციალიზაციის სარგებლიანობას ამტკიცებს ჩვენი რესპუბლიკის ბევრი მსხვილი საბჭოთა მეურნეობის და კოლმეურნეობის გამოცდილება. ასეთ მეურნეობებში, როგორც წესი, უფრო მაღალია შრომის ნაყოფიერება, ტექნიკის, სასუქების და საკვების გამოყენების ეფექტიანობა და სხვა ეკონომიკური მაჩვენებლები. ამასთან, ძლიერდება სამეურნეო ანგარიშიანი შიდასამეურნეო ქვეგანყოფილების კოოპერაცია, მტკიცდება მათი კავშირი და უმჯობესდება წარმოების მართვა.

9. ორიენტაცია რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის განვითარების ინტენსიურ ფაქტორებზე გადასასვლელად ახლებურად აყე-

ნებს წარმოების კულტურის ამალგების საკითხს. ამის შემადგენელ ნაწილთა შორის სულ უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭება მეცნიერულ მიდგომას შრომის ორგანიზაციისადმი, მეურნეობის გაძლიერების პროგრესული მეთოდების დაუფლებას, რესურსების რაციონალურ გამოყენებას.

უნდა ითქვას, რომ უკანასკნელ წლებში რესპუბლიკაში მკვეთრად ამალდა მაწათმოქმედთა ოსტატობის დონე, ამას კერძოდ მოწმობს ჯიშობრივი ნათესების და მალალპროდუქტიული ჯიშის პირუტყვის წილის გადიდება. აგრეთვე მოწინავე მეურნეობათა რიცხვის ზრდა და ჩამორჩენილ მეურნეობათა რიცხვის შემცირება.

წარმოების კულტურას ახლანდელ პირობებში უდიდესი მატერიალური ძალა აქვს. ამას მოწმობს ბევრი კოლმეურნეობისა და საბჭოთა მეურნეობის გამოცდილება. ავიღოთ თუნდაც აბაშის რაიონის გამოცდილება. ამ რაიონში სიმინდის, ასევე სხვა კულტურების მოსავლიანობა თითქმის ორჯერ გაიზარდა, მაშინ როდესაც რამდენიმე წლის წინათ მარცვლის მოსავლიანობა აქ მხოლოდ 13 ცენტნერს უდრიდა.

ამდენად, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის გზაზე ეკონომიკური დოგმატიზმის, კონსერვატიზმის დაძლევის საუკეთესო საშუალებაა შრომის წარმოების ორგანიზაციის მოწინავე ფორმებისა და მეთოდების გაბედულად დანერგვა. ამ მხრივ საგულისხმოა გურჯაანის, აბაშის, წითელწყაროს და სხვა რაიონების გამოცდილება, სადაც სხვა რაიონებიდან შედარები თიზანსწრაფულად, დიდი გაქანებით და სიმტკიცით ქმნიან მეცხოველეობის მსხვილ ფერმებსა და კომპლექსებს.

სოფლის მეურნეობის ინდუსტრიალიზაცია სამეურნეობათა-შორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე ნიშნავს გადასვლას წარმოების ნაკადურ სამრეწველო მეთოდებზე. უკვე ახლა მეცხოველეობის მსხვილი კომპლექსები, რომლებსაც მექანიზაციის მაღალი დონე აქვთ, პრაქტიკულად არაფრით არ განსხვავდებიან მოწინავე სამრეწველო საწარმოებისაგან. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ინტენსიფიკაციის იმ დიდ შესაძლებლობათა გამოყენება, რომლებიც გაპირობებულია ტექნიკური პროგრესით, დამოკიდებულია ინტენსიფიკაციის სოციალურ-ეკონომიკურ ფაქტორებზე. მათ სულ უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭება თანამედროვე

პირობებში. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში კაპიტალურ და-
ბანდებთან გადიდება, სოფლად ტექნიკისა და სხვა საშუალებების
სულ უფრო მზარდი მიწოდება ახლა განსაკუთრებით აქტუალურს
ხდის მათი რაციონალური გამოყენების ამოცანას.

10. გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ საქართველოს სსრ სოფლის
მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპი იზრდება.
ამის შესაბამისად მალდება წარმოების ეფექტიანობა. ჩვენ გავიან-
გარიშეთ აკად. ტრაპეზნიკოვის მიერ რეკომენდებული მეთოდით
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპი, რამაც გვიჩვენა შემდე-
გი: რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური
პროგრესის ზრდის საშუალო-წლიური ტემპი მეშვიდე ხუთწლეულში
უდრიდა 0,5 პროცენტს, მერვეში — 0,6 პროცენტს, მეცხრეში —
3,5 პროცენტს. მაშინ, როდესაც მთლიანად სსრ კავშირში საშუა-
ლოდ ეს მაჩვენებელი შესაბამისად შეადგენდა: 0,6 პროცენტს, 2,6
პროცენტს, 4,5 პროცენტს.

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური
პროგრესი წარმართება სამი ძირითადი მიმართულებით: პირვე-
ლი — ტექნიკისა და ტექნოლოგიის. მეორე — ბუნებრივ-ბიოლო-
გიური და მესამე წარმოების ორგანიზაციისა და მართვის სრულ-
ყოფის გზით.

11. კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მატერია-
ლურ-ტექნიკური ბაზისა და შრომითი რესურსების რაციონალუ-
რი გამოყენების დიდმნიშვნელოვანი ფაქტორია სპეციალიზაცია.
სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სწორად განლაგება და სპეცია-
ლიზაცია საშუალებას იძლევა ვაწარმოოთ სოფლის მეურნეობას
მეტ-პროდუქტია შრომისა და საშუალებების უმცირესი დანახარ-
ჯების პირობებში. სპეციალიზაციის საფუძველზე იზრდება სასოფ-
ლო-სამეურნეო წარმოების კონცენტრაცია, რაც ქმნის ახალი ტექ-
ნიკისა და ტექნოლოგიის ეფექტიანად გამოყენების შესაძლებლო-
ბას. სპეციალიზაციის მნიშვნელობა კიდევ უფრო იზრდება მეცნიე-
რულ-ტექნიკური პროგრესის განხორციელებასთან დაკავშირებით.

1978 წლის 24 თებერვალს გაიმართა საქართველოს კომპარ-
ტიის ცენტრალური კომიტეტის IX პლენუმი, რომელმაც განიხილა
საკითხი „სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებებისა და „სამეურ-
ნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის

ბაზაზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის შემდგომი განვითარების თაობაზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების შესრულების ღონისძიებათა შესახებ“.

შეიძლება პირდაპირ ითქვას, რომ IX პლენუმით იწყება თვისობრივად ახალი ეტაპი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის შესახებ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების განხორციელებისა და რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შემდგომი მკვეთრი აღმავლობისათვის გაშლილ დიდ ბრძოლაში. როგორც პლენუმზე აღინიშნა, სამეურნეობათაშორისო კოოპერირებისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის გაღრმავება და კონცენტრაციის გაძლიერება კარდინალური პრობლემაა, რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის შემდგომი განვითარების მაგისტრალური მიმართულებაა.

12. სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაცია — ეს შრომის საზოგადოებრივი დანაწილების ისტორიული პროცესია, რომელიც განსაზღვრულია საზოგადოების საწარმოო ძალების განვითარების დონით და გამოხატავს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოებაში ძირითადი დარგის შეთანაწყობას სხვა დარგებთან.

13. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციას განსაზღვრავს მეჩაიეობის, სუბტროპიკული კულტურების, მევენახეობის, მეხილეობისა და ტექნიკური კულტურების წარმოება. ამასთან ერთად, აქ ფართოდ არის განვითარებული მარცვლეულის წარმოება, მეცხოველეობა, მებოსტნეობა, მეკარტოფილეობა, საკვები კულტურების წარმოება და სხვა დარგები.

14. სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციის განვითარება რთული პროცესია, რომელიც მოიცავს სოფლის მეურნეობის პროდუქტთა წარმოების რაციონალურ განლაგებას ზონებში, რაიონებსა და მეურნეობებში, აგრეთვე თითოეული კოლმეურნეობისა და საბჭოთა მეურნეობის საწარმოო უბნებში. ამასთან დაკავშირებით განასხვავებენ ზონალურ სპეციალიზაციას, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა სპეციალიზაციას და შიდასამეურნეო სპეციალიზაციას. ისინი თავის მხრივ იყოფა ორ ქვესახეობად — დარგთაშორის და შიდადარგობრივ სპეციალიზაციებად.

15. ზონალური სპეციალიზაციით რესპუბლიკის მთელი ტერიტორია ამჟამად დაყოფილია 11 ზონად და 7 ქვეზონად. ზონალური სპეციალიზაცია განხორციელებულია ადმინისტრაციული რაიონული დაყოფის ფარგლებში. სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა სპეციალიზაცია ადმინისტრაციული დაყოფის ფარგლებს სცილდება, ხოლო შიდასამეურნეო სპეციალიზაცია საწარმოო ერთეულის ფარგლებში ხორციელდება.

16. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა თავის ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობების გამო მრავალდარგობრივია. სპეციალიზაციის დონე კოლმეურნეობებთან შედარებით საბჭოთა მეურნეობებში უფრო მაღალია. ასევე მაღალია საბჭოთა მეურნეობებში კონცენტრაციის დონეც.

რესპუბლიკის კოლმეურნეობათა 84 და საბჭოთა მეურნეობების 68% ხასიათდება სუსტი და საშუალო დონის სპეციალიზაციით. შედარებით მაღალი დონის სპეციალიზაციით ხასიათდება რესპუბლიკის კოლმეურნეობების — 12 და საბჭოთა მეურნეობების 24 პროცენტი. ღრმა სპეციალიზაციით კი არის კოლმეურნეობების მხოლოდ 4 და საბჭოთა მეურნეობების 8 პროცენტი.

17. რესპუბლიკის ამ მრავალდარგოვან სოფლის მეურნეობის სისტემაში ზონალური სპეციალიზაციის ხაზით უფრო გაბედულად უნდა განხორციელდეს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების შიდასამეურნეო, შიდარაიონული და სარაიონთაშორისო სპეციალიზაციის კურსი. ამასთან ერთად, აქ საჭიროა კონკრეტული პირობების შესაბამისად ფართოდ გამოვიყენოთ აგროსამრეწველო ინტეგრაცია. საერთოდ, მეცნიერულად დასაბუთებული ზონალური სპეციალიზაცია იმის საწყისი ბაზაა, რომ რესპუბლიკის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის ბაზაზე მოვაწყოთ მსხვილი სპეციალიზებული წარმოება.

18. რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაცია მჭიდროდ დაკავშირებულია კონცენტრაციასთან. მხოლოდ კონცენტრაციის ოპტიმალური დონის პირობებში შეიძლება სპეციალიზებული წარმოების ეკონომიკური უპირატესობათა რეალიზაცია. ეს ნათლად ჩანს მეჩაიეობის, მევენახეობის, მეხილეობის და სხვა საწარმოო მიმართულების მეურნეობების მაგალითზე. მაგა-

ლითად, იმ, მეურნეობებში, სადაც სასაქონლო პროდუქციაში მე-
ჩაიეობის ხვედრითი წილი 70 პროცენტს და მეტს აღწევს და ჩაის
ფართობი 500 ჰექტარზე მეტია, ხარისხოვანი ჩაის ფოთლის მოსავ-
ლიანობა 2,7-ჯერ, შრომის ნაყოფიერება — 4,1-ჯერ, მოგება —
2,4-ჯერ, ფონდუკუგება — 1,8-ჯერ მაღალია, ცენტნერი პროდუქ-
ციის თვითღირებულება 1,7-ჯერ ნაკლებია და რენტაბელობა კი
1,8-ჯერ მეტია, იმ მეურნეობებთან შედარებით, სადაც სასაქონლო
პროდუქციაში მეჩაიეობის ხვედრითი წილი 30 პროცენტამდეა და
ჩაის ფართობი საშუალოდ 100 ჰექტარზე ნაკლებია.

19. მხოლოდ მსხვილ სპეციალიზებულ მეურნეობებში შეიძ-
ლება ტექნიკის ეფექტიანად გამოყენება, წარმოების ნაკადური მე-
თოდების ტექნოლოგიური პროცესების კომპლექსური მექანიზა-
ციის და ავტომატიზაციის დანერგვა, მიწათმოქმედებისა და მეცხო-
ველეობის მეცნიერულად დასაბუთებული სისტემის გამოყენება.

ამიტომ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სწორად განლაგება,
სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის
მეურნეობის განვითარების სწრაფი ტემპისა და მისი ეფექტიანო-
ბის გადიდების უზრუნველყოფის დიდმნიშვნელოვანი ფაქტორია.

20. საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე მნი-
შვნელოვან გავლენას ახდენს სპეციფიკური ბუნებრივი და ეკო-
ნომიკური ფაქტორები. სწორედ ამ ფაქტორების ზემოქმედების
შედეგია ის, რომ რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში იწარმოე-
ბა შრომატევადი, ენერგოტევადი, კაპიტალტევადი, ფონდტევადი
და მასალატევადი დარგები და კულტურები. ნორმატიული გაანგა-
რიშებით, ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა შრომატევადო-
ბით აღემატება 1,5-ჯერ. ენერგოტევადობით — 1,4-ჯერ, კაპიტალ-
ტევადობით 1,6-ჯერ, ფონდტევადობით — 1,6-ჯერ, და მასალატე-
ვადობით — 1,4-ჯერ კავშირის საშუალო შესაბამის მაჩვენებლებს.
ამ მაჩვენებლებით რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობა მოკავშირე
რესპუბლიკებს შორის ერთ-ერთ პირველ ადგილზე გამოდის.

21. სკკპ პარტიის აგრარული პოლიტიკის თანამედროვე კურ-
სის შესაბამისად და საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის
მეცხრე პლენუმის (1978 წელი) ამოცანებიდან გამომდინარე, რეს-
პუბლიკის საგეგმო, სასოფლო-სამეურნეო ორგანოების, შესაბამი-
სი დარგების მეცნიერთა კოლექტივებისთვის ერთ-ერთ უმნიშვნე-

ლოვანეს ამოცანად მიგვაჩნია სოფლის მეურნეობის თავისებურებათა გათვალისწინებით დამუშავდეს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის გაღრმავების, წარმოების კონცენტრაციის გაზრდისა და აგრარულ-სამრეწველო კოოპერირების გამოყენების ოპტიმალური გზები და მიმართულებანი.

22. რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის წარმოების კონცენტრაციის დონის გაზრდა აუცილებლად წარმოების ინტენსიფიკაციის გზით უნდა განხორციელდეს. გენერალურ პერსპექტივაში სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარებისა და მისი ეფექტურობის ამაღლების მთავარ მიმართულებად კვლავ ინტენსიფიკაცია უნდა იქნეს მიჩნეული.

საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციისა და ტექნიკური პროგრესის საკითხების კომპლექსური გადამწყვეტა წარმოადგენს მისი სტაბილური განვითარებისა და სოფლად სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობის სრულყოფის საფუძველს.

ს ა რ ა ნ ე ზ ი

შესავალი	3
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაცია	6
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და მიწათმოქმედების კულტურა მიწის ნაყოფიერების გადიდების საფუძველია	18
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითადი მიმართულება სოფლის მეურნეობაში	27
მეცნიერული მიღწევების დანერგვის შედეგები საქართველოს სოფლის მეურნეობაში	79
ჯოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარება და თვისებრივი სრულყოფა	131
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ეფექტიანობა საქართველოს სოფლის მეურნეობაში	141
ავამღლოთ ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობა, მისი უკუგება რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობისათვის	211
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ხარისხის მართვა	234
საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობაში ეკონომიკური და სოციალური გარდაქმნების ზოგიერთი შედეგი	241

რედაქტორი ც. უნდილაშვილი
 მხატვრული რედაქტორი კ. ტუხაშვილი
 ტექრედაქტორი თ. ხუციშვილი
 კორექტორები: ნ. მკედლიშვილი, ლ. გორგოძე
 გამომშვეები ნ. მანაგაძე

ს.ბ. № 858

გადაეცა წარმოებას 21.XI.79; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 17.IV.80;
 ქალაქის ზომა 60×84 1/16; საბეჭდი ქალაქი № 2; პირობითი ნაბეჭდი
 თაბახი 15.81; სააღრ.-საგამომც. თაბახი 13.61; უე 06052;
 ტირაჟი 1000; შეკვ. № 3864; ფასი 55 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
 თბილისი, მარჯანიშვილის 5.